శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రే భృగుమహర్షిణా ఉపదిష్టః

వాసాధికారః

గౌరవసంపాదకులు

వేదాచార్య సన్నిధానం సుదర్శన శర్మ

కులపతులు, శ్రీవేఙ్కటేశ్వరవేదవిశ్వవిద్యాలయము

సంపాదకులు

ఆచార్య వేదాన్తం శ్రీవిష్ణుభట్టాచార్యులు

శ్రీ వేదాంతం గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

డా॥ వాడపల్లి శ్రీనివాస దీక్షితులు

ఆచార్య అగ్నిహోత్రం శ్రీనివాసాచార్యులు

ప్రచురణ

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి

2021

VASADIKARAH

by

Sage Bhrugu

T.T.D. Religious Publications Series No. 1406

© All Rights Reserved

First Edition : 1999

Second Edition : 2021

Copies :

Published by

Dr. K.S. JAWAHAR REDDY, **I.A.S.,**
Executive Officer,
Tirumala Tirupati Devasthanams,
Tirupati - 517 507

D.T.P:

Publications Division,
T.T.D, Tirupati.

Printed at :

Tirumala Tirupati Devasthanams Press,
Tirupati - 517 507

ముందుమాట

భారతీయసంస్కృతిలో ఆగమశాస్త్రం అద్వితీయమైనది. శ్రీమహావిష్ణువుని ఆరాధించటంలో ప్రధానమైనది వైష్ణవాగమము. ఇది వేదమూలకమై శ్రౌతయాగాలకు ప్రతిరూపంగా నిలచి అవిచ్ఛిన్నంగా గురుశిష్యపరంపరానుగతంగా ఆలయాలలో అర్చనోత్సవరూపాలలో విలసిల్లుతున్నదనుట నిర్వివాదము.

వైఖానసవాఙ్మయగ్రంథపరంపరలో భృగుమహర్షిచే రచింపబడిన **"వాసాధికారః"** అను ఈ సంస్కృతగ్రంథం వైఖానసాగమవిశిష్టతను విగ్రహప్రతిష్ఠావిధానాన్ని, అర్చన, ఉత్సవ, ప్రాయశ్చిత్తక్రియల్ని విపులీకరిస్తున్నదని చెప్పటంలో అతిశయోక్తిలేదు. ఈ గ్రంథం తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములవారిచే 1999లో ప్రథమముద్రణగా ముద్రించబడినది.

ఈ ద్వితీయముద్రణగా ప్రచురించటంలో వాక్య-పద-అక్షర దోషములను సంస్కరించి శుద్ధప్రతిని అందించిన శ్రీవేఙ్కటేశ్వర వేదవిశ్వవిద్యాలయం కులపతులు వేదాచార్య శ్రీసన్నిధానం సుదర్శనశర్మ గారికి వీరి అధ్యక్షతన గల వైఖానసవిద్వజ్జన సంపాదక సమితికి కృతజ్ఞతలు తెలుపుతూ వైఖానసాగమవిజ్ఞానసర్వస్వంగా భావింపదగిన ఈ గ్రంథాన్ని విద్వల్లోకానికి సమర్పిస్తున్నాను.

శ్రీ డా. కె.యస్. జవహర్ రెడ్డి, I.A.S.,
కార్యనిర్వహణాధికారి
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

తిరుపతి

శ్రీవేఙ్కటేశ్వర వేదవిశ్వవిద్యాలయము

(తి.తి.దే.ప్రోత్సాహితము, యు.జి.సి. ద్వారా ఆమోదితము)

సంపాదకీయం

శ్రీ వైఖానస భగవచ్ఛాస్త్రము వేదప్రభవమైన వాఙ్మయము. ఎందరెందరో మహానుభావులు తమతమ రచనలతో ఈ శాస్త్రాన్ని పరిపుష్టం గావించారు. అలా ఆవిర్భవించిన గ్రంథరత్నాలలో ఒకటి **"వాసాధికారః".** ఈ గ్రంథం భృగుమహర్షిచే విరచితమైనది.

ఈ గ్రంథాన్ని మొట్టమొదటగా తమ ఆస్థాన విద్వాంసులైన కీర్తిశేషులు శ్రీ మాడంబాకం కృష్ణస్వామి శ్రీనివాస భట్టాచార్యులు గారి సహకారముతో తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములవారు 1999లో ముద్రించి వైఖానస లోకమునకు అందించినారు.

53 అధ్యాయాలతో కూడిన ఈ గ్రంథంలో వైఖానసాగమానికి చెందిన అమూర్తసమూర్తయాగము, వ్యూహవిభాగము, భక్తజనప్రతిష్ఠా, ప్రతిష్ఠాక్రియాక్రమము, అవతారభేదములు, భగవదారాధన, ఉత్సవము, స్నపనము, ప్రాయశ్చిత్తములు మొదలగు అన్ని విషయాలు ప్రామాణికంగా ప్రస్తావింపబడినాయి.

ఈ గ్రంథాన్ని సాంగోపాంగంగ పరిష్కరించే అవకాశాన్ని తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారు శ్రీవేఙ్కటేశ్వరవేదవిశ్వవిద్యాలయానికి ఇవ్వడం ఎంతో ముదావహం. ఇందుకు తి.తి.దే. కార్యనిర్వహణాధికారి గారికి, సంయుక్తకార్యనిర్వహణాధికారిగారికి హృదయపూర్వకమైన కృతజ్ఞతలు తెలియజేయుచున్నాము.

ఈ గ్రంథం యొక్క పరిష్కరణలో సహాయబడిన విద్వద్వరేణ్యులు ఆచార్యవేదాన్తం శ్రీవిష్ణుభట్టాచార్యులు, శ్రీవేదాంతం గోపాలకృష్ణమాచార్యులు, డా॥ వాడపల్లి శ్రీనివాస దీక్షితులు, ఆచార్య అగ్నిహోత్రం శ్రీనివాసాచార్యులు గారలు. వీరందరికి అభినందనలు. అక్షరాదిదోష సంశోధనాదులలో విశేష సహకారాన్ని అందించిన ప్రొఫెసర్ వేదాన్తం శ్రీ విష్ణుభట్టాచార్యులవారికి ప్రత్యేక ప్రశంసలు.

ఈ గ్రంథం వైఖానసజగత్తుకు భగవదర్చనలో మిక్కిలి ఉపయుక్తంగా ఉండునని విశ్వసించి, సప్తగిరీశుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి ప్రణమిల్లి ఆస్తిక లోకానికి ఈ పుస్తక కుసుమాన్ని అందిస్తున్నాము.

తిరుపతి
07-09-2021

వేదాచార్య సన్నిధానం సుదర్శనశర్మ
కులపతి

శ్రీశ్రీనివాసాయ నమః
శ్రీమద్వైఖనసగురవే నమః

పీఠికా

వైఖానసము సంసారమందు తాపత్రయముతో బాధపడు మానవులకు శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క సమారాధనమే అమృతత్వము కల్పించును. ఈ సమారాధనమునే భగవదారాధన అని అందురు. ఈ భగవదారాధనము అఖిల ప్రమాణములకు రాజవీధీ సమానము. ఈ ప్రమాణములందు వేదము సార్వభౌమ సదృశము. వేద ప్రతిపాదితము గనుక భగవదారాధన వైదికము. సృష్ట్యాదియందు సర్వజనులకు ప్రామాణికముగా సౌమ్యముగా నుండుటకు శ్రీమన్నారాయణుడు విఖనస మహర్షిని ఆవిర్భవింప చేసెను. ఆవిఖనస మహర్షిచే ప్రతిపాదింపబడిన భగవదారాధన రూపమైన మార్గమే వైఖానసము ఇది వైదికము. సౌమ్యము. ఇహపర సౌఖ్యసాధకము.

వైదికము – ఆగమము ఈ రెండును ఒకటిగాదు. వైదికము వేదమంత్ర ప్రయోగము. విఖనస మహర్షి తన శిష్యులైన భృగ్వత్రి కశ్యప మరీచిమునులకు అనుగ్రహించిన శాస్త్రమును ఆగమమందురు. అందులకే వైఖానసము నిగమము మరియు ఆగమము. భృగ్వాదిమునులు విఖనసమహర్షి అనుగ్రహించిన భగవదారాధనమును అధికార–తంత్ర–కాండ–సంహితాత్మక ముగా నిర్వచించిన విధానమే ఆగమము. దీనినే శ్రీభగవచ్ఛాస్త్రము శ్రీ శాస్త్రము అని గూడ అందురు.

వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాది క్రియాన్వితైః
బ్రాహ్మణైః క్రియమాణం యత్తత్సౌమ్యం వైదికం మతమ్

విఖనసమహర్షిచే రచింపబడిన కల్పసూత్రమందలి నిషేకాది సంస్కారములచే పునీతులైన వారిచే చేయబడు భగవదారాధనమే సౌమ్యము మరియు వైదికము. ఈ భగవదారాధకులే వైఖానసులు. ఈ ఆరాధన ఇహ పర సాధకము.

ఈ వైఖానసము ఏకాయనీశాఖగా నిర్వచింపబడినది. వేదవిభాగమునకు పూర్వము వేదము ఒకే రాశిగా నుంచుటచే "ఋగాది" భేదము చెందలేదు. ఆనాడు వేదమునకు "యజుః" అను పేరుగలదు.

"వేదానాం వ్యసనాత్పూర్వం ప్రాగ్రూపం మిళితం తు యత్
తాం తు వైఖానసీం శాఖాం ఇతి వేదవిదోవిదుః"

ఈ వైఖానసమునకే "ఔఖేయ" మని మరియొక నామధేయము గలదు. "ఉఖా" అనగా బ్రహ్మదేవునియొక్క హృదయము. అందుండి ఆవిర్భవించిన సిద్ధాంత పరిణామమే "ఔఖేయము". ఇట్లు పరిశీలించగా సర్వసమర్చనా సిద్ధాంతములకు ఇది ఆదిభూతము.

విఖనసుడు భగవదారాధన నిమిత్తము తొమ్మిది మంది మహర్షులలో నల్వురను శిష్యులుగా స్వీకరించి వారికి సార్థకోటి గ్రంథాత్మకమైన శ్రీశాస్త్రమును బోధించిరి. భృగువు – అత్రి – కశ్యప – మరీచి అను ఈ నల్వురు విఖనసుని శిష్యులు. ఈ నల్వురు మానవుల సౌలభ్యము కొరకు శ్రీశాస్త్రమును చాతుర్లక్ష గ్రంథముగా సంగ్రహించి అనుగ్రహించిరి.

భృగువు : ఈ మహర్షి బ్రహ్మమానస పుత్రుడు. మహర్షులలో భృగుమహర్షి భగవదంశ సంజాతుడు. "మహర్షీణాం భృగురహమ్" ఇది గీతయందలి భగవద్వాక్యము. ఈ వాక్యము భృగుమహర్షి ప్రాచీనత్వమును తెలుపుచున్నది. లక్ష్మీదేవి ఈ మహర్షికి సంకల్పతనయయై శ్రీమన్నారాయణు

నకు నిత్యానపాయిని అయినది. శ్రీమన్నారాయణుని సమూర్తారాధన సమగ్రతను లోకకళ్యాణార్థము అధికార రూపముగా ఈ మహర్షి అనుగ్రహించినాడు. ఈ భృగుమహర్షి దేవాయతనమందు గర్భాలయ దక్షిణభిత్తి పార్శ్వమున పూజలందుకొనుచున్నాడు. మరియు గరుడ పురాణమున, బ్రహ్మయొక్క ఆదేశముచే విఖనసుని నల్వురి శిష్యుల సిద్ధాంతములననుసరించి భారతదేశమున నాల్గుప్రదేశములందు అర్చనాది కైంకర్యములు జరుగుచున్నవి.

ఆదేశాత్ బ్రహ్మణో విష్ణుం శ్రీనివాసేఽత్రిరర్చయేత్
కాశ్యపో విష్ణ్వధిష్ఠానే శుభక్షేత్రే భృగుర్మునిః
మరీచిర్మందరే విష్ణు మర్చయామాస కేశవమ్ ॥

విఖనసుని ఆదేశముచే నల్వురు మహర్షులు నాల్గు పుణ్యక్షేత్రములందు తమ అర్చనా సిద్ధాంతములను ప్రవేశపెట్టిరి. వారి శిష్యప్రశిష్యులు దేశమంతయు భగవదారాధనరూపమైన సిద్ధాంతమును ప్రవేశపెట్టిరి. అందు భృగువు శుభక్షేత్రమున, అత్రి శ్రీశ్రీనివాసక్షేత్రమున (తిరుమల), కశ్యపుడు విష్ణ్వధిష్ఠానక్షేత్రమున, మరీచి మందరమున ఆరాధన చేసినట్లు తెలియుచున్నది. శ్రీశ్రీనివాస క్షేత్రము (తిరుమల) తప్ప తక్కిన క్షేత్రముల వివరము తెలియుట లేదు. ఈ మహర్షుల మూలపీఠము. నైమిశారణ్యము.

భృగువు గ్రంథములలో మిక్కిలి ప్రామాణ్యము వహించినది **వాసాధికారము –** ఇందు విగ్రహప్రతిష్ఠ – ఉత్సవము – అర్చన – ప్రాయశ్చితము – ఫలము. ఈ విషయములు విపులముగా స్పష్టముగా వివరింపబడినవి. చక్కని ఉపమానములు, శ్లేషలు శబ్ద నిర్వచనములు కలవు. రచన ధ్వని సూచకముగా సాగినది. ఉదాహరణ. "పుష్పేనష్టే

ఫలంనాస్తి తస్మాత్సకళ నిష్కళే" వాసాధికార – దీక్షిత – ప్రతిష్ఠ – ప్రాయశ్చిత్తాది శబ్దములకు చక్కని నిర్వచనములు చెప్పబడినవి. ఆయా అధ్యాయములందు పై విషయములు పేర్కొనబడినవి. కొన్ని క్రియల ప్రయోగసరళి అనుక్రమణికవలె నడచినది. ఉదా॥ "పవిత్రోత్సవము" కొన్ని క్రొత్త విషయములు చెప్పబడినవి. ఉదా : 'విష్వక్సేనుని జన్మవృత్తాంతము" శిల్ప శాస్త్రము ఎంతో విపులముగా ఈయబడినది. "ఇది శాస్త్రస్య నిశ్చయః" ఇతి పూర్వజ శాసనమ్" ఈ వాక్యములు తరుచుగా ప్రయోగింపబడినవి. "నేను చెప్పినట్లే చేయవలయును, అన్యథా చేయరాదు. అని నిష్కర్షగా చెప్పబడినది. ఈ గ్రంథమున ఏబదిమూడు అధ్యాయములు గలవు.

"భగవదారాధనమే ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్య"

పరమపదము చేరుటయే ఫలము. ఇది గ్రంథసారాంశము.

అధ్యాయములందలి విషయ వైశిష్ట్యము : ఏబది మూడు అధ్యాయములందలి విషయములలో కొన్ని మాత్రమే స్థాలీపులాక న్యాయముగా వివరింపబడినవి. షుమారు అరువది సంవత్సరముల నుండి వాసాధికార గ్రంథముద్రణ ప్రయత్నములు సాగి ఆగినవి. నేటికి శ్రీశ్రీనివాసుని అనుగ్రహము వలన టి.టి.డి. వారి సంపూర్ణ సహకారముతో, ప్రాచీనగ్రంథ సముద్ధరణమే ప్రధానముగా భావించి అహరహము శ్రమించుచున్న వారి కృషితో ఈ గ్రంథరాజము వెలువడుట ముదావహము. గ్రంథ గౌరవముతో విషయ వైశిష్ట్యమును అవలోకింపగోరుచున్నాము.

★ **ప్రథమాధ్యాయము –** శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రవైభమును తెలిపెడి ఆర్షములు ప్రశ్నోత్తర రూపముగనే అనుగ్రహింపబడినవి. బ్రహ్మమానస పుత్రుడును మహత్తపోనిష్ఠా గరిష్ఠుడును, సర్వశాస్త్ర విశారదుడును

భగవదారాధనా విషయ సంపూర్ణతా విశిష్టుడును అగు భృగుమహర్షిని లోకకల్యాణార్థముగా ఋషులు ప్రశ్నింతురు. వారి ప్రశ్నలకు భృగువు సమాధానములను వివరించి విపులముగా తెల్పును.

ప్రశ్న – ఏ దేవతను ఏ విధముగా పూజించవలయును. అందువలన ఫలమేమిటి? ఇది ప్రశ్న.

"వైదికోక్తేన మార్గేణ మంత్రైర్వేదోక్తవన్మయా
సమాహితమనాభూత్వా అర్చయేద్విష్ణుమవ్యయమ్
తస్య విష్ణోః పదం గచ్ఛేత్కర్తవ్యమితి నిశ్చయః"

ఇది భృగువు సమాధానము. ఇది శాస్త్ర పిండీకృత ఫలాంశము.

ఆలయనిర్మాణ స్థలము, స్థిత – ఆసీన – శయానముగా బింబ ప్రతిష్ఠ చెప్పబడినది. పశ్చిమము పల్లముగా గలది బ్రహ్మ క్షేత్రము. దక్షిణము పల్లముగా గలది రుద్రక్షేత్రముగా తెలుపబడినది.

సామృతకము – హారకము – బింబములకు ముందుగా తరుణాలయ మందు అవిచ్ఛిన్నముగా అర్చనాదికములు గావింపబడి పిమ్మట ప్రధాన ఆలయమున ప్రతిష్ఠింపబడి అర్చించుట సామృతకము. తరుణాలయము లేకుండగా ప్రధాన ఆలయముననే ప్రతిష్ఠ అర్చనాదులు జరుగుట హారకము. ఇది ద్వితీయ పక్షము. ఆలయమున స్వామియందు న్యాసాదులుగావించి హృదయ పద్మమున పరమాత్మను ధ్యానించుట అంతర్యాగము. ప్రతిష్ఠిత బింబమును యధావిధిగా అర్చించుట బహిర్యాగము.

గృహబింబార్చన స్వార్థము. ఆలయార్చన పరార్థము. దేవాలయార్చన వలన గ్రామవాసులందరికి నిత్యాగ్నిహోత్ర ఫలము లభించును. వైఖానస సూత్రము ననుసరించి నిషేకాది సంస్కార సమన్వితుడు అగు గృహస్థుకాని

బ్రహ్మచారిగాని ఆలయార్చన చేయవచ్చును. వైఖానసార్చన సౌమ్యమైనది. వేదవిహితము. వైదికము. భోగములను కాక్షించువారు రుక్మిణీ సత్యభామా గరుడ సమేత శ్రీకృష్ణుని అర్చించవలయును. పరాక్రమము విజయముకోరు వారు హనుమత్సీతారామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులను అర్చించవలయును. ఇట్టి విశేషములు ఈ అధ్యాయమున గలవు.

★ **ద్వితీయ అధ్యాయము –** కర్షణ – బీజావాపము – గోగణ నివేదనలు వివరింపబడినవి. గ్రామవాస్తు వీరి పురాతంత్రము నందువలె ఆచరించ వలయును. చెప్పబడని విషయములు కశ్యప మహర్షి విధమును ఆచరించమని తెలుపబడెను.

★ **తృతీయాధ్యాయము –** ఇందు ఆద్యేష్టికా క్రమము నుండి ఆలయ మండపాదుల నిర్మాణ విధముగలదు. ఆలయ ప్రారంభమునకు మాఘమార్గశీర్షములు నిషేధింపబడెను. శిల్పవాస్తు శాస్త్ర మర్యాదలు వివరముగా నున్నవి. శిలా లక్షణములు గలవు. ప్రాసాద కుడ్య గోపురములకు నపుంసక శిలలు స్త్రీ మూర్తులకు స్త్రీ శిలలు విష్ణ్వాది పురుషమూర్తులకు పురుషశిలలు చెప్పబడినవి. పంచ షడ్వ్యూహముల వివరణ గలదు. విష్ణ్వాదిగా పంచమూర్తులు. యజ్ఞమూర్తితో కలసినవి షడ్వ్యూహములు. ఈ వ్యూహములను ప్రతిష్ఠించి పూజించిన పాకయజ్ఞ హవిర్యజ్ఞ సోమయజ్ఞాది మహాయజ్ఞముల ఫలము లభించును. సర్వశాన్తికరము ఐహిక ఆయుష్మిక ఫలము లభించునని తెలుపబడినది.

త్రివిధ ఆశౌచము : ఇది విశేషము. మన్త్రము మొదట "సూతక" మంత్రమధ్యమున "పూతక" మత్రాంతమున ప్రేతకము అనునవి కలవు. వానిని తెలిసికొని మంత్రములను పఠించవలయును. ఈసంకేతములు

మంత్రశాస్త్ర యోగశాస్త్ర సంబంధములు. "మన్త్రాదౌ పాశబీజంచ (ఆం) మన్త్రాన్తే అంకుశబీజకం (క్రోం) మన్త్రమధ్యే మాయాబీజం (హ్రీం)" ఇట్లు మంత్రశాస్త్రమున పూతక సూతక ప్రేతకములు వివరింపబడినవి. మన్త్రాంతమున మన్త్రాదిన సూతక ప్రేతక బీజములను వదలి మంత్రమధ్యమున పూతకబీజముంచి మంత్రము జపించవలయును.

ఆకాశాది సృష్టిక్రమము గలదు : పద్మము – చక్రము – శంఖము – గద – వీనితో విష్ణువును పూజించిన అభివృద్ధి కలుగును. గదా పద్మములు లేకుండగా స్థాపించిన వృద్ధి కలుగదు. ఈ అధ్యాయమున శిల్పము అద్భుతముగా వివరింపబడినది.

"మన్త్రేణ క్షీయతే పాపం తద్భావం జ్ఞానదీపకమ్
సంకల్పేనైవ దీక్షాభ్యాం పర్యాయేణైవ చోచ్యతే"

మన్త్రము వలన పాపము నశించును. జ్ఞానము వృద్ధియగును. సంకల్పము – దీక్ష అను పదములు పర్యాయపదములు. పుణ్యాహ – ప్రతిసరబంధములు. వివరింపబడినవి. పుణ్యాహమున కృణుష్వపాజ సూక్తము, అగ్నిశ్శుచిః, అనుమంత్రములు పఠింపమని యున్నది. "దేవాగ్రేతు సమాసీనః పుణ్యాహమపి వాచయేత్" దేవుని ఎదుట కూర్చుండియే పుణ్యాహము చేయవలయును. స్వామి ఎదుట నిలబడియే తైలోద్వర్తనము చేయవలయును.

వాసాధికార శబ్దనిర్వచనము :

"అల్పగ్రన్థంచ బహ్వర్థముక్తం సంక్షేపతోమయా
వాసోవాసద్వయంప్రోక్తమాఖ్యం వాసాధికారకమ్"

వస్త్రము సమర్పించుట అనగా వస్త్రయుగ్మము సమర్పించుటే. గ్రంథము అల్పముగా చెప్పినను అధికముగా చెప్పినట్లు భావించవలయును. గదా పద్మములుగల విష్ణువుని పూజించిన అభివృద్ధికలుగునని గ్రహించవలయును.

★ **చతుర్థోఽధ్యాయము** – హౌత్రము పిమ్మట సర్వదేవార్చన పరిషద్దేవతలు వివరింపబడినవి. నిత్యానపాయనులైన అనంతగరుడ విష్వక్సేనులను తప్పక ప్రతిష్ఠించవలయును. "అనపాయం వినా యత్ర దేవేశో న వసేద్బుధః" గరుడుని దేవాభిముఖముగా ప్రతిష్ఠించవలయును.

★ **పంచమోఽధ్యాయము** – భక్తజన ప్రతిష్ఠ ఇందు గలదు. భక్తజన బింబరూప – ప్రమాణ – ప్రతిష్ఠలు తెలుపబడినవి. డెబ్బది యొక్క భక్తులు పేర్కొనబడిరి. అందు సురలు రాక్షసులు భూతగరుడనాగకిన్నరులు యక్ష విద్యాధరులు సిద్ధులు ఋషులు మానవులు గలరు. భక్తబింబ ప్రతిష్ఠవలన ఫలము – గ్రామము లందు సుఖ శాంతులు వర్ధిల్లును పంటలు విరివిగా పండును. కుటుంబములన్నియు ఇహ సౌఖ్యముల నంది విష్ణుసాయుజ్యము పొందును.

★ **షష్ఠోఽధ్యాయము** – అంకురార్పణము వివరింపబడినది. పాలికా కుంభ శరావములకు బ్రహ్మవిష్ణు ఈశానులు అధిదేవతలుగా చెప్పబడిరి. క్షుద్ర–భద్ర–అంకురార్పణముల వివరము గలదు.

★ **సప్తమోఽధ్యాయము** – విష్ణుప్రతిష్ఠా విధానము అనుక్రమణికవలె విపులముగా వివరింపబడినది.

"ప్రతిష్ఠా స్థాపనంచేతి ద్వివిధంచేతి పర్యయా"

ప్రతిష్ఠా స్థాపనములు సమానార్థకములు.

ప్రతిష్ఠాశబ్దనిర్వచనము

"ప్రతిబుధ్యా ప్రతిష్ఠాచేత్ప్రతిష్ఠేత్యుచ్యతే బుధైః"

నిశ్చలమైన బుద్ధితో ప్రతిష్ఠ చేయుటయే ప్రతిష్ఠ అందురు. బింబముల దృష్టి – ఊర్ధ్వదృష్టి వలన భయము 'అధో దృష్టివలన ధనక్షయము కటాక్ష దృష్టివలన మరణము కలుగును. కనుక సమదృష్టియే ఉండవలయును. అధివాసకాలములు తెలుపుచు ముహూర్తకాలమైనను అధివాసము చేయమని చెప్పబడినది.

మహాబేరముల విషయము – మహాబేరములను ప్రతిష్ఠించిన పిమ్మటే నయనోన్మీలనము చేయవలయును. అధివాసములందు ప్రోక్షణ చేయవలయును. దర్పణ స్నానము చేయించవలయును. వర్ణయుక్త బింబములకు గూడ దర్పణస్నానము చెప్పబడినది. బల్యుత్సవ స్నపన బేరములకు పంచగవ్య క్షీరాధివాసములు వదలి జలధివాసము మాత్రము చేయువలయునని విశేషముముగా చెప్పబడినది.

★ **అష్టమోఽధ్యాయము –** ఇందు ప్రతిష్ఠా క్రియా క్రమము అగ్నిమథన వివరింపబడినది.

"హోమం దివా న కుర్వీత స్థాపనం నచ రాత్రిషు" మహాశాంతి హోమములు రాత్రులందును బింబస్థాపన పగటియందు మాత్రమే చేయవలయును. విపర్యయమైన రాజారాష్ట్ర గ్రామములకు వినాశనము కలుగును. యజ్ఞములు ద్వివిధములు. జ్యోతిష్టోమాదులు, దేవయజనము. ఇందు దేవయజనమే శ్రేష్ఠమని చెప్పబడినది. యజమాని నశించినను దేవప్రతిష్ఠ స్థిరముగా నుండును. దేవయజ దినమువలన దేశమంతయు సుభిక్షముగా నుండును.

★ **నవమోఽధ్యాయము** – కౌతుక బంధన, పంచాగ్నిప్రణయనములు వివరింపబడినవి.

★ **దశమోఽధ్యాయము** – శయనాధివాసము కుంభపూజ ప్రాణాయామక్రమము నాడీచక్రలక్షణము వివరముగా గలవు.

★ **ఏకాదశోఽధ్యాయము** – ప్రవర విషయము గలదు. రాజులకు మంత్రులకు ఇతరులకు వారి ప్రవరలు లేక కాశ్యపప్రవర, గ్రామ యజమానియైన వశిష్ఠ ప్రవర లేక కాశ్యపప్రవర, వైశ్యులు మొదలగు వారలకు గౌతమ ప్రవర, బ్రాహ్మణులకు వారి ప్రవరే చెప్పమని ఉన్నది.

★ **ద్వాదశోఽధ్యాయము** – దారుబేర పరిత్యాగము తెలుపబడినది. కళలు కుంభమందావాహన చేసిన పిమ్మట దారుబేరమును దహించుట – భూమియందు పూడ్చుట జలమునందు విడుచుట మొదలగునవి చేయవలయును సర్వదైవత్య హోమాంతమున విష్ణుసూక్త – మిన్దాహుతి ఆశ్రావితాదులను త్రిరావృత్తముగా హోమము చెప్పబడినది.

★ **త్రయోదశోఽధ్యాయము** – కుండములందు ప్రధానహోమములు వివరింపబడినవి. క్రియాహీనము మంత్రహీనము ఎంతమాత్రము జరుగరాదు. అట్లు జరిగిన, ధనము తేజస్సు ఆయువు నశించును. పారమాత్మిక మంత్రములన్నియు క్రమముగా పేర్కొనబడెను. అష్టాశీతిహోమము విశేషముగా వివరింపబడినవి. మంత్ర ప్రారంభమున మంత్రాంతమున వ్యాహృతులు కొందరు చెప్పిరట. ప్రతిమంత్రహోమ ప్రారంభమున చివర ఆ మంత్ర దేవతను స్మరించుచు హోమము చేయవలయును. అష్టాశీతి "విష్ణవే" మొదలగు పదిమంత్రములహోమమున దేవదేవుని స్మరించవలయును నారాయణాది పదకొండు మంత్రములయందు దేవునికి నమస్కరించవలయును. పుణ్యనారాయణాయ మొదలగు

పదిమంత్రములయందు స్వామిని ధ్యానించవలయును. బాలాయ అను రెండుమంత్రముల హోమమందు కేశవుని స్మరించవలయును. "సత్యాయ" అను పది మంత్రముల యందు జనార్దనుని స్మరించవలయును. 'పురుషాయ' మొదలగు పది మంత్రములందు జగద్గురువగు దేవదేవుని స్మరించవలయును. "విష్ణుం క్రీడాత్మనే" అనే పదిహేడు మంత్రములందు అచ్యుతుని తలంచవలయును. "పుణ్యాయ" మొదలగు పదునెనిమిది మంత్రములందు స్వామిని స్మరించుచు హోమము చేయవలయును.

"ఉక్తం విఖనసా ఏవమష్టాశీతిక్రమం స్మృతమ్"

ఇట్లు ఎనుబది ఎనిమిది మంత్రములు వివరింపబడినవి. స్విష్టకృత్తులు గార్హపత్య ఆవసత్థ్య ఆవహనీయ అన్వాహార్యములందు వేరు వేరుగా చేయవలయును. సభ్య పౌండరీకములందు చేయరాదు.

★ **చతుర్దశోఽధ్యాయము** – వసోర్ధారాహోమము వివరింపబడినది. సభ్యాగ్నియందు విష్ణ్వాది పంచసూక్తములు ఏకాక్షర సూక్తము విష్ణుగాయత్రి అను ఈ ఏడు సూక్తములతో అవిచ్ఛిన్నమైన ఆజ్యధారతో నాల్గు లేక ఒక ఆవృత్తముగా హోమము చేయుటయే వసోర్ధారాహోమమని చెప్పబడినది.

★ **పంచదశోఽధ్యాయము** – ఆవాహనక్రమము వివరింపబడినది. అర్చకస్వాములకు భూమి కల్పనము తెలుపబడినది. భూమి కల్పించుట "సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః" అని చెప్పబడినది.

★ **షోడశోఽధ్యాయము** – ఇందు శ్రీ భూదేవతామూర్తులకు పృథక్ప్రతిష్ఠ కలదు. స్వామివారి వివాహక్రమము వివరింపబడినది. యజమానుల ఇంటియందు స్వామివారి కల్యాణ ఉత్సవము చేసినచో హవిర్నివేదన చేయరాదు. కల్యాణ ఉత్సవము వలన ఇహపరసౌఖ్యములు కలుగును.

★ **సప్తదశోఽధ్యాయము** – దశావతారమూర్తులలో మత్స్యకూర్మ వర్ణన ప్రతిష్ఠాదులు విపులముగా నున్నవి. ప్రతిమూర్తి ప్రతిష్ఠకు విశేష ఫలము చెప్పబడినది. పరమార్థము సాయుజ్యము.

★ **అష్టాదశోఽధ్యాయము** – ఇందు వరాహ ప్రతిష్ఠ ఫలము కదు.

★ **ఏకోనవింశోఽధ్యాయము** – వామన త్రివిక్రమ మూర్తుల ప్రతిష్ఠ ఫలము కలదు.

★ **వింశోఽధ్యాయము** – ఇందు పరశురామ – పరివార సహిత శ్రీరామ ప్రతిష్ఠలు గలవు. గుణత్రయముననుసరించి త్రిభంగిమముగా శ్రీరామ ప్రతిష్ఠ చెప్పబడినది. శ్రీకృష్ణ రూపములు అసంఖ్యాకములు.

"కృష్ణ రూపం అసంఖ్యాకం సంఖ్యా వక్తుం నశక్యతే

★ **ఏకవింశోఽధ్యాయము** – కృష్ణ పరివార ప్రతిష్ఠ చెప్పబడినది కల్కిరూపము అశ్వముఖము నరాకృతిగా తెల్పబడినది చతుర్భుజములు కలవు. జ్ఞానముద్రతో దేవీరహితముగా బౌద్ధ స్వరూపము చెప్పబడినది.

★ **ద్వావింశోఽధ్యాయము** – కృష్ణాష్టమి – జయన్తిగా చెప్పబడినది. సింహమానమున బహుళ అష్టమినాడు రోహిణి యున్నను లేకున్నను జయన్తి చెప్పబడినది. రోహిణితో గూడిన అష్టమే కృష్ణాష్టమి అని కశ్యపాదులు తెల్పిరి.

★ **త్రయోవింశోఽధ్యాయము** – విష్వక్సేనుని అవతార కథ విపులముగా తెల్పబడినది. ఇతర ఆర్షములందు కాన వచ్చుటలేదు. విష్వక్సేనుని ప్రసాదము స్వీకరించరాదు. గోవులకు పెట్టవలయును. లేనిచో అగ్నియందుంచవలయును. భక్తులు ప్రసాదముగా స్వీకరించవచ్చునని

కొందరు తెలుపుచున్నారు. అర్చనా ఫలము కోర్కెలు నెరవేరును సాయుజ్యము లభించును. జయాసూత్రవతుల సహితము అర్చన చెప్పబడినది. ఆలయమున దేవీరహితముగాను స్థిత – ఆసీనముగనే ఉండవలయును.

విహంగారాధనము – పత్నీసహితము – గరుడ ప్రతిష్ఠ అర్చనలు తెలుపబడినవి. సుకీర్తి రుద్రమ అనువారు గరుడుని భార్యలు.

★ **చతుర్వింశోఽధ్యాయము –** పత్నుల సహితముగా అనంతుని ప్రతిష్ఠ అర్చన వివరింపబడినవి. జయ, పుష్టిక అను వారలు భార్యలు. అర్చనా ఫలము. కుష్ఠ అపస్మారాది భయంకర వ్యాధులు తగ్గును. నష్ట సంతానము తొలగి సంతానము కలుగును. ఆదివారాదులందు పూజించిన కామ్యములు నెరవేరును. క్రమముగా విష్వక్సేన గరుడ అనంత ప్రతిష్ఠ అర్చన ఫలములు వివరింపబడినవి.

ప్రదక్షిణ క్రమము విపులముగా ఈ గ్రంథమున వివరింపబడినది. విష్ణు ప్రదక్షిణములు యుగ్మముగాగాని అయుగ్మముగాగాని చేయవచ్చును. ఇది విశేషము. పుణ్యతీర్థ సేవనముకన్న యజ్ఞఫలముకన్న ప్రదక్షిణ ఫలము అధికము. ప్రత్యక్ష ఫలదాయకము. ప్రదక్షిణలు మూడు రకములు. కామ్యము, పౌష్టికము, శాన్తికము. ఇందు పౌష్టిక ప్రదక్షిణము పుత్ర ప్రదము.

ప్రదక్షిణ కాలములు – కామ్యము మధ్యాహ్నకాలమున, శాన్తికము ప్రాతఃకాలమున, పౌష్టికము సాయంకాలము, చేయవలయును. ఇట్టి విశేషములు ప్రదక్షిణములగూర్చి ఈ అధ్యాయము వివరించినది.

★ **పంచవింశోఽధ్యాయము –** భగవదారాధన క్రమము వివరముగా వివరింపబడినది.

★ **షడ్వింశోఽధ్యాయము** – శ్రీ భూసూక్తములతో శ్రీ భూదేవతా మూర్తులకు అర్చన చేసిన కలుగు ఫలము తెల్పబడెను.

"ధనధాన్యాది వృద్ధించ పుత్రపౌత్రాది వృద్ధిదమ్
కళత్రం దాసభృత్యా పశుభూమ్యాదివృద్ధిదమ్"

ప్రత్యేకముగా భూసూక్తము జపించిన "సస్యక్షేత్రాభివృద్ధిదమ్" అని చెప్పబడినది.

విగ్రహము–భోగము–ఉపచారము అనునవి పర్యాయపదములుగా పేర్కొనబడినవి.

★ **సప్తవింశోఽధ్యాయము** – బలిపాత్రలక్షణము బలి విధానము తెల్పబడినది. నిత్యము సాయంకాలమున పుష్పబలి చెప్పబడినది. "సాయం పుష్పబలింకుర్యాత్" అర్చనాంగ ఉపకరణలకు దేవతాహ్వానము చెప్పబడినది. ఉదా : గుడమునకు విఘ్నేశుడు అధిదేవత.

★ **అష్టావింశోఽధ్యాయము** – బలిబేర లక్షణము కలదు. బలిబేరము ఆసీనముగాను దేవీరహితముగాను ఉండవలయును.

★ **ఏకోన త్రింశోఽధ్యాయము** – సంధ్యారక్ష దీప లక్షణము సమర్పణ కాలము ఫలము తెలుపబడినది. ఫలము సాయుజ్యప్రాప్తి.

★ **త్రింశోఽధ్యాయము** – షడంగన్యాస ఏకాక్షరన్యాస అచోన్తన్యాసములు తెలుపబడినవి.

★ **ఏకత్రింశోఽధ్యాయము** – చక్రార్చన వివరింపబడినది. ఈ అర్చన రెండు రకములు "మూర్తించామూర్తిమేవచ" ఉత్సవ త్రివిధము, ధ్వజారోహణము గరుడ ప్రసాద భక్షణము అవరోహణము పేర్కొనబడెను.

★ **గరుడ ప్రసాద భక్షణ ఫలము** – స్త్రియశ్చాహూయ పుత్రార్థం వివాహార్థం తథైవచ । పుత్రార్థీ మృతపుత్రీవా రోగీ శతృజయార్థినః ॥ శతృజయము సంతానము వివాహము. రోగనివారణ కోరువారు సంతానము నశించుచున్నవారు, ప్రసాదము భక్షించవలయును.

★ **ద్వాత్రింశోఽధ్యాయము** – పుష్పయాగోత్సవ రథయాత్రలు గలవు.

★ **త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయము** – ఇందు బలిక్రమము వసంత డోలోత్సవములు వివరింపబడినవి. ఇందు ధ్వజముల వివరమున్నది. 1. మాతృధ్వజము, 2. హంసధ్వజము, 3. వృషధ్వజము, 4. వీశధ్వజము, ఔదధ్వజము – ఇవి ధ్వజములు.

★ **చతుస్త్రింశోఽధ్యాయము** – ఉత్తమ మధ్యమ అధమ స్నపనలు, స్నపన చేయవలసిన కాలము తెల్పబడినది. అనుక్రమణికవలె ఈ ప్రయోగము సాగినది.

★ **షట్త్రింశోఽధ్యాయము** – ఏకాక్షర సూక్తము ప్రధానముగా మన్త్రాభిషేకము చెప్పబడినది. స్నపన, బలి, ఉత్సవ, బేరములకు చేయవలయును. బలిబేరాదులు లేనిచో ధృవమూర్తికే స్నపన చేయవలయును.

★ **సప్తత్రింశోఽధ్యాయము** – శుద్ధస్నపన విధము వర్ణింపబడినది. "భక్తి యుక్తస్య యా పూజా అధమాప్యుత్తమాభవేత్, భక్తిహీనాచ యాపూజా ఉత్తమా అపినశ్యతి" ॥ అందువలన భక్తితో చేయవలయును.

★ **అష్టత్రింశోఽధ్యాయము** – పవిత్రోత్సవము పవిత్రారోపణ క్రమము ఉత్తమాసములు వర్జనీయమాసములు వివరింపబడినవి.

★ **ఏకోన చత్వారింశోఽధ్యాయము** – ఇందు పవిత్రములకు అధివాసములు విశేష ఆరాధనలు గలవు.

★ **చత్వారింశోఽధ్యాయము** – కౌతుకాది బింబములకు పవిత్రారోపణము తెలుపబడినది. సూత్రము పవిత్రము సమానార్థకముగా పేర్కొనబడెను. స్వామి ధరించిన పవిత్రములు ధరించినచో కోర్కెలు నెరవేరును. శరీరగత పాపము తొలగును. ఈ ఉత్సవమున ఆశౌచ విషయమిట్లున్నది. అంకురార్పణ జరిగిన పిమ్మట ఆశౌచము సంభవించిన మార్జనము చేతనే ఆశౌచము తొలగును. సంవత్సరమంతయు జరుగు పూజా క్రమమున విపర్యాసము జరిగిన పవిత్రోత్సవము వలన దోషము తొలగిపోవును.

★ **ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయము** – ఇందు ప్రసాద వినియోగ క్రమము గలదు. ప్రసాద భక్షణ ఫలము. సర్వయజ్ఞ ఫలం లబ్ధ్వా సర్వపాపం వ్యపోహతి" అని చెప్పబడినది వేదవిదులు భక్తులు విష్ణుదేవుని ప్రసాదమును స్వీకరించిన పవిత్రులగుదురు. శ్రీ భూదేవతామూర్తుల ప్రసాదమును స్త్రీలకుఇవ్వలయును. ఇది విశేషము.

దమనోత్సవము – వనదేవతలకు బలిఇచ్చి వసంతుని ఆవాహనము చేసి విష్ణుసూక్తము పఠించుచు దమనము గ్రహించి స్వామిని పూజించ వలయును.

★ **ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయము** – పునర్వసూత్సవము. మాఘశుద్ధ ద్వాదశి పునర్వసు నక్షత్రమున సీతారామలక్ష్మణులకు చేయు ఉత్సవమును "జయ" అని అందురు. ఈ పునర్వసూత్సవము పుత్ర ప్రదము "అపుత్రః పుత్రమాప్నోతి సర్వవృద్ధి కరంభవేత్" ఉత్సవములు మూడు విధములు.

తీర్థోత్సవము, శాన్త్యుత్సవము, భక్త్యుత్సవము, తీర్థోత్సవము మధ్యాహ్న కాలమున, శాన్త్యుత్సవము పూర్వాహ్ణమున భక్త్యుత్సవము అపరాహ్ణమున చేయవలయునని చెప్పబడినది.

★ **త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయము** – ప్రాయశ్చితము వివరింపబడినది.

★ **చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయము** – భూగుప్త ఉధృత బింబ ప్రాయశ్చిత్తము తెల్పబడినది. అరాజకము యుద్ధములు మొదలగునవి సంభవించినపుడు సువర్ణ రజతాది బింబముల నుండి కళలు తీసి భూమిలో భద్రపరచవలయును. ఉపద్రవములు తొలగిన పిమ్మట ప్రాయశ్చిత్తము గావించి ప్రతిష్ఠించవలయును.

వంద సంవత్సరముల వరకు ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడినది. వేయి సంవత్సరములు గడచినచో బింబము నశించును. "శతాబ్దాది సహస్రాంతం ఏవమేవత్తు కారయేత్ సహస్రాబ్దే వ్యతీతేతు బేరనాశో నసంశయః" ప్రాయశ్చితము కన్న పునఃప్రతిష్ఠ శ్రేష్ఠము. "ప్రతిష్ఠాయాం పరంనాస్తి ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమ"

★ **ప్రాయశ్చిత శబ్ద నిర్వచనము** – "ప్రాయః పాపసమూహస్య చిత్తం తన్నాశకారణమ్ తద్విధానక్రమో యత్తత్ప్రాయశ్చిత్త విధింపరమ్" పాప సమూహములు నశించుటయే ప్రాయశ్చిత్తము.

★ **పంచ చత్వారింశోఽధ్యాయము** – పునఃస్థాపన ఆవశ్యకత తద్విధానము తెల్పబడినది.

★ **షట్చత్వారింశోఽధ్యాయము** – నిత్యార్చనా, ప్రాయశ్చిత్తము విపులముగా తెలుపబడినది.

★ **సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయము** – క్రియా విపర్యాసములకు అనగా ఒక క్రియకు మరియొకటి చేయుట జరిగిన ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడినది. కొన్ని ఉపచారములు విపర్యాసమైన లఘుదోషము. వీటికి ప్రాయశ్చిత్తములు చెప్పబడినవి.

★ **అష్ట చత్వారింశోఽధ్యాయము** – తంత్ర సంకర ప్రాయశ్చిత్తము. వైదికము అవైదికము అని రెండు విధములు. వైదికమున వైఖానసము మొదటిది బోధాయనము రెండవది. వైదికముగా ప్రతిష్ఠ చేసినచోట అవైదికములతో పూజ చేయరాదు తూర్పు ఆగ్నేయ నైర్ఋతి దిక్కులందే బాలాలయ కల్పన చేయవలయును.

★ **ఏకోనపంచాశోఽధ్యాయము** – స్వామిని తాకుటకు వీలులేని పాషండాదులు తాకినచో కాలనియమము లేకయే సంప్రోక్షణ చేయవలయును.

★ **పంచాశోఽధ్యాయము** – ధృవబేర ప్రాయశ్చిత్తము ప్రత్యేకముగా చెప్పబడినది. ధృవబేరమునకు అంగములు ఉపాంగములు మహాంగములు ప్రత్యంగములు చెప్పబడినవి. కిరీటము శిరము కంఠము మొదలగునవి మహాంగములు. నాసిక కర్ణములు మొ॥నవి. ఉపాంగములు, శిరశ్చక్రము గదా మొ॥నవి అంగములు. నఖ రోమములు – బ్రహ్మసూత్రము ఆభరణవస్త్రాదులు ప్రత్యంగములు. మహాంగములు భిన్నమైన ఆ బేరమున 'గోవాలరజ్జు భిర్బధ్వా'' – వీటితో బంధించి నీటియందు వదలవలయును. తక్కినవానికి కూడ ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడినది. ఇక్కడ, ఒక విశేషము చెప్పబడినది. ధృవబేరములందు స్త్రీ విగ్రహములు నష్టమై పురుష బేరమున్నచో క్రొత్త స్త్రీమూర్తులను ప్రతిష్ఠించి పాణిగ్రహణము చేయవచ్చును. స్త్రీ విగ్రహములుండి క్రొత్త పురుష విగ్రహ ప్రతిష్ఠ జరిగిన పాణిగ్రహణము

చేయరాదు. ఇందు వైదిక సాంప్రదాయము ధ్వనిరూపముగా సూచింపబడినది.

★ **ఏకపంచాశోఽధ్యాయము** – జీర్ణబేర స్వరూపము ప్రాయశ్చిత్తము వివరింపబడినది.

★ **ద్విపంచాశోఽధ్యాయము** – జీర్ణబేర స్వరూపము వివరింపబడినది.

★ **త్రిపంచాశోఽధ్యాయము** – ఉత్సవ ప్రాయశ్చిత్తము తెలుపబడినది.

ఇట్లు ఈ వాసాధికారము ఏబది మూడు అధ్యాయములతో నిండియున్నది. ఈ గ్రంథమున అనేకానేక విషయములు చెప్పబడినవి. "వాసాధికారము" వ్రాత ప్రతులను ఆరింటిని పరిశీలించి ఈ ప్రతిని రూపొందించితిమి. అధిక పాఠములు చూపబడినవి. అక్కడక్కడ గ్రంథము నష్టమైనది. దానిని అట్లే ఉంచితిమి. మాకందిన వ్రాతప్రతుల వివరము.

1. శ్రీవైఖానస దివ్య సిద్ధాన్త వివర్ధినీ సభ, తిరుమల
2. 'ఆగమప్రవర' శ్రీమాన్ దీవి కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్, నల్లూరు
3. శ్రీమాన్ నారాయణం లక్ష్మీనృసింహాచార్యులుగారు, ఉల్లిపాలెం.
4. శ్రీమాన్ పండిత పరాంకుశం వెంకట కృష్ణమాచార్యులుగారు, పెనుగంచిప్రోలు.
5. శ్రీమాన్ పండిత దీవి గోపాలాచార్యులగారు. వేకనూరు.
6. శ్రీ బృందావనం శ్రీనివాసాచార్యులుగారు, గూడవల్లి

ఆ యా సంస్థలకు ఆ పండిత వర్యులకు మా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాము.

వైఖానస ఆర్షగ్రంథ సముద్ధరణ ముద్రణ ప్రచారము ధ్యేయముగా తలంచి ఆరోగ్యమును కూడ లెక్కింపక అహరహము శ్రమించుచు, పండితులను ప్రోత్సహించి అచిరకాలమున సుమారు అరువది గ్రంథముల ప్రచురణకు కారకులును శిల్పశాస్త్ర జ్యోతిష ప్రవీణులును శ్రీవిఖనస ఆశ్రమ శ్రీవైఖానస దివ్య సిద్ధాంత వివర్ధనీ సభాకార్యనిర్వహణ దక్షులును అగు శ్రీమాన్ దీవి విఖనసాచార్యులవారికి (రిటైర్డు ఇంజనీర్ టి.టి.డి.) మా హృదయపూర్వక అభినందన శతములు. వీరి ప్రోత్సాహమే ఈ గ్రంథ పరిశీలనకు మమ్ములను పురికొల్పినది. బ్రహ్మాండనాయకుడైన శ్రీవేంకటేశ్వర స్వామి వీరికి ఆయురారోగ్య భోగభాగ్యములను ప్రసాదించుగాక. వీరు రూపకల్పన చేసిన అనేక ప్రణాళికలు సఫలీకృతమగుగాక.

వైఖానస ఆగమ చూడామణి శ్రీశ్రీనివాస పదారవింద సేవాతత్పురుడు ప్రాచీనగ్రంథ సముద్ధరణైక దీక్షితుడును అగు శ్రీమాన్ మాడంబాకం కృష్ణస్వామి శ్రీనివాస భట్టాచార్యులవారికిని ఈ గ్రంథ ముద్రణ గావించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన కార్యనిర్వహణాధికార్లకు, పాలకవర్గమునకును మరియు అధికారబృందమునకున కృతజ్ఞతా పూర్వక అభినందన శతములు తెలుపుకొనుచున్నాము. అనేకానేక గ్రంథముల అందముగా ముద్రించి సంఘసేవ చేయుచున్న శ్రీవాణీ ప్రెస్ (విజయవాడ) వారికి అభినందనలు తెలుపుచున్నాము.

ఇట్లు
బుధజన విదేయులు
'సాహిత్య విద్యాప్రవీణ' భాషాప్రవీణ
పండిత దీవి వెంకట రామాచార్యులు
(విశ్రాంత సంస్కృత ఉపన్యాసకులు, గుంటూరు)
"ఆగమ ప్రవర"' "భాషాప్రవీణ"
నల్లూరు విఖనస భట్టాచార్యులు
(విశ్రాంత ఆంధ్రోపాధ్యాయులు, నల్లూరు)

విషయసూచికా

విషయః పుటసంఖ్యా

1. ప్రథమోఽధ్యాయః

ఋషిప్రశ్నోత్తరమ్ 1
ఋషయ ఊచుః 1
భగవద్విగ్రహ నివాసస్థానాని 3
భృగురువాచ 3
విష్ణుక్షేత్రలక్షణమ్ 4
భూపరీక్షాలక్షణమ్ 4
గౌళ్యాదిస్వరఫలమ్ 4
రుద్రబ్రహ్మాది క్షేత్రనిర్ణయః 5
విగ్రహభేదాః 5
విమానభేదాః 6
సామృతక్రమః 6
హారకక్రమః 6
అమూర్తారాధనక్రమః 6
సమూర్తారాధనక్రమః 7
అంతర్యాగక్రమః 7
బహిర్యాగక్రమః 9
సకలనిష్కళభేదః 9
ఆచార్యలక్షణమ్ 10
శిష్యలక్షణమ్ 11
వైఖానసశ్రీశాస్త్ర సంఖ్యా 12
యజనం ద్వివిధమ్ 14
నవషట్పంచమూర్తిక్రమః 14
భోగార్థీ శ్రీకృష్ణస్య స్థాపనమ్ 15
వీరార్థీ విజయార్థీ చ రామస్య స్థాపనమ్ 15

2. ద్వితీయోఽధ్యాయః

కర్షణమ్ 16
అనడుహలక్షణమ్ 16
బీజావాపనమ్ 16
గోగణనివేదనమ్ 17
శంకుస్థాపనమ్ 17

3. తృతీయోఽధ్యాయః

ఆద్యేష్టకాక్రమః 18
ఉక్తమాస తిథివారనక్షత్రాదయః 18
భూమిఖననమ్ 19
విమాననిర్మాణమ్ 19
ప్రాసాదలక్షణమ్ 20
మండపలక్షణమ్ 21

స్తంభస్థాపనమ్ 21
ఋత్విజః 22
ద్వారాదిస్థాపనమ్ 23
కవాటస్థాపనమ్ 23
శిలాలక్షణమ్ 25
శిలాసంగ్రహణమ్ 26
ఆయాదిపరీక్షణమ్ 28
ధృవబేరప్రమాణమ్ 29
మధూచ్ఛిష్టక్రియా 29
విగ్రహలక్షణమ్ 30
ఉత్తమదశతాలేన మానక్రమః 30
పవిత్రీ హరిణ్యోః లక్షణమ్ 32
వ్యూహవిభాగక్రమః 33
పంచవ్యూహక్రమః 33
షడ్వ్యూహక్రమః 33
ఊర్ధ్వతలే యజ్ఞమూర్తిప్రతిష్ఠా 34
నవవ్యూహక్రమః 34
వ్యూహత్రయక్రమః 35
వ్యూహే న్యాసక్రమః 35
మన్త్రాణాం త్రివిధ ఆశౌచాని 35
ఆచార్యలక్షణమ్ 36
సృష్టిక్రమః 36
పంచాగ్నిః 37
పిండోత్పత్తిః 38
స్త్రీపుంనపుంసకభేదః 39
ఆచార్యశిష్యాదిలక్షణమ్ 39
దీక్షావిధిః 39
మన్త్రోపదేశః 40
దీక్షితశబ్దనిర్వచనమ్ 40
విష్ణుగాయత్రీక్రమః 40
ఋషిన్యాసాదిక్రమః 40
జంగమాదిన్యాసక్రమః 42
పృథివ్యాదిగుణః 42
పంచభూతస్థానమ్ 43
పంచభూతబీజాని 43
జప్తపంచకమ్ 44
యజనం ద్వివిధమ్ 44
స్నానం ద్వివిధమ్ 44
ద్రవ్యత్రివిధం-ప్రయోజనమ్ 45
ఆభరణత్రివిధమ్ 45
గురుశాస్త్రయోస్సమానత్వమ్ 45
పంచమహావాద్యాః 45
ధ్యానం ద్వివిధమ్ 45
అన్తర్యాగమ్-బహిర్యాగమ్ 45
ఆహుతం ద్వివిధమ్ 46
షట్కాలార్చనమ్ 46
అర్ఘ్యం చతుర్విధమ్ 46
ఆచమనకాలాః 47
నిత్యనైమిత్తికయోః
పూర్వాపరవిచారః 47

దైవికపుణ్యాహమ్ 47
ప్రతిసరబంధనమ్ 48
దేవాగ్రే తిష్ఠన్నేవ కర్మ న కర్తవ్యమ్ 49
ఋత్విక్ లక్షణమ్ 49
వాసాధికారశబ్దనిర్వచనమ్ 50

4. చతుర్థోఽధ్యాయః

సర్వదేవార్చనమ్ 50

5. పంచమోఽధ్యాయః

భక్తజనప్రతిష్ఠా 54
ఏకసప్తతి భక్తజనస్వరూపమ్ 54
భక్తజనలక్షణమ్ 55
భక్తజనప్రమాణమ్ 56
భక్తబింబప్రతిష్ఠావిధిః 56

6. షష్ఠోఽధ్యాయః

అంకురార్పణక్రమమ్ 59
పాలికాకుంభశరావలక్షణమ్ 59
అధిదేవాః 60
భద్రాంకురార్పణమ్ 60
క్షుద్రాంకురార్పణమ్ 60
తత్తదధిదేవతాహ్వానమ్ 62
పాలికాదీనాం అలంకారమ్ 63
అంకురార్పణధాన్యాని 63
తత్తదధిదేవానామష్టోపచారాః 64
అంకురారాధనమ్ 64
బీజావాపనమ్ 64

7. సప్తమోఽధ్యాయః

విష్ణుప్రతిష్ఠాస్థాపనాభేదాః 65
ప్రతిష్ఠాశబ్దనిర్వచనమ్ 65
ఋత్విక్ లక్షణమ్ 66
వర్జనీయాచార్యలక్షణమ్ 66
ద్రవ్యసంగ్రహణమ్ 67
తోరణాద్యలంకారాణి 67
అష్టమంగళాని 68
స్రుక్స్రువాదిలక్షణమ్ 68
జుహూ 69
ఉపజుహూ 69
దర్వీ 69
దర్భమాలా 70
మంథదండమ్ 70
అరణీ 70
ఊర్ధ్వపట్టీ 70
వస్త్రలక్షణమ్ 71
ఆజ్యలక్షణమ్ 71
సమిత్సరిధ్యాదీని శ్రీసూత్రోక్తవత్ 71
యాగశాలాలక్షణమ్ 71
సభ్యాది అగ్నికుణ్డక్రమః 72

కుండలక్షణమ్ 73
స్నానగర్తమ్ 75
నయనోన్మీలనమ్ 76
సమన్త్రకాక్షిమోచనమ్ 76
పీఠసంఘాతః 78
పీఠే రత్నన్యాసాని 78
పీఠసంఘట్టనమ్ 82
దృష్టిలక్షణమ్ తత్ఫలవిచారః
దేవ్యాదీనాం వీక్షణమ్ 82
అధివాసత్రయమ్ 82
పఞ్చగవ్యాధివాసమ్ 83
అధివాసహోమః 84
క్షీరాధివాసః 84
జలాధివాసః 85
ప్రభూతబలిక్రమవిధిః 87
సవవిధాధివాసక్రమః 87
అధివాస కాలనిర్ణయః 88
మహాబేరవిషయః 88
నయనోన్మీలనమ్ 88
అధివాసశ్చ 89
వర్ణయుక్త బేరంచేద్విశేషః 89

8. అష్టమోఽధ్యాయః

క్రియాక్రమః 90
స్థాపనం దివైవ కర్తవ్యమ్ 90
యజనం ద్వివిధమ్ 90
పంచాగ్నీనాం
పంచబేరకల్పనమ్ 91
శ్రీవైఖానసశాస్త్రస్య
తంత్రదోషరాహిత్యమ్ 91
అగ్నిమథనమ్ 92
కుండస్యోత్తరే
సంభారాహరణమ్ 93
పంచపాత్రవిశేషః 93
జలాహరణమ్ 93
తన్తువేష్టనమ్ 93
పరిస్తరణకూర్చాది
దర్భసంఖ్య 93
కుంభనిక్షేపణదర్భనిర్ణయః 93

9. నవమోఽధ్యాయః

జలాధివాసస్థిత దేవోద్ధరణమ్ 94
కౌతుకబన్ధనమ్ 95
దీక్షాకరణమ్ 95
పంచాగ్ని ప్రణయనమ్ 96
కుండేషు దేవతాహ్వానమ్ 96

10. దశమోఽధ్యాయః

శయనాస్తరణమ్ 98
కుంభపూజాక్రమః 99
వాయుధారణక్రమవిశేషః 101

ప్రాణాయామఫలమ్ 102
రేచకపూరకకుంభకాది క్రమేణ ప్రాణాయామప్రయోగః 102
నాడీచక్రలక్షణమ్ 103
న్యాసత్రయక్రమమ్ 107

11. ఏకాదశోఽధ్యాయః

హౌత్రమ్ 108
మూర్త్యావాహనమ్ 109

12. ద్వాదశోఽధ్యాయః

బాలాలయస్థిత దారుబేర పరిత్యాగః 110
శయ్యావేదిస్థిత సర్వదేవతారాధనమ్ 110
సభ్యే ప్రధానహోమః 111
సహస్రాహుతిహోమః 112
వ్యాహృతిత్రయన్యాసః 112
సర్వదైవత్యమ్ 112
రౌద్రమన్త్రహోమాన్తే హస్తప్రక్షాళన పూర్వకమాచమనమ్ 114

13. త్రయోదశోఽధ్యాయః

ఆహవనీయే ప్రధానహోమః 118
అన్వాహార్యే 118
గార్హపత్యే 118
ఆవసత్థ్యే 118
యథోక్తద్రవ్యహీనే 118
మన్త్రహీనే 119
పౌండరీకే ప్రధానహోమః 119
మహాశాన్తిహోమః 119
పారమాత్మికమ్ 120
అష్టాశీతిః 122
గార్హపత్యాదిషు స్విష్టకృత్ 124
చతుర్దిక్షు వేదాధ్యయనమ్ 124

14. చతుర్దశోఽధ్యాయః

సభ్యప్రధానపూర్వక వసోర్ధారా హోమః 125
శయనాధివాసస్థిత దేవప్రబోధః 125
గర్భాగారే పీఠకల్పనమ్ 126
రత్నన్యాసావటే దుకూలాచ్ఛాదనమ్ 126
ఆచార్యాదీనాం దక్షిణాదానమ్ 126
దేవ్యాదినాసహ దేవస్యాలయ ప్రవేశమ్ 127
స్థాపనమ్ 127
ఉత్సవాదిబేరాణాం స్థాననిర్ణయః 128
సూక్తాదిపఠనమ్ 128

బేరన్యాసః 129
వ్యాహృతిత్రయన్యాసక్రమః 129
అక్షరత్రయన్యాసః 129
ప్రణవాక్షరప్రాధాన్యమ్ 130
ప్రణవాక్షరవిచారః 130
శ్రీకారలకారన్యాసక్రమః 131
(శ్రీమహీదేవ్యాః న్యాసక్రమః)
పరివారదేవతానాం తత్తత్ బీజాక్షరన్యాసః 132

15. పంచదశోఽధ్యాయః

కుంభస్పర్శనే ఏకాక్షరసూక్తజపః 133
అక్షరన్యాసమ్ 133
బింబేష్వావాహనమ్ 133
దేవ్యాదీనామావాహనమ్ 133
కౌతుకాదిబేరేష్వావాహనమ్ 134
అర్చకాదీనాం భూమిభోగక్రమః 134
లోహశిలాదిషు దానశాసనమ్ 135
యాగద్రవ్యం ఆచార్య ప్రతిగ్రహమ్ 135

16. షోడశోఽధ్యాయః

శ్రీభూమ్యోః పృథక్ప్రతిష్ఠాక్రమః 136
దేవ్యోర్వివాహక్రమః 137
మధుపర్కదానమ్ 138
గోత్రప్రవరనిర్ణయమ్ 139
దేవదేవ్యోర్వివాహే యజమాన గృహే కృతేసతి 139

17. సప్తదశోఽధ్యాయః

అవతారప్రతిష్ఠా 140
శ్రీమత్స్యస్వరూపమ్ 141
తత్ప్రతిష్ఠా 142
శ్రీకూర్మరూపమ్ 142
తత్ప్రతిష్ఠా 143

18. అష్టాదశోఽధ్యాయః

శ్రీవరాహస్వరూపమ్ 144
ఋగాదివేదపురుష స్వరూపమ్ 144
తత్ప్రతిష్ఠా 145

19. ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

నారసింహస్వరూపమ్ 146
తత్ప్రతిష్ఠా 146
వామనస్వరూపమ్ 146
చిత్రవామనః 147

త్రివిక్రమః 148
అష్టభుజః 148
చతుర్భుజః 148
ద్విభుజః 148
త్రివిక్రమపరివారః 149
తత్ప్రతిష్ఠాక్రమః 150

20. వింశోఽధ్యాయః

పరశురామస్య స్వరూపమ్ 151
తత్ప్రతిష్ఠా 151
శ్రీరామః తత్ప్రమాణమ్ 152
యజమానహస్తేన బింబనిర్మాణమ్ 153
సీతాలక్ష్మణహనుమద్భరత-శతృఘ్నాః 153
శ్రీరామస్వరూపమ్ 153
త్రిభంగస్థానాని 153
గుణత్రయేన త్రిభంగిత్వమ్ 154
సీతా 156
లక్ష్మణభరతశతృఘ్నాః 156
హనుమాన్ 156
సుగ్రీవాదయః 157
నిరాయుధశ్రీరామః 157
తత్ప్రతిష్ఠా 157
శ్రీకృష్ణస్య భేదాః 160

21. ఏకవింశోఽధ్యాయః

శ్రీబలరామస్వరూపమ్ 161
తత్ప్రతిష్ఠా 162
శ్రీకృష్ణస్వరూపమ్ 162
శ్రీకృష్ణపరివారస్వరూపమ్ 164
తత్ప్రతిష్ఠా 165
శ్రీకల్కిస్వరూపమ్ 166
శ్రీబౌద్ధస్వరూపమ్ 167
తత్ప్రతిష్ఠా 167

22. ద్వావింశోఽధ్యాయః

జయన్తీ నిర్ణయః 168
జయన్త్యుత్సవక్రమః 169
చతుర్మూర్తివిధిక్రమః 170

23. త్రయోవింశోఽధ్యాయః

విష్వక్సేన అవతారకథనమ్ 172
విష్వక్సేనరూపమ్ 174
విష్వక్సేనారాధనమ్ - పత్నీసహితమ్ 175
విహంగారాధనమ్ - పత్నీసహితమ్ 177

24. చతుర్వింశోఽధ్యాయః

శేషస్యార్చనమ్ 180
అనన్తస్య స్వరూపమ్- పత్నీసహితమ్ 180

అనన్త మన్త్రోద్ధారః 181
ప్రదక్షిణక్రమః 183
ఫలవిశేషేణ త్రివిధభేదాః 184
గమనే విశేషః – జప్యమన్త్రాః 185
తత్ఫలవిశేషాః 185
ప్రదక్షిణే కాలవిశేషాః 186
అష్టాంగవందనమ్ 186
అర్ఘ్యద్రవ్యాణి 186
తదర్థ ప్రమాణమ్ 187
దేవస్య దక్షిణహస్తే దాపనీయ ద్రవ్యాణి 187
పాద్యద్రవ్యాణి 187
స్వాగతమ్ – అనుమానమ్ 187
పాదుకాలక్షణమ్ 187
దర్పణమ్ 187
దన్తశుద్ధిః 188
ఆచమనద్రవ్యాణి 188
తాంబూలమ్ 188
అంగోద్వర్తనద్రవ్యాణి 188
వస్త్రోత్తరీయ యజ్ఞసూత్ర పవిత్రాదిలక్షణమ్ 189
అష్టగంధాః 190
ధూపద్రవ్యాణి 190
దీపద్రవ్యాణి 190
సహస్రధారాపాత్రమ్ 190
నీరాజనకుంభమ్ 191
మధుపర్కమ్ 191
కుడుపాదిప్రమాణమ్ 191
హవిః ప్రమాణమ్ 191
వర్జనీయశాకాని 192
అపూపాః 192
పానీయమ్ 193
ముఖవాసమ్ 193
నిర్మాల్యేన విష్వక్సేన పూజనమ్ 193
ఉక్తద్రవ్యాలాభే కర్తవ్యమ్ 194
అక్షతస్వరూపమ్ 194
గంగోదక తులస్యాదిషు పర్యుషితాభావః 194
పంచపాత్రాసాదనమ్ 194
పంచశుద్ధయః 195
వినియోగితద్రవ్యస్య న పునః కరణమ్ 195
ప్రతికర్మసు వినియోగ ద్రవ్యాణి 195
మన్త్రాసనస్య త్రయోదశోపచారాః 195
స్నానాసనస్య షట్త్రింశదుపచారాః 196

అలంకారాసనే
అష్టావింశదుపచారాః 196
భోజ్యాసనస్య
షోడశోపచారాః 197
యాత్రాసనే పంచోపచారాః 197
పర్యంకాసనమ్ 198
ద్వాత్రింశదుపచారాః 198
దేవస్య శ్రావ్యోపచారాః 199
నృత్యోపచారాః 199
ఘ్రాణేంద్రియోపచారాః 199
దేవస్య దక్షిణహస్తే
దాపనీయోపచారాః 199
త్వగిన్ద్రియోపచారాః 199
అభ్యన్తరోపచారాః 200
బాహ్యాభ్యన్తరోపచారాః 200
స్పృశ్యోపచారాః 200
శ్రావ్యోపచారాః 201
అనపాయినః
త్రయోదశోపచారాః 201
అష్టోపచారాః 201
షడుపచారాః 201
ఏకోపచారః 201
పాద్యమ్ – ఆచమనమ్ 201
త్రివిధార్ఘ్యమ్ 202

25. పంచవింశోఽధ్యాయః

భగవదారాధనక్రమః 202
బ్రహ్మచారియోగ్యత్వమ్ 202
ప్రదక్షిణక్రమః 203
యన్త్రికాగ్రహణమ్ 203
కవాటోద్ఘాటనమ్ 203
దేవప్రబోధనమ్ 203
జలాహరణమ్ 203
ఆలయప్రవేశః 203
తత్తీర్థే నిక్షేపణద్రవ్యాణి 204
జలాభిమన్త్రణమ్ 204
ఆలయప్రోక్షణమ్ 204
పాత్రశోధనమ్ 204
పుండ్రధారణమ్ 204
ఆసనలక్షణమ్ 204
న్యాసక్రమః 205
ఋషిచ్ఛన్దాదయః 206
అనుమానమ్ 206
పాదవేద్యాదిమార్జనమ్ 206
నిర్మాల్యైర్విష్వక్సేనారాధనమ్ 206
భగవదారాధనార్థం
ద్రవ్యసంగ్రహణమ్ 206
ప్రణిధిపాత్రమ్ 207
ద్రవ్యేషు ప్రోక్షణమ్ 207

అర్చనాకాలే
వీక్షితుమయోగ్యాః 208
తిరస్కరణీ 208
ధ్రువస్య పుష్పన్యాసక్రమః 208
స్థానక ఆసనశయానస్య
పుష్పాన్యాసభేదః 209
కౌతుకస్య పుష్పన్యాసః 209
గర్భాలయస్థ దేవాః 210
శిష్యేణ ద్వారదేవార్చనమ్ 210
వ్యాహృతిన్యాసః 210
ధ్యానక్రమః 211
ధ్యానమ్ 211
కౌతుకాదిష్వావాహనమ్ 212
మన్త్రాసనమ్ 212
దంతకాష్ఠమ్ –
తత్ప్రమాణమ్ 213
స్నానాసనమ్ 213
సహస్రధారాస్నపనమ్ 215
అలంకారాసనమ్ 216
అష్టాయుధ –
అష్టదిక్పాలార్చనమ్ 216
మాత్రాదానమ్ 217
సన్ధ్యారక్ష కుంభదీపః 218
భోజ్యాసనమ్ 219
దేవ్యాదీనాం నివేదనమ్ 219
నిత్యహోమః 220
బలిదానలక్షణమ్ 221
యాత్రాసనమ్ 221
ద్వారాగ్రే బలికర్తవ్యమ్ 221
కవాటబన్ధనమ్ 222
మధ్యాహ్నార్చనమ్ 222
రాత్ర్యర్చనమ్ 223
అర్ధయామార్చనమ్ 223
అన్త్యవేళార్చనమ్ 223
ప్రాదుర్భావాద్యర్చనమ్ 223
కేవలధ్రువార్చనమ్ 223
పంచమూర్త్యర్చనమ్ 224
చతుర్మూర్త్యర్చనాక్రమః 225
పంచావరణయుక్తశయన
ధ్రువబేరస్య విశేషః 225

26. షడ్వింశోఽధ్యాయః

శ్రీదేవ్యర్చనమ్ 226
మహీదేవ్యర్చనమ్ 227
ద్వారదేవార్చనాక్రమః 228
ద్వారపాలార్చనమ్ 229
ప్రాకారాధిదేవాః 230
ద్వితీయప్రాకారదేవాః 231
తృతీయప్రాకారదేవాః 231

చతుర్థప్రాకారదేవాః 231
పంచమప్రాకారదేవాః 232
భూతపీఠమ్ 232
మన్త్రాసనోపభోగాః 232
స్నానాసనోపభాగాః 233
అలంకారాసనోపభోగాః 234
భోజ్యాసనోపభోగాః 234
యాత్రాసనోపభోగాః 234
మధ్యాహ్నే వర్జనీయ ఉపచారాః 235
సాయాహ్నే వర్జ్యనీయోపచారాః 235
భోగోపమన్త్రే అనుక్తేసతి కర్తవ్యమన్త్రాః 236
ఆచమనకాలాః 237

27. సప్తవింశోఽధ్యాయః

బలిపాత్రలక్షణమ్ 237
తద్దేవతాహ్వానమ్ 238
బలిపాత్రోద్ధరణమ్ 238
ఆలయే బలిస్థానమ్ 238
బలిహరణమ్ 239
దిగధిదేవాన్ప్రతి అష్టోపచార యుత బలిప్రదానమ్ 239
బహుప్రాకారాన్తరే కర్తవ్యమ్ 240
ఏకకాలే బలికర్తవ్యమితి 240
అర్చనాంగోపకరణ దేవతాహ్వానమ్ 240
గ్రాహ్యపుష్పనిర్ణయః 242
త్రివిధపూజాకాలమ్ 244
తత్తత్కాలోపయుక్త పుష్పాణి 244
వర్జనీయపుష్పాణి 245

28. అష్టావింశోఽధ్యాయః

బలిబేరలక్షణమ్ 247
దేవీరహితమేవ 247
ఛుల్లీప్రమాణమ్ 248
ద్రవ్యసంచయమ్ 248
వర్జనీయపదార్థాః 248
ఉపయుక్తశాకాని 249
పచనోపయుక్తపాత్రాణి 249
మహాహవిః 250
కుడుపాదిప్రమాణమ్ 250
దేవ్యాదీనాం హవిః ప్రమాణమ్ 250
షడ్విధ హవిర్భేధాః 250
పాయస మౌద్గిక కృసర లక్షణమ్ 250
గౌళ్యం యావకం శుద్ధాన్నమ్ 251

తండులక్షాళనమ్ 251
హవిష్పాకవిధిః 251
అంతరస్థి-నిరస్థి-బహిరస్థి నిరూపణమ్ 252
మాషాదిప్రమాణమ్ 252
పచనాలయస్థానమ్ 253
శ్రీసూక్తధాన్యాహరణమ్ 253
మన్త్రేణ హవిఃపాత్రేషు పుండ్రధారణమ్ 253
ఘుల్యాః ప్రోక్షణమ్ 253
హవిః పాత్రాసాదనమ్ 254

29. ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః

సన్ధ్యారక్షాలక్షణమ్ 254
సమర్పణకాలాః 255
తత్పాత్రే నిక్షేపణద్రవ్యాణి 255
తదధిదేవతాహ్వానమ్ 256
తత్పమర్పణమ్ 256
నీరాజనమ్ 257
తత్పాత్రలక్షణమ్ 257

30. త్రింశోఽధ్యాయః

చరబేరస్య ఆత్మన్యాసమ్ 258
షడంగన్యాసః 259
ఏకాక్షరన్యాసః 260
అచోన్తన్యాసః 261

31. ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

చక్రలక్షణమ్ 262
శాన్త్యాది ఉత్సవక్రమః 264
ఆహ్నికదిననిర్ణయః 264
ధ్వజపటలక్షణమ్ 265
పటమధ్యే గరుడప్రమాణమ్ 265
గరుడలక్షణమ్ 265
ధ్వజపటప్రమాణమ్ 267
దండలక్షణమ్ 267
ధ్వజోన్నతప్రమాణమ్ 267
గ్రాహ్యవృక్షాః 267
వర్జనీయవృక్షాః 267
ధ్వజపటప్రతిష్ఠా 268
గరుడస్య ముద్గాన్న నివేదనమ్ 270
తత్ప్రసాదేన సర్వాభీష్టసిద్ధిః 270
భేరీతాడనమ్ 271
గరుడ విష్ణు బ్రహ్మాది తాళకమ్ 271
ముద్గాన్నయుక్త బలిహరణమ్ 271
దిక్పాలాన్ ప్రతి అష్టోపచారేణ బలికర్తవ్యమ్ 272
గ్రామాగ్రహార...కర్తవ్యమ్ 272

దిక్పాలకానాం రాగతాళాః 273
బలిశేషం అక్షహస్తే దాతవ్యమ్ 274
ధ్వజస్థాపనమ్ 274
భేర్యుపయుక్త దారుక్రమమ్ 275
భేరీమానమ్ 275
భేర్యాదిదేవాః 275
వాదకలక్షణమ్ 276
భేర్యధోభాగే ధాన్యవేది లక్షణమ్ 276
భేరీతాడనమ్ 277
ధ్వజయష్టిప్రమాణమ్ 277
రజ్జుప్రమాణమ్ 277
దర్భమాలా 278
ధ్వజారోహణమ్ 278
గరుడవీక్షణఫలమ్ 278
మృత్సంగ్రహణమ్ 279
చూర్ణోత్సవః 289
అవబృధః 291
చతుర్దిక్షు వేదాధ్యయనమ్ 291
స్వస్థానే స్థాపనమ్ 292
మౌనబలిః 293
స్నానమ్ 293
ధ్వజావరోహణమ్ 293
ధృవబేరే కుంభారోపణమ్ 294

32. ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీపుష్పయాగః–తత్కారణమ్ 295
ప్రాతః కృత్యమ్ 295
పదకల్పనమ్ 295
యాగోపయుక్త తులసీ పుష్పాద్యాహరణమ్ 296
పుష్పయాగః 296
రథాదినవయాత్రాక్రమః 299

33. త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

బలిక్రమవిధిః 301
గ్రామనగరపట్టణాదిషు బలిక్రమవిధిః 301
వసంతోత్సవః 308
డోలోత్సవః 311

34. చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః

స్నపనవిధిః 316
అష్టమృత్తికాః 317
అష్టపర్వతాః 317
అష్టమంగళాని 317
పంచగవ్యలక్షణమ్ 318
అన్యాని ప్రధానద్రవ్యాణి 318
మధులక్షణమ్ 319

కుశచన్దన అక్షతఫలోదకాదీనాం లక్షణమ్ 319
రత్నోదక జప్యోదక సర్వౌషధ్యుదక తత్తత్ ప్రమాణమ్ 319
కషాయపంచతీర్థప్రమాణమ్ 320
వనౌషధి ద్రవ్యాణి 320
హరిద్రా సర్వగంధ తత్తద్వస్తు ప్రమాణమ్ 321
మూలగన్ధాః 321
ధాతూని 321
శరావకుమ్భకరకాది లక్షణమ్ 322
శయనాస్తరణమ్ 322
స్నపనాలయక్రమః 323
స్నపనవేదిప్రమాణమ్ 323
పదభాగనిర్ణయః 323
తత్తత్పదే ద్రవ్యవిన్యాసః 324
ప్రాగ్ద్రవ్యమ్ 325
అనుద్రవ్యాణి 325
స్నానశ్వభ్రే దేవస్థాపకమ్ 328
జయాద్యర్చనమ్ 328
తత్తద్ద్రవ్యాధిదేవతాహ్వానమ్ 328

35. పఞ్చత్రింశోఽధ్యాయః

నవవిధస్నపనలక్షణమ్ 330
క్షుద్రమ్ 330
భద్రస్నపనమ్ 331
అశక్తశ్చేత్ ఏకకలశ స్నపనమ్ 333

36. షట్త్రింశోఽధ్యాయః

మన్త్రాభిషేచనమ్ 334
స్నపనప్రయోగక్రమః 334
స్నానే అష్టోపచారాః 335
స్నపనే బేరవిశేషః 337

37. సప్తత్రింశోఽధ్యాయః

శుద్ధస్నపనవిధిః 338
శుద్ధస్నపనమ్ 338
అభ్యంగస్నాన వర్జనీయ తిథయః 339

38. అష్టత్రింశోఽధ్యాయః

పవిత్రోత్సవః 341
పవిత్రారోపణక్రమః 342
మాసనిర్ణయః 342
వర్జనీయమాసాః 342
తత్తద్దేవతాప్రయుక్తతిథయః 343
ద్రవ్యసంగ్రహణమ్ 344
పవిత్రోపయుక్తసూత్రాణాం నిర్మాణం చ 344

ఉత్తమమధ్యమాధమ సూత్రాణి 345
గ్రన్థినిర్మాణమ్ 346

31. ఏకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః

పవిత్రాధివాసః 347
పవిత్రాణాం అధివాసక్రమః 347
వర్ణోపయుక్త ద్రవ్యాణి 348
సూత్రాణాం కౌతుకబన్ధనమ్ 350
ధాన్యాధివాసః 350
సూత్రస్పర్శపూర్వక జప్యమన్త్రాః 350
ఆవరణ దేవతాహ్వానమ్ 351
అష్టదేవతాహ్వానమ్ 351
ప్రధానహోమః 352
విశేష ఆరాధనమ్ 353
విశేషహోమః 354

40. చత్వారింశోఽధ్యాయః

కౌతుకోత్సవస్నపనబలిబేరాదీనాం పవిత్రారోపణమ్ 355
పవిత్రోత్సవస్య ఆహ్నికనియమః 358
పవిత్రధారణఫలమ్ 359
ఆశౌచవిషయః 360

41. ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయః

ప్రసాదవినియోగక్రమః 362
దమనోత్సవః 363

42. ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః

పునర్వసూత్సవః 365
తీర్థోత్సవ శాంత్యుత్సవ భక్త్యుత్సవభేదాః 366
తీర్థోత్సవక్రమః 366
శాన్త్యుత్సవః 368
భక్త్యుత్సవః 368

43. త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః

ప్రాయశ్చిత్తవిధిః 369
కర్షణాదిప్రాయశ్చిత్తమ్ 369
ప్రతిష్ఠానిష్కృతిః 370
పునస్స్థాపనమ్ 372

44. చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః

భూగోప్తోద్ధృతబింబ ప్రాయశ్చిత్తమ్ 378

45. పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః

ప్రతిష్ఠా ప్రాయశ్చిత్తమ్ పునఃప్రతిష్ఠా 386
పునఃస్థాపనమ్ 388

46. షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః

నిత్యార్చనప్రాయశ్చిత్తమ్ 393
అర్చకాదీనాం స్నానహీనే 393
హర్మ్యప్రదక్షిణహీనే 394
నిత్యనైమిత్తికస్య
పూర్వాపరవిచారః 394
ఋషిచ్ఛందాదిస్మరణహీనే 395

47. సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః

క్రియావిపర్యాస
ప్రాయశ్చిత్తమ్ 404
గ్రామమధ్యే శవేసతి 409

48. అష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః

తన్త్రసంకరనిష్కృతిః 411

49. ఏకోనపఞ్చాశోఽధ్యాయః

భక్తాదీనామస్పృశ్యస్పర్శనే
సంప్రోక్షణవిధిః 414

50. పఞ్చాశోఽధ్యాయః

ధ్రువబేరస్య నిష్కృతిః 417

51. ఏకపఞ్చాశోఽధ్యాయః

జీర్ణబేరస్వరూపమ్ 421

52. ద్విపఞ్చాశోఽధ్యాయః

కర్షణాది పునఃక్రియాః 424
జీర్ణాలయోద్ధరణవిధిః 424

53. త్రిపఞ్చాశోఽధ్యాయః

ఉత్సవనిష్కృతిః 426

* * *

శ్రీశ్రీనివాసాయ నమః

శ్రీవిఖనసమహాగురవే నమః

శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రే భృగుమహర్షిణా ఉపదిష్టః

వాసాధికారః

1. అథ ప్రథమోఽధ్యాయః

శ్రౌత స్మార్తాదికం కర్మ నిఖిలం యేన సూత్రితమ్ ।
తస్మై సమస్త వేదార్థవిదే విఖనసే నమః ॥

ఋషి ప్రశ్నోత్తరమ్

ఆశ్రమే సమ్యగాసీనం బ్రహ్మపుత్రం తపస్వినమ్ ।
సర్వదేవస్య వేత్తారం సర్వశాస్త్రార్థకోవిదమ్ ॥ 1

సుప్రసన్నం మునిం శాంతమభిగమ్య ప్రణమ్య చ ।

ఋషయ ఊచుః

భగవన్ కేన మార్గేణ కం దేవం పూజయంతి వై ॥ 2

కాన్ లోకాంశ్చ గమిష్యన్తి శ్రోతుం కౌతుహలం ప్రభో ।
ఏతచ్ఛ్రుణ్వంతు మునయః ప్రోక్తం చైవాథ వై మయా ॥ 3

వైదికోక్తేన మార్గేణ మంత్రైర్వేదోక్తవన్మయా ।
సమాహితమనాభూత్వా అర్చయేద్విష్ణుమవ్యయమ్ ॥ 4

తస్య విష్ణోః పదంగచ్ఛేత్కర్తవ్యమితి నిశ్చయః ।

ఋషయ ఊచుః

కిమత్రాలయదేశే తు భూమిం కింతు పరీక్షణమ్ ॥ 5

కింరూపం తస్యధామ్నశ్చ కింవాచైవాస్య లక్షణమ్ ।
ప్రాకారం గోపురం కింతు కిమత్ర స్థాపనక్రమమ్ ॥ 6

వ్యూహత్రయం కథం కిం తు తస్య భేదం కథం తు వా ।
కిం తస్యార్చనం నిత్యం ఉత్సవం తు కథం తు నః ॥ 7

సామృతం చేత్కథం కుర్యాద్ధారకం తు తథైవ చ ।
అమూర్తం కిం సమూర్తంతు ఆత్మార్థం కిం పరార్థకమ్ ॥ 8

అంతర్యాగం తు కిం ప్రోక్తం బహిర్యాగం యథాక్రమమ్ ।
తథైవ నిష్కలం కింతు సకళం చైవ కిం పునః ॥ 9

తథాభిగమనం కింతు ఉపాదానం కథం పునః ।
ఇజ్యాచైవ కథం ప్రోక్తం స్వాధ్యాయంతు కథంక్రమాత్ ॥ 10

యోగక్రమస్తథా కింతు కిమత్రాగ్నేయ సౌమ్యకమ్ ।
కిమత్ర సమయే భేదో దీక్షాచైవ కుతస్తథా ॥ 11

కథనం సక్రమాద్జ్ఞేయం కర్షణాంతం కుతస్తథా ।
కిమత్ర పంచమూర్తంతు బేరస్యైకం కథం తువా ॥ 12

దేవ్యోశ్చ సహితం కింతు తస్య రూపం కథం తు వా ।
దేవీభ్యాం రహితస్థానం కథం త్వాసనకం కథమ్ ॥ 13

శయనం తు కథం ప్రోక్తం పరివారక్రమం తథా ।
తథైవ జ్ఞానయోగం తు క్రియా శయ్యాత్మకం కథమ్ ॥ 14

తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్ఛామో వదత్వం వదతాం వర ।

భగవద్విగ్రహ నివాసస్థానాని

భృగురువాచ

ఏతత్సర్వం సమాఖ్యాతం శృణుధ్వంచ యథాక్రమమ్ ॥ 15

గ్రామేచ నగరేవాథ పట్టణే ఖర్వటేఽపివా ।
దణ్డకే కుటికే వాపి రాజధాన్యామథాపి వా ॥ 16

అరణ్యే శైలమూలే వా పర్వతాగ్రే తథైవ చ ।
నద్యాస్తీరేఽబ్ధితీరే వా అన్యత్రోద్యానకేఽపి వా ॥ 17

ఏతేష్వాలయదేశేషు యథార్హం తత్ర కారయేత్ ।
అథవా రహితే తత్ర కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 18

గ్రామాగ్రహారయోర్మధ్యే దేవీయుక్తో నిషణ్ణకమ్ ।
స్థితం వా తత్ర కుర్వీత శయనం నైవ కారయేత్ ॥ 19

వారుణాది మహాశాసు శయానం స్థితమేవవా ।
ఆసీనం వాత్ర కుర్వీత దేవీయుక్తం తు కారయేత్ ॥ 20

అథవా రహితం తత్ర కారయేద్దేశికోత్తమః ।
విదిక్షు తద్వదాసీనం స్థితం వా శయనం తు వా ॥ 21

దేవీయుక్తం ప్రకుర్వీత భోగం తదుభయం బుధః ।
నదీసముద్రపార్శ్వేషు శయానం స్థానమేవ వా ॥ 22

దేవీభ్యాం సహితం తత్ర విరహాద్యుభయం తథా ।
నగరే పట్టణే చైవ రాజధాన్యాం విశేషతః ॥ 23

స్థితంవా చాసనం తత్ర యోగమార్గం తు కారయేత్ ।
అరణ్యే కుటికే చైవ ఖర్వటే దండకేఽపి వా ॥ 24

ఆసీనం వా స్థితం వాపి వీరమార్గేణ కారయేత్ ।
ఏవమాలయదేశం తు సర్వత్ర పరికల్పయేత్ ॥ 25

తదూర్ధ్వే వక్ష్యతే చైవ మయా ప్రోక్తం విచక్షణః ।
సంక్షేపేణ ప్రయోక్తవ్యం లక్షణస్య వసుంధరామ్ ॥ 26

విష్ణుక్షేత్రలక్షణమ్

క్షీరయుక్తం చ తద్వృక్షం తులసీభిః కుశైరపి ।
సరసః పద్మయుక్తం తు దక్షిణావర్తతే జలమ్ ॥ 27

పీతం శ్వేతనిభాం భూమిం ఉదక్ప్రాక్ప్రవణే తథా ।
ఏవం లక్షణసంయుక్తం విష్ణుక్షేత్రం ప్రకీర్తితమ్ ॥ 28

భూపరీక్షాలక్షణమ్

తద్భూమేర్వలయం ఖాత్వా తన్మృద్భిః పూరయేత్క్రమాత్ ।
అధికం చేన్మహావృద్ధిః న్యూనే వృద్ధిక్షయం భవేత్ ॥ 29

గౌళ్యాదిస్వరఫలమ్

గౌళీచ వాయసోవాఽపి దక్షిణే సుస్వరం యది ।
మహతీం వృద్ధిమాప్నోతి దేవదేవరతిర్భవేత్ ॥ 30

సృగాల లాంగలాభ్యాం తు పశ్చిమే యది వృద్ధిదమ్ ।
అన్యైశ్చ విపరీతం చేత్తత్ర భూమిం వినా క్వచిత్ ॥ 31

తత్ర గుల్మలతాదీని శల్యలోష్టతృణాధిషు ।
ఏతత్సర్వం వ్యపోహ్యైవ నిమ్నోన్నత సమీకృతమ్ ॥ 32

రుద్రబ్రహ్మాదిక్షేత్రనిర్ణయః

ప్రవణం పశ్చిమం యత్ర తత్ర రక్తనిభం క్రమాత్ ।
బ్రహ్మక్షేత్రమితి ప్రోక్తం రుద్రక్షేత్రమిహోచ్యతే ॥ 33

ప్రవణం దక్షిణాకృష్టం రుద్రక్షేత్రముదాహృతమ్ ।
ఏవం భూమిం పరీక్ష్యైవ విపరీతం న కారయేత్ ॥ 34

విగ్రహభేదాః

చతుర్భుజం చతుర్వస్తం శంఖచక్రగదాధరమ్ ।
దక్షిణే వరదం చేతి కటకం వామకే తథా ॥ 35

అథవా సవ్యహస్తేన అభయం పరికీర్తితమ్ ।
అన్యేన వామహస్తం చ వరదం కటకం తథా ॥ 36

కట్యావలంబితం వాఽథ కృత్వా చైవ విచక్షణమ్ ।
హస్తవిన్యాసభేదేన దేవమేవం ప్రకీర్తితమ్ ॥ 37

అథ కౌమోదకీ పద్మం కృత్వా తద్దేశికోత్తమః ।
అథ కేచిద్వదన్ తస్మిన్ దక్షిణాధః కరాదిషు ॥ 38

పద్మం శఙ్ఖం తథా చక్రం ధారయన్ గదయా సహ ।
ఏవంరూపాణ్యసంఖ్యాకం యథేష్టం రూపమాహరేత్ ॥ 39

లబ్ధరూపం గృహీత్వైవ తస్య పంచాదిమూర్తకమ్ ।
తస్య బేరస్య పరితః కల్పయేత్పురుషాదికాన్ ॥ 40

అద్ర్యగ్రే శైలమూలే వా దైవికేషు నిరాయుధమ్ ।
ఏవం రూపం సుసంప్రోక్తం ధామరూపం ప్రవక్ష్యతే ॥ 41

విమానభేదాః

వేసరం ద్రావిడం చైవ నాగరం చ త్రిధా భవేత్ ।
విగ్రహస్య చ భేదేన నిత్యపూజాక్రమం తథా ॥ 42

ప్రత్యేకం ద్విత్రిభేదేన ద్వయాధికమితి స్మృతమ్ ।
ప్రాకారగోపురం చైవ మణ్డపాదీన్ తథైవ చ ॥ 43

రూపం తు పాదకేశాది పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ।
స్థాపనం చోత్సవం చైవ నిత్యపూజాక్రమం తథా ॥ 44

విగ్రహస్య చ భేదం చ ప్రదక్షిణ విధిక్రమమ్ ।
సూత్రం చారోపణం చైవ దమనారోపణం తథా ॥ 45

అపరే తన్మయా ప్రోక్తం శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ।
అథ వక్ష్యే విశేషేణ సామృతాహారక క్రమమ్ ॥ 46

సామృతక్రమః

నిత్యార్చనమవిచ్ఛిన్నం వర్తతే తరుణాలయే ।
పశ్చాన్మూలాలయే స్థాప్య సామృతం తు తదుచ్యతే ॥ 47

హారకక్రమః

పూర్వం మూలాలయే స్థాప్య తరుణాలయహీనకమ్ ।
ఏవం హారకం ప్రోక్తం తత్ ద్వితీయం పరిచక్షతే ॥ 48

అమూర్తారాధనక్రమః

సవితుస్త్వగ్నిహ్నన్మధ్యే స్థణ్డిలే సలిలేఽపి వా ।
దేవస్థానం చ సంకల్ప్య ధ్యాత్వా నిత్యం సమర్చయేత్ ॥ 49

తస్య రూపం ప్రతిష్ఠాప్య వాస్త్వంగాలయపూజనమ్ ।
ఏవం త్వమూర్తీ పూజేతి సమూర్తం వక్ష్యతే మయా ॥ 50

సమూర్తారాధనక్రమః

తామ్రేణాథ సువర్ణేన రజతే వా దారుణా తథా ।
శిలామృదా వా కుర్వీత రూపం తత్రైవ కారయేత్ ॥ 51

తస్య రూపం ప్రతిష్ఠాప్య వాస్త్వంగాలయపూజనమ్ ।
ఏవం సమూర్తమిత్యుక్తం పరార్ధమితి కథ్యతే ॥ 52

స్వగృహే దేవమానీయ స్థాపయిత్వార్చయేద్బుధః ।
నిత్యం సకృద్ద్వికాలం వా ఆత్మార్థం యజనం స్మృతమ్ ॥ 53

అంతర్యాగక్రమః

అంతర్యాగక్రమం వక్ష్యే శ్రుణుధ్వం ద్విజసత్తమాః ।
అరుణోదయకాలే తు ఉత్థాయ చ విచక్షణః ॥ 54

నిద్రాం హిత్వా మహావిష్ణోః స్తోత్రం జప్త్వా సమాహితః ।
ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోగమ్య బహిశ్శౌధనమాచరేత్ ॥ 55

మృదా గాత్ర విశుద్ధ్యర్థం విధినాశౌచమాచరేత్ ।
స్నానం కృత్వా యథాన్యాయ్యం దంతధావన పూర్వకమ్ ॥ 56

జిహ్వాయాః శోధనం కుర్యాత్ యథావిధి సమాచరేత్ ।
నిత్యకర్మ తతః కృత్వా సూత్రోక్తేన విధానతః ॥ 57

దేవస్య మందిరం ప్రాప్య నిత్యపూజోక్తమార్గతః ।
చందనాదీన్ సమాదాయ ఊర్ధ్వపుణ్డ్రాణి ధారయేత్ ॥ 58

కేశవాదీన్ న్యసిత్వా తు ధారయేత్తు విచక్షణః ।
కారయేచ్చైవ శుద్ధాత్మా కరన్యాసాదికం క్రమాత్ ॥ 59

దేహన్యాసం తతః కుర్యాదంగన్యాసమతః పరమ్ ।
పంచాంగం వా షడంగం వా అష్టాంగం వాథకారయేత్ ॥ 60

దేవపార్శ్వే సుఖాసీనః ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వా ।
అథవా చాత్ర తిష్ఠన్వా ఆత్మసూక్తం జపేద్బుధః ॥ 61

ప్రాణాయామం తతః కుర్యాద్రేచపూరకకుంభకైః ।
హృన్మధ్యే కమలం ధ్యాత్వా ధళైష్షోడశభిర్యుతమ్ ॥ 62

కళాక్షర సమాయుక్తం కర్ణికాం ప్రకృతిం స్మరేత్ ।
అథవాష్టదళైస్స్మృత్వా ద్విర్ద్విశ్చైవాక్షరం న్యసేత్ ॥ 63

తన్మధ్యే కల్పయేద్విద్వాన్ రవిసోమాగ్నిమండలమ్ ।
తన్మధ్యే సకళం ధ్యాత్వా విష్ణుం ప్రణవరూపిణమ్ ॥ 64

ఆదిబీజం స్మరేచ్చైవ అకారం తస్య చ స్థితః ।
సబ్రహ్మేతి శృతిం చైవ సర్వదేవమయం హరిమ్ ॥ 65

తన్మధ్యే దీపవద్ధ్యాత్వా సాక్షాత్ప్రణవరూపకమ్ ।
ప్రబోధ్యత్వర్హస్యేవం చ కేశవాదీని భేదతః ।
ఏతైర్భేదైస్సమాఖ్యాతం తత్త్వమేకం ప్రచక్షతే ॥ 66

ప్రతిరూపమితి గ్రాహ్యం తత్త్వమేకం కుతస్తథా ।
కిరీటహారవలయైరంగుళ్యాది విభేదతః ॥ 67

ఏతద్రూపస్య భేదే తు రూపమేకం ప్రకీర్తితమ్ ।
తస్మాత్తద్వత్తథైకం తు న గ్రాహ్యం ద్విజసత్తమాః ॥ 68

బహిర్యాగక్రమః

అంతర్యాగమిదం ప్రోక్తం, బహిర్యాగం చ కథ్యతే ।
సర్వావయవసంపూర్ణం, దేవమానీయ బుద్ధిమాన్ ॥ 69

తస్య దేవస్య హృదయే, ఆదిబీజం న్యసేత్క్రమాత్ ।
ఏవం న్యాసం ప్రతిష్ఠేతి, ప్రోక్తమేతద్ద్విజర్షిభిః ॥ 70

తద్దైవం పూజయేన్నిత్యం, బహిర్యాగమితి స్మృతమ్ ।
అవ్యయస్యాది రూపస్య, పరంబ్రహ్మేతి కథ్యతే ॥ 71

సకలనిష్కళభేదః

నిష్కళం సకళం చేతి, సమూర్తారాధనం ద్విధా ।
సర్వపాదస్తు సందేహో, పూర్వపక్షే తు నిష్కళమ్ ॥ 72

సకళం నిష్కళం బ్రహ్మ, ఇతిశాస్త్రస్య నిర్ణయః ।
నిష్కళం పూర్వమేవస్యాత్పశ్చాత్సకలముచ్యతే ॥ 73

పశ్చాదావాహనోద్వాసౌ, దేవం ప్రతిసమాచరేత్ ।
ధ్రువబేరం యదిస్యాత్తు చోభయం తత్ర నాచరేత్ ॥ 74

అథవావాహనోద్వాసౌ, నిత్యే నైమిత్తికేచన ।
తయోరత్రైవ కృత్వా తు, జంగమే పరికీర్తితమ్ ॥ 75

సకలం నిష్కళం తూక్త్వా, దేహం సకలముచ్యతే ।
నిష్కళాత్సకళం జాతం సర్వత్ర పరిదృశ్యతే ॥ 76

పుష్పే నష్టే ఫలం నాస్తి, తస్మాత్సకళనిష్కళే ।
ఏతద్భేదమితిం ప్రోక్తం, గుహ్యమేతదుదాహృతమ్ ॥ 77

ఆచార్యలక్షణమ్

తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణేన, శృణోత్వాచార్య లక్షణమ్ ।
సూత్రోక్తేన విధానేన, నిషేకాదిక్రియాన్వితః ॥ 78

సంస్కారైస్సంస్కృతం విప్రం, యోనిశుద్ధమరోగిణమ్ ।
బ్రహ్మవాదేన మన్త్రజ్ఞమాశ్రమస్థం జితేంద్రియమ్ ॥ 79

జగదుత్పత్తికం సర్వం తత్త్వార్థేషు చ కోవిదమ్ ।
శాస్త్రజ్ఞం చ స్థితప్రజ్ఞం శ్రద్ధాస్తిక్య యుతం పరమ్ ॥ 80

ప్రతిష్ఠాకర్మకుశలం ఊహాపోహనిరూపకమ్ ।
సాగ్నికం చ కులీనం చ, విషయేష్వప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 81

స్వశాస్త్రైవ విద్వాంసం, నిత్యస్వాధ్యాయ తత్పరమ్ ।
పత్న్యపత్యాగ్ని సంయుక్తం, తథా చైవోదితోత్థితమ్ ॥ 82

సుగంధస్యాంగ సంయుక్తం, జ్ఞానం తస్యోత్కలం శృతమ్ ।
సువృత్తం శీలసంపన్నం పూర్ణ పుష్టాంగ సంయుతమ్ ॥ 83

నిష్కళం సకళం తస్య ధ్యానయుక్తం చ నిష్కళమ్ ।
పారంపర్య క్రమాయాతం గురువర్యోపదేశితమ్ ॥ 84

మన్త్ర కల్పవిశేషజ్ఞం వైఖానసమిమం శుచిమ్ ।
అనన్యదేవతా భక్తం వైష్ణవం విష్ణుభక్తిదమ్ ॥ 85

ఆచార్యం వరయేత్పూర్వం, భూపరీక్షాదికర్మసు ।
ఏతైర్లక్షణ సంయుక్తం, స్వాచార్యస్య సమీపతః ॥ 86

శిష్యోగత్వా ప్రణమైవ్య మభిగమ్య పురస్థితః ।
శాస్త్రస్య కృత్స్నం సంశ్రోతుం, దీక్షా పూర్వోపదానకమ్ ॥ 87

కారయేత్సమ్యక్ శుద్ధాత్మా, నిత్యం విధివదర్చనమ్ ।
ఏవం తు యజనం స్మృత్వా, స్వాధ్యాయస్య క్రమం శృణు ॥ 88

సర్వవేదార్థ వేత్తారం, సూత్రస్యాధ్యయనం సహ ।
క్రమాద్వ్రతం చరేత్తత్ర, తథా చైవ విసర్జనమ్ ॥ 89

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం, తదేవాధ్యయనక్రమమ్ ।
తథైవ పంచవింశద్భిః స్వరూపస్థితమేవ చ ॥ 90

శిష్యలక్షణమ్

ఆత్మతత్త్వ స్థితిం స్మృత్వా తథా యోగక్రమం విదుః ।
శిష్యస్య లక్షణం వక్ష్యే శృణుధ్వం తు యథాక్రమమ్ ॥ 91

ధాతు పాఠ బలిక్షేత్ర మన్త్రతన్త్రార్థ సాధకః(?) ।
అన్యత్ర నిరపేక్షశ్చ కృతసిద్ధిమపేక్షకః ॥ 92

సంసారభయ భీతాత్మా ముక్తిమార్గాభిలాషితః ।
అధూర్తోమతిమాన్ శాన్తశ్శాంతోక్తిస్తాపవర్జితః ॥ 93

అనన్య దేవతా భక్తః ప్రేక్షణార్థీ ప్రియంవదః ।
జితక్రోధస్సత్యభాషీ మిధ్యావిషయ వర్జితః ॥ 94

ఉపచార క్షమశ్శౌచః, భవ్యరూపీ క్షమాపరః ।
శరీరమర్థ ప్రాణౌచ సద్గురుభ్యో నివేదయేత్ ॥ 95

కర్మణా మనసా వాచా, గురూణాం భక్తి తత్పరః ।
మాత్సర్యానృత నిర్ముక్తో నాభ్యంతర పరీక్షకః ॥ 96
(విష్ణు తత్వాభికాంక్షీ చ శిష్యోఽయం కులదీపకః)

ఏవం భూతగుణం శిష్యం, సుపరీక్ష్య చ యత్నతః ।
ఆచార్యశ్శిక్షయేత్పూర్వం సదాచారస్య మార్గతః ॥ 97

శిష్యం భక్తి సమోపేతం అశిష్యం శిక్షయేద్గురుః ।
శిష్యేన చ కృతం పాపం గురోర్భవతి నిశ్చయః ॥ 98

ఏవం శిష్యగుణం ప్రోక్తం, మార్గోఽయం భేద ఉచ్యతే ।
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, వైదికం తదుదాహృతమ్ ॥ 99

వైఖానస శ్రీశాస్త్ర సంఖ్యా

మార్గం చతుర్విధం ప్రోక్తం, మయా చైవ మరీచినా ।
అత్రేయం కాశ్యపేయం చ, మార్గం తత్ర చతుష్టయమ్ ॥ 100

గ్రన్థసంఖ్యా విశేషేణ, ప్రతిమార్గం ప్రచక్షతే ।
సూత్రం విఖనసాప్రోక్తం పురా చైవ సువిస్తరమ్ ॥ 101

హరేః పూజా విధానం తత్తదుక్తం వేదమార్గతః ।
మానాధికరణాద్యాదీన్వక్ష్యతే చ యథాక్రమమ్ ।
ఖిలం క్రియాధికారం చ, పురాతంత్రం తథైవ చ ॥ 102

వాసాధికరణం జ్ఞేయం, చిత్రాధికరణం తథా ।
మానాధికరణం చైవ, ప్రకీర్ణాధికరణం చ ॥ 103

నిరుక్తమధికారం చ, అర్చనస్యాధికారకమ్ ।
యజ్ఞాధికరణం చైవ, వర్ణాధికరణం తథా ॥ 104

ప్రతిగృహ్యాధికారం చ, మయాప్రోక్తాశ్చ సంహితాః ।
ఏతైశ్చైవ చతుష్షష్టి, గ్రన్థ సంఖ్యాక్రమం విదుః ॥ 105

ప్రథమస్యోత్తరం తంత్రం, విష్ణుతంత్రమతః పరమ్ ।
ఆత్రేయన్తు తథాపూర్వం, తంత్రం చైవ చతుష్టయమ్ ॥ (?) 106

అష్టాశీతి సహస్రంతు, గ్రన్థసంఖ్యా తదుచ్యతే ।
సనాతనం కాశ్యపంచ, సత్యకాణ్డమతః పరమ్ ॥ 107

తర్కశ్చ జ్ఞానకాండంచ, పంచకాండమితి స్మృతమ్ ।
చతుష్షోడశ సాహస్రం, గ్రన్థసంఖ్యాతు కాశ్యపమ్ ॥ 108

జయాశ్చ సంహితాశ్చైవ, ఆనన్దాఖ్యమతః పరమ్ ।
సంజ్ఞాన సంహితాశ్చైవ విజితాఖ్యమతః పరమ్ ।
వీరాఖ్యం విజయం చైవ, సత్యాఖ్యంచ తతః పరమ్ ॥ 109

జ్ఞానస్య సంహితాశ్చైవ, లక్షగ్రన్థన్తు చాంగిరాః ।
ఏతైస్తు నవ వింశద్భిః సంహితా క్రమముచ్యతే ॥ 110

తేనైవ ఋషిణాప్రోక్తం, సూత్రే తద్వివిధం స్మృతమ్ ।
తయోర్భేదం పృథగ్వక్ష్యే, పూర్వం శుద్ధం తథోచ్యతే ॥ 111

చత్వారింశత్తు సంస్కారైర్నిషేకాదీన్యథాక్రమమ్ ।
స్వగృహే దేవమానీయ, పూజయేద్విష్ణుమవ్యయమ్ ॥ 112

అతన్ద్రితమనాభూత్వా, నిత్యహోమ పరాయణః ।
పరార్థం నైవకుర్వీత, ఏతచ్ఛంద ఇతి స్మృతమ్ ॥ 113

గ్రామస్య వాసినస్సర్వే, మాన్యంచాగ్ని హోత్రకమ్ ।
అనాహితాగ్ని విప్రాణాం, అగ్నిహోత్ర ఫలం లభేత్ ॥ 114

ఆహితాగ్నిషు సర్వేషు, న్యూనాధిక్యాది పూరకమ్ ।
అతిరిక్తం నైవకుర్యాత్, శ్రుతిరాహద్విజోత్తమాః ॥ 115

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన గ్రామమధ్యాలయార్చనమ్ ।
అథవా పశ్చిమే తత్ర, కల్పయిత్వార్చయేద్బుధః ॥ 116

శ్రౌతవద్వీక్ష్యతే విద్వాన్, కాశ్యపేయోక్తవత్క్రమాత్ ।

యజనం ద్వివిధమ్

ఆత్మార్థం యజతే యత్ర, పరార్థం తత్ర నాచరేత్ ॥ 117

పరార్థం యజతే యత్ర, ఆత్మార్థం త్వర్చయేద్బుధః ।
సర్వశాంతికరం చైవ, సర్వపుష్ట్యర్థమేవ చ ॥ 118

సర్వాశుభవినాశార్థం, చతుర్వర్ణస్య భేదకమ్ ।
అర్చనం పూజనం చైవ, శాంతికం పౌష్టికం తథా ॥ 119

బల్యుత్సవాదినాయుక్తం పరివారైస్సమావృతమ్ ।
ధాత్రాదిభూత పర్యన్తం సప్తత్యేకోత్తరం పృథక్ ॥ 120

వాహనాయుధవర్ణంతు, పరిషట్కం సమర్చయేత్ ।
ఏతైస్సర్వైశ్చ సంపూర్ణం, షట్కాలం చైవ పూజయేత్ ॥ 121

అగ్నిహోత్రాదినా హోమే, కించిన్న్యూనాధికం యది ।
తత్తద్దోషస్య శాంత్యర్థం, విష్ణ్వర్చనముదాహృతమ్ ॥ 122

వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాది క్రియాన్వితః ।
గృహస్థో బ్రహ్మచారీవా, భక్త్యైవార్చనమారభేత్ ॥ 123

శాస్త్రస్య కృత్యం చాధిక్యం, నిత్యం విధివదర్చనమ్ ।
తేనైవ తత్ప్రకారేణ, నిత్యపూజాం సమాచరేత్ ॥ 124

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, వైదికాఖ్యం సమాచరేత్ ।
ఏవం క్రమేణ సంప్రోక్తం, సూత్రమేవమితి స్మృతమ్ ॥ 125

నవషట్పంచమూర్తిక్రమః

నవమూర్తేర్నవవ్యూహం, షణ్మూర్తేర్వ్యూహషష్టకమ్ ।
నవషట్పంచమూర్త్యాఖ్యే, వ్యూహం చేతి చ సర్వధా ॥ 126

నవషడ్వ్యూహమిత్యుక్తం, తత్ర భేదం న పశ్యతే ।
అథవా చైకమూర్తిం వా, స్థాపయిత్వా సమాహితః ॥ 127

భోగార్థీ శ్రీకృష్ణస్య స్థాపనమ్

లీలాయష్టిధరం కృష్ణం, వేణునా సహితం విభుమ్ ।
రుక్మిణీ సత్యభామాభ్యాం, తార్క్ష్యయుక్తం యథాక్రమమ్ ॥ 128

బోగార్థీ స్థాపయేన్నిత్యం, విధినా సమ్యగర్చయేత్ । 129

వీరార్థీ విజయార్థీ చ రామస్య స్థాపనమ్

వీరార్థీ విజయార్థీ వా, స్థాపయేదర్చయేత్క్రమాత్ ।
రామం చ లక్ష్మణం చైవ, శత్రుఘ్నం భరతం తథా ॥ 130

సీతాం చ వాయుసూనుం చ, సంకల్ప్య విధినార్చయేత్ ।
పురుషసూక్తవిధానేన, కర్షణాదిషు కర్మసు ॥ (?) 131

తేనైవ తత్ప్రతిష్ఠాచ తత్క్రమేణార్చనే కృతే ।
వైఖానసవిధానేన, పూజయిత్వా న దోషకృత్ ॥ 132

వైఖానసవిధానేన కర్షణాదిక్రియాన్వితమ్ ।
తేనైవ తత్ప్రకారేణ నిత్యపూజాం సమాచరేత్ ॥ 133

పురుషసూక్తవిధానేన చార్చయిత్వా న దోషకృత్ (?) ।
ఏతద్విధిద్వయం సౌమ్యం వేదవిద్భిరనుష్ఠితమ్ ॥ 134

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
ఋషిప్రశ్నోత్తరం నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

౨. అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః

కర్షణమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి, కర్షణాదీన్యథాక్రమమ్ ।
కర్షణస్య దినాత్పూర్వం, అంకురం తత్ర చార్చయేత్ ॥ 1

హలం తత్ర ప్రయోగంచ యుగరజ్జుర్విశేషతః ।
యథార్హం శిల్పశాస్త్రోక్తం, ఆహరేత ప్రయత్నతః ॥ 2

అనడుహలక్షణమ్

శ్వేతరక్త వృషాభ్యాం తు బంధయేద్దేశికోత్తమః ।
రుద్రమన్యం తతో జప్త్వా త్రయంబకమితి బ్రువన్ ॥ 3

బంధయిత్వా వృషౌ తత్ర, యుగాగ్రాభ్యాం తు యోజయేత్ ।
మిశ్రవర్ణం తథా కృష్ణం, బాలం వృద్ధం తు రోగిణమ్ ॥ 4

కర్ణౌ శృంగే తథా పుచ్ఛం, హీనాంగాదీని వర్జయేత్ ।
త్వాం ఖనామీతి ఉచ్చార్య, పూర్వాంతం చోత్తరాంతకమ్ ॥ 5

కర్షయిత్వాతు మన్త్రజ్ఞః, ద్వాదశావర్త్యకారయేత్ ।
సర్వత్ర కృష్టభూమ్యాం తు, బీజాన్ సర్వత్ర వాపయేత్ ॥ 6

కంకుముద్గ యవాశ్చేతి గోధూమ చణకానపి ।
మసూర సర్షపాశ్చైవ షష్టికాదీని చాహరేత్ ॥ 7

బీజావాపనమ్

జలసేకం తతః పూర్వం, వారుణం మన్త్రముచ్చరన్ ।
పశ్చాద్బీజాన్ సమాదాయ, సోమం రాజానముచ్చరన్ ॥ 8

బీజాన్ సర్వత్ర సంవాప్య, విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ।
జలసేకం తతఃకృత్వా, రక్షాం సర్వత్ర కారయేత్ ॥ 9

సస్యేషు సర్వగుప్తేషు పుష్టిషు చ యథావిధి ।
శుభలగ్నే శుభర్క్షే చ, శాంతం తత్ర సమర్చయేత్ ॥ 10

దక్షిణే చక్రమభ్యర్చ్య పూర్వే తత్ర ఖగాధిపమ్ ।
గోదానసూక్తముచ్చార్య, గోగణానామధార్పయేత్ ॥ 11

ప్రాగన్తం చోత్తరాంతం వా సర్వసస్యం ప్రదాపయేత్ ।
అథవా కారయేద్విద్వాన్పలలాదీని చాస్తరేత్ ॥ 12

గోగణనివేదనమ్

గోగణేభ్యశ్చ దత్త్వాతు, అన్యేషాం సర్వమాచరేత్ ।
యజమానగృహే దేవమభ్యర్చ్య చ నివేదయేత్ ॥ 13

వేదిశ్చకల్పనంచైవ, తథాదేవ బలిక్రమమ్ ।
సంకల్ప్య భూమిభాగం చ, తథైవాచార్యకల్పనమ్ ॥ 14

పరిచారకసంఖ్యా తు, తథైవార్చక సంఖ్యయా ।
నృత్తగాయక వాద్యాదీన్ పూర్వమేవప్రచోదయేత్ ॥ 15

శంకుస్థాపనమ్

శంకుమత్రైవ సంస్థాప్య, ఛాయాత్ర పరివీక్షయేత్ ।
దిక్పరిచ్ఛేదనం చైవ, గ్రామాదీన్వాస్తునిర్ణయమ్ ॥ 16

పూర్వముద్ధారకం చైవ విత్తస్య ఫలితం బుధైః ।
గుహ సర్పేశ విఘ్నేశాన్ జ్యేష్ఠాం దుర్గాం తథైవ చ ॥ 17

దివాకర సరస్వత్యోః, మాతృర్భూతాంస్తథైవచ ।
ఉమాశ్రీః బ్రహ్మరుద్రశ్చ, స్థానం తత్రైవ నిర్ణయమ్ ॥ 18

పూర్వం మయా తథా ప్రోక్తం, పురాతంత్రోక్తవచ్చరేత్ ।
అన్యైరనుక్తం యత్సర్వం, కాశ్యేపేనోక్తవచ్చరేత్ ॥ 19

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే కర్షణాదివిధిర్నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

3. అథ తృతీయోఽధ్యాయః

అద్యేష్టకాక్రమమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, ప్రథమస్యేష్టకక్రమమ్ ।
ఉత్తరే చాయనే చైవ, దక్షిణే చ తథైవ చ ॥ 1

ఉక్తమాస తిథివారనక్షత్రాదయః

వర్జయేన్మాఘమాసంచ, మార్గశీర్షం తథైవచ ।
ద్వావేవమాసౌ సంవర్జ్యౌ, అన్యమాసాన్ ప్రగృహ్యచ ॥ 2

యథేష్టమాసం సంగృహ్య, శితేపక్షేశుభేదినే ।
నృపస్య యజమానస్య చానుకూల్య శుభేదినే ।
శిలాభిరిష్టకాభిర్వా, యథావిభవవిస్తరమ్ ॥ 3

త్రీణ్యుత్తరాణి రోహిణ్యాం హస్త స్వాతీపునర్వసు ।
శ్రవణం వారుణంచైవ మైత్రం సౌమ్యంత థైవచ ॥ 4

యుగ్మాశ్చ తిథయస్సర్వాః, ప్రశస్తావిషువర్జితాః ।
గురుభార్గవ చంద్రజ్ఞ, వారాస్సమ్యగుదాహృతాః ॥ 5

చరరాశిం విసృజ్యైవ, స్థిరరాశిం సమాచరేత్ ।

భూమిఖననమ్

తాం భూమిమవటం ఖాత్వా, మేదిన్యాదీన్సముచ్చరన్ ॥ 6

జలాంతంవా శిలాంతవా, ఖనిత్వాదేశికోత్తమః ।
వాలుకాభిః ప్రపూర్యైవ, జలైర్యుక్తం శనైఃక్రమత్ ॥ 7

సమీకృత్వాతు తద్భూమిం యావత్సీమాన్త నిర్ణయమ్ ।
హస్తపాదేన సంఘట్య దృఢం కృత్వా ప్రయత్నతః ॥ 8

షడంగుళోన్నతం చైవ, హస్తమాత్రాయతం క్రమాత్ ।
తదర్ధం విస్తృతంచైవ, యుగాభ్యాం తత్సమాహరేత్ ॥ 9

ఇష్టకాదీని సంగృహ్య, ప్రతిష్ఠోక్త విధానతః ।
పంచాగ్నిం పరికల్ప్యైవ, త్రేతాగ్నిం వాధకారయేత్ ॥ 10

ఆఘారాదీని సర్వాణి, వాస్తుహోమాధివాసనమ్ ।
ఏతైస్సర్వక్రియాశ్చైవ, ఆత్రేయోక్తవదాచరేత్ ॥ 11

యత్ర ద్వారం ప్రకుర్వీత, తస్య దక్షిణపార్శ్వతః ।
ఏవం స్వరూపం ధ్యాత్వా చ, చతుర్వేదాన్ సముచ్చరన్ ॥ 12

పూర్వాదిచోత్తరాంతంచ, స్థాపయిత్వా తు తచ్ఛిలాః ।
యథావిధీష్టకైరత్ర, స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ 13

పశ్చాచ్ఛిల్పిం సమాహూయ, దృఢీకృత్య ప్రయత్నతః ।

విమాననిర్మాణమ్

తదూర్ధ్వే కల్పయేద్విద్వాన్, విమానం పరికల్పయేత్ ॥ 14

ఉపానజగతీచైవ, కుముదంతు తథైవచ ।
కంధరం పట్టికాంచైవ, ఊర్ధ్వవేదిన్తుకారయేత్ ॥ 15

మూలంతు జానుకంయోజ్య, పదమూలాదిభిర్యుతమ్ ।
లపనం కుమ్భ కుండీచ, ఫలకౌ వీరఘంటికా ॥ 16

బోధికోత్తరవాజీన మంబుజంతు కపోతకమ్ ।
నలినాంతరితం చైవ ప్రతిముఖ్యస్సవేదికాః ॥ 17

గళోత్తరంతు వాజినాం హంసమాలాభిరావృతమ్ ।
శిఖరం కరణంచైవ పద్మం కదళికం తథా ॥ 18

ఉపవేదిస్తథా కృత్వా లసనం కుంభ కంధరమ్ ।
తత్రైవ పాలికా యుక్తం తథా చైవ తు కుట్మలమ్ ॥ 19

ఏతైర్యుక్తాంగసహితం, విమానం పరి కల్పయేత్ ।
షడ్వర్గంతు చతుర్వర్గం, భేదయుక్తాద్యలంకృతమ్ ॥ 20

ప్రాసాదలక్షణమ్

ఏకాది ద్వాదశతలైశ్శోభాయుక్తాద్యలంకృతమ్ ।
జాతిశ్ఛంద వికల్పంచ, త్రిజాతీనాంతు భాగశః ॥ 21

కల్పసూక్తస్యభేదస్య, విన్యాసం సప్త భాగశః ।
భద్రోపభద్రసహితం సచ్చిత్రా లలితంతథా ॥ 22

మానమానాంగ సంయుక్తం, కర్ణస్య పరివృత్తకమ్ ।
ఖండహర్మ్యవరద్భిశ్చ, మధ్యపంజర హస్తకమ్ ॥ 23

స తుండం వృత్తస్తుటితం, స్తమ్భసౌష్ఠైః సమావృతమ్ ।
కదంబపంజరైర్యుక్తం, కుంభ కుంభలతాన్వితమ్ ॥ 24

స్తంభతోరణ సంయుక్తం, శోభాయుక్తమలంకృతమ్ ।
చతురావరణంయుక్తం భేదయుక్తమనాకృతమ్ ॥ 25

చతురష్టాశ్రయం వృత్తం మిశ్రభేదస్తు కారయేత్ ।
స్థానకం చాసనంచైవ, శయానం తత్రిభేదకమ్ ॥ 26

గుణత్రయప్రమాణస్య, విభాగానధకారయేత్ ।
దేవస్వరూపయుక్తంతు, పుంస్త్రీచైవ నపుంసకమ్ ॥ 27

ఏతాని జాతి భేదాని, విష్ణురుద్ర ప్రజాపతీన్ ।
ఏవంతు తత్తద్దేవస్య, ప్రాసాదస్య చలక్షణమ్ ॥ 28

మండపలక్షణమ్

అధవక్ష్యే విశేషేణ, మండపాదీన్యథాక్రమమ్ ।
ఆస్థానం స్థాననృత్యంతు, స్నపనం ముఖమండపమ్ ॥ 29

అన్యాని మండపాదీని, పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ।
స్వస్తికం గోముఖాఖ్యంతు, మహాపద్మంతు పద్మకమ్ ॥ 30

పాదబంధంతతః కుర్యాత్ప్రతిబంధం తథైవచ ।
సర్వతోభద్రకంచైవ, దిశాస్వస్తికమేవచ ॥ 31

ఏవమాదీన్యధిష్ఠాన, ముపపీఠం తథైవచ ।
ఏతైస్తు లక్షణంచైవ, విస్తృతం దీర్ఘమేవ వా ॥ 32

ఉచితాదీని సర్వత్ర, పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్

స్థంభస్థాపనమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, స్తంభస్య స్థాపనంక్రమమ్ ॥ 33

యథోక్త విధినాపూర్వం, అంకురాన్ తత్ర వాపయేత్ ।

ఋత్విజః

పూర్వేద్యురేవ పూర్వాహ్ణే, ఋత్విజాన్ వరయేత్ క్రమాత్ ॥ 34

షోడశ ద్వాదశాష్టావా, చత్వారో వరయేద్బుధః ।
గర్భాలయాది సర్వత్ర, మణ్డపాదీన్ పృథక్ పృథక్ ॥ 35

తాసాంవా శాలిమాహృత్య, వేదినాస్తరణంచరేత్ (?) ।
యూపస్తమ్భాద్యధాయామః, యావత్ స్తంభస్య చాయామమ్ ॥36

విస్తృతం హస్తమాత్రేణ, పృథక్వాస్తుషు కారయేత్ ।
తస్యైవచోత్తరేకుర్యా, ద్వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ॥ 37

పంచగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య, పుణ్యాహంతత్రకారయేత్ ।
కలశైశ్చతుర్దశెస్థాప్య, ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః ॥ 38

స్తంభేషుప్రోక్ష్యతత్కాలే, అర్ఘ్యాన్తం తత్ర చార్చయేత్ ।
దేవ స్వరూపం ధ్యాత్వా తు నవవస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ 39

పశ్చాత్సభ్యం పరిస్తీర్య, హుత్వా తద్దేశికోత్తమః ।
చతుర్వేదాదిమన్త్రైస్తు హుత్వా మన్త్రాన్ పృథక్పృథక్ ॥ 40

అష్టోత్తరశతంవాథ, అష్టావింశతిమేవచ ।
విష్వక్సేనం చ గరుడం, వైష్ణవం రౌద్రమేవచ ॥ 41

బ్రాహ్మ్యమైద్రంచ వాయవ్యం, వారుణం పాంచభౌతికమ్ ।
ప్రత్యేకంతు సకృద్ధుత్వా, కాంస్యపాత్రే విశేషతః ॥ 42

బీజాన్ సర్వాన్ సమాహృత్య, అర్చయిత్వాధిదైవతమ్ ।
నవరత్నయుతం తత్ర, కుర్యాత్తదధివాసయేత్ ॥ 43

రాత్రిశేషం నయేత్స్నాత్వా, రత్నధాన్యాదినాచరేత్ ।
నవవస్త్రేణ సంచ్ఛాద్య సుధయా పరిపూరయేత్ ॥ 44

ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే, స్తంభానుద్ధృత్యబుద్ధిమాన్ ।
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ, ఆగ్నేయాదీన్యథాక్రమమ్ ॥ 45

మధ్యేప్రధాన వేద్యాఖ్యం, ముహూర్తే స్తంభముత్తమమ్ ।
దక్షిణాద్యుత్తరాంతం తు, పూర్వాన్తం పశ్చిమాదికమ్ ॥ 46

ద్వారాదిస్థాపనమ్

ఏవమేవప్రకారేణ, ద్వారం తత్ర ప్రతిష్ఠితమ్ ।
భూరసీత్యాదినా జప్త్వా, స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ 47

అవక్రం సుస్థితంచైవ, శిల్పినా కారయేద్బుధః ।
సర్వవాద్యసమాయుక్తం, పుణ్యాహమపిచాచరేత్ ॥ 48

యథోక్తమాచార్యాదిభ్యో, సోదకం దక్షిణాందదేత్ ।
మహాహవిః ప్రభూతం వా దేవేశాయ నివేదయేత్ ॥ 49

పశ్చాదూర్ధ్వేతు సంప్రోక్తం, కవాటస్థాపనక్రమమ్ ।

కవాటస్థాపనమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి, కవాటస్థాపన క్రమమ్ ॥ 50

కవాటం భూషణంనామ్నా, దండంవలయసంజ్ఞితమ్ ।
ద్రవ్యం లక్షణభేదేన, పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ॥ 51

తచ్ఛాస్త్రోక్తప్రకారేణ, కారయేచ్ఛిల్పినాబుధః ।
కారయిత్వా యథాన్యాయం, సర్వలక్షణసంయుతమ్ ॥ 52

సువర్ణం రజతంవాథ, తామ్రమాయసమేవవా ।
దారవం వాప్రకుర్వీత, యథాశక్త్యనుసారతః ॥ 53

సుముహూర్తే సునక్షత్రే, కవాటం, స్థాపయేద్బుధః ।
దక్షిణేవా సమానీయ ద్వారపార్శ్వే నిధాయచ ॥ 54

స్థాపనే సప్తకలశైరుపస్నాన సమన్వితైః ।
పుష్పైర్గంధైశ్చ మాల్యైశ్చ నవవస్త్రైరలంకృతమ్ ॥ 55

కవాటే దక్షిణే ధాత్రే, విధాత్రేత్యుత్తరేవిదుః ।
తన్మూర్తిమన్త్రైరభ్యర్చ, కౌతుకం బన్ధయేద్బుధః ॥ 56

నవవస్త్రాణిసంచ్ఛాద్య, ధాన్యోపరి చశాయయేత్ ।
కుంభౌద్వౌ సంప్రగృహ్యైవ, పూజాపూర్వవదాచరేత్ ॥ 57

తత్కవాటస్య పార్శ్వేతు, హోమకర్మ సమాచరేత్ ।
ఆఘారం విధివద్ధుత్వా, తత్తన్మూర్తిం యజేద్బుధః ॥ 58

ద్యావాపృథివ్యోర్యస్యాశ్మి, తస్థుషోధృత్యఇత్యపి ।
ఆజ్యేనజుహుయాదగ్నౌ, దక్షిణేచోత్తరేపిచ ॥ 59

యఏష బిభ్రాదిత్యత్ర, యోనోఽభిరక్షత్యపి ।
ఏవం వింశతిమావర్త్య, వైష్ణవం చ జుహోతి వై ॥ 60

ఆజ్యాహుతిం తతోహుత్వా, అన్తహోమం సమాచరేత్ ।
తస్య తస్య శిరోభాగే, న్యసేత్కుంభౌ సమాహితః ॥ 61

ప్రభాతే విధినాస్నాత్వా, దేవాగారంప్రవిశ్యచ ।
నమస్కృత్వానుమాన్యైవ, పూజాం కృత్వా విశేషతః ॥ 62

ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే, స్థాపనారంభమాచరేత్ ।
సర్వవాద్యసమాయుక్తం, సర్వాలంకారసంయుతమ్ ॥ 63

ధ్రువసూక్తం సముచ్చార్య, తత్తన్మంత్రంజపేద్బుధః ।
స్థాపయిత్వా కవాటేద్వౌ, కుంభాచ్ఛక్తిం న్యసేద్బుధః ॥ 64

దక్షిణస్య కవాటస్య, న్యసేద్బీజాక్షరం పరమ్ ।
సర్వం చైవాక్షరంన్యస్య, వేదాదీన్ఘోషయేత్క్రమాత్ ॥ 65

అన్యద్వామకవాటేతు, న్యసిత్వా దేశికోత్తమః ।
పతంగస్యాక్షరం న్యస్య, వేదాదీన్ఘోషయేత్పృథక్ ॥ 66

అర్చయిత్వా యథాన్యాయం, హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్ ।
ఆచార్య దక్షిణాం దద్యాత్, శిల్పినం తత్ర పూజయేత్ ॥ 67

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా, సమస్త దురితాపహమ్ ।
సర్వలోకస్య రక్షార్థం, స్థానదేశం నృపస్య చ ॥ 68

యజమానస్య వంశస్య, ధాన్యకోశాభివృద్ధిదమ్ ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, భక్తియుక్తేన కారయేత్ ॥ 69

శిలాలక్షణమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, శిలాసంగ్రహలక్షణమ్ ।
భూమిజా గిరిజాచైవ, వారిజా చ త్రిధాభవేత్ ॥ 70

ఊర్ధ్వభాగం ముఖంప్రోక్తం, అన్యైశ్చైవాపరేస్మృతమ్ ।
స్త్రీపుంనపుంసకంచైవ, జ్ఞాత్వాచైవత్రిధాభవేత్ ॥ 71

ప్రాసాదకుడ్య ప్రాకార, గోపురం మణ్డపాదికమ్ ।
నపుంసకేన సర్వేషాం, కుర్యాదితి వినిశ్చయః ॥ 72

ప్రభాపీఠస్యదేవ్యాదీన్, కారయేచ్ఛిలయాస్త్రియా ।
విష్ణురూపాది పుంరూపం, పుంశిలేనైవకారయేత్ ॥ 73

అన్యోన్యసంకరేయత్ర, మహాన్దోషోభవేత్తతః ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, యథోక్తం తత్ర కారయేత్ ॥ 74

ఉన్నతంతు శిరోభాగమన్యత్పాదమితిస్మృతమ్ ।
మృదుంచ లాఘవంచైవ, లఘుశబ్దవివర్జితమ్ ॥ 75

గ్రన్థియుక్తంచ వేణుంచ, చిరాగర్భాదిసంయుతమ్ ।
స్ఫుటితోధికమూర్తిస్తు, వక్రజాతిశ్చవర్జయేత్ ॥ 76

కళంకరేఖాబిందుశ్చ, మండూకకృకలాసయోః ।
ఖద్యోతకోటరాయుక్తం, మణ్డలంయదిసంభవేత్ ॥ 77

అహిపాంసుజలైర్యుక్తం, సర్వంత్యక్త్వా విచక్షణః ।
సుస్నిగ్ధంతరుణంచైవ, ఘోషయుక్తానిచాహరేత్ ॥ 78

శిలాసంగ్రహణమ్

పశ్చాచ్చైవ విశేషేణ, శిలాసంగ్రహణక్రమమ్ ।
దశతాలక్రమంచైవ, ప్రభామూర్ధ్ని విబాగశః ॥ 79

మరీచోక్త ప్రకారేణ, సర్వంకృత్వాతుబుద్ధిమాన్ ।
యజమానానుకూలర్క్షే, సుముహూర్తే శుభేదినే ॥ 80

పూజయేద్దేవ దేవేశం, శాంతంచైవాన పాయినమ్ ।
ఖగాధిపమథావాహ్య స్థణ్డిలోపరిచార్చయేత్ ॥ 81

బ్రాహణాన్భోజయేత్తత్ర, కృత్వాతద్దేశికోత్తమః ।
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే, దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 82

భూపరీక్షోక్తమార్గేణ, నిమిత్తం సంపరీక్షయేత్ ।
శాన్తిహోమంచకృత్వాతు, శిల్పిభిస్సార్థమాచరేత్ ॥ 83

విష్ణుస్త్వాంరక్ష ఇత్యుక్త్వా, ఆచార్యశ్చాగ్రతోవ్రజేత్ ।
వనేఽద్రినద్యాస్తీరేవా, సంలక్ష్యమతిమాన్క్రమాత్ ॥ 84

త్వాంఖనామీతిచోచ్చార్య, పరితస్తత్ర ఖానయేత్ ।
శిలాన్తమవటాదూర్ధ్వే, గృహీత్వా మన్త్రవిత్తమః ॥ 85

హూళికాతాడనం చైవ, శిలాపార్శ్వేఽధివాసయేత్ ।
తస్యకుణ్డంప్రకుర్వీత, స్థణ్డిలంవాత్రకారయేత్ ॥ 86

మూలహోమాంగహోమౌచ, హుత్వాసూత్రోక్తమార్గతః ।
పంచభిఃకలశైః స్థాప్య, స్నాపయిత్వాయథాక్రమమ్ ॥ 87

మృద్గంధాక్షత పుష్పంతు, కుశతోయాన్తమాచరేత్ ।
ఏవంక్రమేణదేవీభ్యాం పృథక్చైవ సమాచరేత్ ॥ 88

శిలాపార్శ్వే బలిం దత్వా, వనరాజాయతేత్యతః ।
భూత యక్ష పిశాచానాం, నాగానాం చ యధాదిశి ॥ 89

తన్నామ పూర్వయత్నేన, బలిం దత్వాప్రయత్నతః ॥ 90

పశ్చాత్తాడనిగృహ్యస్తు, హోళికాం యోజయేత్క్రమాత్ ।
విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య, శిలాం తత్రైవ తాడయేత్ ॥ 91

పశ్చాత్తక్షకమాహూయ, సర్వంభిత్వా సమాహితః ।
తాం శిలాం యన్త్రమారోప్య, నీత్వా గ్రామప్రదక్షిణమ్ ॥ 92

పశ్చాద్యన్త్రం వ్యపోహ్యైవ, నిధాయైవ చమణ్డపే ।
ఊర్ధ్వమానాదికం సర్వం, మానోన్మాన క్రమంతథా ॥ 93

దశతాలక్రమంచైవ, ప్రభామూర్ధ్ని విభాగశః ।
మరీచ్యుక్త ప్రకారేణ, సర్వం కృత్వా తు బుద్ధిమాన్ ॥ 94

అథవా కారయేద్విద్వాన్, ఆత్రేయోక్తక్రమంచరేత్ ।
పరీక్షాది శుభంచైవ, షట్చుభం తత్రకారయేత్ ॥ 95

ఆయాదిపరీక్షణమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి, ఆయాదీనాంశుభం బుధాః ।
పృథగ్వక్ష్యే విశేషేణ, శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ 96

ఊర్ధ్వమానం వినిశ్చిత్య, ధ్రువబేరం విశేషతః ।
హస్తంచైకాదశానాన్తు, ఏకాదీనాంయథాక్రమమ్ ।
యథా విత్తానుసారేణ, యజమానస్యచేచ్ఛయా ॥ 97

మహాబేరాకృతిం స్థాప్యమన్యద్బేరమథాపి వా ।
ఊర్ధ్వమానాంగులంప్రోక్తం, గణయేద్దేశికోత్తమః ॥ 98

ఆయంచాధవ్యయంచైవ, యోనిః ఋక్షన్తువారకమ్ ।
అంశంరాశించ పక్షంతు, క్రమాద్వక్ష్యేమయాశృణు ॥ 99

తద్భేదాంగుళిసత్యం చ, మహితం ఖ్యాతివర్జయేత్ ।
భాస్కరస్యైవహృత్వాతు, తచ్ఛేషం చాయముచ్యతే ॥ 100

తన్నిశ్శేషం యదిస్యాత్తు, తస్యాయం పుష్కలం భవేత్ ।
తదంగుళం నవైర్గుణ్య, నాడీం హృత్వా సమాహితః ॥ 101

తచ్ఛేషాన్ వ్యయం స్మృత్వా, పునశ్చైవ త్రిగుణ్యతే ।
దిక్సంఖ్యా భూతశేషంచ, యోనిం జ్ఞాత్వా సమాహితః ॥ 102

పునశ్చైవాహినాగుణ్యం సప్తవింశతిభిః హృతమ్ ।
తచ్ఛేషం జన్మఋక్షన్తు, తచ్చ నందాఖ్యగుణ్యతే ॥ 103

సప్తభిర్హృతశేషం తు, భాన్వాదీన్వారముచ్యతే ।
తస్య భూతాఖ్యభిర్గుణ్యం, పక్షశ్చైవాహతస్తధా ॥ 104

తస్య శేషం సితైః పక్షైః, దశమ్యాం తు ప్రగృహ్యచ ।
తస్యపంచేన్ద్రియైర్గుణ్యం, ద్వాదశైర్హృతశేషకం ॥ 105

రాశిం తచ్ఛేషమిత్యాహు, ర్విపరీతం న కారయేత్ ।
కౌతుకం బలిబేరంచ, స్నపనంచోత్సవం పృథక్ ॥ 106

ధ్రువబేరానుకూల్యంచేత్సర్వసంపత్సమృద్ధిదమ్ ।
విపరీతానుకూల్యంచేన్నాచరేదితిశాసనమ్ ॥ 107

ధృవబేరప్రమాణమ్

హస్తమానే ధ్రువేబేరే, తదర్ధం చోత్సవం స్మృతమ్ ।
ధ్రువబేరసమం వాథ, ఔత్సవం చేతి కేచన ॥ 108

హస్తమానాదికంస్మృత్వా, ధ్రువోయత్ర ప్రతిష్ఠితః ।
తస్యైవకౌతుకాదీని, కృత్వా తద్దేశికోత్తమః ॥ 109

కశ్యపాద్యైర్యథాప్రోక్తం, తత్క్రమేణైవ కారయేత్ ।

మధూచ్ఛిష్టక్రియా

మధూచ్ఛిష్టక్రియాదీనాం, సర్వమేవప్రచోదితమ్ ॥ 110

శిరః కంఠేతు బాహుభ్యాం, తతః కక్ష్యాంఘ్రి పాదయోః ।

విగ్రహలక్షణమ్

జాన్వూరు కూర్పరంచైవ, శిరశ్చక్రాంబరం తథా ॥ 111

కర్ణనాసాంగుళిం చైవ, మకుటాది సుభూషణమ్ ।
ఊరుకుక్ష్యం చ మేఢ్రంచ, సాంగోపాంగమహాంగకమ్ ॥ 112

ప్రత్యంగమానషడ్భిశ్చ, పీఠపద్మాయుధానిచ ।
ప్రభాశక్తి ప్రభాచైవ, కృత్వాచైవాత్రివాక్యవత్ ॥ 113

అథవా దేవదేవ్యౌ చ, లక్షణం వక్ష్యతేపృథక్ ।
మానం ప్రమాణమున్మానం, లంబమానోపమానకమ్ ॥ 114

పంచమానసమాయుక్తం, కర్తవ్యం బేరముచ్యతే ।
ప్రతిమాయామమానం యత్, తన్మానమితి ఇష్యతే ॥ 115

తత్తత్త్రివర్గమానం యత్ప్రమాణమితి కథ్యతే ।
తథా వృత్తం తు తన్మాన మున్మానమితి గణ్యతే ॥ 116

దేహే తు లాంఛితం సూత్రం, లంబమానమితి స్మృతమ్ ।
నిమ్నోన్నతం చ యద్యస్మిన్, ఉపమానమిహోచ్యతే । 117

ఉత్తమదశతాలేన మానక్రమః

ఉత్తమం దశతాలేన, మానమిత్యభిధీయతే ।
ఉష్ణీషమంగుళంప్రోక్తం, కేశమానం కళా భవేత్ ॥ 118

కేశాంతం దక్షసూత్రాంతం, తస్మాద్ఘ్రాణావసానకమ్ ।
ఘ్రాణాగ్రాద్ధనుపర్యన్తం, భాగమేకమితీరితమ్ ॥ 119

భాగం గ్రీవాయతం తస్మాత్ గ్రీవామూలాత్స్తనాంతరమ్ ।
స్తనాది నాభిపర్యన్తం, నాభిమేఢ్రాంతరం ముఖమ్ ॥ 120

మేఢ్రమూలాత్తు జాన్వంతం, ద్విముఖం చోరుమాయతమ్ ।
జానుదేశేతు భాగం స్యాత్, జంఘాయత్యోరుతత్సమం ॥ 121

చరణం తు భవేద్భాగం, ఏవం మానమితి స్మృతమ్ ।
గుల్ఫజానుగళోష్ణీషం, త్యక్త్వాన్యేషు వివర్ధయేత్ ॥ 122

శేషం సమం యథానిత్య న్యూనే తత్రైవ కారయేత్ ।
మేఢ్రమూర్ధ్వమధఃకాయం, సమంతు శుభలక్షణమ్ ॥ 123

హీనాధికమధోత్సేదం, సర్వేషామశుభం భవేత్ ।
మానమేనం సముద్దిష్టం, ప్రమాణమితిచోచ్యతే ॥ 124

ద్వాదశాంగుల విస్తారం, ముఖం పూర్వం ప్రకీర్తితమ్ ।
ఉష్ణీషాత్పృష్టకేశాన్తం, ద్వాదశాంగులమీరితమ్ ॥ 125

ఉష్ణీషాత్పార్శ్వ కేశాన్తం, ఏకైకస్తునవాంగుళమ్ ।
కర్ణయోరంతరంపూర్వం, వింశన్మాత్రం విధీయతే ।
(కర్ణయోరంతరంపృష్ఠే సార్ధద్వాదశమాత్రకమ్) ॥ 126

నాసాగ్రాత్కర్ణపర్యంతం ద్వాదశాంగుల మీరితమ్ ।
కర్ణయోరంతరే పృష్ఠే, సార్ధద్వాదశమాత్రకమ్ ॥ 127

గోళకం కర్ణవిస్తారం, ఆయామం ద్విగుణంభవేత్ ।
కర్ణశ్రోత్రాయతం తారం, మాత్రం మధ్యాంగుళం విదుః॥ 128

ఉక్షేపం కర్ణపాట్యంతం, తత్సమం కర్ణపట్టికమ్ ।
మాత్రార్ధకర్ణపాలీస్యాదంగుళం కర్ణనాళకమ్ ॥ 129

శ్రీకారాకృతివత్కర్ణం, బన్ధనచ్ఛాళి చూళికమ్ ।
అర్ధమానాంగులస్యాత్సా వర్ధమాత్రాంగులాన్వితౌ ॥ 130

భాగావలంబితౌ పూర్వేఽపరనాళౌ ప్రకీర్తితౌ ।
ఉపాంగే కర్ణమూలాంతం, సప్తమాత్రం ప్రకీర్తితమ్ ॥ 131

స్వయంగోళకనేత్రస్యాయామం షడ్యవవిస్తృతమ్ ।
మధ్యే పంచ యవం తారం, జ్యోతిర్యవప్రమాణకమ్ ॥ 132

దృష్టిర్యూక ప్రమాణంచ, కరవీర యతోభవేత్ ।

శ్వేతం కృష్ణం తథా రక్తం, త్రివిధం చక్షుసన్నిభమ్ ।
మత్స్యచాపోత్పలాకారం, త్రివిధం చక్షుసన్నిభమ్ ॥ 133

నవభిః పక్ష్మరోమాణి, భ్రమరాంజనసన్నిభమ్ ।
భ్రూచక్షుసూత్రయోర్మధ్యే, ద్వయాశంగోళకోన్నతమ్ ॥ 134

ఏవందేవం ప్రకుర్వీత, దేవ్యైచైవాపరే శృణు ।

పవిత్రీ హరిణ్యోః లక్షణమ్

పవిత్రీ హరిణీభ్యాన్తు, లక్షణన్తు పృథగ్విధమ్ ॥ 135

పదమేకం స్థితం కుర్యాద్ధస్తే పద్మోత్పలానిచ ।
వామపాదం సమాకుంచ్య, ఇతరం సుస్థితంభవేత్ ॥ 136

జాన్వంతం దక్షిణేహస్తే, గోవాలాకృతివద్బుధః
పద్మమన్యత్కరే నిత్యం, రుక్మవర్ణం శ్రియో భవేత్ ॥ 137

ఏవమేవం క్రమేణైవ, వామపాదం తు సుస్థితమ్ ।
కుంచితం దక్షిణంపాదం, కారయిత్వా సమాహితః ॥ 138

హస్తే దక్షిణతశ్చైవ, ధృతోత్పల సమాయుతమ్ ।
అన్యత్ప్రసారితంచైవ, శ్యామవర్ణ నిభన్తథా ॥ 139

ఏవం దేవ్యౌ చ కృత్వాతు, దేవం వీక్ష్యైవ కారయేత్ ।
కర్ణాంతం దేవదేవస్య, బాహ్యాన్తం వాథ కారయేత్ ॥ 140

అన్యేషాంచైవ సర్వస్తు, శిల్పశాస్త్రోక్తవచ్చరేత్ ।
యస్య ధర్మస్య యః కర్తా, తత్తత్కర్మ సమారభేత్ ॥ 141

అన్యథాచేన్మహాదోషః, తత్కర్తా నాశయేద్ధ్రువమ్ ।
ఆచార్యస్యార్చకస్యైవ, తత్స్థానం తస్య నాశయేత్ ॥ 142

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, ధ్రువేచాయాదినా చరేత్ ।

వ్యూహవిభాగక్రమః

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి, వ్యూహం తత్ర త్రిధాభవేత్ ॥ 143

తమేకనేమిమిత్యుక్త్వా, త్రైవాకారమితిస్మృతమ్ ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, త్రయవ్యూహేన కారయేత్ ॥ 144

ప్రత్యేకంతు ప్రశంసంతి, శ్రుతిం కృత్వాద్విజోత్తమాః ।

పంచవ్యూహక్రమః

బ్రహ్మయజ్ఞాది పంచైతే, దినం ప్రతిరనుష్ఠితమ్ ॥ 145

తథాప్రాణాగ్నిహోత్రేణ, యథాప్రతికృతే దినే ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, పంచవ్యూహోఽర్చయేత్క్రమాత్ ॥ 146

షడ్వ్యూహక్రమః

షడగ్నిశృతిరిత్యుక్త్వా, షడంగం వేదచోదితమ్ ।
షట్కాలాదభివృద్ధ్యర్థం, షడ్వ్యూహం పూజయేద్బుధః ॥ 147

విమానం ద్వితలంకుర్యా, త్తలేమూలే విశేషతః ।
విష్ణ్వాది పంచమూర్తీస్తు, స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ 148

తలస్యోర్ధ్వే విశేషేణ, యజ్ఞమూర్తిం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
చతుర్భుజంచతుర్హస్తం, దక్షిణాధః కరాదిషు ॥ 149

కటకం సృక్స్రువంచైవ, వరదం సుస్థితం భవేత్ ।
అన్యంచ విపరీతం వా, కారయేదితి కేచన ॥ 150

ఊర్ధతలే యజ్ఞమూర్తిప్రతిష్ఠా

నిషణ్ణ శయనే తత్ర, అథవా కారయేద్బుధః ।
యజ్ఞం యజ్ఞపురుషం, చ యజ్ఞనారాయణం పరమ్ ॥ 151

పరమాత్మానమేవాత్ర, పంచథా పరికల్పయేత్ ।
పంచలోకేషు పంచాగ్నిః, పంచధాగ్నిరితి శ్రుతిః ॥ 152

తస్మాత్సర్వపయత్నేన, స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్ ।
యజ్ఞమూర్తిస్తు పంచైతే, రసవ్యూహక్రమం బుధః ।
పాకయజ్ఞఫలం లబ్ధ్వా, హవిర్యజ్ఞఫలం తథా ॥ 153

సోమయజ్ఞఫలావాప్తి, ర్నవవ్యూహార్చనే కృతే ।
సర్వకామ్య ఫలావాప్తిః సర్వయజ్ఞ ఫలం లభేత్ ॥ 154

సర్వశాంతికరం చైవ, సర్వపుష్ట్యభివృద్ధిదమ్ ।
ఐహికాముష్మికంచైవ, దదాతీతి నసంశయః ॥ 155

నవవ్యూహక్రమః

నరనారాయణాభ్యాంతు, వారాహంనారసింహకమ్
విష్ణ్వాది పంచకైర్యుక్తం, నవవ్యూహంసమాచరేత్ 156

తస్యైవస్థాపనంకృత్వా, అంగిరోక్తవదాచరేత్

వ్యూహత్రయక్రమః

యథావృద్ధి త్రయం కుర్యాత్, తథావ్యూహత్రయే కృతే ॥ 157

ఏవంకర్తుమశక్తశ్చేత్, సర్వవ్యూహ ఫలప్రదమ్ ।
యథోక్తసర్వసిద్ధిస్తు, ధ్రువబేరం శిలామయమ్ ॥ 158

బ్రహ్మస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య, త్రయవ్యూహం స్మరేద్బుధః ।
విశేషంచాత్రవక్ష్యామి, శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ॥ 159

వ్యూహే న్యాసక్రమః

నవవ్యూహన్తు సంస్మృత్వా, ద్వివ్యూహం సంస్తుతిక్రమాత్ ।
షడ్వ్యూహంతు తథా స్మృత్వా, సృష్టిన్యాసం సమాచరేత్ ॥ 160

ఏవంన్యాసత్రయం కుర్యాత్, త్రికాలే చ సమాచరేత్ ।

మన్త్రాణాం త్రివిధ ఆశౌచాని

మన్త్రాదౌ మన్త్రమధ్యేచ, మన్త్రాన్తేతు తథైవచ ॥ 161

పూత (తె) కాలేతు సంన్యస్య, సూతకం ప్రేతకం వినా ।
సూర్యచంద్రస్య న్యాసేతు, న్యసిత్వా మన్త్రపారగః ॥ 162

తయోర్న్యాసస్య హీనేతు, జపిత్వా నిష్ఫలంభవేత్ ।
మన్త్రావసానే మృతకం, మన్త్రాదౌ సూతకైరపి ॥ 163

దోషో న స్యాత్పూతకాలే, తత్ర దోషం చ సంన్యసేత్ ।
మన్త్రావసానే మృతకం, మన్త్రాద్యే సూతకం భవేత్ ॥ 164

ఉభయోరపి దోషఃస్యాత్, పూతకాలే తు సంన్యసేత్ ।
పూర్వం వ్యూహం సమీక్ష్యైవ, పశ్చాత్స్థాపనమాచరేత్ ॥ 165

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం, సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
తపోజ్ఞానకృతం కర్మ సర్వం భవతి నిష్ఫలమ్ ॥ 166

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, శాస్త్రం సర్వం సమీక్ష్యచ ।
విధిజ్ఞైర్విధివత్ప్రాప్య, విధినా సమ్యగర్చయేత్ ॥ 167

ఆచార్యలక్షణమ్

ఏవం సంకుచితేనోక్తం, శృణుష్వాచార్య లక్షణమ్ ।
అధకృత్వా విశేషేణ, పృధక్పంచ విధంస్మృతమ్ ॥ 168

సృష్టిక్రమః

సృష్టిక్రమేణకర్తవ్యం, సర్వశాస్త్రార్థ దర్శనమ్ ।
ఆకాశాజ్జాయతేవాయు స్సవాయోర్జాయతేఽనలః ॥ 169

వహ్నినా జాయతే తోయం, తత్తోయాజ్జాయతే ఇళా ।
ఏవం క్రమేణ యజ్జాతస్తజ్జాతం పంచమూర్తికమ్ ॥ 170

ఆహూతోద్వాసనాదీని, విష్ణుమూర్తిం సమాచరేత్ ।
యథాక్రమేణ పురుషాదీన్కర్తవ్యం శాస్త్రమోదితమ్ ॥ 171

బీజస్థితించ నేమిఃస్యాత్, పురుషస్యాగ్రతస్థితః ।
దక్షిణేసత్యమూర్తిస్తు, సృష్టిబీజారవిన్దకమ్ ॥ 172

శంఖంతుమూర్తి (ముక్తి) బీజేన, తథాచైవ పరేఽచ్యుతమ్ ।
గదాసంహార బీజేన, ఉత్తరేచానిరుద్ధకమ్ ॥ 173

ఏవంసంస్థాప్య తన్మధ్యే స్థాపయిత్వాదిమూర్తికమ్ ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన పద్మం చక్రాంబుజం తథా ॥ 174

కౌమోదకీయుతం దేవం స్థాపయిత్వా తు వృద్ధిదమ్ ।
గదాపద్మం వినాదేవం స్థాపయిత్వాత్వ వృద్ధిదమ్ ॥ 175

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉపాన్త్వాస్థాపయేద్బుధః ।
విష్ణుంచ పురుషం సత్యమచ్యుతం చానిరుద్ధకమ్ ॥ 176

తథైవ పంచధావహ్నిం శుద్ధిం చైవతు పంచకమ్ ।
కాలం పంచవిధం జ్ఞేయమభిగమ్యాది పంచకమ్ ॥ 177

ఆసనం పంచధా ప్రోక్తం పృథివ్యాదీని పంచకమ్ ।
శబ్దాశ్చైతానిపంచైతే, శ్రోత్రాద్యాదిషు పంచకమ్ ॥ 178

ప్రాణాపానాది పంచైతే పృథగ్వక్ష్యే మయా శృణు ।
విష్ణుం చాన్నమయం ప్రోక్తం ప్రాణః పురుష ఉచ్యతే ॥ 179

సత్యంమనోమయం విద్యాద్విజ్ఞానస్యాచ్యుతం తథా ।
ఆనందస్యానిరుద్ధం చ పంచమూర్తీతికేచన ॥ 180

తస్మాచ్చైవాదిమూర్తించ భ్రామయేత బలిక్రమమ్ ।
బ్రహ్మాగ్నిం పంచధాసృష్ట్వా పంచలోకేషు కల్పయేత్ ॥ 181

పంచాగ్నిః

గార్హపత్యాహవనీయౌ అన్వాహార్యావసత్థ్యకమ్ ।
సభ్యాగ్నిః పంచధావహ్నిం పంచమూర్త్యధిదైవతమ్ ॥ 182

దేహశుద్ధిః తథాస్థానం పాత్ర శుద్ధ్యాత్మశుద్ధికమ్ ।
బేరశుద్ధిస్తు పంచైతే, పంచధా శుద్ధిరుచ్యతే ॥ 183

ప్రాతఃకాలేఽభిగమనముపాదానం తతఃపరమ్ ।
మధ్యాహ్నేజ్యా(ం) ప్రకుర్వీత స్వాధ్యాయంచాపరాహ్ణకే ॥ 184

యోగం సాయాహ్నకాలేతు పంచకాలముదాహృతమ్ ।
పూర్వం మన్త్రాసనం కుర్యాత్స్నానాసనమతః పరమ్ ॥ 185

తృతీయంచాప్యలంకారం భోజ్యాసన చతుష్టయమ్ ।
యాత్రాసనం చ పంచైతే ఆసనం పంచధాభవేత్ ॥ 186

ప్రథమం పృథివీజ్ఞేయం జలంచాత్ర ద్వితీయకమ్ ।
తేజోమయం తృతీయంస్యాచ్చతుర్థం వాయురేవచ ॥ 187

ఆకాశశ్చాత్ర పంచైతే పృథివ్యాదీని పంచధా ।
శబ్దంచ స్పర్శనంచైవ రూపం చైవ రసంతథా ॥ 188

గంధంచైవాత్ర పంచైతే జ్ఞాత్వాచైవ విచ(ల)క్షణః ।
శ్రోత్రం చ త్వక్తథాజ్ఞేయం నేత్రం జిహ్వా తథైవచ ॥ 189

ఘ్రాణంచైవాత్ర పంచైతే స్మృత్వాచైవద్విజోత్తమః ।
ప్రాణంచైవాప్యపానం చ వ్యానోదాన సమానతః ॥ 190

ఏవం పంచవిధం స్మృత్వా విశేషేణైవ బుద్ధిమాన్ ।
కామం క్రోధంచ లోభంచ మోహం చైవ మదస్తథా ॥ 191

మాత్సర్యం భర్త్సనంచైవ సప్తైతే తద్యతాక్రమమ్ ।

పిండోత్పత్తిః

శుక్లాత్సంజాయతే కామం మజ్జాత్క్రోధంచ జాయతే ।
అస్థినా జాయతే లోభం మేదసశ్చ మదస్తథా ॥ 192

మాంసాత్ మోమం ప్రజాయేత అసృజశ్చతుమత్సరః ।
శుక్లం జాతశ్చ విజ్ఞేయం పాదహస్త ప్రకీర్తితః ॥ 193

వాయుశ్శబ్దమితీత్యుక్త్వా ఉపగుహ్యంచ ఉచ్యతే ।
ఊరుచైవోపపస్థస్తు సర్వే ప్రాణ్యాది పంచకమ్ ॥ 194

స్త్రీపుంనపుంసకభేదః

లింగ యోగేన యోనేశ్చ సంజాతః శ్శుక్లరేతసమ్ ।
తయోశ్శుక్లస్య వృద్ధిశ్చేజ్జాయతే పురుషాకృతిః ॥ 195

తథాశోణిత ప్రవృద్ధిస్స్యాన్నారీ సంజాయతే క్రమాత్ ।
తయోరత్ర సమం విద్యాజ్జాయతేఽత్ర నపుంసకః ॥ 196

ఏవంక్రమేణ సంజాతం కృత్స్నం శాస్త్రేణచోదితమ్ ।

ఆచార్యశిష్యాదిలక్షణమ్

పూర్వోక్త గుణ సంపన్నానుక్తదోషవివర్జితాన్ ॥ 197

అననుజ్ఞాప్య పూర్వం తైరనుక్తం నైవకారయేత్ ।
చతుస్త్రి ద్విత ఏకం వా శిష్యంవృత్వా ప్రణమ్యచ ॥ 198

దీక్షావిధిః

సలుప్తకేశశ్మశ్రూణి స్నాత్వా వస్త్రైరలంకృతః ।
తద్దినే చాపరాహ్ణేతు సోపవాస వ్రతంచరేత్ ॥ 199

తతోపవాసం శిష్యంతు ప్రోక్షయిత్వాతు మన్త్రవిత్ ।
అపోహిరణ్యవర్ణాద్యైః స్నానకర్మ సమాచరేత్ ॥ 200

అణోరణీయేత్యభ్యుక్ష్య గురుః శిష్యం సమాహరేత్ ।
తత్కృతార్జిత పాపంవై, విముచ్యతి న సంశయః ॥ 201

సః పత్నీ సహితం గత్వా ధ్యాత్వా దేవం ప్రణమ్యచ ।
విమానార్చనకల్పోక్త భగవత్ప్రతిపాదితమ్ ॥ 202

తద్గాయత్రీ మన్త్రం శృణ్వన్ సాంగమన్త్రైర్మహాగురుః ।
శ్రద్ధాభక్తిం పురోధాయ నిశాయాం సంవిశేద్బుధః ॥ 203

ప్రభాతే స్నాప్య తం శిష్యం నవవస్త్రోత్తరీయకైః ।

మన్త్రోపదేశః

తజ్జలం చాఘమర్షేణ కృత్వా తత్పురతః క్రమాత్ ॥ 204

ప్రాణాయామం తతఃకృత్వా సహస్రం వా శతైరపి ।
అష్టసంఖ్యాక్రమేణైవ కృత్వాపాపం వ్యపోహ్యచ ॥ 205

దీక్షితశబ్దనిర్వచనమ్

మన్త్రేణ క్షీయ్యతేపాపం తద్భావంజ్ఞాన దీపకమ్ ।
దీయ్యతే క్షీయ్యతే చైవ తస్మాద్దీక్షితసంజ్ఞికమ్ ॥ 206

కాశ్యపేన మయాప్రోక్తం దీక్షామేతత్ప్రకీర్తితమ్ ।
సంకల్పేనైన దీక్షాభ్యాం పర్యాయేనైవ చోచ్యతే ॥ 207

విష్ణుగాయత్రీక్రమః

తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్య విష్ణుగాయత్రీచోద్ధరన్ ।
వరం విష్ణుర్వరేణ్యుక్త్వా భర్గోమాయాచ ధీమహి ॥ 208

థియోయోన తు ఇత్యుక్త్వా అంతేనైవ ప్రచోదయాత్ ।

ఋషిన్యాసాదిక్రమః

ఏవం మన్త్రస్య ఋషిస్తు నారాయణ ఇతిస్మృతః ॥ 209

పరమాత్మాధిదైవత్యం ఛందస్త్రిష్టుప్విచక్షణః ।
తస్య ఓంకారబీజం చ అకారశ్శక్తిరుచ్యతే ॥ 210

స్వయమేవ తు పంచాంగం తథా చైవ కరే న్యసేత్ ।
ఏతైస్తు విష్ణుగాయత్రీం గురుణైవ ప్రబోధయేత్ ॥ 211

నలిఖేచ్చ పఠేన్మన్త్రం స్వయమేవ న కల్పయేత్ । 212

కైశ్చిత్తత్ర విశేషేణ విష్ణుగాయత్రిరుచ్యతే ।
నారాయణస్య గాయత్రీం నారాయణాయ విద్మహే ॥ 213

తత్పురుషేతి గాయత్రీ తత్పురుషాయ చోచ్యతే ।
ఏవం త్రిధాతు గ్రాయత్రీం తత్తత్కర్మ సుయోజయేత్ ॥ 214

స్థావరం స్థావరే స్థాప్య విశేషేణ సమన్త్రవిత్ ।
మూలహర్మ్యాదినాం మధ్యే సూత్రస్యోక్త పదే పృథక్ ॥ 215

జ్ఞాత్వా వై స్థాపయేత్త్రీణి నిషణ్ణే శయనేఽథవా ।
స్థానకం నాత్రకుర్వీత పృథక్తస్య పదే క్రమాత్ ॥ 216

కూర్మ ఆధార శక్త్యాద్యైః కల్పయేద్దేశికోత్తమః ।
గురూపదేశబోద్ధవ్యమక్షరాణాంతు సంలిఖేత్ ॥ 217

ఆదిబీజం సువర్ణాభం ప్రణవైరపివేష్టయేత్ ।
మాషమాత్రప్రమాణేన నిమ్నమత్రైవలేఖయేత్ ॥ 218

దక్షిణోత్తరపార్శ్వేతు దేవ్యోర్బీజం సమాలిఖేత్ ।
ప్రణవైః పృథక్సంవేష్ట్య నాదం వాత్ర పృథక్పృథక్ ॥ 219

ప్లుతందీర్ఘం తథాహ్రస్వం ప్లుతాంతేనేతి చ బ్రువన్ ।
ఊర్ధ్వే రత్నాని సంన్యస్య పశ్చాద్వేదిస్తతోపరి ॥ 220

ఏవంక్రమేణ సంకల్ప్య ఉక్తవత్స్థాపయేద్బుధః ।
హౌత్రాంతే సర్వదేవానాం అకారాద్యదిక్షరమ్ ॥ 221

బీజాక్షరం తు సన్యస్య దేవనామాని సంపుటమ్ ।
ప్రత్యేకం బిందుయుక్తంతు న్యసిత్వా మన్త్రవిత్తమః ॥ 222

సహస్రాహుతిరన్తేతు న్యసిత్వా సువరాధిషు ।
ఏవంధ్యాత్వా లిఖేద్యత్ర తత్రసన్నిహితోహరిః ॥ 223

విపరీతాచరేద్విద్వాన్ నిష్ఫలం త్వితి శాసనమ్ ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఆలోడ్యైవతుకారయేత్ ॥ 224

జంగమాదిన్యాసక్రమః

న్యాసం సర్వత్ర కుర్వీత జంగమాద్యదినాచరేత్ ।
ఏవమేవ, క్రమేణైవ సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 225

పృథివ్యాదిగుణః

విశేషో వక్ష్యతే విద్వన్ పృథివ్యాదిగుణం పృథక్ ।
పృథివ్యాతిరిక్తేతి ఖనిత్రాత్తేన వాత్రయమ్ ॥ (?) 226

పీతం శ్వేతం తథాకృష్ణం సర్వస్యాధార కల్పితమ్ ।
మహాద్యన్తం పరేణ్వాదీన్ ధారయేత్పృథివీక్రమాత్ ॥ (?) 227

రాశిచైవ నిభం విద్యాత్కేచిచ్చైవద్విజోత్తమాః ।
సికతం తామ్రజేదృశ్యేత్ పరమాణ్వాది భక్తితే ॥ 228

తథాజల సమూహోఽత్ర దృశ్యతేమాత్ర దృష్టిషు ।
లోచనే జ్ఞానసంవీక్ష్య తరంగాద్యణుమాక్రమాత్ ॥ 229

పృథక్పృథక్సమీక్ష్యైవ జలే భిన్నం ప్రదృశ్యతే ।
మహావర్త ఘృతాఘ్నత్య దృశ్యేతే ప్రాణివత్క్రమాత్ ॥ 230

తప్తహాటక సంకాశం తేజోరూపం ప్రకాశ్యతే ।
ఏకత్ర జ్వలితేస్థేయ ప్రకారే విశ్వమవ్యయమ్ ॥ 231

మరుద్రూపం సమాలోధ్య ధూమవత్తత్ప్రకాశతే ।
దివ్యాలోచనే వీక్ష్య సర్వవ్యాప్యనిలంస్మృతమ్ ॥ 232

సర్వప్రాణిహితం తేన వాయురూపముదీరయన్ ।
ఆకాశమవ్యయంజ్ఞేయం సర్వవ్యాప్యైవ ఉద్దిశేత్ ॥ 233

ఘటాద్యాదిషు చాంతస్థం దర్పణే ప్రతిదృశ్యతే ।
శుద్ధస్ఫటిక పాషాణై ర్నానారూపస్య దృశ్యతే ॥ 234

తథాసర్వస్య భూతాన్తే ప్రకాశేనైవ తిష్ఠతి ।

పంచభూతస్థానమ్

ఏవంపంచమహాభూతం పృథక్సంకుచితం శృణు ॥ 235

నాసాగ్రాది లలాటాన్తమాకాశస్థానముచ్యతే ।
తద్గళాది తు నాస్యంతం వాయుస్థానమితీరితమ్ ॥ 236

తన్నాభ్యాది గళాంతన్తు జ్ఞాత్వాతేజోమయం బుధః ।
తతోనాభ్యాది ఊర్వంతం స్థానమాపఃక్రమం తథా ॥ 237

అన్యత్తు పృథివీ స్థానం క్రమేణైవతు విన్యసేత్ ।
వేదాంగమే తన్న్యాసేఽత్ర, సదా సన్నిహితో హరిః ॥ 238

పంచభూతబీజాని

లకారం పృథివీబీజం వకారం జలబీజకమ్ ।
యాన్తం తేజోమయం విద్యాన్మాన్తం వాయురితిస్మృతమ్ ॥ 239

సాన్తమాకాశ బీజంచ పృథివ్యాదీని విన్యసేత్ ।
ప్రత్యక్షంతు ప్రపూజ్యైవ తారస్యైవాక్షరేణతు ॥ 240

మూర్ధ్నాది సర్వేష్వంగేషు న్యసిత్వా మాతృకాక్షరమ్ ।
యథాదేవం తథాదేహే, న్యాసకర్మ సమాచరేత్ ॥ 241

ఏకాక్షరాక్షరం న్యస్య సంక్షేపేణ శృణుద్విజ ।
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే బీజమేకంతు విన్యసేత్ ॥ 242

సంపుటీకృత్య మతిమాన్ స్మృత్వా చైవోక్తమాచరేత్ ।
హ్రస్వదీర్ఘప్లుతోచ్చార్యం ప్రత్యేకం చాక్షరం క్రమాత్ ॥ 243

జప్తపంచకమ్

యజమానస్తు పూర్వంస్యాద్గురుశ్చైవాప్యనన్తరమ్ ।
అర్చకస్తు తృతీయఃస్యాచ్చతుర్థః పరిచారకః ॥ 244

బ్రహ్మతత్త్వంచ పంచైతే జప్తపంచకమీరితమ్ ।

యజనం ద్వివిధమ్

యజనం ద్వివిధం జ్ఞేయం నిత్యం నైమిత్తికం స్మృతమ్ ॥ 245

స్నానం ద్వివిధమ్

స్నానం తద్ద్వివిధం ప్రోక్తం స్నానం చాభ్యుక్షణం తథా ।
అరూపే వర్ణయుక్తేచ అభ్యుక్షణమథాచరేత్ ॥ 246

స్వరూపే ప్రతిమాదీనాం స్నానం చైవాత్రకారయేత్ ।
స్నానం త్రిషవణం కుర్యాద్వర్ణహీనే సమాచరేత్ ॥ 247

వర్ణయుక్తం ధృవేకుర్యాద్ధవిరంతం చ పూజయేత్ ।

ద్రవ్యత్రివిధమ్ - ప్రయోజనమ్

ద్రవ్యం తత్త్రివిధం స్మృత్వా పూజార్థంతు నివేదనమ్ ॥ 248

హోమార్థకం త్రివిధం కల్పయేద్దేశికోత్తమః ।
వస్త్రమాభరణంచైవ ద్వివిధం పరికీర్తితమ్ ॥ 249

ఆభరణత్రివిధమ్

భూషణం త్రివిధం విద్యాద్ధేమంరత్నంచ మౌక్తికమ్ ।
పాత్రం బహువిధం జ్ఞేయం తథాచైవ త్రిపాదికా ॥ 250

గురుశాస్త్రయోస్సమానత్వమ్

మన్త్రనాథం గురుం శాస్త్రం సమత్వనానుభావయేత్ ।
అన్యత్పరిచ్ఛదాదీని వివిధైర్బహుధా భవేత్ ॥ 251

పంచమహావాద్యాః

వాద్యంచైవ ఘనంచైవ సుషిరం తన్త్రమేవచ ।
గేయం చైవ సమాయుక్తమిత్యేతే పంచమం మహత్ ॥ 252

ధ్యానం ద్వివిధమ్

ధ్యానం చ ద్వివిధం స్మృత్వా నిష్కలం సకలం ద్విజ ।
ద్వివిధం చార్చనం విందాదమూర్తంచ సమూర్తకమ్ ॥ 253

అమూర్తం హోమపూజేతి సమూర్తం ప్రతిమాదిషు ।

అన్తర్యాగమ్ బహిర్యాగమ్

అంతర్యాగం బహిర్యాగం పునస్తద్ద్వివిధం భవేత్ ॥ 254

ఆహుతం ద్వివిధమ్

ఆహుతం ద్వివిధం జ్ఞేయం ధృవేస్యాత్కౌతుకాదిషు ।
చతుశ్చైవ వోపచారం స్యాద్బాహ్యంచాభ్యంతరంతథా ॥ 255

స్పృశ్యంచాస్పృశ్యకం చేతి విగ్రహంతు చతుష్టయమ్ ।
శతమష్టాధికం వింశద్భేగం చైవోత్తమోత్తమమ్ ॥ 256

భోగైర్ద్వాత్రింశకైర్దత్వా ఉత్తమం త్వితికేచన ।
అసంఖ్యాతోక్తభోగేన భోగాన్వక్తుమశక్యతే ॥ 257

షట్కాలార్చనమ్

పూజాకాలాస్తు షట్ప్రోక్తాః ప్రత్యూషాదీనిచోచ్యతే ।
ప్రత్యూషః ప్రాతఃకాలశ్చ మధ్యాహ్నం చాపరాహ్ణకమ్ ॥ 258

సాయంచైవార్ధ రాత్రంచ పూజాకాలంతుషడ్విధమ్ ।
ప్రత్యూషః ప్రాతఃకాలేచ సాయం మధ్యాహ్నయోస్తథా ।
అర్ధయామేఽంత్యవేళాయాం పూజాకాలంతు కేచన ॥ 259

కృత్స్నం శాస్త్రమధీయీత దీక్షయేత్కాశ్యపోక్తవత్ ।
పశ్చాత్పరార్ధం యఃకుర్యాద్భూపరీక్షాదికారయేత్ ॥ 260

నదీక్షేత గురుర్విద్వాన్ యథాశాస్త్రేణ సశృతః ।
తేనైవాత్ర కృతంకర్మ వికర్మేవతు నిశ్చయః ॥ 261

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన విధినా సమ్యగర్చయేత్ ।

అర్ఘ్యం చతుర్విధమ్

అర్ఘ్యం చతుర్విధం విద్యాద్వక్ష్యతే చ యథాక్రమమ్ ॥ 262

ఆహుతాంతే తు ప్రథమం స్నానాసనగతే తథా ।
స్నానాన్తేతు తృతీయం స్యాద్దీపాంతే తు చతుర్థకమ్ ॥ 263

పూర్వస్యార్ఘద్వయం స్పృశ్యమపరం తన్నిరీక్షణమ్ ।
ఏవంచతుష్ఠ యమర్ఘం సర్వశాస్త్రేణచోదితమ్ ॥ 264

ఆచమనకాలాః

మధుపర్కంహవిస్తత్ర సర్వం భక్ష్యం నివేదయేత్ ।
పాద్యాన్తేచ తథార్ఘాన్తే మధుపర్కాంతయోరపి ॥ 265

స్నానాన్తే ప్లోతవస్త్రాన్తే ముఖప్రక్షాళనేతథా ।
హవిరాదినివేద్యాన్తే దద్యాదాచమనం పృథక్ ॥ 266

పరార్ధే స్థావరాదీనాం నివీక్షేచైవ సంస్పృశేత్ ।
ప్రమాదాత్స్పర్శనే దేవం ప్రోక్షయిత్వా సమర్చయేత్ ॥ 267

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన దీక్షితేనైవకారయేత్ ।

నిత్యనైమిత్తికయోః పూర్వాపరవిచారః

స్నానాదిపూజపర్యన్తం పూజాప్రతివిచక్షణః ॥ 268

ఆపోహిరణ్యపవమానైః ప్రోక్షయిత్వాసమర్చయేత్ ।
నైమిత్తికేభవేన్నిత్యం పూర్వం నిత్యం సమాచరేత్ ॥ 269

దైవికపుణ్యాహమ్

పుణ్యాహం దేవకార్యేషు వాచయేత్తు విశేషతః ।
దేవస్య ప్రముఖేప్రోక్ష్య మణ్డలం వాత్రకారయేత్ ॥ 270

తణ్డులైః పూరితం పాత్రం త్రిపాదస్యోపరిన్యసేత్ ।
గంధం చాక్షత దూర్వాంశ్చ తాంబూలం తన్తుభిస్సహ ॥ 271

కరకం కూర్చ యుక్తంతు జలపూర్ణం నిధాపయేత్ ।
ఋత్విజోవరయేత్పశ్చాత్పంచసప్తనవాదిషు ॥ 272

సాక్షతం దర్భయుగ్మన్తు హస్తే హస్తే ప్రదీయతామ్ ।
ఆచార్యస్త్వగ్రతోవాచ్య కర్మణః పుణ్యముచ్చరన్ ॥ 273

ప్రతివాచకముచ్చార్య కర్మణః పుణ్యముచ్చరన్ ।
పునరాచార్య ఉచ్చార్య కర్మణే స్వస్తిచోచ్చరన్ ॥ 274

ప్రతివాచక ఇత్యుక్త్వా స్వస్తికర్మణ ఇత్యతః ।
ఆచార్యః పునరిత్యుక్త్వా కర్మబుద్ధిం తతోచ్చరన్ ॥ 275

తథైవ ప్రతివాచోక్తం కర్మబుధ్యన్తముచ్చరన్ ।
స్వయమాచార్యః పుణ్యాహం తత్కాలే కాలముచ్చరన్ ॥ 276

వాచ్యతాం శాన్తిరస్త్వితి పుష్టిరస్త్వితిచోచ్చరన్ ।
శివంకర్మాస్త్వితీత్యుక్త్వా ప్రియతాం తం ప్రజాపతిః ॥ 277

హిరణ్యపవనౌచోక్త్వా విష్ణుసూక్తమతః పరమ్ ।
కృణుష్వపాజ ఇత్యుక్త్వా అగ్నిశ్శుచిం తతోచ్చరన్ ॥ 278

అథవా వాచ్య ధర్మాత్మా విశేషేణైవకారయేత్ ।
ఉక్తవద్ఘోషయేద్విద్వాన్సర్వ దేవాదివర్జితమ్ ॥ 279

హరణ్యపవమానాన్తమాపోహిష్ఠామయోభువః ।

ప్రతిసరబంధనమ్

స్వస్తిముక్తం సముచ్చార్య హేమసూత్రం సమస్త్రయేత్ ॥ 280

తన్తునాత్రైవచాహృత్య స్వస్తిదావిశచోచ్చరన్
దేవస్య దక్షిణే హస్తే బన్ధయేద్దేశికోత్తమః ॥ 281

శ్రియేజాతేతి మన్త్రేణ మేదినీతి సముచ్చరన్ ।
దేవ్యోస్తు వామహస్తేచ బన్ధయేత్ప్రతిసరం క్రమాత్ ॥ 282

అప్సరస్వితిచోచ్చార్య గంధాద్యైః పుణ్డ్రమాచరేత్ ।
గన్ధద్వారేతిమన్త్రేణ తథా దేవ్యౌచ కారయేత్ ॥ 283

దూర్వాక్షతం సమాదాయ దేవమూర్ధ్ని నివేశ్యచ ।
నిత్యపూజోక్తమార్గేణ కృత్వా తత్ర విచక్షణః ॥ 284

దేవాగ్రేతు సమాసీనః పుణ్యాహమపివాచయేత్ ।

దేవాగ్రే తిష్ఠన్నేవ కర్మ న కర్తవ్యమ్

నతిష్ఠేద్దేవతాగ్రేచ తైలాంగోద్వర్తనాదిషు ॥ 285

నతిష్ఠేద్వాచ్య పుణ్యాహం దేవదేవస్య కర్మణి ।
మయచైవాత్రినాప్రోక్తమధ్యాయేతంత్రసంగ్రహే ॥ 286

గదాపద్మయుతం దేవం సర్వత్రస్థాపయేద్ద్విజః ।
పూర్వముక్తం మయా చాత్ర గదాపద్మం వినాకృతమ్ ॥ 287

తం దేవం విధినాస్థాప్య అర్చయిత్వాచరేత్క్రమాత్ ।
విపరీతం న కుర్వీత సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 288

సూత్రోక్తైవమార్గేణ పుణ్యాహమపివాచయేత్ ।
ఫలకేవాథ పీఠేవా స్థలేవాత్ర యథోచితమ్ ॥ 289

ఋత్విక్ లక్షణమ్

నాసాపుటాభ్యాంసంవీక్ష్య ఆసనేస్వస్తిబన్ధనే ।
ఏకజాన్వాసనాద్విద్వాన్కారయేదితి కేచన ॥ 290

బద్ధకేశశ్శిఖీవాధశ్శాయీ దీక్షాం సమాచరేత్ ।

వాసాధికార శబ్దనిర్వచనమ్

అల్పగ్రన్థంచ బహ్వర్థముక్తం సంక్షేపతోమయా ॥ 291

వాసోవాసద్వయంప్రోక్తమాఖ్యం వాసాధికారకమ్ ।
బహునాత్ర కిముక్తేన శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ॥ 292
(ఏవం సర్వం క్రమం ప్రోక్తమాలోడ్యైవార్చయేత్క్రమాత్)

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే పుణ్యాహాది విధిర్నామ తృతీయోఽధ్యాయః

4. అథ చతుర్థోఽధ్యాయః

సర్వదేవార్చనమ్

అథవక్ష్యే విశేషేణ సర్వదేవార్చనక్రమమ్ ।
హౌత్రాన్తే సర్వదేవానాం నామాద్యేవం పృథక్పృథక్ ॥ 1

విష్ణుం శ్రియం మహీం పూర్వం పృథఙ్నామాన్తమాహ్వయేత్ ।
అన్యాంశ్చపురుషాదీంశ్చ సప్తత్యేకోత్తరం భవేత్ ॥ 2

బ్రహ్మాణం శంకరంచైవ మార్కండేయం మయా సహ ।
ఏతాన్దేవాన్సమభ్యర్చ్య మూలద్వారేతు అర్చయేత్ ॥ 3

ధాతారం చ విధాతారం భువంగంచ పతంగకమ్ ।
పతిరం వరుణంచైవ ప్రతిద్వారాధిదైవతమ్ ॥ 4

ఇన్ద్రంచాగ్నిం యమంచైవ నిర్ఋతిం వరుణంతథా ।
వాయుంకుబేరమీశానామాశాన్తాది యథాక్రమమ్ ॥ 5

గరుడం దివాకరం చన్ద్రమంగారం బుధమేవచ ।
వాచస్పతించ శుక్రంచ మన్దం గంగాధరం తథా ॥ 6

స్కందం తత్పురుషం ధాత్రీం, జ్యేష్ఠాంచైవ మహీధరమ్ ।
కుమారం కుంఠినీం దుర్గాం గ్రన్థినీం కృచ్ఛ్రిణీంతథా ॥ 7

కుణ్ఠినీం వికారిణీంచ దదృణీంచ తథైవచ ।
ఇన్ద్రియస్య వికారిణీం మాం చైవచ మరీచినమ్ ॥ 8

పులస్త్యం పులహంచైవ క్రతుమత్రిం వశిష్ఠకమ్ ।
గవిష్ఠం సమీరణంచ ఆహురణ్యం పవిత్రకమ్ ॥ 9

హరిణీం చ తతస్సిద్ధిం శ్రియం న్యక్షం తథైవచ ।
వివస్వన్మిత్రకం చైవ క్షత్తారంహవిరక్షకమ్ ॥ 10

బ్రహ్మాణమనిలంచైవ గణేశంచైవ షణ్ముఖమ్ ।
వైష్ణవీమిన్ద్రియవికారిణీం వారాహీం కాళినీం తథా ॥ (?) 11

పుష్పేశం బలిపాలించ విష్వక్సేనం తథైవచ ।
కపిలంతు మృగవ్యాధం శర్వం భవపినాకినౌ ॥ 12

హవనం ఈశ్వరం స్థాణుం కాపాలీంనిర్ఋతిం యమమ్ ।
అజాఏకపదంచైవ అహిర్బుధ్నియుతం పునః ॥ 13

ధాతారమర్యమమిత్రం వరుణంచ భగం తథా ।
ఇన్ద్రంవివస్వపర్జన్యం ఆర్షేణ్యం త్వష్టారమేవచ ॥ 14

విష్ణుం జఘన్యజం ధ్రువం ధాతారం శివమేవచ ।
ఆపోఽనిలం చానలంచ ప్రత్యూషంతు తథైవచ ॥ 15

ప్రసహంతు తపస్సత్యం దస్రం చమణికం తథా ।
సన్ధ్యాంచ తాపసం సిద్ధిం కిష్కిన్ధం తీర్థమేవచ ॥ 16

విఘ్నేశం నాగరాజంచ చక్రం శంఖం దివాకరమ్ ॥
చన్ద్రం ధనపతిం చైవ యమరాజం గుహంతథా ॥ 17

చణ్డంప్రచణ్డంశ్రీభూతం గరుడం చక్రం ధ్వజం తథా ।
శంఖం యూథాధిపంచైవ అక్షహన్తారమేవచ ॥ 18

పురుషాద్యక్షహన్తారం ప్రత్యేకం మూర్తిభేదకమ్ ।
కాశ్యపాద్యాదినా ప్రోక్తం పరిషట్కం సమాహ్వయేత్ ॥ 19

చతురః పంచ షట్సప్త నామభేదం సముచ్చరన్ ।
చతుర్వర్గ సమృద్ధ్యర్థం చతుర్వేదసమృద్ధిదమ్ ।
ధర్మాది మోక్షసిద్ధ్యర్థం చతురాశ్రమ సిద్ధిదమ్ ॥ 20

శాన్తర్థ్యం పౌష్టికార్థఞ్చ చాతుర్వర్ణసమృద్ధిదమ్ ।
పూర్వమావాహనంకుర్యాజ్జుష్టాకారమతః పరమ్ ॥ 21

స్వాహాకారంతృతీయంస్యాత్కృత్వాతద్దేశికోత్తమః ।
పృథగ్దేశం ప్రకల్ప్యైవ అంగిరోక్తవిధానతః ॥ 22

అథవా ఏకమూర్తిం వా కల్పయిత్వా విచక్షణః ।
తస్యాలయం పృథక్చైవ మూలపాదాన్తమాయతమ్ ॥ 23

అనపాయంవినా యత్ర దేవేశం నైవకారయేత్ ।
త్రిహస్తాయత విస్తారం మణ్డపాకార ఉచ్యతే ॥ 24

అథవా శిఖరం తత్ర కారయేదితికేచన ।
తస్యపాద సమంద్వారం కవాటంసహ కల్పయేత్ ॥ 25

సౌవర్ణాయుధసంయుక్తం పరిషట్కసమాయుతమ్ ।
అథవా కల్పయే ద్విద్వాన్ పీఠం తత్ర ప్రకల్పయేత్ 26

వృత్తం పద్మదళాకారం చతురశ్రం ద్వివేదికమ్ ।
ఏవంపృథక్ప్రకల్ప్యైవ చార్చయేద్దేశికోత్తమః ॥ 27

యస్యాం దిశి నిరీక్షం స్యాత్తత్ర ద్వారం ప్రకల్పయేత్ ।
ద్వారస్య వామపార్శ్వే తు విష్వక్సేనం ప్రకల్పయేత్ ॥ 28

భూతద్వయం తథాతార్క్ష్యం తథాచైవామితం పునః ।
చక్రం శంఖారవిదంచ అర్యమ్ణేత్యనపాయినః ॥ 29

ఏతైర్దశభిరగ్రైవ శాన్తమేకన్తువామతః

సోమేశానయోర్మధ్యే నిత్యం శాన్తం ప్రకల్పయేత్ ॥ 30

వీశం ప్రతిముఖం కుర్యాదన్యత్సర్వం విపర్యయమ్ ।
ఏతేషామనపాయినాం కల్పయేద్దేశికోత్తమః ॥ 31

అనపాయం వినాయత్ర దేవేశో న వసేద్బుధః ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన దేవాగ్రేకల్పయేద్విద్వాన్ ॥ 32

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం విపరీతం న కారయేత్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే సర్వదేవార్చన పరిష్వద్విరాజోనామ చతుర్థోఽధ్యాయః

5. అథ పంచమోఽధ్యాయః

భక్తజనప్రతిష్ఠా

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాం స్థాపనంపరమ్ ।

ఏకసప్తతి భక్తజనస్వరూపమ్

ఏకసప్తతి భక్తానాం తత్తద్రూపం విధీయతే ॥ 1

ప్రథమావరణేవాఽపి ద్వితీయావరణేఽపివా ।
ప్రాకారభిత్తిపార్శ్వేతు దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్ ॥ 2

ప్రాఙ్ముఖాంశ్చైవ సంస్థాప్య తత్తన్నామాది పూజయేత్ ।
పూర్వోక్తేనైవమార్గేణ ప్రతిష్ఠావిధినైవహి ॥ 3

ప్రహ్లాదోనారదశ్చైవ పుణ్డరీకః పరాశరః ।
వ్యాసశ్చ శౌనకశ్చైవ శుకబ్రహ్మతథైవచ ॥ 4

వసిష్ఠశ్చ హరిశ్చన్ద్రో మార్కండేయస్తథైవచ ।
ఈశానశ్చైవహనుమాన్పార్వతీనన్దికేశ్వరః ॥ 5

సుగ్రీవశ్చాంగదశ్చైవ జటాయుర్జాంబవాంస్తథా ।
రుక్మాంగదశ్చ భీష్మశ్చ త్రిజటాచ విభీషణః ॥ 6

ధర్మభీమార్జునాశ్చాపి నకులస్సహదేవకః ।
ద్రౌపదీకున్తి దేవీచ వాల్మీకిశ్చమునిస్తథా ॥ 7

సనాతనశ్చసనకస్సనత్సుత్రస్సనన్దనః ।
వైఖానసోమరీచ్యత్రిః కాశ్యపోభృగురేవచ ॥ 8

సూర్యోబృహస్పతిశ్చన్ద్రశ్శుక్రశ్చశనిరేవచ ।
దిలీపశ్చ దశరథో రఘురాజస్తథైవచ ॥ 9

వసుదేవో నన్దగోపో యశోదా దేవకీతథా ।
విదురోఽనన్తగరుడౌవిష్వక్సేనో వినాయకః ॥ 10

దుర్గాచషణ్ముఖశ్చైవ జనకోభోజఏవచ ।
విశ్వామిత్రో గుహశ్చేతి నలరాజస్తథైవచ ॥ 11

శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గఖడ్గాశ్చైవ మహాబలః ।
కార్తవీర్యోజామదగ్నిరేకసప్తతికాస్తథా ॥ 12

భక్తజనలక్షణమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాం లక్షణంపరమ్
అసురా రాక్షసా భూతా గరుడానాగకిన్నరాః ॥ 13

యక్షవిద్యాధరాస్సిద్ధా ఋషయోమానవాస్తథా ।
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియావైశ్యా శ్శూద్రాశ్చైవాన్త్యజాతయః ॥ 14

విష్ణుభక్తిసమాయుక్తైస్తచ్చిహ్నైస్తత్పరాయణైః ।
తద్భక్తైరర్చనీయాస్స్యు రైహికాముష్మికాప్తయే ॥ 15

ఆలయాభ్యన్తరేకుర్యాద్దేవపార్శ్వేమనోరమే ।
ప్రథమావరణేచైవ ద్వితీయావరణేఽథవా ॥ 16

మణ్డపంవాధకూటంవావిమానంవా విశేషతః ।
పూర్వోక్తేన విధానేన శిల్పినా కుశలేన తు ॥ 17

భక్తజనప్రమాణమ్

సౌవర్ణం రాజతంతామ్రం శైలజన్తువిశేషతః ।
సచిత్రంవార్ధచిత్రంవా చిత్రాభాసమధాపివా ॥ 18

ఆయాదిషట్కుభం జ్ఞాత్వా యజమానశుభావహమ్ ।
అష్టతాలేన మానేన మానుషానాన్తు కారయేత్ ॥ 19

కేశబన్ధాది బన్ధంచ కేవలం కున్తలన్తువా ।
సర్వాభరణసంయుక్తం మునివేష మథాపివా ॥ 20

యథాసౌందర్యసంయుక్తం సర్వావయవశోభితమ్ ।
అంజలిం ధ్యానమావిశ్య తత్తదాకృతిమేవవా ॥ 21

ప్రభాపీఠంశిరశ్చక్రం కారయేదితికేచన ।

భక్తబింబప్రతిష్ఠావిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి స్థాపనారంభముత్తమమ్ ॥ 22

ఉత్తరాయణ కాలేవా దక్షిణేవాత్వరాన్వితః ।
పూర్వోక్తమాసనక్షత్రే పూర్వపక్షేవిశేషతః ॥ 23

స్థిరరాశిం ప్రగృహ్యైవ శుభయోగే శుభోదయే ।
తస్మాత్తద్దివసాత్పూర్వమంకురానర్పయేత్క్రమాత్ ॥ 24

తృతీయే దివసేకుర్యాచ్ఛిల్పినాచాక్షిమోచనమ్ ।
పూర్వోక్తలక్షణోపేతమాచార్యం వరయేద్బుధః ॥ 25

ప్రముఖేదక్షిణేవాపి ఉత్తరే వా మనోరమే ।
మణ్డపంవాథకూటంవా ప్రపాం వాపి విధానతః ॥ 26

ఔపాసనాగ్నికుణ్డేతు పూర్వమాఘారమాచరేత్ ।
అంగహోమంచకృత్వాతు పాఞ్చభౌతికసంయుతమ్ ॥ 27

నయనోన్మీలనంకృత్వా పుణ్యాహంవాచయేత్తతః ।
నద్యాం వాథ తటాకే వాప్యథవాథకటాహకే ॥ 28

తస్మిన్జలేఽధివాస్యైవ బేరశుద్ధ్యర్థమేవతు ।
పూర్వోక్త లక్షణైర్యుక్తాం యాగశాలాంప్రవిశ్యచ ॥ 29

వితానేనసమాచ్ఛాద్య దర్భమాలాదిభిర్యుతామ్ ।
క్రముకైఃపూర్ణ కుంభాద్యై స్సర్వాలంకారశోభితామ్ ॥ 30

తన్మధ్యే మణ్డపంకృత్వా బిమ్బస్యార్ధ ప్రమాణతః ।
ప్రాచ్యామాహవనీయన్తు శ్వభ్రం పూర్వవదాచరేత్ ॥ 31

ఉత్తరే వాస్తుహోమంచ పూర్వోక్తేన విధానతః ।
పర్యగ్నించ తతఃకృత్వా ప్రోక్షణంచ సమాచరేత్ ॥ 32

ఆఘారం పూర్వవత్కృత్వా వైష్ణవేన సమాయుతమ్ ।
అధివాసగతంబేరం యాగశాలాంప్రవేశయేత్ ॥ 33

పూర్వోక్తేన విధానేన కుమ్భపూజాం సమాచరేత్ ।
యత్తద్రూపం తథాధ్యాయేత్ కుమ్భమధ్యేవిశేషతః ॥ 34

వస్త్రమాల్యైరలంకృత్య అర్చయేదష్టవిగ్రహైః ।
పుణ్యాహంవాచయేత్తత్ర బధ్వాప్రతిసరం తతః ॥ 35

పఞ్చభిఃకలశైస్స్నాప్య బింబం యత్నేన శోధయేత్ ।
పఞ్చవస్త్రైస్సమాచ్ఛాద్య స్థాపయేత్కుంభ సంయుతమ్ ॥ 36

శయనే శాయయేద్దేవం యతోద్వారం తతః శిరః ।
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా దిక్పాలానర్చయేద్బుధః ॥ 37

అగ్నిం తం పరిషిచ్యైవ మూలహోమంచ హూయతామ్ ।
అష్టాశీతిం తతోహుత్వా మహావ్యాహృతి సంయుతమ్ ॥ 38

అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ శతమష్టాధికం యజేత్ ।
తత్తన్మూర్తించ హుత్వాతు రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ 39

పునః ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వాస్నాన విధానతః ।
శయానం దేవముత్థాప్య ప్రణమ్యైవానుమాన్యచ ॥ 40

పుష్పమాల్యైరలంకృత్య పూజయేదష్టవిగ్రహైః ।
అన్తహోమం తతోహుత్వా గర్భాగారం ప్రవేశయేత్ ॥ 41

పఞ్చరత్నం సువర్ణంవా పీఠే తత్ర వినిక్షిపేత్ ।
సువర్ణంచ పశుం తేభ్యో గురవే దక్షిణాం దదేత్ ॥ 42

ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే యజమాన యుతోగురుః ।
బేరం కుమ్భం సమాదాయ ఆలయంచ ప్రదక్షిణమ్ ॥ 43

గర్భాలయం ప్రవిశ్యైవ పీఠే సంస్థాపయేద్గురుః ।
ఆత్మసూక్తంచ జప్త్వైవ హృదిబీజాక్షరంన్యసేత్ ॥ 44

బీజాక్షరో విశేషేణ తత్తన్నామాదిరక్షరమ్ ।
తద్బీజం ప్రణవైర్వేష్ట్య తద్రూపం మనసాస్మరేత్ ॥ 45

మూలమన్త్రం సముచ్చార్య మూర్తిమన్త్రంచ యోజయేత్ ।
అనుక్త స్సర్వమన్త్రాణి మూర్తిమన్త్రేణ కారయేత్ ॥ 46

ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా విష్ణుభక్తస్య స్థాపనమ్ ।
గ్రామశాన్తికరంచాపి సస్యానామభివృద్ధిదమ్ ॥ 47

ఇహలోకే సుఖంభుక్త్వా చ పత్నీపుత్రసంయుతః ।
సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా విష్ణోస్సాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥ 48

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే భక్తజన ప్రతిష్ఠా విధిర్నామ పంచమోఽధ్యాయః

6. అథ షష్ఠోఽధ్యాయః

అంకురార్పణమ్

అంకురార్పణక్రమమ్

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి కృత్వా దైవాంకురార్పణమ్ ।
స్థాపనా దివసాత్పూర్వం పంచమేసప్తమేహ్నివా ॥ 1

చన్ద్రద్వయేఽన్యదోషాన్యదితత్ర విశేషతః ।
యథార్హంవాథసద్యస్తు చార్పయిత్వా విచక్షణః ॥ 2

పాలికా కుంభశరావలక్షణమ్

అంకురాద్యర్థమాదాయ త్రివిధం తత్రపాలికాః ।
శరావం కుంభకం చైవ పాలికాచ త్రిధాభవేత్ ॥ 3

లక్షణన్తు పృథగ్వక్ష్యే శృణుధ్వం తస్యవైద్విజాః ।
తామ్రజం, రాజతం రౌక్మం కృత్వాచైవతు, పాలికాః ॥ 4

తామ్రజాద్రాజతంశ్రేష్ఠం రాజతాద్రౌక్మముత్తమమ్ ।
ఏవంకర్తుమశక్తోఽపి మృణ్మయంవాపికారయేత్ ॥ 5

మానాంగులేన మానేన దణ్డమష్టాదశాఙ్గులమ్ ।
షడంగుళస్తుతన్నాహం గర్తయుక్తస్తుకారయేత్ ॥ 6

పాలికాముఖవిస్తారం భ్రామయేఽష్టాంగులంవిదుః ।
తదర్ధం పాదవిస్తారం తత్షడ్భాగైకమోష్టకమ్ ॥ 7

అథవా షోడశాంగుల్యం భ్రామయేత్పాలికాముఖమ్ ।
విస్తారైక త్రిభాగైకం వర్తితం బిలముచ్యతే ॥ 8

ఘటికాన్కారయేద్విద్వాన్పంచద్వారసమన్వితమ్ ।
తస్య దణ్డోన్నతం కృత్వా పూర్వదణ్డార్ధముచ్యతే ॥ 9

కేచిత్తస్యైవదణ్డన్తు చతురఙ్గుళమున్నతమ్ ।
ఘటికా ఘటక విస్తారమష్టాంగులముదాహృతమ్ ॥ 10

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం ఘటికాన్కారయేద్బుధః ।
శరావదణ్ధస్యాయామం షడఙ్గళమితిస్మృతమ్ ॥ 11

అథవాష్టాంగుళంతత్ర పాదస్యోచ్ఛ్రయముచ్యతే ।
శరావముఖ విస్తారమష్టాఙ్గులముదాహృతమ్ ॥ 12

తదర్ధం పాదవిస్తారంయథాశోభం తథాచరేత్ ।
పాలికాఘటికాదీని సమ్యగ్దగ్ధం మృదాకృతమ్ ॥ 13

కుర్యాదేకత్ర కార్యేతు పునఃకర్మ నవిద్యతే ।
నాహస్యపాలికాదీనాం విస్తారార్ధేన వర్ధితమ్ ॥ 14

భేదం, ఛేదంచ, దీనంచ సుషిరం, కాచహీనకమ్ ।
వర్జయేత్తత్ప్రయత్నేన కృత్వాతచ్ఛాస్త్రపారగః ॥ 15

అధిదేవాః

విరించిం విష్ణురీశానం పాలికాద్యధిదైవతమ్ ।

భద్రాంకురార్పణమ్

అంకురం ద్వివిధంప్రోక్తం భద్రంక్షుద్రంద్విధాభవేత్ ॥ 16

ప్రతిష్ఠాచోత్సవం చైవ దేవ్యోర్వైవాహికక్రియా ।
ఏవమాదీని భద్రాఖ్యం జ్ఞాత్వాచైవవిచక్షణః ॥ 17

క్షుద్రాంకురార్పణమ్

విష్ణు పఞ్చ దినేవాథ ఆయనే విషువేతథా ।
అన్యచ్ఛుభాని కార్యాణి క్షుద్రాఖ్యంచ, భవేత్స్మృతమ్ ॥ 18

పాలికాదీన్ప్రసంగృహ్య త్రిధాచైవ పృథక్పృథక్ ।
కళాప్రద్యోతనాఖ్యంతు వసుర్వేదాఖ్యమాహరేత్ ॥ 19

ఆలయాత్ప్రముఖేచైవ ఉత్తరేవా, యథార్హకమ్ ।
గోమయేనోపలిప్యైవ పైష్ట్యాభూమిమలంకృతమ్ ॥ 20

తన్మధ్యేకల్పయేత్సూత్రం పదభాగం పృథక్చరేత్ ।
పూర్వాన్తముత్తరాన్తన్తు షట్సూత్రంచ, ప్రసార్యచ ॥ 21

ఏవంకృత్వాతు, కోష్ఠన్తు పంచవింశతి, సంఖ్యయా
మధ్యేబ్రహ్మపదంత్వేకం పరితోఽష్టాని, లేఖయేత్ ॥ 22

పూర్వంతు దక్షిణంచైవ పశ్చిమంచోత్తరాదిశమ్ ।
ప్రత్యేకం తద్వ్యపోహ్యైకం ద్వారార్థంతు విచక్షణః ॥ 23

తచ్ఛేషద్వాదశేకోష్ఠే ఆగ్నేయాది విదిక్ష్వితమ్ ।
షడ్రోణం, వ్రీహిమాదాయ తదూర్ధ్వేచాస్తరేత్ బుధః ॥ 24

తత్తదధిదేవతాహ్వానమ్

తన్మధ్యే, బ్రహ్మణః పీఠం త్రివేది, సహితంక్రమాత్ ।
షడఙ్గలోన్నతంవాపి యథాలాభోన్నతన్తువా ॥ 25

అథ తాలోన్నతం పీఠం త్రివేది, సహితం పునః ।
పూర్వద్వారోత్తరే శేషం దక్షిణే వక్రతుణ్డకమ్ ॥ 26

దక్షిణేద్వారపార్శ్వేతు వీశచక్రౌ చవిన్యసేత్
తథాపజ్ఞేశ, భూతేశౌ పశ్చిమద్వారపాలకౌ ॥ 27

ఉత్తరద్వారపార్శ్వేతు శఙ్ఖశాన్తౌచ, కల్పయేత్ ।
బ్రహ్మణఃపరితోఽష్టౌచ జయాదీన్కల్పయేత్క్రమాత్ ॥ 28

పశ్చిమేతాల విస్తారం త్రివేది సహితం క్రమాత్ ।
షడఙ్గలోన్నతంపీఠం పృథక్చైవ ప్రకల్పయేత్ ॥ 29

తద్బాహ్యేకల్పయేద్విద్వాన్నాగాదీనాం యథాక్రమమ్ ।
షడఙ్గులంతు విస్తారం పీఠం ప్రతి సమాచరేత్ ॥ 30

బ్రహ్మాణశ్చాకృతిం వక్ష్యే శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః ।
రుక్మవర్ణం, సుఖాసీనం పద్మస్యోపరి సంస్థితమ్ ॥ 31

చతుర్భుజం చతుర్వక్త్రం దక్షిణాధః కరాదిషు ।
అభయం కలశం, ధృత్వా సపద్మం, కటకాన్వితమ్ ॥ 32

కిరీట, భూషణైర్యుక్తం కటకాఙ్గుళి సంయుతమ్ ।
సావిత్రీ సహితం నిత్యం పీఠోపరి సమాహితమ్ ॥ 33

ఏవంధ్యాత్వా సమావాహ్య అర్చయేదష్ట విగ్రహైః ।
బ్రహ్మాదీని విశోకాన్తమర్చయేచ్చ క్రమేణవై ॥ 34

ఊర్ధ్వే కుర్చాన్వినిక్షిప్య ధ్యాత్వోపరిసమాహితః ।
బ్రహ్మజజ్ఞేతి మన్త్రేణ విరించావాహనాదికమ్ ॥ 35

నివేద్యాన్తంచ సంపూజ్య తద్దైవాన్యాంశ్చ దైవతాన్ ।
అర్చయిత్వా విశేషేణ సోదకన్తు బలింక్షిపేత్ ॥ 36

పాలికాదీనామలంకారమ్

పాలికాదీన్పృగృహ్యైవ శుచీవోహవ్యచోచ్చరన్ ।
ప్రక్షాళ్య పాలికాదీని అలంకృత్య, ప్రయత్నతః ॥ 37

సదూర్వాశ్వత్థముకుళైస్తంతునా పరివేష్టయేత్ ।
ఓష్టపాద ప్రదేశాభ్యాం శ్వేతవస్త్రైరలంకృతమ్ ॥ 38

తస్యచ్ఛిద్రం పిధాయైవ దర్భాద్యాదితృణేనచ ।
తాంమృదా పూరయేద్విద్వాన్తద్వేద్యోపరి విన్యసేత్ ॥ 39

ఈశానాది క్రమేణైవ విధాయాచార్య శిష్యకౌ ।
ఇదం విష్ణుర్విచక్రేతి తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ 40

అణోరణీయ్యానిత్యుక్త్వా ప్రోక్షయేత్సర్వపాలికాన్ ।

అంకురార్పణధాన్యాని

కంకుముద్గయావాశ్చైవ తిలసర్షపసంయుతమ్ ॥ 41

మసూరచణకాదీని పూర్వోక్తే నైవచాహరేత్ ।
మృత్పాత్రేషు వినిక్షిప్య విష్ణుగాయత్రీముచ్చరన్ ॥ 42

జలేన, పరిషేకంచ యేతేశతమితిబ్రువన్ ।
నిత్యపూజావసానేతు దేవేశం, సమ్యగర్చయేత్ ॥ 43

ద్రోణైర్ద్రోణార్థ కైర్వాపి యథాశక్తినివేదయేత్ ।
తామ్బూలసహితం తత్ర దేవేశస్య నివేదయేత్ ॥ 44

పశ్చాచ్ఛేషం సమాదాయ విప్రైర్భక్త జనైరపి ।
దత్త్వాయథోచితం తత్ర పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ॥ 45

తత్తదధిదేవానామష్టోపచారాః

మేదిన్యాది చతుర్భిశ్చఐశాన్యాది యథాక్రమమ్ ।
ఆవాహనాసనం చైవ అర్ఘ్యం పాద్యం తథైవచ ॥ 46

పుష్పం గన్ధం తథాధూపం దీపదానాన్త మర్చయేత్ ।
నైవేద్యం నైవకుర్వీత అన్యత్సర్వం సమాచరేత్ ॥ 47

పశ్చాద్వాదకమాహూయ ప్రోక్షయిత్వా, విచక్షణః ।
శన్నోదేవీరితీత్యుక్త్వా తేనకర్మ, సమాచరేత్ ॥ 48

శృంగాభ్యాం రుక్మశంఖాభ్యాం, కాహళాద్యాది పూర్వకమ్ ।
ఘోషయేత్సర్వవాద్యంతు ఆత్మసంశుద్ధ మానసః ॥ 49

శ్రోత్రియాంశ్చ, సమాహూయ పుణ్యాహమపి, వాచయేత్ ।
పశ్చాద్బీజాన్ప్రగృహ్యైవ కాంస్యపాత్రే సమాహితః ॥ 50

అంకురారాధనమ్

ఊర్ధ్వేకూర్చం వినిక్షిప్య సోమం రాజానముచ్చరన్ ।
సోమం తత్రైవ చావాహ్య అర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ॥ 51

బీజావాపనమ్

ఆచార్య హస్తాదాదాయ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ।
పాలికోపరి సంవాప్య ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః ॥ 52

ఆహతైశ్చ నవైర్వస్త్రైః ప్రత్యేకం తత్ర చాహరేత్ ।
పాలికాపాదమావేష్ట్య విష్ణుస్త్వాం రక్షముచ్చరన్ ॥ 53

పశ్చాత్తోయం సమాదాయ వారుణంమన్త్రముచ్చరన్ ।
సర్వత్ర సేచనం కృత్వా భక్తానన్యాని చాహరేత్ ॥ 54

ఏకాహం ద్వ్యహం తత్ర యావదఙ్కుర సంభవమ్ ।
తత్రార్కైరణ్డ పత్రాణి గృహీత్వోర్ధ్వే సమర్పయేత్ ॥ 55

మూర్ధేష్టకాః శిలాస్తత్ర నిధాయైవ ద్విజోత్తమః ।
గుప్తేదేశే సమావేశ్య రక్షాం తత్రైవకారయేత్ ॥ 56

ఏవం కర్తు మశక్తశ్చేదత్రిణోక్త క్రమాచ్చరేత్ ॥

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే అంకురార్పణ విధిర్నామ షష్ఠోఽధ్యాయః

7. అథ సప్తమోఽధ్యాయః

విష్ణుప్రతిష్ఠాస్థాపనాభేదాః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి విష్ణోశ్చస్థాపన క్రమమ్ ।
ప్రతిష్ఠా స్థాపనంచేతి ద్వివిధం చేతి పర్యయా ॥ 1

ప్రతిష్ఠాఖ్యం విశేషేణ ప్రోక్తం తత్రైవ మే శృణు ।
సర్వకర్మ పరందేవం సకలీకృత పూర్వకమ్ ॥ 2

ప్రతిష్ఠాశబ్దనిర్వచనమ్

ప్రతి బుద్ధ్యా ప్రతిష్ఠాచేత్ప్రతిష్ఠేత్యుచ్యతే బుధైః ।
తేనైవ ద్వివిధం ప్రోక్తం సహైవ పృథగేన వా ॥ 3

సమూర్తాన్యాలయే బిమ్బే నిత్యం విధివదర్చనమ్ ।
ఐహికాముష్మికం చైవ దదాతీతి న సంశయః ॥ 4

ఋత్విక్ లక్షణమ్

ఆరమ్భ దివసాత్పూర్వం యజమానో ముదాన్వితః ।
పూర్వోక్త గుణసంపన్నమాచార్యం వరయేద్బుధః ॥ 5

వర్జనీయాచార్యలక్షణమ్

పత్న్యపత్యాది రహితం కాళదన్త విహీనకమ్ ।
దుష్పధజ్ఞం వపుర్హీనం వ్యాఘ్రూక్షన్తు తథైవచ ॥ 6
(దుర్గన్ధాస్యయుతం తథా)

బధిరోన్మాదినం చైవ కుష్టాపస్మారకైర్యుతమ్ ।
బిడాలాక్షం వక్రదన్తం కపిలాక్షోగ్రవీక్షణమ్ ॥ 7

రక్తకేశీచ పుష్పాక్షమజం చాస్తమితో మితమ్ (?) ।
(కృష్ణరూపాతి వృద్ధంచ నచలాంగాంగహీనకమ్ ॥) 8
(దంశినం విదళినం చ వక్రాంగాదియుతం తథా)

స్త్రీ లిఙ్గనామ పూర్వంతు విరజో వీక్షమాయుతమ్ । (?)
శిపివిష్టంచ షండంచ చణ్డాలం గురునిన్దకమ్ ॥ 9

ఏవం గుణంచ, సంత్యజ్య లక్షణోక్తంతు ఆహ్వయేత్ ।
కర్మేదమ్మే కురుష్వేతి యాచేదాచార్య మాదరాత్ ॥ 10

పునస్స్నాత్వా, విధానేన దన్తధావన పూర్వకమ్ ।
నిత్యకర్మ సమాప్త్యైవ సూక్తానధ్యయనం చరేత్ ॥ 11

యథోక్తదివసాత్పూర్వమంకురం తత్రచార్పయేత్ ।
అఙ్కురార్పణ కాదూర్ధ్వ మారమ్భదివసాదథః ॥ 12

కూష్మాణ్డ హోమమబ్జాగ్నౌ కారయేద్గురురత్వరః ।
శుద్ధదన్త నఖశ్చైవ ధృతవస్త్రోత్తరీయకః ॥ 13

త్రిషవణస్నానపూర్వంతు హవిష్యాశీ జితేన్ద్రియః ।
ఏవం క్రమాచ్చరేద్విద్వాన్నృత్విగ్భిస్సార్ధమాచరేత్ ॥ 14

ఏవంకృత్వా విశేషజ్ఞం కాయశుధ్యర్థమాచరేత్ ।

ద్రవ్యసంగ్రహణమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ద్రవ్యాణాం సంగ్రహక్రమమ్ ॥ 15

అరణిం స్రుక్స్రువం చైవ జుహూంచోపభృతంతథా ।
అష్టమఙ్గళ దర్వ్యాశ్చ తోరణాని యథాక్రమమ్ ॥ 16

తోరణాద్యలంకారాణి

న్యగ్రోధప్లక్ష చాశ్వత్థః పితృవృక్షయుతంతథా ।
తోరణార్థం సమాహృత్య లక్షణం వక్ష్యతే మయా ॥ 17

పాదాయామ సమంవాపి విస్తృతం తత్త్రిహస్తకమ్ ।
తన్మధ్యేఽరత్నిమాత్రేణ పూర్ణకుమ్భాకృతీకృతమ్ ॥ 18

దర్పణాకారవచ్చైవ పద్మం సుముకుళాకృతిః ।
శఙ్ఖ చక్రాకృతించైవ శూలాకారమథాపివా ॥ 19

తార్క్ష్యరూపాకృంతించైవ వాయుసూన్వాకృతిస్తథా ।
ఏవన్తు తోరణంకుర్యాత్క్రమాద్వేదస్య సంఖ్యయా ॥ 20

అథవా పఞ్చహస్తంచ త్రిహస్తం దీర్ఘమేవవా ।
తదర్ధం విస్తృతం చైవ తోరణానిచ కారయేత్ ॥ 21

అలంకారాస్తోరణాశ్చ గ్రామాదిషు విశేషతః ।
వేణుం వాక్రముకంవాపి సమాహృత్య ప్రయత్నతః ॥ 22

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ యథాశోభస్తథాచరేత్ ।
అన్యైశ్చ క్షీరవృక్షైశ్చ తోరణాన్యేవకారయేత్ ॥ 23

తోరణాద్యలంకారేచ కించిద్ధీనే నదోషభాక్ ।
అథాష్టమఙ్గళాదీని ద్వితాలాయామమేవచ ॥ 24

ప్రాదేశ విస్తృతం చైవ షడంగులమథాపివా ।
ఘనంచ చతురంగుళ్యం ధ్వ్యంగుళం వాపికారయేత్ ॥ 25

తస్యమధ్యే లిఖేద్విద్వా న్రూపం తస్య పృథక్పృథక్ ।

అష్టమంగళాని

ఆవర్తం శఙ్ఖభేర్యౌచ మత్స్యయుగ్మాంకుశంతథా ॥ 26

పూర్ణకుమ్భంచ ఆదర్శం శ్రీవత్సాదీని లేఖయేత్ ।

సృక్స్రువాదిలక్షణమ్

స్రువదణ్డస్య చాయామం ద్విః ప్రాదేశ సమన్వితమ్ ॥ 27

నాహం దణ్డస్య చాయామం ఆనుపూర్వ్య క్రమాత్పృశమ్ ।
తదగ్రేబిల్వ ఫలకా ప్రాదేశం నాహముచ్యతే ॥ 28

ద్వియంగుళం తస్య చాస్యం నిమ్నం మాషద్వయం క్రమాత్ ।
ఏవంస్రువం చ కుర్వీత కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 29

జుహూ

జుహుదణ్డస్య చాయామం చతుర్వింశతికాఙ్గుళమ్ ।
నాహం తదర్ధమిత్యుక్తం పద్మస్య ముకుళోపమమ్ ॥ 30

షడఙ్గులంతు తస్యాగ్రం నాహం తస్య విచక్షణః ।
యుగాఙ్గుళాగ్ర విస్తారమష్టాంగుళమధాయతమ్ ॥ 31

శేషం త్రియశ్రమిత్యుక్తం విస్తృతోన్నతమఙ్గుళమ్ ।
మధ్యేగర్తానుపూర్వ్యేణ జుహ్వాశ్చైవ క్రమం విదుః ॥ 32

ఉపజుహూ

ఉపజుహ్వాయతం పశ్చాద్యమ ద్వయముదాహృతమ్ ।
తదర్ధం నాహమిత్యుక్తం మూలాదగ్రం తదర్ధకమ్ ॥ 33

ఆనుపూర్వ్యా త్కృశందణ్డం గళాన్తమితి సంజ్ఞితమ్ ।
ఊర్ధ్వం ప్రాదేశమాయామం చతురశ్రం షడఙ్గుళమ్ ॥ 34

తదర్ధం విసృతం కుర్యాచ్ఛేషమగ్రం త్రియశ్రకమ్ ।
ఉన్నతం చాఙ్గుళార్ధంస్యాద్భిత్యుచ్ఛ్రయమితిస్మృతమ్ ॥ 35

ఓష్ఠమేకాఙ్గుళం జ్ఞాత్వా తన్మధ్యే నిమ్నమాచరేత్ ।
పూర్ణచన్ద్రాకృతిం కృత్వా ప్రాదేశం తస్య నాహకమ్ ॥ 36

నిమ్నంచతుర్యవాగాధమగ్రాన్తంతు క్రమాద్బుధః ।

దర్వీ

అథ దర్వ్యాశ్చ చాయామం చతుర్వింశతికాఙ్గుళమ్ ॥ 37

షడంగుళంస్యా ద్విస్తారం పాదంపఞ్చాఙ్గుళం భవేత్ ।
శేషం త్రయోదశాంగుళ్యం దణ్డమిత్యుచ్యతే బుధైః ॥ 38

దర్భమాలా

దర్భరజ్జుక్రమం వక్ష్యే యుగ్మం దర్భన్తు యోజయేత్ ।
పూర్వం ప్రతి విశేషణ లంబమానం ద్వితాళకమ్ ॥ 39

ఏవంతు దర్భమాలాంచ కృత్వా తద్దేశికోత్తమః ।

మంథదండమ్

శమీఖదిరబిల్వానాం సారం సంగృహ్య బుద్ధిమాన్ ॥ 40

ద్వితాళ మాత్రమాయామం షోడశాశ్రం సమన్తతః ।
ఏకాంగుళ శిఖాయుక్తం మూలాదగ్రన్తు, బన్ధయేత్ ॥ 41

తామ్రమాయసపట్టైర్వా బన్ధయిత్వా విచక్షణః ।
తన్మూలే సుషిరం కృత్వా గోళకం తత్ప్రమాణకమ్ ॥ 42

ఏవన్తు మన్థదణ్డంస్యాత్కృత్వా తచ్ఛాస్త్రపారగః ।

అరణీ

శమీజాతంచ అశ్వత్థమరణ్యార్థం ప్రగృహ్యచ ॥ 43

త్వగాదీనాం వ్యపోహ్యైవ శోషయిత్వా విచక్షణః ।
షడఙ్గుళన్తు విస్తారం గోళకం తద్ఘనం భవేత్ ॥ 44

ఏవంతు ఫలకాంకృత్వా దీర్ఘం తస్య ద్వితాలకమ్ ।

ఊర్ధపట్టీ

తథైవోపరిపట్టీం చ కృత్వా తద్దేశికోత్తమః ॥ 45

ఫలకాగ్రద్వయం కుర్యాత్ప్రాదేశం నాహముచ్యతే ।
ఏవంకృత్వా త్వరణోశ్చ శిల్పినా సర్వమాచరేత్ ॥ 46

హీనాధిక్యం న కుర్వీత పాత్రమేతస్యలక్షణమ్ ।

వస్త్రలక్షణమ్

ద్వాదశాష్టనిభైర్హస్తైశ్చాయతముచ్యతే ॥ 47

దశసప్తాయతం కుర్యాదథవా కారయేద్బుధః ।
త్రిచతుః పఞ్చతాలంవా విస్తృతం వస్త్రముచ్యతే ॥ 48

ఆజ్యలక్షణమ్

హోమార్థం గవ్యమాదాయ కపిలాద్యం గవామపి ।
అజస్య మాహిషం త్యక్త్వా పక్షాతీతన్తు వర్జయేత్ ॥ 49

అన్యదేవస్య లేఖ్యాది గవాన్తత్ర విశేషతః (?) ।
ప్రతిలోమాంత్యజాతిశ్చ గవ్యాద్యాదీని వర్జయేత్ ॥ 50

సమిత్పరిధ్యాదీని శ్రీసూత్రోక్తవత్

సమిత్పరిధికూర్చంచ పరిస్తరణమేవచ ।
ఆజ్యస్థాల్యుపపాత్రన్తు సూత్రోక్తవిధినాహరేత్ ॥ 51

యాగశాలాలక్షణమ్

అథవక్ష్యే విశేషేణ యాగశాలాం చ లక్షణమ్ ।
షోడశస్తమ్భ సంయుక్తం గుణపఙ్క్తి యుతంతథా ॥ 52

విస్తృతాయామముద్దిష్టం సమం తత్ర ప్రకల్పయేత్ ।
ప్రముఖే తత్రసోపానం ప్రతిద్వారం ప్రకల్పమేత్ ॥ 53

ఉచ్ఛ్రయం తత్కపోతాన్తం పాలికాన్తం సముచ్యతే ।
ప్రాసాదాద్దణ్డమానేన దీర్ఘం నిశ్చిత్య యత్నతః ॥ 54

ప్రపాం వా తత్ర కుర్వీత కూటంవా వర్షవారణమ్ ।
ఏవం సంకల్ప్య తన్మధ్యే నిమ్నోన్నత వివర్జితమ్ ॥ 55

తృణశల్యాన్యపోహ్యైవ భూమిం తత్ర ప్రకల్పయేత్ ।
స్తమ్భాన్తరం ప్రకుర్వీత చతుర్హస్తాన్తరం క్రమాత్ ॥ 56

ఏవం సంకల్ప్య తన్మధ్యే సూత్రస్య పదమాచరేత్ ।
పూర్వాన్తముత్తరాన్తంచ వాయుసూత్రం ప్రసారయేత్ ॥ 57

ఏవం కృతేతు తత్కోష్ట మేకాశీతిస్తు సంఖ్యయా ।
మధ్యే నవపదం విష్ణోశ్శయ్యాస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ 58

తస్యవేద్యాస్తు పరితః సర్వదేవార్చనార్థకమ్ ।
తద్బహిః పూర్వభాగేతు సభ్యకుణ్డం ప్రకల్పయేత్ ॥ 59

సభ్యాది అగ్నికుణ్డక్రమః

సభ్యస్య పూర్వభాగేత్వావహనీయం ప్రకల్పయేత్ ।
సభ్యస్య దక్షిణేభాగే పౌండరీకం, ప్రకల్పయేత్ ॥ 60

వేద్యాస్తు దక్షిణే కుర్యాదన్వాహార్యం ప్రకల్పయేత్ ।
నైర్ఋత్యాం దేవతాస్థానం కల్పయేత విచక్షణః ॥ 61

వేద్యాస్తు పశ్చిమేభాగే గార్హపత్యం ప్రకల్పయేత్ ।
వాయవ్యే సంచయస్థానం కల్పయేద్దేశికోత్తమః ॥ 62

వేద్యాస్తు చోత్తరేభాగే ఆవసత్థ్యం ప్రకల్పయేత్ ।
ఈశాన్యే స్నపనశ్వభ్రం కల్పయేత విచక్షణః ॥ 63

ఏవమేవ క్రమేణైవ యాగశాలాది లక్షణమ్ ।

కుండలక్షణమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి సభ్యాదీనాం పృథక్పృథక్ ॥ 64

సభ్యస్య పౌణ్డరీకస్య మేఖలాత్రయముచ్యతే ।
అన్యత్సర్వేషు కుణ్డేషు మేఖలాద్వయముచ్యతే ॥ 65

సభ్యస్యాహవనీయస్య చతురశ్రం ప్రకల్పయేత్ ।
పద్మస్య గార్హపత్యస్య వృత్తమేతదుదాహృతమ్ ॥ 66

అవసథ్యస్య కుండస్య త్రయశ్రంతు సముచ్యతే ।
ద్వితాలస్యోచ్ఛ్రయంకుర్యాచ్ఛయ్యావేదిం ప్రకల్పయేత్ ॥ 67

బింబస్యార్ధ ప్రమాణేన కారయేదితికేచన ।
శయనాద్దక్షిణేవాధ సభ్యకుణ్డం ప్రకల్పయేత్ ॥ 68

వస్వంగుళం చతుఃఘ్నన్తు ఊర్ధ్వవేదిం చతుర్దిశమ్ ।
వేదాఙ్గుళంతు విస్తారం ద్వ్యఙ్గుళోన్నతమేవచ ॥ 69

అధోవేద్యాస్తు పరితశ్చతురంగుళ సమ్మితమ్ ।
తద్విస్తారోన్నతం చైవ కుణ్డమాహవనీయకమ్ ॥ 70

షడఙ్గులన్తు తన్మధ్యే నిమ్నం తస్య ప్రమాణకమ్ ।
ఔపాసనాగ్ని కుణ్డంచ తత్క్రమేణైవ కారయేత్ ॥ 71

తద్ద్వ్యఙ్గులోర్ధ్వే కర్తవ్యం యుగసంఖ్యాయవైర్యుతమ్ ।
త్రింశదంగుళసూత్రేణ భ్రామయిత్వా విచక్షణః ॥ 72

వ్యపోహ్యైవోత్తరేతత్ర వృత్తార్ధస్య ప్రకల్పయేత్ ।
ధనురాకృతివత్కృత్వా ద్వివేది సహితం క్రమాత్ ॥ 73

యుగాఙ్గులోన్నతం ప్రోక్తం విస్తారన్తు తథైవచ ।
ఏత్తెస్తు చాన్వాహార్యస్య కల్పయిత్వా సమాహితః ॥ 74

తద్వన్నిమ్నన్తు మధ్యేచ వస్వంగుల మితిస్మృతమ్ ।
నవద్వయాంగులం భ్రాత్వా వజ్రబీజాకృతి కృతమ్ ॥ 75

గార్హపత్యస్య విజ్ఞేయం ద్విమేఖల మితిస్మృతమ్ ।
విస్తారం చోన్నతం చైవ పురుషాదీని సంఖ్యయా ॥ 76

అన్వాహార్యోక్త వన్నిమ్నం కృత్వాగ్నౌగార్హపత్యకే ।
వస్వంగులం రసఘ్నంతు ఏతైష్షడ్భిర్యవైర్యుతమ్ ॥ 77

రుజాత్వేకం తదూర్ధ్వేతు త్రికోణాకృతిరుచ్యతే ।
దక్షిణాద్యుత్తరాన్తాది పూర్వాగ్రంతు ప్రకల్పయేత్ ॥ 78

ద్వివేది సహితం కుర్యాదన్వాహార్యోక్తవత్కృతమ్ ।
గార్హపత్యోక్తవన్నిమ్నం మధ్యే తస్య విచక్షణః ॥ 79

ఏవం కృత్వాతు శుద్ధాత్మా ఆవసత్థ్యం ప్రకల్పయేత్ ।
వేదాఙ్గులం రసఘ్నంతు ఊర్ధ్వవేదిం చతుర్దిశమ్ ॥ 80

త్రిమేఖలస్య సభ్యస్య ద్వాదశాఙ్గులమున్నతమ్ ।
మధ్యవేద్యాస్తు విస్తారం విష్ణ్వాదిత్యాఙ్గులం భవేత్ ॥ 81

అన్యద్విమేఖలం ప్రోక్తం పురుషాదీని సంఖ్యయా ।
విస్తారస్యోన్నతం కుర్యాత్సభ్యమేవం ప్రకల్పయేత్ ॥ 82

మధ్యే గర్తం ప్రకుర్వీత ద్వాదశాఙ్గులముచ్యతే ।
మధ్యేపంచాఙ్గులంవేదివిస్తారాదితికేచన ॥ 83

కుణ్డమధ్యే చతుర్వింశత్వంగులాంతమితి స్మృతమ్ ।
కుణ్డం శ్రామణకం చైవ కల్పయేత్సభ్యవద్బుధః ॥ 84

ఆహవనీయోక్తవద్వేద్విమేఖలమితిస్మృతమ్ ।
శయ్యావేద్యాస్తు చాగ్నేయాం పౌణ్డరీకం ప్రకల్పయేత్ ॥ 85

ధృత్యంగులిభిరధ్యర్ధే భ్రమీకృత్య ప్రయత్నతః ।
సమవృత్తం తదూర్ధ్వస్తు ఏకాఙ్గులముదాహృతమ్ ॥ 86

అధోవేద్యాస్తు విస్తారంషడఙ్గుళమితి స్మృతమ్ ।
వేదాఙ్గులోన్నతం ప్రోక్తం కళాఖ్యంతద్దళైర్యుతమ్ ॥ 87

మధ్యవేద్యాస్తు, విస్తారమున్నతం యుగసంఖ్యయా ।
ఊర్ధ్వ వేద్యాస్తు, విస్తారం యుగాఙ్గుల మితిస్మృతమ్ ॥ 88

ఉన్నతం చ ద్విగోళంస్యాత్కారయేద్దేశికోత్తమః ।
మధ్యే నిమ్నంచ కర్తవ్యం సభ్యస్యైవాగ్నికుణ్డవత్ ॥ 89

స్నానగర్తమ్

శ్వభ్రం కృత్వాతథైశాన్యే ద్విమేఖలమితిస్మృతమ్ ।
మేఖలోన్నత విస్తారం యుగాఙ్గులమితిస్మృతమ్ ॥ 90

ఉత్తరేజలమార్గంతు కారయేత్తు సమాహితః ।
త్రిషు హస్తస్య విస్తారం విస్తారాద్ద్విగుణాయతమ్ ॥ 91

ఏవం శ్వభ్రం ప్రకుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్య చోదితమ్ ।
శల్యభస్మతుషాంగర లోష్ఠాదీనిచ వర్జయేత్ ॥ 92

మృదా చ వాలుకాభిర్వా పృథక్కుణ్డాన్ప్రకల్పయేత్ ।

నయనోన్మీలనమ్

అథవక్ష్యే విశేషేణ నయనోన్మీలన క్రమమ్ ॥ 93

ఉక్తక్రియావసానేతు బేరమాదాయ చాత్వరః ।
గౌతమీయోక్త మార్గేణ శిల్పినాచాక్షిమోచనమ్ ॥ 94

ఆలయాత్ప్రముఖే కుర్యాద్దక్షిణే వాగ్నికోణకే ।
ఈశాన్యాం వా ప్రకుర్వీత కారయేద్యాగమన్దిరమ్ ॥ 95

ప్రోక్ష్యోపలిప్యతత్పశ్చాత్పిష్ట్వా భూమిరలంకృతమ్ ।
దేవస్య ప్రముఖేకుర్యాద్ధాన్యరాశ్యాదినాహరేత్ ॥ 96

హైమశృంగాం రౌప్యఖురాం కాంస్యదోహనకైర్యుతామ్ ।
సవత్సాం గాం సుసంస్థాప్య వస్త్రయుగ్మయుతాం క్రమాత్ ॥ 97

సమన్త్రకాక్షిమోచనమ్

ఆజ్యం మధుదధిక్షీరం తిలతణ్డులమేవచ ।
పృథక్పాత్రే ప్రపూర్యైవ గృహీత్వాత్ర నిధాయచ ॥ 98

హూళికాంతాడనీం చైవ రౌప్యేణైవ కృతాంహరేత్
హైమేన కృత సూచిభ్యాం రాజతైర్వాపి చాహరేత్ ॥ 99

వాస్తుహోమాజ్గహోమార్ధం స్థణ్డిలం కల్పయేత్పృథక్ ।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్య చ పావకమ్ ॥ 100

వాస్తుహోమం కృతం పూర్వం పర్యగ్నిం చాత్రకారయేత్ ।
ప్రోక్షయిత్వా తుమన్త్రజ్ఞః పునశ్చైవాక్షిమోచనమ్ ॥ 101

దేవస్యాభిముఖే చైవ ప్రచ్ఛన్న పటమాస్తరేత్ ।
ఉత్తరాభిముఖోభూత్వా దేవశుద్ధించ కారయేత్ ॥ 102

శిల్పి స్పర్శ విశుద్ధ్యర్థంప్రోక్షయేద్దేశికోత్తమః ।
హూళికాన్తాడనీం పశ్చాద్గృహీత్వా మన్త్రపూర్వకమ్ ॥ 103

విష్ణుస్త్వాం రక్ష ఇత్యుక్త్వా స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్ ।
పటస్య చాంతర్దేవస్య మూర్ధ్నాదీస్స్పర్శయేద్బుధః ॥ 104

విష్ణుగాయత్రిముచ్చార్య తేన కర్మ సమాచరేత్ ।
దేవీభ్యాం సహితంకుర్యాత్తత్తన్మన్త్రం జపేత్ స్పృశన్ ॥ 105

పశ్చాత్పాత్రన్తు సూచీంచ గృహీత్వాచాక్షిమోచనమ్ ।
షణ్మణ్డలాని సంస్మృత్వా అధిదేవ పురస్సరమ్ ॥ 106

మహాభూతం పరాత్మేతి దైవమేతత్క్రమం విదుః ।
పక్ష్మంచ రక్తవర్ణంచ శ్వేతం కృష్ణంచ తేజసమ్ ॥ 107

ఏతైస్తుమణ్డలంధ్యాత్వా ధృధీకృత్వా త్వరః క్రమాత్ ।
అర్కంచ రాహుసౌరాణాం హిత్వాతస్యోదయం బుధః ॥ 108

ద్విలోచనే సునక్షత్రే కృత్వాచైవాక్షిమోచనమ్ ।
ఏకాక్ష్యమంధకే చైవ నకుర్యాదితిశాసనమ్ ॥ 109

పురుషసూక్తం జపిత్వైవ దక్షిణే నయనే న్యసేత్
తథైవ, వామనేత్రన్తు సూక్తమేకాక్షరం జపేత్ ॥ 110

హిరణ్యవర్ణా మిత్యుక్త్వా పవిత్రీం చాక్షిమోచనమ్ ।
భూసూక్తంచ తతోజప్త్వా పౌష్ణీంచైవా క్షిమోచనమ్ ॥ 111

దేవస్యాంగం స్పృశన్హుత్వా మౌళిమాలాది పూర్వకమ్ ।
తథా దేవ్యౌచ హుత్వాతు దద్యస్వాహేతివా పృథక్ ॥ 112

విమానంచ నవం చైవ స్థాప్యాదీని యజేత్క్రమాత్ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ ధాతాదించ సుహూయతామ్ ॥ 113

స్విష్టాకారం తతో హుత్వా గవ్యాదీన్ప్రోక్షయేద్గురుః ।
గోదానసూక్తముచ్చార్య గవాదీని స్పృశేత్క్రమాత్ ॥ 114

పశ్చాత్పటం విసృజ్యైవ గవాద్యాదీన్ప్రదర్శయేత్ ।
గవాద్యాదీని ద్రవ్యాణి ఆచార్యాయ ప్రదీయతామ్ ॥ 115

కృత్వాచైవాక్షిమోచంచ అధివాస త్రయాత్పరమ్ (త్రయంపరం) ।
మన్త్రేణ ప్రోక్షయేన్నేత్రే శయనే శాయయేద్దరిమ్ ॥ 116

ఆవాహ్యకృతమన్త్రజ్ఞః కారయేదితికేచన ।
నవకౌతుకబిమ్బాది తథాన్యత్ర విశేషతః ॥ 117

పీఠసంఘాతః

పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ బేరాదీన్ప్రోక్షయేద్బుధః ।
పీఠం బేరంచ సంఘట్య నవరత్నాని విన్యసేత్ ॥ 118

రత్నాని ధాతుబీజాని సువర్ణం తత్ర చార్పయేత్ ।
పీఠమధ్యే విశేషేణ నవభాగం ప్రకల్పయేత్ ॥ 119

ధాన్యవేద్యో పరిస్థాప్య బ్రహ్మాదీన్సమ్యగర్చయేత్ ।
పుష్పాన్వ్యపోహ్య తత్పశ్చాద్భాః ప్రపద్యేతిచోచ్చరన్ ॥ 120

పీఠే రత్నన్యాసాని

దేవమాదాయ తత్పశ్చాత్పీఠమధ్యే నిధాయచ ।
విష్ణోర్నుకాది మన్త్రేణ మధ్యసూత్రే ప్రసార్య చ ॥ 121

పూర్వాన్తముత్తరాన్తన్తు సూత్రాం సంక్రమ్య సర్వచ ।
తమేకనేమి మిత్యుక్త్వా గజం తత్రైవ నిక్షిపేత్ ॥ 122

శతధారమితిమన్త్రేణ తార్క్ష్యరూపం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
బ్రహ్మాదేవాని తీత్యుక్త్వా బ్రహ్మరత్నం సునిక్షిపేత్ ॥ 123

ఇన్ద్రం ప్రణవన్తమిత్యుక్త్వా వజ్రరత్నంతు నిక్షిపేత్ ।
అగ్నావగ్ని రిత్యుక్త్వా మౌక్తికం తత్రనిక్షిపేత్ ॥ 124

యమోదాధార ఇత్యుక్త్వా వైడూర్యం తత్రనిక్షిపేత్ ।
వసవః ప్రథమోచ్చార్య శంఖజం తత్రనిక్షిపేత్ ॥ 125

యేతేశతేతి మన్త్రేణ స్ఫాటికం తత్ర నిక్షిపేత్ ।
మరుతః పరమాత్మేతి పుష్యకం తత్ర చార్పయేత్ ॥ 126

సోమగ్ం రాజానమిత్యుక్త్వా చన్ద్రకాన్తమణిం క్షిపేత్ ।
ఈశానస్సర్వ ఇత్యుక్త్వా నీలరత్నంతు నిక్షిపేత్ ॥ 127

పునశ్చవాసు కీత్యాది క్రమాత్స్థానం ప్రకల్పయేత్ ।
ఈశానేన్ద్రయోర్మధ్యే వాసుకిం తత్ర పూజయేత్ ॥ 128

శన్నో నిధత్తామిత్యుక్త్వా అర్పయేదమృతాశ్మకమ్ ।
ఇన్ద్రపావకయోర్మధ్యే సాధ్యస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ 129

ధాతాధాతృణా మిత్యుక్త్వా లోహితాశ్మమణిం క్షిపేత్ ।
యమపావక యోర్మధ్యే విశ్వేదేవస్యకల్పయేత్ ॥ 130

విశ్వేదేవస్య చోచ్చార్య ఉత్పలాఖ్య మణిం క్షిపేత్ ।
యమనైఋతయోర్మధ్యే సిద్ధస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ 131

అధిబ్రహ్మేతి మన్త్రేణ ప్రవాళం తత్ర నిక్షిపేత్ ।
వరుణ నైఋతయోర్మధ్యే గన్ధర్వేభ్యః ప్రకల్పయేత్ ॥ 132

ఇమామూర్ధన్యమిత్యుక్త్వా మనశ్శిలాం తత్ర చార్పయేత్ ।
వారుణానిలయోర్మధ్యే స్థానంతస్యాప్సరస్య తు ॥ 133

అప్పరస్వితి మన్త్రేణ శుక్తిజం తత్ర నిక్షిపేత్ ।
వాయవ్య సోమయోర్మధ్యే నాగస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ 134

యం కాద్రవేతి మన్త్రేణ విమలం చ మణిం న్యసేత్ ।
సోమ ఈశాన యోర్మధ్యే భూతస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ 135

తత్త్రీణ్యేషేతిమన్త్రేణ కురువిన్దమణిం క్షిపేత్ ।
బ్రహ్మాదీశాన పర్యన్తం క్షిప్త్వాధాతూన్యధాక్రమమ్ ॥ 136

సౌవర్ణం గైరికంచైవ హరితాళం మనశ్శిలామ్ ।
తథైవాఞ్జనం శ్యామం కాసీసం పారదం పునః ॥ 137

గోరోచనంచ సౌరాష్ట్రం ఏతేధాతూన్న్యసేత్క్రమాత్ ।
తదూర్ధ్వే సర్వబీజాని గన్ధయుక్తంతు నిక్షిపేత్ ॥ 138

షష్టి కాన్వీహినైర్దేతు కుళుత్థమాషౌత్వాగ్నేయే ।
యామ్యేచ ముద్గగోధూమౌ తిలం నైఋత ఏవచ ॥ 139

వారుణ్యాస్తుయవైస్సర్వైర్నీవారైశ్చ ప్రియంగుభిః ।
వాయుస్థానేతు సన్యస్య ముద్గగోధూమ ధాన్యకౌ ॥ 140

సోమస్థానేతు గోధూమాః సర్వబీజాస్త్రినేత్రకే ।
తథైవ సర్వబీజాంశ్చ బ్రహ్మ స్థానేతు సన్యసేత్ ॥ 141

బ్రహ్మాదీశానపర్యన్తం సర్వబీజాన్న్యసేత్క్రమాత్ ।
ఏవం క్రమేణసర్వత్ర ధాతుబీజాని నిక్షిపేత్ ॥ 142

పూర్వోక్తేనైవ మన్త్రేణ స్థానం ప్రతిసముచ్చరన్ ।
పశ్చాత్సర్వత్ర నిర్వాప్య మన్త్రద్రవ్య మిహోచ్యతే ॥ 143

భూయాత్మవృత్త్యాఇత్యుక్త్వా నమస్సులోమి కధ్యతే ।
సవికోభూదిత్యుచ్చార్య దేవస్య త్వేత్యథోచ్చరన్ ॥ 144

అతోదేవాదిషణ్మన్త్రైః క్ష్మామేకామితిచోచ్చరన్ ।
తన్మాయశేతి మన్త్రేణ బ్రహ్మాదేవా ఇతిబ్రువన్ ॥ 145

భూమానన్తోగ్రమన్త్రేణ తన్మాయశ ఇతిబ్రువన్ ।
ప్రజాపతిః ప్రథమేత్యుక్త్వా విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ॥ 146

ఉదుత్యం చిత్రమిత్యుక్త్వా ఇదం విష్ణురితిబ్రువన్ ।
శ్రీవత్సం పూర్ణకుమ్భంచ భేరీమాదర్శనం తథా ॥ 147

మత్స్య యుగ్మాఙ్కుశే చైవ శఙ్ఖమావర్తకైర్యుతమ్ ।
గదాం శక్తిం శరంచైవ శార్ఙ్గం ఖేటకమేవచ ॥ 148

కూర్మరూపంచ సంన్యస్య ఉక్తమన్త్రాను పూర్వకమ్ ।
జుహూ ముపభృతం చైవ స్రుక్స్రువం తత్ర చార్పయేత్ ॥ 149

హైమేన బ్రాహ్మణార్థాయ న్యసిత్వా దేశికోత్తమః ।
నృపరాష్ట్ర సమృద్ధ్యర్థం హయనాగరథ ధ్వజమ్ ॥ 150

క్షిప్త్వా తత్రైవ మన్త్రజ్ఞో విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ।
తులారూపంచ నిక్షిప్య వైశ్యానామభివృద్ధయే ॥ 151

ఇదం విష్ణురితిప్రోచ్య తత్తద్ద్రవ్యం క్షిపేద్బుధః ।
యుగం హలం ప్రతోదంచ నిక్షిపేచ్ఛూద్రవృద్ధయే ॥ 152

రౌప్యేనైవ కృతం సర్వం విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ రత్నన్యాసక్రమం విదుః ॥ 153

పీఠసంఘట్టనమ్

పశ్చాద్దేవం సముధృత్య పీఠస్యోపరి విన్యసేత్ ।
విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య శిల్పినా సహకారయేత్ ॥ 154

దృష్టిలక్షణమ్ తత్ఫలవిచారః దేవ్యాదీనాం వీక్షణమ్

ఊర్ధ్వాధశ్చైవ సంవీక్ష్య భయం తస్య ధనక్షయమ్ ।
కటాక్షే మరణంచాత్ర సమదృష్టిః శుభం భవేత్ ॥ 155

కించిదైశాన్యమాశ్రిత్య పూర్వద్వారస్య దేవతాః ।
దక్షిణాభిముఖే దేవీం కించిన్నైఋతమాశ్రితే ॥ 156

తథైవ పశ్చిమేకుర్యాత్కించిద్వాయవ్యమీక్షితమ్ ।
ఉత్తరాభిముఖేదేవీ కించిదైశాన్య మీక్షణమ్ ॥ 157

ఏవం సంవీక్ష్య మతిమాన్ సన్తాద్యైవ ధృధీకృతమ్ ।
ధృవబేరోక్తవత్కృత్వా కౌతుకాద్యక్షిమోచనమ్ ॥ 158

పశ్చాత్తదధివాసాదీన్ కృత్వా తన్మన్త్ర పారగః ।

అధివాసత్రయమ్

అథవక్ష్యే విశేషేణ త్రిధాచైవాధివాసనమ్ ॥ 159

పఞ్చగవ్యంతు పూర్వం స్యాత్ క్షీరం చైవాప్యనన్తరమ్ ।
జలేనాప్యధివాసంచ త్రిధా చైవ ప్రచోదితమ్ ॥ 160

పఞ్చగవ్యాధివాసమ్

గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధిసర్పిఃజలైర్యుతమ్ ।
శుక్రమసీతి మన్త్రేణ దధిక్రావణ్ణేత్యుచ్చరన్ ॥ 161

ఆప్యాయ స్వేత్యథోచ్చార్య గన్ధద్వారేతి సోచ్చరన్ ।
గాయత్రియా క్రమేణైవ గోమూత్రాదీనియోజయేత్ ॥ 162

జలం కుంభైః ప్రపూర్యైవ ధాన్యోపరిచ విన్యసేత్ ।
ప్రముఖేచోత్తరే చైవ ద్రుమద్రోణీం ప్రకల్పయేత్ ॥ 163

బిమ్బాధ్యర్ధ ప్రమాణేన బింబదఘ్నావటైర్యుతమ్ ।
గర్తం చైవాత్రకుర్వీత సంశోధ్యైవ విచక్షణః ॥ 164

బిల్వంచ తులసీపద్మ ఉత్పలాద్యాది నిక్షిపేత్ ।
వితానాద్యైరంలకృత్య సాధితాదీని పూరయేత్ ॥ 165

వసోః పవిత్రముచార్య ఉక్తద్రవ్యం ప్రపూరయేత్ ।
తస్యావటస్య రక్షార్థం నీలలోహిత మర్చయేత్ ॥ 166

పఞ్చవస్త్రాణి చాస్తీర్య తన్మధ్యేవావటాన్తరే ।
అవటస్య పశ్చిమేతు స్థండిలం పరికల్పయేత్ ॥ 167

మహానసాగ్నిమాదాయ విధినాఘారమాచరేత్ ।
అవటస్యోత్తరేకుర్యాద్దేవమానీయ చాత్వరః ॥ 168

సప్తభిః కలశైస్స్నాప్య దీపాన్తం సమ్యగర్చయేత్ ।
సూత్రోక్తేన విధానేన పుణ్యాహమపివాచయేత్ ॥ 169

నవవస్త్రేణ సంచ్ఛాద్య చిత్రకక్ష్యాదినాకృతమ్ ।
పశ్చాద్దీపం సమానీయ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ 170

ప్రాక్శిరస్తత్రశయనమనన్తస్యోపరి స్మరేత్ ।
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా పశ్చాద్ధోమం సమాచరేత్ ॥ 171

అధివాసహోమః

ప్రజ్వాల్యాగ్నిం పరిస్తీర్య వ్యాహృత్యాదీని పూర్వకమ్ ।
విష్ణవే విశ్వేశాయ జనార్దనాయాచలాయచ ॥ 172

అవ్యక్తాయాచలాయాపి దేవేభ్యశ్చ సుహూయతామ్ ।
దేవేభ్యో మహాభూతేభ్యోఽవ్యక్తేభ్యశ్చ సుహూయతామ్ ॥ 173

నాగేభ్యో లోకపాలేభ్యో వ్యాహృత్యన్తం సుహూయతామ్ ।
వైష్ణవం బ్రాహ్మం రౌద్రంచ ప్రాజాపత్యం సవారుణమ్ ॥ 174

వైఘ్నంచ గారుడం చైవ శాన్తం దిగ్దైవతం పునః ।
స్విష్టాకారం తతో హుత్వా నిత్యకర్మ సమాచరేత్ ॥ 175

అగ్నిం విసృజ్య తత్కాలే బలిం తత్రైవ నిక్షిపేత్ ।
మౌద్గికాన్నం సమాదాయ చోత్సవోక్తవిధానతః ॥ 176

బలిం దద్యాత్తు మన్త్రజ్ఞో రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ।
స్నాత్వా దేవం సముద్ధృత పూర్వవత్కలశోదకైః ॥ 177

స్నాత్వా దేవమలఙ్కృత్య దీపాన్తం తత్రచార్చయేత్ ।
పశ్చాదస్యావటం శోధ్య ఆహతం వస్త్రమర్పయేత్ ॥ 178

క్షీరాధివాసః

శన్నో దేవీరభీత్యుక్త్వా క్షీరేణాపూర్య బుద్ధిమాన్ ।
అథర్వాణం సమభ్యర్చ్య అధి దైవమితి స్మృతమ్ ॥ 179

నంద్యావర్త ద్వయంచైవ తులసీ స్థలపఙ్కజమ్ ।
అన్యైశ్చ పుణ్య పుష్పైశ్చ క్షీరే చైవ్రాత్ర నిక్షిపేత్ ॥ 180

క్షీరం క్షీరోదధిస్మృత్వా దేవేశంతత్ర శాయయేత్ ।
పూర్వోక్తేన విధానేన బలిహోమాది నాచరేత్ ॥ 181

రాత్రిం వ్యపోహ్య తత్పశ్చాద్దేవముద్ధృత్య పూర్వవత్ ।
కలశైస్తత్ర సంస్నాప్య అలంకృత్యార్చయేత్క్రమాత్ ॥ 182

జలాధివాసః

నదీ సరిద్ధ్రదం చైవ తటాకేవాధకారయేత్ ।
సముద్రేవాధివాస్యైవ ఇతిపూర్వజ శాసనమ్ ॥ 183

ప్రపాం చైవాత్రకుర్వీత వితానాద్యైరలఙ్కృతమ్ ।
తత్తీరే దేవమానీయ పావకం తత్ర కల్పయేత్ ॥ 184

వైష్ణవంచ తతోహుత్వా పాయసం సఘృతైర్యుతమ్ ।
ఉదుత్యం మన్త్రముచార్య హుత్వా తద్దేశికోత్తమః ॥ 185

యోగీశ్వరాయ మన్త్రేణ శేషపర్యఙ్కశాయినే ।
శబ్దబ్రహ్మేతిమన్త్రేణ సముద్రేభ్యస్తథైవచ ॥ 186

పర్వతేభ్యశ్చ దేవేభ్యో ఋషిభ్యశ్చతథైవచ ।
పితృభ్యశ్చైవ నాగేభ్యః సర్వభూతేభ్య ఏవచ ।
ఏతైర్మన్త్రైస్సముచ్చార్య హుత్వా తచ్ఛాస్త్రపారగః ॥ 187

ఇదమాపశ్శివేత్యుక్త్వా తజ్జలంచాభిమన్త్రయేత్ ।
పుణ్యాహమపి సంవాచ్య బ్రహ్మఘోషణ పూర్వకమ్ ॥ 188

పుణ్యతీర్థం శివం పుణ్యం దేవావాసమితి స్మృతిమ్ ।
ఏతైర్మూర్తిభిరావాహ్య అర్ఘ్యాన్తం చైవచార్చయేత్ ॥ 189

పశ్చాత్తత్పంచవస్త్రాణి చాస్తరేన్మన్త్ర పారగః ।
దేవేశం సమలఙ్కృత్వ అర్చయిత్వా సమాహితః ॥ 190

విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య వైష్ణవం సూక్తముచ్చరన్ ।
జలే దేవం సమానీయ ప్రాక్శిరస్తత్ర శాయయేత్ ॥ 191

దేవస్య పరితోఽభ్యర్చ్య పురుషాదీన్యథాక్రమమ్ ।
న్యక్షం వివస్వానభ్యర్చ్య మిత్రం చైవ మహీధరమ్ ॥ 192

ధర్మం జ్ఞానంచ వైరాగ్యం ఐశ్వర్యం ప్రథమే న్యసేత్ ।
తద్బహిశ్చైవచాభ్యర్చ్య చక్రం శఙ్ఖం తథైవచ ॥ 193

గదా పద్మయుతం చైవ ఖడ్గం ముసలమేవచ ।
ధనుశ్చ వనమాలాంచ ద్వితీయావరణేఽర్చయేత్ ॥ 194

తద్బహిశ్చైవ చేన్ద్రాదీనర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ।
దేవస్య పరితోఽభ్యర్చ్య శేషం తత్రైవ చార్చయేత్ ॥ 195

విప్రైస్సర్వజనైర్భక్తైరన్యైర్వాపి జనైరపి ।
తత్కాలేఽభ్యుక్షణం యత్తత్సర్వ పాపం వ్యపోహతి ॥ 196

ఇష్టాన్కామానవాప్నోతి సాయుజ్యం పదమశ్నుతే ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన తజ్జలేనైవ మార్జయేత్ ॥ 197

నిత్యకర్మ సమాప్యైవ పశ్చాదగ్నిం పరిస్తరేత్ ।
ధాతాదిపఞ్చ వారుణ్యం మూలహోమం సుహూయతామ్ ॥ 198

స్విష్టాకారంచ హుత్వైవ తమగ్నిం సంవ్యపోహ్యచ ।
తద్రాత్రౌచ సమాసాద్య బలిం సర్వత్ర చార్పయేత్ ॥ 199

ఉత్సవోక్తక్రమేణైవ రాజవీధ్యాదినాచరేత్ ।
మహావీధీషు వీధీషు నాచరేత్తత్ర నిర్గమే ॥ 200

ప్రభూత బలిక్రమవిధిః

చైత్యస్థానే ప్రపాయాంచ సర్వదేవాలయాగ్రతః ।
గోవాసేచ, సభాస్థానే ప్రాజ్ఞస్యాథ గృహం ప్రతి ॥ 201

ఏవం స్థానబలిం దత్త్వా రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ।

నవవిధాధివాసక్రమః

ప్రత్యేకమధివాస్యైవ త్ర్యహం చోత్తమోత్తమమ్ ॥ 202

ద్వియహం చైవాధివాస్య ఉత్తమే మధ్యమం భవేత్ ।
ఏకాహం చాధివాస్యైవ ఉత్తమాధమ మీరితమ్ ॥ 203

ద్వియహంచాధివాస్యైవ మధ్యమస్యోత్తమం భవేత్ ।
ఏకాహమధివాస్యైవ మధ్యమే మధ్యమం భవేత్ ॥ 204

దినార్ధంచాధివాస్యైవ మధ్యమోత్తమ ముచ్యతే ।
తదర్ధంచాధివాస్యైవ మధ్యమేమధ్యమం భవేత్ ॥ 205

తదర్ధం చాధివాస్యైవ జ్ఞాత్వా చేన్మధ్యమాధమమ్ ।
దశనాడ్యధివాసంచ అథమాథమ మీరితమ్ ॥ 206

తదర్ధం చాధివాస్యైవ అథమే మధ్యమం భవేత్ ।
త్రినాడికాధివాసం చ అథమాథమ సంజ్ఞితమ్ ॥ 207

ఏవంతు నవధా ప్రోక్తం సర్వశాస్త్రక్రమం విదుః ।

అధివాస కాలనిర్ణయః

ముహూర్తంచాధివాస్యైవ ఇతికాలస్య నిశ్చయః ॥ 208

అథవా కారయేద్విద్వాన్మన్త్రవచ్చాక్షిమోచనమ్ ।
జలాధివాసనాత్పశ్చాత్కారయేత్తద్విచక్షణః ॥ 209

మహాబేరవిషయః

మహాబేరం యదిస్యాత్తు విశేషం చాత్రవక్ష్యతే ।
గర్భాగారం ప్రవిశ్యాథ సూత్రస్యపద మాచరేత్ ॥ 210

పూర్వాన్తముత్తరాన్తంచ పఞ్చసూత్రం ప్రసార్యచ ।
షోడశంతు పదం కల్ప్య విపరీతం నకారయేత్ ॥ 211

మధ్యే చతుష్పదంగ్రాహ్య మూర్ధ్వపీఠం ప్రకల్పయేత్ ।
ఉక్త రత్నాని సన్న్యస్య బేరమాదాయ చాత్వరః ॥ 212

స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య సర్వవాద్యాని ఘోషయేత్ ।
యన్త్రే దేవం సమారోప్యశనైర్నీత్వా సమాహితః ॥ 213

పీఠమధ్యే సుసంస్థాప్య భూరసీత్యాది ముచ్చరన్ ।
సుస్థితం వాపి దేవేశం శిల్పిభిస్సార్థమాచరేత్ ॥ 214

శిల్పశాస్త్రోక్త మార్గేణచాష్టబన్ధం, ప్రకల్పయేత్ ।

నయనోన్మీలనమ్

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ కృత్వాచైవాక్షిమోచనమ్ ॥ 215

సువర్ణసూచీమాదాయ దృఢీకృత్వా పరంక్రమాత్ ।
గవాద్యాదీని దృశ్యైవ దేవమానమ్య మన్త్రవిత్ ॥ 216

అధివాసశ్చ

పఞ్చగవ్యం ప్రగృహ్యైవ ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః ।
వసోః పవిత్రమిత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ 217

పశ్చాత్క్షీరం సమాదాయ ప్రోక్షయిత్వా సమాహితః ।
శన్నోదేవీరితీత్యుక్త్వా తేన కర్మ సమాచరేత్ ॥ 218

అథాదర్శం ప్రగృహ్యైవ దేవస్యాగ్రే నిధాయ చ ।
దేవస్యత్వేతిమన్త్రేణ తత్ర కార్యం సమాచరేత్ ॥ 219

తద్దర్పణం సమారాధ్య ప్రోక్ష్య శేషాభిషేచనమ్ ।
దీపాన్తమర్చయేద్విద్వాన్ జలేవాప్యధివాసయేత్ ॥ 220

వర్ణయుక్తబేరంచేద్విశేషః

వర్ణయుక్తం ధృవంబేరం వర్ణహీన మథాపివా ।
దర్పణం దర్శయిత్వైవ విధినాచాధివాసయేత్ ॥ 221

విష్ణ్వాది పఞ్చమూర్తీనాం దేవ్యౌచ సహితం పునః ।
బలిబేరోత్సవౌ చైవ స్నాపనంచ త్రిథాభవేత్ ॥ 222

సహైవ దేవ్యాస్సంస్థాప్య విధినాచాక్షిమోచనమ్ ।
పీఠం సఘట్టయమతిమాన్ ప్రత్యేకం తత్ర కారయేత్ ॥ 223

గవ్యాది దర్శనం తత్ర ద్రవ్యం తత్ర విశేషతః ।
పఞ్చగవ్యాధివాసంచ క్షీరంతస్యాధివాసనమ్ ॥ 224

ఏతద్ద్వయం, వినాతత్ర జలేనాప్యధివాసయేత్ ।
రామంచ, లక్ష్మణం చైవ వాయుసూనుంత థైవచ ॥ 225

సీతాయుక్తం యదిస్యాచ్చేత్పూర్వోక్తే నైవకారయేత్ ।
కృష్ణంచ రుక్మిణీం చైవ సత్యభామాం ఖగాధిపమ్ ॥ 226

అధివాసాక్షిమోచం చ బలిబేరోక్తవచ్చరేత్ ।
పృథక్ప్రతిష్ఠా కర్తవ్యం సర్వం తత్ర పృథగ్భవేత్ ॥ 227

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే రత్నన్యాసాక్షిమోచనాధివాసవిధిర్నామ సప్తమోఽధ్యాయః

8. అథ అష్టమోఽధ్యాయః

క్రియాక్రమః

అథవక్ష్యే విశేషేణ సర్వమన్త్ర క్రియాక్రమమ్ ।
హోమం దివా న కుర్వీత స్థాపనం న చ రాత్రిషు ॥ 1

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన రాత్రౌ హోమం సమాచరేత్ ।

స్థాపనం దివైవ కర్తవ్యమ్

దివైవ స్థాపనం తత్ర కారయేద్గురురత్వరః ॥ 2

విపరీతం చరేద్విద్వాన్ తద్గ్రామయజమానయోః ।
రాజారాష్ట్రాదికం సర్వం వినశ్యతి న సంశయః ॥ 3

యజనం ద్వివిధమ్

ద్వివిధం యజనం ప్రోక్తం దేవస్యైవ నృణామపి ।
జ్యోతిష్టోమం కృతం యత్ర స్వర్గకామఫలప్రదమ్ ॥ 4

యజమానస్య పత్నీభ్యాం వియోగే స్వయమేవ వా ।
యజ్ఞేష్వేతేషు సర్వత్ర దేవయాగో విశిష్యతే ॥ 5

యజమానస్యాభావేపి శాశ్వతం భువి తిష్ఠతి ।
సర్వకామ్యప్రదంచైవ సర్వాశుభవినాశనమ్ ॥ 6

భుక్తిముక్తిప్రదం చైవ సర్వసంపత్కరాన్వితమ్ ।
చాతుర్వర్ణ్యసమృద్ధ్యర్థం చతుర్వేదస్య బృంహణమ్ ॥ 7

అనాహితాగ్నివిప్రాణామగ్నిహోత్రఫలప్రదమ్ ।
ఆహితాగ్నిక విప్రాణాం ప్రాయాశ్చిత్తార్థహేతుకమ్ ॥ 8

పంచాగ్నీనాం పంచబేరకల్పనమ్

గార్హపత్యం ధృవం బేరం అన్వాహార్యోత్సవం స్మృతమ్ ।
జ్ఞాత్వా చాహవనీయస్య బలిబేరంప్రచక్షతే ॥ 9

అథవా ధృవబేరస్య కౌతుకస్యోత్సవంత్రిధా ।
గార్హపత్యాహవనీయం స్యాదన్వాహార్యం తథోచ్యతే ॥ 10

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ప్రతిష్ఠాప్యాలయార్చనమ్ ।
మయాంగిరాత్రిణాచైవ కాశ్యపేన చతుర్విధమ్ ॥ 11

కర్షణాది ప్రతిష్ఠాన్తమన్యోన్యం నైవ కారయేత్ ।
సూత్రస్యైవ ప్రకారేణ నిషేకాద్యాది సంస్కృతమ్ ॥ 12

శ్రౌతస్మార్తేషు చాన్యేషు సూత్రోక్తేనైవ కారయేత్ ।
తథా దేవస్య యజనే ప్రతిష్ఠాయాం న సంకరమ్ ॥ 13

అన్యథాపికృతం చేత్తు సాంకర్యమితి నిశ్చయమ్ ।

శ్రీవైఖానశాస్త్రస్య తంత్రదోషరాహిత్యమ్

అత్రిరప్యేవముక్త్వాతు మయాచైవాత్రచోదితమ్ ॥ 14

ఏతేషు ద్వివిధం ప్రోక్తం నాచరేత్తత్ర సంకరమ్ ।
అథవా సంకరం ప్రోక్తం కశ్చిచ్చైవ ముదాహృతమ్ ॥ 15

కర్షణాద్యాది శయ్యాన్త మన్యోన్యం సంకరం యది ।
దోషం నైవాత్ర కుర్వీత జ్ఞాత్వా చైవ విచక్షణః ॥ 16

అంగిరాకాశ్యపీయాభ్యాం ప్రోక్తమేవముదాహృతమ్ ।

అగ్నిమథనమ్

యాగశాలామలంకృత్య పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ 17

గోమయేనోపలిప్యైవ పైష్ట్యా భూమిమలంకృతమ్ ।
అరణిమాదాయ తత్కాలే ధాన్యస్యోపరి విన్యసేత్ ॥ 18

విష్ణుంచ పావకంచైవ ధరిత్రీం చార్చయేత్క్రమాత్ ।
దణ్డాగ్రమూలే సంయోజ్య పట్టికాభ్యాం విశేషతః ॥ 19

రజ్జుం దణ్డేచ సంయోజ్య సప్తపంచత్రయఃక్రమాత్ ।
వాసుకిం తత్రచాభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్రముదీరయన్ ॥ 20

దణ్డమూలస్య పరితః పట్టికోపరివిన్యసేత్ ।
కరేననానిసంయోజ్య తుషాతూలాదివర్జితమ్ ॥ 21

యావదగ్ని సముత్పన్నం తావజ్జప్త్వాసమాహితః ।
వైశ్వానరంచసూక్తంచ శనైర్జప్త్వాసమాహితః ॥ 22

మథితాగ్నిం సమాదాయ శరావే తత్రనిక్షిపేత్ ।
ఘృతప్రతీక ఇత్యుక్త్వా ప్రజ్వాల్యాగ్నిం ప్రణమ్యచ ॥ 23

కుండస్యోత్తరే సంభారాహరణమ్

సమిత్పరిధికూర్చంచ పాత్రపుష్పాక్షతైర్యుతమ్ ।
స్రుక్స్రువాద్యాదినాయుక్తం చరుణాజ్యాదినాసహ ॥ 24

కుణ్డం ప్రతివిశేషేణ తస్యైవోత్తరతఃస్థితః ।

పంచపాత్రవిశేషః

జుష్టాకారద్వయం పాత్రం బ్రహ్మసోమౌ తథైవచ ॥ 25

ఆజ్యార్థంచైవ ముద్దిష్టం పంచపాత్రం పృథక్చరేత్ ।

జలాహరణమ్

కుమ్భంచ కరకంచైవ కలశాదీన్విశోధయేత్ ॥ 26

శుద్ధతోయం సమాదాయ శుచీవోహవ్యముచ్చరన్ ।

తన్తువేష్టనమ్

త్రిగుణీకృతసూత్రాణి ఏకం వా తత్రవేష్టయేత్ ॥ 27

అఙ్గుళ్యంతరమావేష్ట్య యవాన్తరమథాపివా ।
మాషాన్తరన్తు సంవేష్ట్య కేచిత్తత్రాపివేష్టయేత్ ॥ 28

పరిస్తరణకూర్చాది దర్భసంఖ్యా

పరిస్తరణకూర్చాదీన్దర్భైః, పఞ్చదశైఃక్రమాత్ ।
కుమ్భస్య కలశార్థంచ సప్తపఞ్చదశ క్రమాత్ ॥ 29

కుంభనిక్షేపణ దర్భనిర్ణయః

కుమ్భస్య కలశార్థంచ సప్తపఞ్చ త్రయస్తథా ।
దర్భద్వయం వా కుర్వీత ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 30

మణ్డపం మణ్డలంకుర్యాల్లాజైరశ్వత్థపత్రకైః ।
దైత్యప్రేతపిశాచాది నివృత్త్యర్థం సమాస్తరేత్ ॥ 31

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే క్రియాక్రమాగ్నిమథనక్రమం నామ అష్టమోఽధ్యాయః

౨. అథ నవమోఽధ్యాయః

జలాధివాసస్థిత దేవోద్ధరణమ్

అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామి నిశికర్మ క్రమంబుధాః ।
ప్రదోషకాలే ధర్మాత్మా జలస్థం దేవముద్ధరేత్ ॥ 1

స్నానద్రవ్యాణి చాహృత్య దేవాన్సంశోధ్య మన్త్రవిత్ ।
క్షౌమపట్టాదినాచ్ఛాద్య మణిముక్తాదిహేమకైః ॥ 2

కుణ్డలాఙ్గద హారాదీన్యధార్హం బన్ధయేత్క్రమాత్ ।
వివిధైః పుష్పమాలాద్యైః దర్శనీయమలంకృతమ్ ॥ 3

యానమారోప్య తత్కాలే గ్రామాదేశ్చ ప్రదక్షిణమ్ ।
స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య తోయధారాపురస్సరమ్ ॥ 4

శ్వభ్రస్య పశ్చిమేదేవాన్స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ।
శ్వభ్రస్య పూర్వభాగేతు దణ్డవత్పంక్తిమాస్తరేత్ ॥ 5

చతుర్దశైశ్చకలశై స్థాపయిత్వార్చయేత్క్రమాత్ ।
దేవాస్సర్వత్రసంస్నాప్య దీపాన్తంచ సమర్చయేత్ ॥ 6

సర్వదేవాయదిస్యాచ్చేచ్ఛ్వభ్రస్య పరితఃక్రమాత్ ।
ఏకోత్తర శతంస్థాప్య శుద్ధతోయేన మన్త్రవిత్ ॥ 7

ద్వాదశైఃపఞ్చగవ్యాదిశ్చాచరేదితిశాసనమ్ ।
నైర్ఋతే విష్టరం న్యస్య నయేద్దేవం సమాహితః ॥ 8

స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య స్థాపయేదత్వరంబుధః ।
పాద్యమాచమనందత్త్వా దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 9

కౌతుకబన్ధనమ్

తణ్డులైః పూర్ణపాత్రేచ గృహీత్వాత్రవిశేషతః ।
సౌవర్ణం రాజతంవాపి కృతం సూత్రన్తు నిక్షిపేత్ ॥ 10

అథవాతన్తుమాహృత్య న్యసిత్వా దేశికోత్తమః ।
తామ్బూలసహితం పాత్రం దేవస్యాగ్రే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 11

దీక్షాకరణమ్

ఋత్విజోవరయేత్పశ్చాత్సూత్రోక్తేన విధానతః ।
పుణ్యాహం వాచ్య తత్కాలే స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ 12

దేవస్యదక్షిణేహస్తే సూత్రమాదాయబన్ధయేత్ ।
స్వస్తిదా ఇతి మన్త్రేణ తత్ర కార్యం సమాచరేత్ ॥ 13

దేవ్యోశ్చతత్తన్మన్త్రేణ వామహస్తే చ బన్ధయేత్ ।
చన్దనాదిసుగన్ధైశ్చ లలాటే చోర్ధ్వపుణ్రమాచరేత్ ॥ 14

తద్విప్రాసేతి మన్త్రేణ తత్ర కార్యం సమాచరేత్ ।
అథవా కారమేద్విద్వాన్భస్మనాపుణ్డ్రమాచరేత్ ॥ 15

త్రయాయుషేతిమన్త్రేణ తత్రకార్యంసమాచరేత్ ।
మథితాగ్నిం సమాదాయ గార్హపత్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 16

ఆఘారం విధివత్కృత్వా వైష్ణవాన్తంసమాచరేత్ ।

పంచాగ్ని ప్రణయనమ్

ఏషోఽగ్నిస్సర్వహోమానాం నిధాయాఘారపూర్వకమ్ ॥ 17

తతశ్చాహవనీయార్ధం ప్రగృహ్యాగ్నింనిధాయచ ।
తతోఽన్వాహార్యకుణ్డేతు అగ్నిమాదాయమన్త్రవిత్ ॥ 18

పశ్చాత్సభ్యేతు సంస్థాప్య అవసథ్యే తతఃపరమ్ ।
పద్మకుణ్డేతు సంస్థాప్య పూర్వవద్దేశికోత్తమః ॥ 19

సూత్రోక్తేన విధానేన సర్వమాఘారమాచరేత్ ।
గార్హపత్యాది కుణ్డేషు దేవానావాహయేత్క్రమాత్ ॥ 20

కుండేషు దేవతాహ్వానమ్

విశేషమత్రవక్ష్యామి శృణుధ్వమృషిసత్తమాః ।
గార్హపత్యస్య యజ్ఞస్య యజ్ఞదైవతముచ్చరేత్ ॥ 21

ఓం భూః పురుష మిత్యుక్త్వా అచ్యుతం తస్య చాహ్వయేత్ ।
ఏతైస్తు గార్హపత్యస్య దేవమావాహనక్రమమ్ ॥ 22

తతోఽన్వాహార్యమిత్యుక్త్వా యజ్ఞదైవతముచ్చరన్ ।
ఓం భువః పురుషముచ్చార్య సత్యమావాహయేత్క్రమాత్ ॥ 23

ఏతత్తు చాన్వాహార్యస్య దేవమావాహనక్రమమ్
ఆహవనీయమావాహ్య యజ్ఞదైవతమిత్యపి ॥ 24

ఓంసువః పురుషమిత్యుక్త్వా పురుషమావాహయేత్క్రమాత్ ।
ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం కుణ్డమావహనీయకే ॥ 25

ఆవసత్థ్యాహ్వయేత్పశ్చాద్యజ్ఞదైవం తతః పరమ్ ।
ఓం మహః పురుషమిత్యుక్త్వా నిరుద్ధాన్తమాహ్వయేత్ ॥ 26

ఏవం క్రమేణ చావాహ్య అవసథ్యస్య కుణ్డకే ।
సభ్యకుణ్డం విశేషేణ తన్నామాద్యాదిపూర్వకమ్ ॥ 27

యజ్ఞదైవతమిత్యుక్త్వా జనః పురుషమావహేత్ ।
విష్ణుదేవం సమావాహ్య సభ్యకుణ్డక్రమం విదుః ॥ 28

పౌణ్డరీకే విశేషేణ తస్య నామాదిచాహ్వయేత్ ।
యజ్ఞదైవతముచ్చార్య ఓంతపః పురుషాయచ ॥ 29

వాసుదేవం తమావాహ్య పౌణ్డరీకే విశేషతః ।
ఓం సత్యం పురుషంచేతి నారాయణమథోత్తరే ॥ 30

ఔపాసన యజ్ఞస్యతు యజ్ఞదైవతమిత్యపి ।
శ్రావణకం తథావాహ్య యజ్ఞదేవాన్తమాహ్వయేత్ ॥ 31

ఏవమేవ క్రమేణైవ జుష్టాకారం పృథక్చరేత్ ।
స్వాహాకారం తతః కుర్యాత్సర్వకుణ్డం పృథక్పృథక్ ॥ 32

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే సర్వహోమానామాఘారవిశేషోనామ నవమోఽధ్యాయః

10. అథ దశమోఽధ్యాయః

శయనాస్తరణమ్

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శయనాస్తరణక్రమమ్ ।
వేదిం సంప్రోక్ష్య మన్త్రజ్ఞః ఆశాస్త్వితిసముచ్చరన్ ॥ 1

పఞ్చవర్ణైరలంకృత్య అణ్డజాదీనిచాస్తరేత్ ।
అణ్డజం ముణ్డజం చైవ రోమజం వామజన్తథా ॥ 2

చర్మజం చాత్ర పంచైతే పృథగ్వక్ష్యే మయాశృణు ।
అణ్డజం పక్షిపింఛఞ్చ కార్పాసం ముణ్డజంభవేత్ ॥ 3

అవికాద్యాదిరోమఞ్చ కృతం కమ్బళమేవచ ।
కౌశేయాదికృతం సర్వం వామజం పరికీర్తితమ్ ॥ 4

కృష్ణవ్యాఘ్రాదిచర్మేణ కృతం చర్మజముచ్యతే
ఏవం ద్రవ్యంతు సంగ్రాహ్య ఉపర్యుపరిచాస్తరేత్ ॥ 5

ఏవంకర్తుమశక్తశ్చేత్పఞ్చవస్త్రాణి చాస్తరేత్ ।
తస్యాధస్తాశ్చకర్తవ్యం వ్రీహీనాస్తరణం చరేత్ ॥ 6

షడ్ద్రోణంచ తదర్ధంవా చాస్తరేద్దేశికోత్తమః ।
శిరోపధానం కర్తవ్యం మూర్ధాన్తం చ సమర్చయేత్ ॥ 7

దేవదేవ్యౌ సమానీయ దిగ్ద్వారన్తుతతశ్శిరః ।
శయనే శాయయేద్విద్యాన్యద్వైష్ణవమితిబ్రువన్ ॥ 8

దేవ్యాదిభ్యస్తథాకుర్యాత్తత్తత్సూక్తం జపేత్క్రమాత్ ।
ఉత్తరాచ్ఛాదనంకుర్యాద్గళాన్తం తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ 9

జలాధివాసమార్గేణ దేవస్యపరితోఽర్చయేత్ ।

కుంభపూజాక్రమః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి కుమ్భపూజాక్రమంబుధాః ॥ 10

అళర్కస్యఫలాకారం సమ్యగ్ఘగ్ధం మృదాకృతమ్ ।
ఖణ్డ స్ఫుటితకాళాదీన్వర్జయిత్వావిచక్షణః ॥ 11

ద్వాత్రింశత్ప్రస్థసంపూర్ణం ఘటమాదాయచాదరాత్
ఇన్ద్రం నరోన ఇత్యుక్త్వా స్వస్తిదావిశోచ్చరన్ ॥ 12

తన్తునాపరిసంవేష్ట్య యవాన్తమనుక్రమాత్ ।
ప్రాదక్షిణ్యక్రమేణైవ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ 13

శుచీవోహవ్యఇత్యుక్త్వా కుమ్భప్రక్షాళనంచరేత్ ।
సౌవర్ణం రాజతంవాపి తామ్రేణాధకృతంఘటమ్ ॥ 14

ఆచరేత్సర్వశాస్త్రోక్తం పూర్వమేవప్రచోదితమ్ ।
తస్మాన్నుద్ఘటమాదాయ ధూపయిత్వా విచక్షణః ॥ 15

గుగ్గులుం శ్వేతసామ్రాణి కర్పూరం చన్దనం ఘృతమ్
భస్మమేకం యుగం లోహం యమం షట్సప్తవాసరమ్ ॥ 16

ఏతైర్ద్రవ్యైశ్చ సంధూప్య ఇమే ధూపేతి చబ్రువన్ ।
నద్యాం తోయం సమాదాయ ఉత్పూతేనైవకారయేత్ ॥ 17

ధారాసు సప్త ఇత్యుక్త్వా తత్ర కార్యం సమాచరేత్ ।
తస్య కణ్ఠంసమావేష్ట్య వస్త్రయుగ్మేన వేష్టయేత్ ॥ 18

తేజోవత్స్వావ ఇత్యుక్త్వా తేన కర్మ సమాచరేత్ ।
ఏలాతక్కోల కర్పూరైరుశీరం గన్ధసాక్షతమ్ ॥ 19

అన్యద్గన్ధయుతంపుష్పం వాసయిత్వా సమాహితః ।
సువర్ణరత్నధాతూనాం న్యసిత్వామన్త్రవిత్తమః ॥ 20

విష్ణుగాయత్రీముచ్చార్య ప్రతిద్రవ్యంచనిక్షిపేత్ ।
గోవాలం చ కుశం దర్భ కృతం కూర్చన్నిధాయచ ॥ 21

అథవా కేవలందర్భ కృతంకూర్చం వినిక్షిపేత్ ।
ఇదమాపశ్శివేత్యుక్త్వా తజ్జలం చాభిమన్త్రయేత్ ॥ 22

దేవస్య దక్షిణేపార్శ్వే కుమ్భం తత్ర నివేశయేత్ ।
ఆచార్యం సమలంకృత్య వస్త్రాభరణకుణ్డలైః ॥ 23

గన్ధస్రగ్వేష్టనంచైవ ముఖస్యోష్ణీషబన్ధనమ్ ।
వస్త్రోత్తరీయాన్గన్ధాదీనథవా ధారయేద్ద్విజః ॥ 24

కుమ్భస్యదక్షిణేపార్శ్వే ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోపివా ।
స్వస్తికాసనమాస్థాయ ఋజుకాయస్సమాహితః ॥ 25

లలాటాదిద్వాదశస్థానే కేశవాదీన్ప్రణమ్యచ ।
అకారాద్యక్షరం సర్వం న్యసిత్వా సర్వసన్ధిషు ॥ 26

అంగుష్ఠాది కనిష్ఠాన్తం కరన్యాసం సమాచరేత్ ।
బాహుమూలేతు సన్న్యస్య శఙ్ఖచక్రౌ న్యసేద్బుధః ॥ 27

సూర్యసోమౌన్యసేన్నేత్రే హృదిబీజాక్షరం న్యసేత్ ।
హృచ్ఛిరసి శిఖాచైవ కవచాస్త్రాది పఞ్చకమ్ ॥ 28

ఏతన్న్యాసక్రమంచైవ నిత్యపూజోక్తవచ్చరేత్ ।
పశ్చాత్కుంభస్తు సంస్పృశ్య క్రమాత్సూక్తాదికం జపేత్ ॥ 29

శ్రీభూసూక్తం తతోజప్త్వా సహస్రం శీర్షముచ్చరన్ ।
వైష్ణవంతు తతోజప్త్వా ధ్యాయేత్సమ్యక్సమాహితః ॥ 30

వాయుధారణ మావిశ్య నిశ్చలం సమ్యగాచరేత్ ।
ప్రాణాయామం తతః కృత్వా రేచపూరకకుమ్భకైః ॥ 31

వాయుధారణక్రమవిశేషః

ఏతత్ఫలక్రమం వక్ష్యే త్రిధాచైవపృథగ్విధమ్ ।
తత్రైవరేచకంపూర్వం సర్వపాపస్య దాహయేత్ ॥ 32

పశ్చాత్తుపూరకంకృత్వా అమృతాప్యాయకంక్రమాత్ ।
తృతీయ కుమ్భకంవిన్ద్యాదమృతత్త్వం చసంస్మరేత్ ॥ 33

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన రేచకాద్యాదికారయేత్ ।
దివా సోమస్య నాధాద్యై ధ్యాయేత్సమ్యక్సమాహితః ॥ 34

తత్కుంభస్య జలేస్మృత్వా వారుణంమణ్డలంబుధః ।
అర్ధచన్ద్రాకృతింస్మృత్వా తత్రబీజాక్షరం న్యసేత్ ॥ 35

తమోంకారేణ సంవేష్ట్య బిందుయుక్తం సునిశ్చలమ్ ।
ఆదిత్యమణ్డలాన్తస్థం దేవం తత్రైవ చాహ్వయేత్ ॥ 36

నిత్యపూజోక్తమార్గేణ సకలం తత్ర సంస్మరేత్ ।
ఆదిబీజం సువర్ణాభం ప్రణవేనైవవేష్టయేత్ ॥ 37

పశ్చాద్దేవం సమభ్యర్చ్య అర్ఘ్యాన్తం చైవ పూజయేత్ ।
విశేషమత్ర వక్ష్యామి వాయుధారణమేవచ ॥ 38

అత్రైవాద్యమయాప్రోక్తం విజ్ఞాప్యైవ విచక్షణః ।
దేవస్య పురఆసీనో రేచపూరకకుమ్భకైః ॥ 39

ప్రాణాయామైర్వ్యపోహ్యైవం ఆత్మానం శోధయేత్పునః ।
అథవా ఘ్నన్తిమునయః ప్రాణాయామన్తుధారయేత్ ॥ 40

అహోరాత్ర కృతంపాపం తక్షణాదేవనశ్యతి ।
కర్మణా మనసావాచా రాత్రౌ చ కృతమేవచ ॥ 41

ప్రాణాయామఫలమ్

తిష్ఠన్వై పూర్వసన్ధ్యాయాం ప్రాణాయామైర్వ్యపోహ్యతు ।
కర్మణా మనసా వాచా యదహఃకృతమేనసః ॥ 42

ఆసీనః పశ్చిమాం సన్ధ్యాం ప్రాణాయామైర్వ్యపోహ్యతు ।
ప్రాణాయామైర్వ్యపోహన్తి ఆత్మానంశోధయేత్పునః ॥ 43

జ్ఞానాజ్ఞాన కృతం పాపం తక్షణాదేవ నశ్యతి ।
పావమానైశ్చ సుస్నానం యః కుర్యాదఘమర్షణమ్ ॥ 44

అథాశ్వమేధక్రతుభిస్సర్వపాపప్రణోదనః ।
హవిష్యభుక్కృతాసమ్యక్ప్రాణాయామాస్తు షోడశ ॥ 45

భ్రూణహా పాపకర్మాణః పునస్త్యహరహః కృతాః ।
నచ తీవ్రేణ తపసా నస్వాధ్యాయేన చేజ్యయా ॥ 46

"అపక్రమఫలం సమ్యక్ప్రాణాయామైర్యథాభవేత్ ।
తస్మాత్పాపోపకర్షణం రేచపూరక కుమ్భకైః ॥ 47

రేచకపూరక కుంభకాది క్రమేణ ప్రాణాయామప్రయోగః

క్రియతే యత్తద్ద్రవ్యాణామశుచిత్వాపనోదనాత్ అగ్నిః కల్పితః తథాప్రాణాయామాః పాప కర్షకాః, తత్రరేచకాత్పాపస్య దాహః క్రియతే.

పూరకాత్తదాఽమృతాప్యాయకమ్, కుమ్భకాదమృతత్వం మయాస్మృతమ్, తస్మాత్పూర్వం రేచయేత్, పశ్చాత్పూరక కుమ్భకౌ, తత్రశరీరస్థస్య వాయోః పాపయుక్తస్యరేచకాత్, పాపకర్షణాత్తస్మాద్భవేత్, తస్మాదనంతర మతశ్శరీరస్థపాపస్థమ్, వాయుంపాప సమన్వితం ఏవంధ్యాత్వా విపాపేన సహ, వాయు సమన్వితమ్, ఇడయా పింగళయానాడ్యా, బహిర్నిష్క్రామ్య సూర్యమణ్డలమ్, పింగళయోనిం ప్రశమయ్య సూర్యసోమోష్మణాపిచ దేహస్థం, సర్వకల్మషం దహేత్, పూరకకాలేప్యమృత ప్లావనం చిన్తయేత్, చన్ద్రమణ్డలాదమృతం వాయునాసహ, ఇడాఖ్యానాడ్యాన్తః పూరయేత్,తతోఽమృత వాసితత్వమ్, శరీరస్య కుమ్భకకాలే చిన్తయేత్, ద్విజశ్చేత్కులంభకకాలే గాయత్రీం ప్రణవాన్వితాం సవ్యాహృతికాం సశిరస్కాం త్రిఃకృత్వాపఠేత్

శ్లో॥ మూలమన్త్రం జపేత్తత్ర తస్మాదేవం ప్రజాపతేః ।
ప్రాణాయామేన ఆత్మానం దేవం బిమ్బం చ శోధయేత్ ॥

నాడీచక్రలక్షణమ్

దేవమావాహయేత్తత్ర, పూర్వనాడి చక్రస్యమధ్యే ధ్యాయేత్, ప్రణవం సప్రాణానాం, నాభికన్దం భవేద్యథా, కుముదోత్పలయోర్మూల, నాళకంద మాశ్రమం తథైవచ, నాభిఃనాళాశ్రయస్థానమ్, తస్మాన్నాభే రేవతస్యాః, తదానాడయస్థానమిత్యుక్తమ్

శ్లో॥ ద్విసప్తతి సహస్రంచ నాడయః పరికీర్తితాః ।
తిర్యగూర్ధ్వ మధశ్చాపి దేహం సంవ్యాప్య తిష్ఠతి ॥

ఆగ్నేయాశ్చ సౌమ్యాశ్చ, సౌమ్యాగ్నేయా ఇతి త్రిధా నాభేః ఊర్ధ్వముఖాస్సర్వే ఆగ్నేయా అధోముఖాః సౌమ్యాస్తిర్యగ్గతాః, సౌమ్యాగ్నేయా ఇతిస్మృతా । అథవా, మూలమన్త్రం వా సర్వం జపేయుః, తస్మాదేవంభూత,

ప్రాణాయామైరాత్మానమ్, దేహం బింబంచ శోధయిత్వైవ, దేవ మావాహయేత్, తత్రపూర్వ నాడీచక్రం ధ్యాయేత్ 'సప్రణవః । నాడీవానాడ్యాధికంభవేత్ । యథాకుముదోత్పలయోః మూలనాళకన్దమా శ్రయన్తి 'తద్వైవ నాభిమ్ । నాడీభిర్నాడినామాశ్చ, యోతఃస్థానం తస్మాన్నాభిరేవచ 'తస్య స్థానాదయః త్యుత్తరమ్ । సప్తతి సహస్రధారయః పరికీర్తితాః । తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చ దేహే వ్యవస్థితాః । ఆగ్నేయాః సౌమ్యాః ఆగ్నేయసౌమ్యాః, ఇతిత్రిధా । భిన్నా ఊర్ధ్వముఖాస్సర్వా ఆగ్నేయాః అధోముఖాస్సౌమ్యాః । తిర్యగూర్ధ్వగతా సౌమ్యాగ్నేయాః । శతద్వయ మష్టోత్తరమ్ । షష్టి శ్చప్రతిదిశం స్థితాశః । నాసాన్తాదశనాడయః । ప్రధానాః స్థాననామాని । నామవక్ష్యన్తే । ఇడాపింగళా సుషుమ్నా । గాన్ధారి హస్తి జిహ్వా । సుయశా పూషా స్వలంబుసా । కుహూ శఙ్ఖి నీ చేతి । ఇడా సుషుమ్నె పిఙ్గళయా సహోర్ధ్వముఖే నాసాపుటే స్థితే । వర్ణం శుక్లరక్తౌ । గాన్ధారి హస్తిజిహ్వ పూషాసహితే । అధోముఖే వస్తిదేశం సమాశ్రిత్యస్థితే । వర్ణతః పీతకృష్ణే । అలంబుసా సుయశే స్థితే । దక్షిణతః వర్ణతో బభ్రుశ్యామే । శంఖినీ కుహూశ్చ వామపార్శ్వే । సమాశ్రితేఽంజనా రుణే । ఏవం స్వదేహే నాడీచక్రం ధ్యాత్వా ॥ ప్రాణాదీంశ్చింతయేత్, వాయవశ్చ దశప్రోక్తా । యథాసంఖ్యాక్రమేణ । ప్రాణా పానవ్యానోదాన సమాన నాగకూర్మ కృకర దేవదత్త ధనంజయ ఇతి । ప్రాణాదశ । తత్ర ప్రాణాపానౌ రాజమణిప్రభౌ అపానకూర్మావిన్ద్రగోపప్రభౌ। సమానకృకరౌ శ్యామవర్ణౌ। వ్యాసధనంజయాఫేనవర్ణౌ। ఉదానదేవదత్తౌ కింజల్కసదృశప్రభౌ। తాన్దశవాయునాడ్యో వహన్తి। తత్ర క్రమేణ వక్ష్యతే । ఇడాప్రాణం వహతి । తథాఽపానం గాంధారీ । సమానమలంబుసా । కుహూవ్యానమ్ । సుషుమ్నోదానమ్ । పింగళానాగమ్ । హస్తిజిహ్వోదేవదత్తం పూషాకూర్మం సుయశా కృకరం శంఖినీ ధనంజయ మితి । క్రమేణ నాడ్యోవాయూన్వహన్తి

। ఏతేషాం దశానాం మధ్యే । హృత్పద్మం తిష్ఠతి । తత్రేడాసుషుమ్నయోః క్రమేణ చరతి । ఇడా చాన్ద్రమసీనాడీ । పింగళా సూర్యనాడీ । ఇడావామ నాసాపుటే స్థితా। పింగళా దక్షిణనాసాపుటేస్థితా । అయనేద్వే సంక్రాంతీ విషువే చాత్ర భవన్తి । ప్రాణీడాయాంవర్తతే । తదాదక్షిణాయనంభవేత్ పింగళాయాన్తధోత్తరాయణమ్! తస్మాన్నా సాపుట్యాం హరన్। యధావాయుః ప్రయాంత్యకాలే। సకాలం సంక్రాన్తి యుక్తమ్ యస్మిన్నుభాభ్యం పుటాభ్యాం సమంయాతి । కాలం విషువం వదన్తి । అయనే దక్షిణే స్నానాది జలకర్మకుర్యాత్ । సంక్రాత్యాం దానకర్మాణి యేన కుర్యాత్ । విషువే యజ్ఞకర్మాణి యేన కుర్యాత్ । ఏవం నాడీకాల ఉక్తః । కంద మధ్యోక్త మిడాయాస్తి విధః। తే ప్రత్యేకం త్రివిధా భిన్నా। తత్రషడంసాత్రి కర్మందమ్। మన్దా ద్విగుణమ్। మధ్యమా ద్విగుణముక్తమ్। తత్రరేచకపూరక కుమ్భకాన్ కుర్యాత్ । ఇడాయాంవాయుః పూర్యతే । పింగళాయాం కుమ్భతే । సుషుమ్నాయాంరేచతే । వామేనాంగుష్ఠేన దక్షిణనాసాపుటం పిధాయ । వామనాసాపుటేన పూరయేత్। కుమ్భకం కేవలం కుర్యాత్। తతోనాసాపుటమ్ । వామదక్షిణే నాంగుష్ఠేన పిధాయ। దక్షిణపుటేన రేచయేత్। మాత్రావశేన మాత్రాతిక్రమేణ। మరుద్విషమత్వం కురుతే। యధాక్రమం విపర్యాసేచ। విషమం కురుతే। తస్మానాత్రా జ్ఞాతవ్యా। తస్యాలక్షణముచ్యతే। నదృతం నవిళంబంచ జానుకృత్వా ప్రదక్షిణమ్ అంగుళస్ఫోటనం కుర్యాన్మాత్రా తత్త్రిమాత్రయా ॥

పూర్వమిడయా పూర్యతే । ద్వితీయ్యాతృతీయ్యాభ్యాం । పింగళయాపూర్యతే। చతుర్థయా సుషుమ్నా పూర్యతే। పఞ్చమ్యా గాన్ధారీ పూర్యతే । షష్ఠిసప్తమీభ్యాం పూషాపూర్యతే । అష్టమ్యాహస్తజిహ్వా । నవమ్యాలంబుసా । దశమ్యా సుయశా । ఏకాదశ్యా శంఖినీ । ద్వాదశ్యా

కుహూరితి । క్రమేణ పూర్యతే । కుమ్భకేనకర్మణా స్తంభితా । ఏతే వాయవః । క్రమాద్ద్విగుణమాత్రా । చక్రం సర్వత్ర భ్రమతి । చక్రభ్రమణవేగేన నాభిదేశే । హుతాశనోద్ధితోనిర్దహేత్ । దోషాన్సర్వాన్శరీరగాన్ । తత్రవహ్నిమారుతైః । శోధయిత్వా నాడ్యశ్శుద్ధిమాయాన్తి । కుమ్భకమాత్రా మతీత్య రేచకం కుర్యాత్ । తత్రద్వాభ్యాంమాత్రాభ్యాం । కుహూర్వాయునాముచ్యతే । తృతీయ్యచతుర్థాభ్యాంచ । సినీవాలీముచ్యతే । పఞ్చమీ షష్టాభ్యాంతు సుయాశ్చా । సప్తమాఽష్టమీభ్యామలంబుసా । నవమీదశమీభ్యాం హస్తిజిహ్వా । ఏకాదశీ ద్వాదశీత్రయోదశీ చతుర్దశీ మాత్రాభిః పూషాముచ్యతే । పంచదశ్యా ఇళాముచ్యతే । ఏవంక్రమేణోత్తరాభిర్మాత్రాభిః పింగళాముచ్యతే । శేషాభ్యాం సుషుమ్నాముచ్యతే । నాడ్యః నాభిస్థితాః । ప్రాణాదయోవాయవః । పూరకే క్షోభమాయాన్తి । కుమ్భకే భ్రమన్తి । రేచకేతు భ్రూలయా ఉచ్యన్తే । నాగకూర్మ కృకరదేవదత్త ధనంజయాః పఞ్చవాయవః । పూరకకాలేజితాః । క్రమేణ ప్రాణాదిషు లయం యాన్తి । కుమ్భకకాలే అపాన పూర్వకాశ్చత్వారోవాయవః । ప్రాణే ఏవ లయం యాన్తి । తత్రాన్తఃకరణ చతుష్టయేన్ద్రి యాణ్యపి । ప్రాణయేవ సమాయాన్తి । తత్రపూరకే సర్వాసుసన్ధిషు । వాయునాపూరితాసు । హృత్పద్మమష్టదళ మూర్ధ్వనాళమదోముఖం । వికాసముపయాస్యత్ర । కుంభకకాలే । హృదయపద్మం వికాస్యోర్ధ్వముఖం భవేత్ । తస్మిన్ హృదయపద్మే । వికసితేష్ట పత్రకర్ణికేస్థితే । కర్ణికాద్యుపర్యష్టకాఖ్యమ్ । పింగళంతిష్ఠతి దేవంధ్యాయేత్ । తన్మధ్యే తద్ధ్యాన ప్రకృతిశ్చ । ప్రాణాన్తః కరణ చతుష్టయశ్శక్తయో భూషణాశ్చ, ప్రకృత్యాశ్రమ క్రమేణ బహిస్తిష్ఠన్తి । ప్రకృతిరేతేషామాశ్రయ భూతాభవతి । ప్రకృతిమధిష్ఠాయ పురుషస్తిష్ఠతి । పురుషాధ పురుషస్సదా విష్ణు శ్శాశ్వతోనారాయణః । సదాత్మానం సంకోచ యాన్నాస్తే । అణోరణీయానత్యంత శాలిశూకాగ్రస్య పింజరస్తస్యేశ్వర

స్యైశ్వర్యావే తచ్చక్రం ప్రవర్తతే । సఏతైస్త క్షేత్రం వహతి పూజయతి । ఏవంధ్యాయేత్ । ఏవంరేచక కుమ్భకపూరకైః । ప్రాణాయామైరాత్మానం విశోధ్య । మన్త్రన్యాసంకారయేత్ ।

న్యాసత్రయక్రమమ్

పశ్చాదక్షరన్యాసమ్ । తస్యాదిమన్త్రేచ బింబేచ । బిమ్బవశాదేవ న్యాసంకుర్యాత్ । తత్రాయంక్రమః । స్థితే స్థితిన్యాసం కుర్యాత్ । ఆసీనే సృష్టిన్యాసనమ్ । శయనే సంహృతిన్యాసమ్ । అథవా ప్రాతస్సృష్టిన్యాసమ్ । మాధ్యాహ్నేస్థితిన్యాసమ్ । అపరేసంహృతిన్యాసమ్ । ఇతికేచిత్ । అన్యత్సర్వత్ర స్థానకాసన, శయానకే తృతీయానాం స్థితిన్యాసం కుర్యాదితిశేషః । ఏవంక్రమేణాత్మనో వాయూన్విచిన్తయేత్ । తత్ర పూరకాది త్రయమాత్మని కుర్యాత్ । ఏవంపూరక కుమ్భకకాలేకుర్యాత్ । పూర్వవత్పూరక కుమ్భకౌకృతౌ । హృత్పద్మంధ్యాత్వోపర్యష్టకాఖ్యం విచింత్య । మన్త్రన్యాసంకృత్వా । ప్రతిమారూపం ధ్యాత్వా । తత్ర రక్షాం విధాయ । బహిర్నిధాయ । మూలస్థానం ప్రవిశ్య విశ్వదేవమావాహయేత్ ॥

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే కుమ్భధ్యాన వాయుధారణ న్యాసత్రయక్రమ బేధోనామ దశమోఽధ్యాయః

11. అథ ఏకాదశోఽధ్యాయః

హౌత్రమ్

అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామి హౌత్రకల్పమతః పరమ్ ।
పూర్వోక్తగుణసంపన్నం హోతారం తత్ర చాహ్వయేత్ ॥ 1

పాదౌప్రక్షాళ్య చాచమ్య కూర్చయుక్తం సమాహితః ।
సంభూష్య పుష్పగన్ధాద్యైః కుణ్డలాద్యంగుళీయకైః ॥ 2

సభ్యస్య పూర్వభాగేతు పశ్చిమాభిముఖస్థితః ।
సభ్యాధ్వర్యుం సమీక్ష్యైవ ప్రణవంపూర్వముచ్చరన్ ॥ 3

హోతరేహివదేత్యుక్త్వా తూర్ధ్వేహోతారముచ్చరన్ ।
అధ్వర్యోదేవతేత్యుక్త్వా పాదౌప్రక్షాళ్యచాచమేత్ ॥ 4

పూర్వవత్తత్ర సంస్మృత్యా ఓం నమఃప్రవక్త్రే బృవన్ ।
హోతశ్చనామ శర్మాణం సంయోజ్యైవ సముచ్చరన్ ॥ 5

భూతేభవిష్యతీత్యుక్త్వా హుంకారస్యతుపూర్వకమ్ ।
భూర్భువస్సువరిత్యుక్త్వా ప్రాఙ్ముఖశ్చ ప్రదక్షిణమ్ ॥ 6

తతోఽధ్వర్యస్తదోంకారం ధృవాగ్నౌసమిధంక్షిపేత్ ।
హోతాగ్నయేసమిధ్యన్తే యజమాన ప్రవరంస్మృతమ్ ॥ 7

తస్యైవ ప్రవరం పశ్య విపరీతంనకారయేత్ ।
రాజా వా రాజపత్నీవా అమాత్యస్యాన్యజాతిషు ॥ 8

తస్యైవ ప్రవరం తత్ర కాశ్యపప్రవరం వదేత్ ।
గ్రామస్తు యజమానశ్చేద్వశిష్ఠ ప్రవరం వదేత్ ॥ 9

అథవా కాశ్యపం తత్ర ప్రవరస్తు సముచ్చరేత్ ।
వైశ్యాదన్యత్ర జాతించ యజమానో భవేద్యది ॥ 10

తస్యైవ ప్రవరం బ్రూయాద్గౌతమప్రవరం వదేత్ ।
బ్రాహ్మణో యజమానశ్చ తస్యైవ ప్రవరందేత్ ॥ 11

అథవా కారయేద్విద్వానథాతోఽత్రైవకాశ్యపమ్ ।
ఏతైస్తత్ప్రవరంయోజ్య మితిసర్వత్ర నిశ్చితః ॥ 12

ఆయాతుభగవానన్తం పశ్చిమాభిముఖస్థితః ।

మూర్త్యావాహనమ్

విష్ణ్వాద్యనిరుద్ధాన్తంచ సర్వమూర్తీన్సమాహ్వయేత్ ॥ 13

దేవాదిమునిశర్వాన్తం దక్షిణప్రణిధౌజలే ।
ధాత్రాదిభూతపర్యన్తం ఉత్తరప్రణిధౌజలే ॥ 14

ఆవాహనక్రమేణైవ జుష్టాకారక్రమంవిదుః ।
జుష్టాకారక్రమేణైవ అవసత్థ్యే జుహోతివై ॥ 15

ఏవమేవ క్రమేణైవ హౌత్రం సర్వత్ర కారయేత్ ।
తరుణాలయబిమ్బస్య వినియోగక్రమం శృణు ॥ 16

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే హౌత్రకల్పవిశేషోనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః

12. అథ ద్వాదశోఽధ్యాయః

బాలాలయస్థిత దారుబేరపరిత్యాగః

బాలాలయస్య బింబంచ దారుణాదిక్రమంయది ॥ 1

తస్య బేరం సమాదాయ అగ్నినాదాహయేద్బుధః ।
అథవా ఖానయేద్విద్వాన్జలేచైవవిశేషతః ॥ 2

కైశ్చిదుక్తం విశేషేణ జలేనైవ వినిక్షిపేత్ ।
సౌవర్ణ మణిరత్నంచ రాజతం తామ్రమేవవా ॥ 3

ఏతద్ద్రవ్యకృతం బేరం యది తత్ర విశేషతః ।
తస్య శక్తిం సమాదాయ ఉక్తకుమ్భేషు సన్యసేత్ ॥ 4

తద్బేరం చ సమాదాయ లక్షణం తత్సమీక్ష్యతే ।

శయ్యావేదిస్థిత సర్వదేవతారాధనమ్

కౌతుకాద్యాదినాకల్ప్య విధినా స్థాప్యచార్చయేత్ ॥ 5

శయ్యావేద్యాస్తు పరితః సర్వదేవాన్సమర్చయేత్ ।
ఐశాన్యాదిక్రమేణైవ బల్యన్తమితిపూజయేత్ ॥ 6

అథవా కారయేద్విద్వానర్ఘ్యాన్తంచసమర్చయేత్ ।
శఙ్కరం బలిరక్షంచ రవిశ్శక్రస్సరస్వతీ ॥ 7

పవిత్రీం శౌలూషికంచ పావకం పశ్చిమాముఖాన్ ।
భౌమం గుహం చ దుర్గాంచ యమం మన్దం చవై తతః ॥ 8

రోహిణ్యస్సప్తభిర్యుక్తం సప్తమాతృస్సమర్చయేత్ ।
ఉత్తరాభిముఖాన్యర్చ్య ఆగ్నేయాదీని కారయేత్ ॥ 9

పశ్చిమే నైరుతాద్యాది మహాకాళ్యాదినార్చయేత్ ।
విష్ణుంచ వరుణంచైవ బుధం జ్యేష్ఠాం తథైవచ ॥ 10

పుష్పరక్షకవాయూచ ప్రాఙ్ముఖాంశ్చ సమర్చయేత్ ।
వాయవ్యాదీశపర్యన్తం దక్షిణాభిముఖాన్క్రమాత్ ॥ 11

శుక్రంచ భార్గవాదీంశ్చ సప్తచఋషయస్తథా ।
భాగీరథీం కుబేరంచ ఇన్దుభూతాన్సమర్చయేత్ ॥ 12

ద్వారే ద్వారాధిదైవత్యం ధాత్రాదీన్సమ్యగర్చయేత్ ।
విమానం పరితోభ్యర్చ్య న్యక్షాదీనర్చయేత్క్రమాత్ ॥ 13

అనపాయినమభ్యర్చ్య దేవస్యాగ్రే నిధాయచ ।
భూతద్వయం తథాతార్క్ష్యం తథాచైవామితంపునః ॥ 14

చక్రం, శఙ్ఖారవిన్దేచ అర్ఘ్యాన్తంచ సమర్చయేత్ ।
ఏవం క్రమేణ చాభ్యర్చ్య సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః ॥ 15

అథవక్ష్యే విశేషేణ సభ్యాదీంశ్చాపి హూయతే ।
సహస్రాహుతి పూర్వం స్యాత్పద్మాగ్న్యన్తం పృథక్శృణు ॥ 16

సభ్యే ప్రధానహోమః

సభ్యాగ్నించ పరిస్తీర్య ప్రాణాయామాదిపూర్వకమ్ ।

సహస్రాహుతిహోమః

స్వస్తిచైవేతిహుత్వాతు తథాచైవప్రజాపతేః ॥ 17

అగ్నిర్ధీమతయేత్యుక్త్వా అదిత్యేభ్యస్తథైవచ ।
విశ్వేదేవేభ్య హుత్వాతు మరుద్గణేభ్య ఏవచ ॥ 18

భూరగ్నయే భువోవాయు స్సువరాదిత్యభూర్భువః ।
దశకైశ్శతశోహుత్వా సహస్రాహుతిరుచ్యతే ॥ 19

వ్యాహృతిత్రయన్యాసః

ఏవంహుత్వా పఠేద్విద్వాన్సువర్భువర్భూరితిచ ।
బింబస్య మూర్ధ్నిపాదాన్తం న్యసిత్వా దేశికోత్తమః ॥ 20

అకారాదిక్షకారాన్తం న్యసిత్వా సర్వసన్ధిషు ।
లలాటాదిషు సర్వేషు వృషణాన్తన్తు విన్యసేత్ ॥ 21

న్యసిత్వైవం క్రమేణైవ విశేషమితికథ్యతే ।

సర్వదైవత్యమ్

అథవ్యక్షే విశేషేణ సర్వదేవ క్రమంపరమ్ ॥ 22

దేవదేవం ప్రణమ్యైవ సభ్యాగ్నేస్తు పరిస్తరేత్ ।
సర్వదైవత్య మన్త్రాంస్తు హుత్వా తద్దేశికోత్తమః ॥ 23

చిరాయుషం యమిత్యుక్త్వా పుణ్యౌఘేతిసముచ్చరన్ ।
ద్వౌ మన్త్రౌ మార్కండేయాయ పద్మాపిత్రేభృగవేచ ॥ 24

ఇమౌ ద్వౌ మన్త్రౌ భృగవే ధ్యాత్వా చైవ సుహూయతామ్ ।
బ్రహ్మజం హిరణ్యగర్భౌ బ్రాహ్మం చేతిద్వయంస్మృతమ్ ॥ 25

రుద్రమన్యం త్ర్యంబకౌ ద్వౌ త్ర్యంబకాయేతిచోచ్చరన్ ।
ద్యావాపృథివీస్వాహేతి ధాత్రాదిద్వారదైవతమ్ ॥ 26

యస్యాశ్శ్రియోవా ఇత్యుక్త్వా విధాత్రే ద్వారదైవతమ్ ।
తస్యుషోధృత్యమన్త్రన్తు భువంగం తత్ర హూయతే ॥ 27

యఏషభిభ్రేత్యుచ్చార్య పతంగం తత్ర హూయతే ।
వితత్యవిశ్వమిత్యుక్త్వా పతిరంచైవహూయతే ॥ 28

యోనోభిరక్ష ఇత్యుక్త్వా వరుణంతత్రహూయతే ।
మణికాయమునీన్ద్రేతి సన్ధ్యాయైఇతిబ్రువన్ ॥ 29

సన్ధ్యాంచ తాపసా యేతి తాపసం విఖనసంచ (?) ।
వైఖానసాయాచ్యుతేతి కిష్కిన్ధాయేతి చక్రమాత్ ॥ 30

తీర్థాయచేతి తీర్థాయ ద్వారపాలాన్ హునేత్క్రమాత్ ।
త్రాతారమిన్ద్రమిత్యాద్యైః మన్త్రైరింద్రం యజేత్క్రమాత్ ॥ 31

అగ్నిర్మూర్ధేతిమన్త్రేణ అయమగ్నిరితి బ్రువన్ ।
ఏవం మన్త్ర ద్వయం హుత్వా పావకం పరిపర్యతే ॥ 32

యమోదాధారిత్యాది యామ్యం తత్రైవ హూయతామ్ ।
వసవః ప్రథమేత్యుక్త్వా సహస్రాక్ష ఇతిబ్రువన్ ॥ 33

ద్వయోర్నిఋతి దైవత్యం హుత్వా తత్ర సమాహితః ।
యేతేశత మిత్యాదివారుణం చైవతుహూయతామ్ ॥ 34

మరుతః పరమాత్మేతి మరుతోగణ ఇత్యపి ।
ఏవం మన్త్రద్వయం హుత్వా వాయుదైవత్యముచ్యతే ॥ 35

మిశ్రవాసఃకౌబేరం కుబేరం చాత్ర హూయతామ్ ।
ఈశానస్సర్వలోకానామీశ ఈశేతిచోచ్చరన్ ॥ 36

ఏవమీశానదైవత్యం యజనం తత్రకారయేత్ ।
ఉదుత్యం చిత్రమిత్యుక్త్వా భాస్కరస్య విశేషతః ॥ 37

అన్యైరనేకమన్త్రేణ అనువాకేన చోచ్చరన్ ।
మమాగ్నేవర్చమన్త్రేణ అహమగ్నేఽగ్నిమన్త్రవిత్ ॥ 38

అగ్నఆయాహి వీతేతి భౌమస్యైవత్రయో యజేత్ ।
ప్రభుర్దేవేతి మన్త్రేణ గ్రహాధిపతిముచ్చరన్ ॥ 39

అసితం చైవ హుత్వాతు కారయేద్దేశికోత్తమః ।
బృహస్పతేత్యాదిహుత్వా బార్హస్పత్యం ప్రచక్షతే ॥ 40

శ్రవిష్ఠజోయ ఉచ్చార్య తద్విష్ణోః పరమంపదమ్ ।
తద్విప్రాస ఇతిప్రోచ్య బుధస్యైవచహోమయేత్ ॥ 41

ప్రజాపతేనత్వదుచ్చార్య సుభూః స్వయమితిబ్రువన్ ।
శుక్రస్యైవ యజేత్పశ్చా భూభామినీతిఉచ్యతే ॥ 42

ఇష్టగామినీత్యుచ్చార్య గంగాయైవ జుహోతివై ।
సోమయాస్తేతిమన్త్రేణ యాతేధామానిచోచ్చరన్ ॥ 43

ఏతదిందుద్వయంహుత్వారుద్రమన్యంత్ర్యంబకమ్ ।

రౌద్రమన్త్రహోమాన్తే హస్తప్రక్షాళనపూర్వకమాచమనమ్

త్రినేత్రంచైవ హుత్వాతు హస్తం ప్రక్షాళ్య చాచమేత్ ॥ 44

జగద్భువం యజేచ్చైవ జగద్భువఇతీరయన్ ।
సుబ్రహ్మణ్యో బృహస్పృతే సుబ్రహ్మణ్యోరుద్రభువః ॥ 45

జగద్భువస్సుబ్రహ్మణ్యో జగద్భువోయోయజచ్చ ।
ఏతాని రససంఖ్యాని షణ్ముఖస్యైవ హూయతామ్ ॥ 46

అతోదేవాదిమన్త్రేణ ఇదంవిష్ణురితిబ్రువన్ ।
ఏవంమన్త్రద్వయంహుత్వా పురుషస్యాధిదైవతమ్ ॥ 47

యాబ్రహ్మచారిణ్యుచ్చార్య సాచారుజన్మముచ్చరన్ ।
మహాకాళైవహుత్వాతు తేనైవాత్రయజేత్క్రమాత్ ॥ 48

ఏషామరాణాం యామ్యేతి జ్యేష్ఠాం చైవ యజేత్క్రమాత్ ।
షడ్భిశ్చ జాతవేదేతి దౌర్గమన్త్రం యజేత్క్రమాత్ ॥ 49

నన్దిన్యామూలఇత్యుక్త్వా ఆపోవివేశచోచ్చరన్ ।
శాఖిన్యైవం యజేచ్చైవ తేనమన్త్రముదీరయన్ ॥ 50

శాఖాభూతేతిమన్త్రేణ దేవీప్రవాహినీతథా ।
వేగిన్యైవతతో హుత్వా తత్రమన్త్రం సమీరయేత్ ॥ 51

బిసినీ భూతమన్త్రేణ విద్యుతాయేతిచోచ్చరన్ ।
శాఖిన్యైవంయజేత్తత్ర జపిత్వామన్త్రవిత్తమః ॥ 52

గంగావాణీతి మన్త్రేణ విద్వాన్నేతిసముచ్చరన్ ।
జారిణ్యైవ యజేత్పశ్చాదుక్తమన్త్రేణకారయేత్ ॥ 53

మాతాహ్యమేయ మన్త్రేణ ఆయామహంచేత్యుచ్చరన్ ।
దామిన్యాశ్చైవ దైవత్యం జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ 54

యయాసత ప్రసవ్యేతి దదృణ్యా పరికీర్తితౌ ।
యాభ్యోహితప్తముచ్చార్య యామానసామిత్యుచ్చరన్ ॥ 55

ఏవంచైవతు హుత్వాతు రోహిణీగణముచ్యతే ।
యతస్వమాసీదస్మా ఇత్యేతౌ మన్త్రౌ భృగోరపి ॥ 56

కస్యాంగిరావిస్మాపయతి మన్త్రద్వయంచాంగిరాః ।
వ్యావర్ధతే సస్మారేతి పులహాయ సుహూయతామ్ ॥ 57

యసాషోదాన ఆనన్దః పులస్త్యాయ జుహోతిచ ।
ప్రప్రాయశోయే నిష్యంత క్రతవే తు తథాయజేత్ ॥ 58

యోనోవశిష్ఠ ఇత్యుక్త్వా తథాసప్తోత్తమాయవై ।
వసిష్ఠస్య యజేత్తత్ర యఆనసూయేతిబ్రువన్ ॥ 59

యఏషదిగ్భ్య ఇత్యుక్త్వా అత్రించైవ సుహూయతామ్ ।
సఏకోభూవిత్యుక్త్వా యస్తైష్ఠుభమితిబ్రువన్ ॥ 60

ఏతాన్యాకాశదైవత్యం జ్ఞాత్వాచైవ విచక్షణః ।
ప్రక్రమ్యాయోమాతరిశ్వా వాయోశ్చైవజుహోతిచ ॥ 61

వృషాకపేఓజోభిమానీ పావకస్యచహూయతే ।
ఆపోవిశ్వేతి చాతుర్యం జలం తస్యాధిదైవతమ్ ॥ 62

తయాదిత్యా తత్రీణ్యేషా పృధివ్యాశ్చజుహోతివై ।
పావకాన మహో అర్ణ ఇతిసారస్వతం యజేత్ ॥ 63

శగ్ంసానియచ్ఛద్భ్యాయేతి పవిత్రీం చసుహూయతామ్ ।
యఉత్తమోగ్నేః పధేతి జుహుయాన్నృక్షదైవతమ్ ॥ 64

యమర్పయన్తి యస్సంహ వివస్వతే చహూయతామ్ ।
ఋచామధీనీతాం ధృతిమిత్ర స్యైవజుహోతివై ॥ 65

యేనేష్టేచ సమూహ్యేతి మహీధరం తు హూయతామ్ ।
చరుంపచేద్యచ్ఛుల్యాం చ హవిరక్షకముచ్యతే ॥ 66

చతుర్ముఖీయాలోకేతి బ్రాహ్మణ్యైచ యథాక్రమమ్ ।
తథా త్రిణేత్రీ చిహ్నేతి గణేశ్వర్యై జుహోతివై ॥ (రుద్రాణ్యై) 67

జ్వాలమాలాబాలాన్హరీ షణ్ముఖ్యైవ సుహూయతామ్ ।
యుగే యుగే సర్వం రమా వైష్ణవ్యైచ జుహోతివై ॥ 68

కల్పేష్వంతేష్వితీత్యుక్త్వా వారాహ్యైవ జుహోతివై ।
సాసర్యమాలాధరీతి ఇంద్రాణ్యైవ జుహోతివై ॥ 69

చణ్డీహరీమోహీతిచ ఏవం కాల్యై జుహోతివై ।
ధాతాస్యవిశ్వం, పుల్లేతి జుహుయాత్పుష్పరక్షకమ్ ॥ 70

విశ్వాన్బలీతి సౌర్యేతి బలిరక్షకహూయతామ్ ।
ఆగ్నేయోప్రైషామితి విష్వక్సేనం యజేద్బుధః ॥ 71

శతధారం కదాపీతి జుహుయాత్తార్క్ష్యదైవతమ్ ।
ధర్మోఘమా యోగన్ధరంజుహూయాద్వైష్ణుదైవతమ్ ॥ 72

యమర్పయన్తి శన్నోని శేషదైవం జుహోతివై ।
భూమానన్తో వన్యోనేతి జుహుయాత్తత్ర నేమినే ॥ 73

ఆసాగ్ర ఓజ ఇత్యాది ధ్వజం తత్రైవహూయతామ్ ।
తన్మాయశోస్మాదుపాస్యేతి శంఖాయ యజేద్బుధః ॥ 74

భూతానాం భూతభూతేతి మహాభూతం యజేద్బుధః ।
అక్షహన్తేయే భూతేతి పావకోర్జునం చయజేత్ ॥ 75

ఏతాన్సర్వాంశ్చ దేవానాం మన్త్రై హుత్వాయథాక్రమమ్ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ తథా మిన్దాహుతీహుతమ్ ॥ 76
ఆశ్రావితాదీనన్తేషు త్రిరావృత్య క్రమాద్యజేత్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం వాసాధికారే
సర్వదైవత్యం నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః

13. అథ త్రయోదశోఽధ్యాయః

ఆహవనీయే ప్రధానహోమః

అత ఊర్ధ్వం, ప్రవక్ష్యామ్యాహవనీయాదిషుక్రమమ్ ।
యజేత్పురుషసూక్తన్తు, షోడశావర్త్య కారయేత్ ॥ 1

సకృజ్జయాదీన్హుత్వాతు కేచిదాహవనీయకే ।

అన్వాహార్యే

అన్వాహార్యస్య కుణ్డేతు విష్ణుసూక్తం సుహూయతామ్ ॥ 2

బ్రాహ్మన్తువ్యాహతీఃశ్చైవ జయాదీన్జుహుయాత్క్రమాత్ ।

గార్హపత్యే

వైష్ణవాంశ్చ జయాదీంశ్చ జుహుయాద్గార్హపత్యకే ॥ 3

అథవాష్టాక్షరం మన్త్రం ద్వాదశాక్షరసంయుతమ్ ।
వైష్ణవం విష్ణుగాయత్రీం జుహుయాదితి కేచన ॥ 4

ఆవసథ్యే

ఆవసథ్యే విశేషేణ వైష్ణవంరుద్రసంయుతమ్ ।
అథవా కారయేద్విద్వాన్సూక్తమేకాక్షరాదికమ్ ॥ 5

విష్ణ్వాదిచాక్షహన్తాస్తు సర్వమూర్తీస్సుహూయతామ్ ।
ఆహవనీయోక్త మంత్ర సంఖ్యామావర్త్యహూయతామ్ ॥ 6

విపరీతంచరేద్విద్వాన్వినశ్యతి న సంశయః ।

యథోక్తద్రవ్యహీనే

యథోక్త ద్రవ్యహీనే తు గ్రామస్య యజమానయోః ॥ 7

ద్రవ్యహీనే తతోద్దిశ్య క్రియాహీనే విశేషతః ।

మన్త్రహీనే

తత్రైవ పుణ్యహానిస్యాన్మన్త్రహీనే విశేషతః ॥ 8

ఋత్విక్చైవ గురుశ్చైవ యజమానో నృపస్తథా ।
ఏతానాయుఃక్షయం జ్ఞాత్వా తస్మాత్సంపూర్ణమాచరేత్ ॥ 9

అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా మోహాద్వా వైరికారణాత్ ।
అర్థతేజో వినాశంచ అల్పాయుశ్చ భవేన్నరః ॥ 10

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన యథోక్త విధినాచరేత్ ।

పౌండరీకే ప్రధానహోమః

అథవక్ష్యే విశేషేణ పౌణ్డరీకాగ్నికుణ్డకే ॥ 11

మన్త్రద్రవ్య క్రియాదీనాం సర్వం కృత్వా విచక్షణః ।
సితం రక్తం వా పద్మంచ లబ్ధమానీయచాదరాత్ ॥ 12

కాపిలేన ఘృతాప్లుత్యసితం రక్తమథాపివా ।
అబ్జాగ్నిన్తు పరిస్తీర్య ప్రజ్వాల్యైవ విచక్షణః ॥ 13

అథవా చరుణాజ్యేన పౌరుషేణ సమన్వితమ్ ॥ 14

మహాశాన్తిహోమః

రుద్రసూక్తం తతో హుత్వా సూక్తం గోదానకైర్యుతమ్ ।
ఆత్మసూక్తం యజేచ్చైవ వైష్ణవం సూక్తమేవచ ॥ 15

ఏవంసూక్తం సకృద్ధుత్వా మహాశాన్తిరిహోచ్యతే ।
అథవాచేద్విశేషేణ హోతవ్యం మన్త్రపారగాః ॥ 16

అపూపసక్తులాజైశ్చ తిలచూర్ణైస్సహైవతు ।
ఆజ్యేనాప్లుత్య మన్త్రజ్ఞః ప్రత్యగ్నిం చ జుహోతివై ॥ 17

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పౌరుషేన సమన్వితమ్ ।
మహాశాన్తిరితీత్యుక్త్వా సమస్త దురితాపహమ్ ॥ 18

పారమాత్మిక మబ్జాగ్నౌ జుహుయాత్తదనుక్రమాత్ ।
కాపిలేన ఘృతాప్లుత్య శ్వేతపద్మ యుతంక్రమాత్ ॥ 19

ప్రత్యేకం విష్ణుగాయత్ర్యా అష్టోత్తరశతం యజేత్ ।

పారమాత్మికమ్

అథవా జుహుయాత్తత్ర బిల్వపత్రం ఘృతాప్లుతమ్ ॥ 20

విష్ణుస్సర్వేషాముచ్చార్య సుసూక్ష్మ జ్యోతిముచ్చరన్ ।
ఈశోయస్మేతి చోచ్చార్య రాయామీశం తతఃపరమ్ ॥ 21

యోబ్రహ్మ శబ్దముచ్చార్య యోవాత్రిమూర్తిరుచ్చరన్ ।
యద్వాకృతం సముచ్చార్య కః కోశం తు తతఃపరమ్ ॥ 22

యంయజ్ఞేతి మన్త్రేణ యోవాగవిష్ఠ ఉచ్చరన్ ।
యోవావాయురితీత్యుక్త్వా త్వమగ్నేత్రిగుణోవరః ॥ 23

త్వంజీవస్త్వమన్త్రేణ భూమేర్వితన్వన్నుచ్చరన్ ।
మనస్త్వం భూత్వా త్వంబుద్ధిర్యస్సూక్ష్మాన్యస్యవాభయాత్ ॥ 24

యంత్వాం సర్వపాలనేతి యస్త్వం కామోసముచ్చరన్ ।
అజ్ఞాదజ్ఞాత్సమన్త్రేణ యోమోహయ సమాపయేత్ ॥ 25

యోద్వాదశాత్మా ఇత్యుక్త్వా యోబ్రహ్మా బ్రహ్మవిదేతి ।
సారస్వతోవామన్త్రేణ యోవా పరం సముచ్చరన్ ॥ 26

యోదోషశ్చతురశ్చేతి యస్యైతావా యథాక్రమమ్ ।
వాకోవా అను ద్వావేతౌ యోవాఆయుర్యజేత్క్రమాత్ ॥ 27

యోవాతేజేతిమన్త్రేణ సహసంపా సముచ్చరన్ ।
యోవా సహస్రం స్వాతిగాసత్వం సత్యో సముచ్చరన్ ॥ 28

సత్యస్సత్వం పుణ్యమితి సత్యోజ్యోతిరితీరయన్ ।
కామీముమాచ ఉచ్చార్య ఆరిణీవా తతః పరమ్ ॥ 29

తత్సత్వోవేమన్త్రేణ యజేద్విష్ణుంసమన్త్రతః ।
తద్భూర్భూస్థం భూమన్త్రేణ ఆపోవాఆప ఉచ్చరన్ ॥ 30

త్రయీవాకామ మిత్యుక్త్వా ద్యౌవాముఖ్య ఇతిబ్రువన్ ।
సఏకైకస్స ఇత్యుక్త్వా స్వయమాదిరితిబ్రువన్ ॥ 31

యస్స్వయంసృష్టమిత్యుక్త్వా స్వౌజసాసార్వముచ్చరన్ ।
క్ష్మామేకామితి మన్త్రేణ యఃకున్థేతి సముచ్చరన్ ॥ 32

యోవాపృథాంచ మన్త్రేణ యాం గాముశన్తిముచ్చరన్ ।
ప్రజాపతేనత్వేత్యుక్త్వా యోధూర్ధరమితీరయన్ ॥ 33

యోవావ్యహింసీత్యుచ్చార్య తపోనిధిమితీరయన్ ।
యోవానృసింహ ఇత్యుక్త్వా రయిఃకకుత్సన్సముచ్చరేత్ ॥ 34

రాకామహేతిమన్త్రేణ వేదాహమితిచోచ్చరన్ ।
దిగ్దోషాయస్య ఉచ్చార్య పద్మాస్యేతి సముచ్చరన్ ॥ 35

యఃపుణ్డరీక ఇత్యుక్త్వా రయీణాం పతిముచ్చరన్ ।
రాయాం పతత్ర ఇత్యుక్త్వా యత్సారభూతమిత్యుత ॥ 36

ఫలోవాఏష ఉచ్చార్యధూర్ణోవహసహాహితః ।
విశ్వం భిభర్షీత్యుక్త్వాతు సోవా స్వరూపముచ్చరన్ ॥ 37

భూర్భువంవేతి మన్త్రేణ దాక్షాయణ్యాం యజేద్బుధః ।
ఆశాస్సమస్తా ఇత్యుక్త్వా యోజజ్ఞమమితీరయన్ ॥ 38

యోవాదశానాం హుత్వాతు చత్వారోదోషముచ్చరన్ ।
..... ఉచ్చార్యాణోరణీయానితి బ్రువన్ ॥ 39

.....ష్ఠ ఇత్యుక్త్వా బ్జోజుషంతం సముచ్చరన్ ।
....త్మగుప్తాం హుత్వాతు యంచింతంచ సుహూయతామ్ ॥ 40

పుణ్యాంచ పుణ్య ఇత్యుక్త్వా సోనోభూతో సముచ్చరన్ ।
సత్యేవ నిత్యమిత్యుక్త్వా యాగావాయుస్తథైవచ ॥ 41

సరోత్తమర్జోతిరితి సత్వానిర్భిణ్డమేవచ ।
యస్యేచ్ఛాలోకేవేతిచ యోవేదాదిస్సమాహితః ॥ 42

యోవావ్యక్తమితీత్యుక్త్వా యోవాభూతే సముచ్చరన్ ।
సత్యస్సత్యస్థ ఇత్యుక్త్వా ఋతంసత్యం సమాచరేత్ ॥ 43

అంరాజిమన్తమిత్యుక్త్వా మామాత్మేతి సముచ్చరన్ ।
ఏవం క్రమేణ జుహుయాద్దేవ దేవమనుస్మరన్ ॥ 44

పారమిత్మికమిత్యుక్తం సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః
అపరే వక్ష్యతే విద్వానష్టాశీతిక్రమం విదుః ॥ 45

అష్టాశీతిః

అథవక్ష్యే విశేషేణ అష్టాశీతి క్రమం త్వహమ్ ।
ఆద్యన్తం ప్రతి మన్త్రేణ స్మృత్వా దేవం ద్విజోత్తమాః ॥ 46

ఆదావన్తే సకృద్ధత్వా వ్యాహృతీరితి కేచన ।
విష్ణవే, విష్ణవేస్వస్తిదాయ విష్ణవే సర్వన్థరాయచ ॥ 47

విష్ణవే సర్వగోప్త్రేచ విష్ణవే నర్వాత్మనేపిచ ।
విష్ణవే సర్వదేవాత్మనే విష్ణవే సర్వవేదాత్మనే ॥ 48

విష్ణవే సర్వమునీనామాత్మనే విష్ణవేయోగసన్ధారణాయ, విష్ణవే సర్వప్రతిష్ఠాయచ, ఏతైశ్చదశభిర్హుత్వాదేవదేవ మనుస్మరన్, నారాయణాయ నారాయణాత్మనే, నారాయణాయ సర్వదేవాత్మనే, నారాయణాయేన్ద్ర రూపోయ, నారాయణాయ సంయమనాధిపతయే, నారాయణాయ సమ్భోగపతయే, నారాయణాయ సర్వతృప్తిప్రదాయ, నారాయణాయా నన్తాత్మనే, నారాయణాయ బ్రహ్మేశాత్మనే, నారాయణాయ ప్రజాపతయే, నారాయణాయానన్తశయనాయ, ఏవమేకాదశైర్హుత్వా దేవమానమ్య మన్త్రవిత్, పుణ్యనారాయణాయ, పుణ్యనారాయణాయ త్రిదశాధిపతయే, పుణ్యనారాయణాయ వటాక్షవాసినే ॥ పుణ్యనారాయణాయ పాదార్చిషే, పుణ్యనారాయణాయ బాలరూపిణే, పుణ్యనారాయణాయ మాయారూపిణే, పుణ్యనారాయణాయ ప్రబోధినే, పుణ్యనారాయణాయ సర్వాధిష్ఠానాయ, పుణ్యనారాయణాయ సర్వప్రహరణాయ, పుణ్యనారాయణాయ మూర్ధ్నిస్థానాయ, ఏవం దశభిర్మన్త్రైర్హుత్వా ॥ సమ్యగ్ధ్యానపరాయణః, బాలాయ, బాలాయవటపత్రశాయినే "ఏవం మన్త్రద్వయం హుత్వా, కేశవం మనసాస్మరన్ సత్యాయసత్యనిష్ఠాయ, సత్యాత్మనేసత్య నిత్యాయ, సర్వేత్వగ్ంహి సత్యేసత్యం ప్రతిష్ఠాయ, సత్యాయ సర్వలోక ప్రవర్తినే, సత్యాత్మ దేవాయ, సత్యమోదాయ, సత్యసోపానకాయ, త్వంహి సత్యాత్మన్హుత్య నిష్ఠోద్భవాయ, ఏతైశ్చ దశభిర్హుత్వాస్మృత్వా దేవం జనార్దనమ్, పురుషాయ, పురుషసంస్తుతాయ, పురుషసమధీతాయ, పురుషనిష్ఠాయ, పురుషాత్మనే,

పురుష పురుషాయ, పురుషాయ జగన్మిత్రాయ, పురుషాయ జగదాధారాయ, పురుషాయ జగత్ప్రవర్తినే, పురుషాయ జగద్ధేతవే, ఏవంహుత్వా దశభిశ్చైవ స్మృత్వాదేవం జగద్గురుమ్ ॥ విష్ణు క్రీడాత్మనే, భూమిసంక్రీడాత్మనే, జగన్మోదాయ, జగద్ధితాయ, నిఖుర్యపాయ, కాయ, కస్మై, కతమస్మై సర్వస్మై, విష్ణవే, విష్ణవే మన్త్రసందృహణాయ, ధృవరూపిణే, సంవృతాత్మనే, సంప్రీతికరాయ, సర్వశుభప్రదాయ, అశుభనాశాయ, శుబసంబర్హణాయ "ఏవం సప్తదశైర్మన్త్రైరచ్యుతం మనసాస్మరేత్;" పుణ్యాయ, పుణ్యాయ బలోర్జితాయ, పుణ్యాయ జయ సమృద్ధాయ, పుణ్యాయ కామానన్ద జననాయ పుణ్యాయ సర్వానన్దాయ, పుణ్యాయ సమృద్ధాయ, పుణ్యాయ శ్రీనిధానాయ, పుణ్యాయ బ్రహ్మసన్దృహణాయ, పుణ్యాయ వరస్థానాయ, పుణ్యాయ లోకసమ్భావనాయ, పుణ్యాయాద్భుతాయ, పుణ్యాయానాదినిధనాయ, పుణ్యాయామితమహిమ్నే, పుణ్యాయాత్యన్తహితాయ, పుణ్యాయ సర్వప్రతిష్ఠాయ, పుణ్యాయ సర్వలోక ప్రతిష్ఠాయ, పుణ్యాయ సర్వలోక శుభావహాయ, పుణ్యాయ సర్వాత్మనే ॥

ఏవమష్టాదశైర్మన్త్రైర్జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ 49

ఉక్తం విఖనసా ఏవమష్టాశీతిక్రమం స్మృతమ్ ।

గార్హపత్యాదిషు స్విష్టకృత్

గార్హపత్యావసత్థ్యాశ్చాహవనీయాది ఏవచ ॥ 50

అన్వాహార్యాగ్ని కుణ్డేచ స్విష్టాకారం పృథగ్యజేత్ ।
సభ్యంశ్చ పౌణ్డరీకంచ స్విష్టాకారంవినాచరేత్ ॥ 51

చతుర్దిక్షు వేదాధ్యయనమ్

ఋగ్వేదం పూర్వభాగేతు దక్షిణేతు యజుస్తథా ।
సామన్తు పశ్చిమేభాగే అథర్వన్తూత్తరే క్రమాత్ ॥ 52

ఏవమధ్యయనం ప్రోక్తం ఋచాంప్రాచీరితి శ్రుతిః ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఋగ్వేదాదిక్రమంచరేత్ ॥ 53
విపరీతంచరేచ్చైవ నిష్ఫలం తదుదాహృతమ్ ॥
ఏవమధ్యయనం కుర్యాత్సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం వాసాధికారే
పారమాత్మికం అష్టాశీతిక్రమోనామ త్రయోదశోఽధ్యాయః

14. అథ చతుర్దశోఽధ్యాయః

సభ్యప్రధానపూర్వకవసోర్ధారాహోమమ్

పశ్చాత్సభ్యం పరిస్తీర్య వసోర్ధారాం సమాచరేత్ ।
స్రువంగృహీత్వా హస్తేన పూర్వోక్తాజ్యం ప్రగృహ్యచ ॥ 1

స్రువేణస్రావయేద్విద్వానవిచ్ఛిన్నం సమాచరేత్ ।
విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య పురుషసూక్త మతఃపరమ్ ॥ 2

శ్రీసూక్తం భూమిదైవత్యం ఆతోదేవాది వైష్ణవమ్ ।
ఏకాక్షరాదిసూక్తంచ విష్ణుగాయత్రియాయుతమ్ ॥ 3

ఏతైశ్చ సప్తభిస్సూక్తైశ్చతురావర్త్య హూయతామ్ ।
ఏవంకర్తు మశక్తశ్చే త్సకృద్వా తత్ర కారయేత్ ॥ 4

ఏవమేవ క్రమేణైవ రాత్రిశేషం వ్యపోహ్యచ ।

శయనాధివాసస్థిత దేవప్రబోధః

తతఃప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వా సూత్రోక్తవర్త్మనా ॥ 5

నిత్యకర్మసమాప్యైవ వ్రజేద్దేవస్య మన్దిరమ్ ।
పాదౌ ప్రక్షాళ్యచాచమ్య దేవముత్థాప్య మన్త్రవిత్ ॥ 6

పూర్వ వస్త్రం విసృజ్యైవ పునరన్యం సమాచరేత్ ।
ఉత్సవోక్తేన మార్గేణ సర్వాలంకారమాచరేత్ ॥ 7

గర్భాగారే పీఠకల్పనమ్

పశ్చాదాలయమావిశ్య సూత్రేణపదమాచరేత్ ।
పూర్వాన్తముత్తరాన్తంచ షట్సూత్రంచ ప్రసార్యచ ॥ 8

మధ్యపదే విశేషేణ పీఠం సమ్యక్ప్రకల్పయేత్ ।
ఉక్తబీజం స్థలే న్యస్య బిన్దుం ప్రణవసంపుటమ్ ॥ 9

ఊర్ధ్వే పీఠం ప్రకల్ప్యైవ శిల్ప శాస్త్రోక్తమార్గతు ।
వృత్తంవా చతురశ్రంవా పద్మాకారమథాపివా ॥ 10

అన్యద్భద్రాకృతించైవ వైనతేయయుతంపునః ।
తదూర్ధ్వేకల్పయేద్విద్వాన్నవభాగం విభాగశః ॥ 11

రత్నన్యాసావటే దుకూలాచ్ఛాదనమ్

పూర్వోక్తేనక్రమేణైవ రత్నం సమ్యక్ప్రకల్పయేత్ ।
సుధయా పరిపూర్యైవ క్షౌమేణాచ్ఛాదయత్పునః ॥ 12

తత్కాలే యజమానోఽపి ఆచార్యాదీన్ప్రణమ్యచ ।

ఆచార్యాదీనాం దక్షిణాదానమ్

వస్త్రోత్తరీయాభరణైరలంకృత్య ప్రయత్నతః ॥ 13

సోదకం దక్షిణాం దద్యాద్విపరీతం న కారయేత్ ।
ఏకవింశతి నిష్కన్తు గురవే దక్షిణాం దదేత్ ॥ 14

ప్రత్యేకం స్థాపకాదీనాం నిష్కమేకాదశందదేత్ ।
సభ్యాధ్వర్యోర్విశేషేణ తథాహోతృసమాయుతమ్ ॥ 15

పౌణ్డరీకస్య చాధ్వర్యోః ప్రత్యేకం పఞ్చనిష్కకమ్ ।
అన్యదాహవనీయాద్యధ్వర్యూణాంచ చతుష్టయమ్ ॥ 16

ప్రత్యేకం రుద్రనేత్రాఖ్యం నిష్కం దత్వా సమాహితః ।
పరిషద్ధోమే చాధ్వర్యో రన్యేషాన్తు పృథక్చరేత్ ॥ 17

నిష్కం పాదాధికం దత్వా సంపూర్ణమితిపద్యతే ।
యజనం దక్షిణాహీనం నిష్ఫలం దేశికోత్తమః ॥ 18

ఉక్త్వాధ్వర్యుస్స్వలాభేతు ఏకాధ్వర్యైవకారయేత్ ।

దేవ్యాదినాసహ దేవమాలయప్రవేశమ్

ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే వాదకాద్యాదినాహ్వయేత్ ॥ 19

యాత్రాసనోక్త మార్గేణ సర్వాలంకార సంయుతమ్ ।
తోయధారాసమాయుక్తం స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ 20

కుమ్భమాదాయ చాచార్యో వ్రజేయుస్తదనుక్రమాత్ ।
పశ్చాత్థాపకాదిర్దేవం దేవ్యౌచసన్నయేత్ బుధః ॥ 21

ప్రదక్షిణం శనైర్గత్వా దేవాగారం ప్రవిశ్యచ ।
దేవస్య దక్షిణేపార్శ్వే ధాన్యపీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ 22

స్థాపనమ్

పూర్వోక్త క్రమేణైవ స్థాపయిత్వా సురక్షయేత్ ।
తస్యదక్షిణ పార్శ్వేతు శ్రీదేవీం స్థాపయేద్బుధః ॥ 23

తస్యైవ వామపార్శ్వేతు మహీంచ ప్రతిష్ఠాపయేత్ ।
పవిత్రీహరిణీభ్యాన్తు సహైవాదాయచాదరాత్ ॥ 24

అథవా లబ్ధరూపాస్తు స్థాపయిత్వాసమర్చయేత్ ।

ఉత్సవాదిబేరాణాం స్థాననిర్ణయః

దేవస్య దక్షిణేభాగే ఔత్సవన్తు సమాస్తరేత్ ॥ 25

అథవా వామపార్శ్వేతు స్థాపయిత్వా విచక్షణః ।
స్నాపనం బలిబేరంచ దక్షిణే చోత్తరే తథా ॥ 26

ఏవంస్థానం సమీక్ష్యైవ సౌకర్యార్థంసమాచరేత్ ।
ఆసీనంవా శయానంవా స్థాపనంయది సంభవేత్ ॥ 27

అంగిరేణోక్త మార్గేణ కల్పయేద్దేశికోత్తమః ।
తత్తన్మన్త్రేణ సంస్థాప్య సూక్తం స్పృష్ట్వా జపేద్గురుః ॥ 28

తత్తత్పాదం స్పృశోభూత్వా సమ్యగ్ధ్యానపరాయణః ।

సూక్తాదిపఠనమ్

విష్ణుసూక్తంతు జప్త్వైవ పురుషసూక్తం చోచ్చరేత్ ॥ 29

ధృవంచ వైష్ణవం జప్త్వా దేవీభ్యాన్తు తథా పృథక్ ।
పూరకం కుమ్భకంచైవ రేచకశ్చ శరీరిణామ్ ॥ 30

క్రమాదారోహణంచైవ స్తమ్భనం చావరోహణమ్ ।
పూరకాద్యాస్త్రయఃకాలం సృష్టిస్థితి లయాత్మకమ్ ॥ 31

సూతకం ప్రేతకం చైవ పూతకం చ త్రికాలికా ।
నార్చయేదహ్నిరాత్రౌచ బాహ్యాభ్యన్తరయోర్హరిమ్ ॥ 32

సంధ్యాయామర్చయేత్ప్రాజ్ఞ స్సూతకంప్రేతకం వినా ।
సూతకే ప్రేతకే కాలే పూజాభవతి నిష్ఫలా ॥ 33

సూతకే ప్రేతకంయాతి ప్రేతకే సూతకం వ్రజేత్ ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన పూతకే హరిమర్చయేత్ ॥ 34

ఏవందేవార్చనాకాలం జ్ఞాత్వాసర్వం సమాచరేత్ ॥ 35

బేరన్యాసః

బేరన్యాసం ప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ।
మూర్ధాది పాదపర్యన్తం న్యాసంకృత్వా విచక్షణః ॥ 36

వ్యాహృతి త్రయన్యాసక్రమః

ఆచార్యస్సకలం ధ్యాత్వా సుదృఢం విన్యసేద్బుధః ।
సువర్భువర్భూరిత్యాది చాక్షరాణాం విశేషతః ॥ 37

ఋషిచ్ఛన్దోఽధిదేవాంశ్చ క్రమాద్వక్ష్యే విశేషతః ॥
సువరితి సువర్లోకం భువర్లోకం భువస్తథా ॥ 38

భూలోకం భూరితిప్రోక్తం తస్మాల్లోకత్రయాత్మకాః ।
బిమ్బస్య హృదయే సమ్యఙ్న్యసేద్బీజాక్షరం పరమ్ ॥ 39

అక్షరత్రయన్యాసః

తదక్షరన్తు శుద్ధాత్మా ప్రణవైర్వేష్ట్య మన్త్రవిత్ ।
అకారస్య ఋషిః బ్రహ్మా గాయత్రీఛన్దఉచ్యతే ॥ 40

పరబ్రహ్మోచ తద్దేవః పరమాత్మేతికథ్యతే ।
రుక్మాభం పరమంబీజం సర్వకారణ కారణమ్ ॥ 41

తరుణార్క సహస్రాభం బ్రహ్మేశాఖ్యాం నమస్కృతమ్ ।
పద్మాసనస్థం దీర్ఘాక్షం శ్రీవత్సాలంకృతోరస్కమ్ ॥ 42

శఙ్ఖచక్రధరం సౌమ్యం సర్వాభరణభూషితమ్ ।

ప్రణవాక్షరప్రాధాన్యమ్

ఓం మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ ప్రణవం పరిపఠ్యతే ॥ 43

దేవాస్సప్రణవంయాన్తి తస్మాత్ప్రణవ ఉచ్యతే ।
ఓంకారాదుద్భవోబ్రహ్మ అన్తర్యామీ జగత్ప్రభుః ॥ 44

ప్రణవస్య ఋషిర్బ్రహ్మ ఛన్దోగాయత్రిరుచ్యతే ।
పరమాత్మా చతుర్వేదో గోత్రమాథర్వణం చ యత్ ॥ 45

భూరగ్న్యాత్మక ఇత్యుక్త్వా భువః ప్రాణాత్మనే త్యపి ।
సువస్సూర్యాత్మనేత్యుక్త్వా బ్రహ్మాత్మాభూర్భువస్సువః ॥ 46

సత్యాత్మనేఽస్త్రాయతథా పఞ్చాంగాని చభద్రతః ।
అక్షరాణాన్తు వక్ష్యామి దేవవర్ణాన్యనేకశః ॥ 47

ప్రణవాక్షరవిచారః

అకారం పృథివీ జ్ఞేయం పీతవర్ణేన సంయుతమ్ ।
అన్తరిక్షముకారన్తు విద్యుద్వర్ణ మిహోచ్యతే ॥ 48

మకారస్సువరితి ఖ్యాతా శుక్లవర్ణేన వర్ణకమ్ ।
తస్యప్రకృతి లీనస్య యః పరస్సమహేశ్వరః ॥ 49

అకారస్య మకారస్య బ్రహ్మణః పరికల్పితమ్ ।
బీజమోంకార వృక్షస్య వటస్యమణి కాయకా ॥ 50

శక్తిరస్య సమాఖ్యాతా అకారద్వితయాన్వితా ।
గాయత్రీచ తథానుష్టుబ్జగతీచ యథాక్రమమ్ ॥ 51

స్వరస్యోంకార వృక్షస్య త్రిష్టుబ్గాయ త్రిరుచ్యతే ।
అనాది బీజమవ్యక్తం అనన్తాక్షర మచ్యుతః ॥ 52

అమృతశ్చావ్యయస్తస్మాదకారో విష్ణురుచ్యతే ।
ఉత్తమోత్తమ మూర్ధ్నస్థ ముభయోశ్చ తతః పరమ్ ॥ 53

జగతశ్చ తతస్తస్మాదుకారో విధిరుచ్యతే ।
మిధ్యే సర్వస్య జగతో జగన్మధ్యేచ యస్సదా ॥ 54

మహతః పరమోమార్గో మకారః పరమేశ్వరః ।
ఏతానర్థాన్సమాహృత్య మునిభిః పరదర్శిభిః ॥ 55

ప్రణవస్తస్య ఋషిభిః ప్రజాపతిరిహోచ్యతే ।
దేవం బ్రహ్మాధిపం పీతం గోత్రం చాథార్వణం హి యత్ ॥ 56

ఛన్దశ్చ దేవీగాయత్రి రిత్యేవం మనసా స్మరన్ ।
ఏతన్న్యాసమిదం శృత్వా మయా చైవ శృణుష్వ వై ॥ 57

శ్రీకారలకారన్యాసక్రమః (శ్రీ మహీదేవ్యాః న్యాసక్రమః)

శ్రీకారం రుక్మవర్ణన్తు మంకణో ఋషిరుచ్యతే ।
ఛన్దో గాయత్రి రుద్దిష్టా దేవతా శ్రీరుదాహృతా ॥ 58

ఈకారం బీజమిత్యుక్తం శక్తిర్బిన్దురితి స్మృతమ్ ।
లకారం శుక్లవర్ణంతు విశ్వామిత్ర ఋషిస్మృతః ॥ 59

ఛన్ద శ్చానుష్టుబిత్యుక్తోదేవతా హరిణీ స్మృతా ।
పఠేత్త్వేకార బీజన్తు నాదం శక్తిరుదాహృతమ్ ॥ 60

పరివారదేవతానాం తత్తద్బీజాక్షరన్యాసః

సర్వేషాం పరివారాణాం హృదయేత్వక్షరం న్యసేత్ ।
ఉక్తబీజాక్షరం వాథ తన్నామాద్యక్షరన్తువా ॥ 61

మార్కణ్డేయం మకారంచ భృకారంచ భృగోస్తథా ।
మకారం బ్రహ్మణో స్తద్వదుకారం శంకరస్యతు ॥ 62

ఇన్ద్రస్యతు హకారం వా రకారం పావకస్యతు ।
యకారం యమదైవత్యం పకారం నైర్ఋతేస్తథా ॥ 63

వకారం వా యకారం వా వరుణస్య తథైవచ ।
వాయోర్యకారం రాకారం కుబేరేస్య తథైవచ ॥ 64

వికారం విష్వక్సేనస్య శకారం శఙ్కరస్యతు ।
రూకారం వా ఖకారంవా భాస్కరస్య విశేషతః ॥ 65

గకారం గరుడస్యాథ చకారం చక్రదైవతమ్ ।
ఛకారంచ ధ్వజస్యోక్తం శకారం శఙ్ఖ దైవతమ్ ॥ 66

భూకారం భూతదైవత్యం స్మృత్వా బీజాక్షరం స్యసేత్ ।
బీజాక్షరో విశేషేణ యస్య దేవస్య నోచ్యతే ॥ 67

తస్య బీజాక్షరం ప్రోక్తం తస్యనామాది చాక్షరమ్ ।
యద్దేవస్య చ యద్వర్ణం తద్వర్ణం తస్య చాక్షరమ్ ॥ 68

ఏవం క్రమేణ సంప్రోక్తం శృణుధ్వమృషి సత్తమాః ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే స్థాపన విధాన స్వరబీజాక్షరన్యాసం నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః

15. అథ పంచదశోఽధ్యాయః

కుమ్భస్పర్శనే ఏకాక్షరసూక్తజపః

అథవక్ష్యే విశేషేణ దేవతావాహనక్రమమ్ ।
ఏకాక్షరాదినా జప్త్వా శక్తికుమ్భం స్పృశన్జపేత్ ॥ 1

అక్షరన్యాసమ్

బింబస్యాఙ్గస్య కృత్స్నేతు న్యసిత్వా మన్త్రవిత్తమః ।
అకారాదిక్షకారాన్తం న్యసిత్వా సర్వసన్ధిషు ॥ 2

కూర్చేనాదాయ తద్భక్త్యా ధ్యానయుక్తం సునిశ్చలమ్ ।
ఇదం విష్ణురితీ త్యుక్త్వా ఆయాతు భగవానితి ॥ 3

బింబేష్వావాహనమ్

కూర్చేనాదాయ తచ్ఛక్తిం ధృవబేరస్య మూర్ధని ।
ఆవాహయేత్తు తచ్ఛక్తిం పఞ్చమూర్తి క్రమేణవై ॥ 4

అథవాఽచార్య హస్తేన తోయపుష్పాదినాహ్వయేత్ ।
అచలే దేవదేవేశం తద్వ్యాప్తం తిష్ఠతి శ్రుతిః ॥ 5

దేవ్యాదీనామావాహనమ్

సబ్రహ్మ సశివశ్చేతి ప్రణమ్యైవానుమన్యతే ।
పశ్చాద్దేవ్యౌ సమావాహ్య నమస్కుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥ 6

శ్రియేజాతేతి మన్త్రేణ శ్రియమావాహయేద్బుధః ।
మేదినీతిచ మన్త్రేణ హరిణీం సమ్యగాహ్వయేత్ ॥ 7

కౌతుకాది బేరేష్వావాహనమ్

కౌతుకం చోత్సవం చైవ స్నపనంచ తథైవచ ।
ధృవబేరాత్సమావాహ్య దీపాద్దీపమివ క్రమాత్ ॥ 8

ప్రణిధి ముద్ధృత్య తత్కాలే కూర్చేనావాహయేద్బుధః ।
కౌతుకస్యచ దేవ్యాదీనుత్సవస్య విశేషతః ॥ 9

సమ్యక్పూర్వవదాహృత్య చోక్తమన్త్రం సముచ్చరేత్ ।
యథాగార్హపత్యస్యాదాహవనీయాదిషు క్రమాత్ ॥ 10

అగ్నిం ప్రణీయ హుత్వాతు తథాచైవ ధృవస్యతు ।
కౌతుకాదీన్సమావాహ్య విధినా సమ్యగర్చయేత్ ॥ 11

ద్విధాచావాహనం ప్రోక్తం అచలే తత్తథాచలే ।
అచలే నిష్కళం ప్రోక్తం చలం తస్య ధ్రువాదిషు ॥ 12

పూర్వంతు నిష్కళం ధ్యాత్వా ధ్రువేచావాహయేత్తతః ।
అథవా చేద్విశేషేణ ఆహూయాత్ర విధిం స్మృతమ్ ॥ 13

అచలం ధృవబేరంచ చలం తత్రైవ జంగమమ్ ।
పూర్వం ధ్రువాదావాహ్య తస్మాదావాహయేచ్చలే ॥ 14

నవధా మార్గమాలక్ష్య యథేచ్ఛం కర్తురిచ్ఛయా ।
నిత్యం విధివదభ్యర్చ్య యథారూపం ప్రకల్పయేత్ ॥ 15

అర్చకాదీనాం భూమిభోగక్రమః

భూమి భోగక్రమం చైవ తథావై చార్చకాదిషు ।
వాదకాన్ దేవదాస్యాదీన్ నృత్తగేయాన్ వినిర్దిశేత్ ॥ 16

సర్వమాచార్య హస్తేతు దత్తమేకం నసంశయః ।
ఏవం క్రమేణ తత్సర్వం సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః ॥ 17

లోహశిలాదిషు దానశాసనమ్

శిలాయాం లేఖయేచ్చైవ తామ్రపత్రే తు లేఖయేత్ ।
విపరీతం న కుర్వీత విధినా పరికల్పయేత్ ॥ 18

యాగద్రవ్యం ఆచార్య ప్రతిగ్రహమ్

యాగోపయుక్త ద్రవ్యాణి సర్వమాదాయ బుద్ధిమాన్ ।
ఆచార్యాయ ప్రదాతవ్యం దత్వోదక పురస్సరమ్ ॥ 19

అన్యథా యజమానస్య నిష్ఫలంత్విది శాసనమ్ ।
అథవా యజమానస్య కారయేదత్రిణోక్తవత్ ॥ 20

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా ఐహికాముష్మిక ప్రదమ్ ।
స్వపుత్ర దారకక్షేత్రం మిత్రం చ కులమేవచ ॥ 21

పశుపుత్ర వాహనాది వృద్ధ్యర్థన్తు విశేషతః ।
సువర్ణరత్న ధాన్యాది సర్వస్యైవ ప్రవృద్ధయే ॥ 22

సర్వాశుభ వినాశంచ సర్వాభీష్ట ప్రవృద్ధిదమ్ ।
అన్తే విమాన మారుహ్య తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ ॥ 23

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
ఆవాహన క్రమం నామ పంచదశోఽధ్యాయః

16. అథ షోడశోఽధ్యాయః

శ్రీభూమ్యోః పృథక్ప్రతిష్ఠాక్రమః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శ్రీభూమ్యోః స్థాపనక్రమమ్ ।
దేవ్యోర్మానంచ భేదంచ మధూచ్ఛిష్టక్రమం తథా ॥ 1

లోహస్రావాదికం కర్మ రత్నన్యాస క్రమం తథా ।
పీఠ సంఘట్టనం చైవ నయనోన్మీలన క్రమమ్ ॥ 2

పఞ్చగవ్యాధి వాసాదీన్ శయనేఽప్యధి వాసనమ్ ।
కుణ్డస్య లక్షణంచైవ తథా ద్రవ్యస్య సంగ్రహమ్ ॥ 3

ఏవమాదీని సర్వస్య పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ।
విశేషమత్ర వక్ష్యామి శ్రుణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ 4

శయనాత్పూర్వ భాగేతు సభ్యమేకం ప్రకల్పయేత్ ।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా హౌత్రం తత్రైవ శంసయేత్ ॥ 5

దేవీభ్యాం మూర్తిరావాహ్య మునిభ్యాంచ జయాదిషు ।
జుష్టాకారం జుహుయాత్కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 6

ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ కుమ్భమేకం ప్రపూరయేత్ ।
అథవా తత్పృథక్కుమ్భం పూజయిత్వా సమాహితః ॥ 7

ధ్రువ దేవం యది స్యాత్తు కుమ్భం తత్రైవ పూజయేత్ ।
సూర్యమణ్డల మధ్యస్థం దేవమావాహయేద్ద్విజః ॥ 8

అథవా ఘటద్వయం గ్రాహ్యం పూజయేచ్ఛాస్త్రనిశ్చయః ।
దుర్గా సారస్వతం సూక్తం శ్రీసూక్త సహితం క్రమాత్ ॥ 9

ద్వాదశావర్త్య హుత్వాతు పవిత్రీం చైవ కారయేత్ ।
సారస్వతంచ శ్రీసూక్తం భూసూక్త సహితం క్రమాత్ ॥ 10

ఏవమష్టభిరాహృత్య హరిణ్యాశ్చాత్ర హూయతే ।
రాత్రిశేషం వ్యపోహ్యైవ స్నానాద్యాదీని కారయేత్ ॥ 11

ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ కుమ్భం దేవ్యోశ్చ సన్నయేత్ ।
ఉక్తస్థానే నివేశ్యైవ తత్తన్మన్త్రముదీరయన్ ॥ 12

తత్తత్పాదం పృథక్స్పృశ్య తత్తత్సూక్తం జపేద్బుధః ।
ముహూర్తే సమను ప్రాప్తే ఉక్తన్యాస క్రమంచరేత్ ॥ 13

పశ్చాదావాహనం కృత్వా విధినాసమ్యగర్చయేత్ ।
అథవక్ష్యే విశేషేణ దేవ్యోర్వివాహిక క్రమమ్ ॥ 14

దేవ్యోర్వివాహక్రమః

దేవం దేవ్యౌ సహస్థాప్య వివాహం నైవకారయేత్ ।
వివాహం తత్రకర్తవ్యం కారయేదితి కేచన ॥ 15

పూర్వేచ దేవ దేవేశం సంస్థాప్య విధినా బుధః ।
పశ్చాద్దేవ్యౌ సహస్థాప్య క్రమాద్వివాహికం చరేత్ ॥ 16

యాగశాలామలంకృత్య పూర్వోక్తేన విధానతః ।
కుణ్ణమౌపాసనం కృత్వా తయోర్మధ్యేతు కారయేత్ ॥ 17

శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ దేవేశం స్నాపయేద్బుధః ।
ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ దేవేశం సమలంకృతమ్ ॥ 18

దేవీభ్యాం సమలంకృత్య ఆస్థానే విష్టరే న్యసేత్ ।
ఊర్ధ్వే వస్త్రం సమాస్తీర్య దేవం దేవ్యౌ సమానయేత్ ॥ 19

విష్టరోపరి సన్న్యస్య విధినా సమ్యగర్చయేత్ ।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా సర్వవాద్యాది ఘోషయేత్ ॥ 20

ఆచార్యం సమలంకృత్య యజమానో ముదాన్వితః ।
గ్రామస్య యజమానస్య కల్పయేద్యాగమన్దిరమ్ ॥ 21

అగ్నేః పశ్చిమతః కల్ప్య తల్ప మత్రైవ కల్పయేత్ ।
దేవ దేవ్యౌ సమానీయ తల్పస్యోపరి విన్యసేత్ ॥ 22

దేవీద్వయ యుతం కల్ప్య ఏకం వాపి చ కారయేత్ ।
పాద్య మాచమనం దత్వా పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ॥ 23

అథవా వస్త్రద్వయం ఛన్నం విష్టరం తత్రవిన్యసేత్ ।
నృపవత్పూజయిత్వైవ ఉక్తభోగం దదేద్బుధః ॥ 24

మధుపర్కదానమ్

ప్రాఙ్ముఖన్దేవమాసాద్య తస్య దక్షిణ పార్శ్వతః ।
ఉత్తరాభిముఖస్తిష్ఠన్ మధుపర్కం ప్రదాపయేత్ ॥ 25

యన్మధునో మధవ్యేతి దద్యాదాచమనం పునః ।
ఆత్మసూక్తం తతోజప్త్వా సూక్తమేకాక్షరం బుధః ॥ 26

దేవ దేవం ప్రణమ్యైవ స్వాగతం చ సమాచరేత్ ।
సూత్రోక్తేనైవ మార్గేణ కృత్వా వైవాహిక క్రమమ్ ॥ 27

దేవం దేవ్యౌచ సంవీక్ష్య ప్రసుగ్మన్తేతి చోచ్చరన్ ।
అభ్రాతృఘ్నీతి మన్త్రేణ దేవం దేవ్యౌ పరస్పరమ్ ॥ 28

పశ్చాత్తద్యజమానస్తు దేవ్యౌ దత్త్వాతు సోదకమ్ ।
దేవ్యౌ ప్రదాయ తత్కాలే నామగోత్ర పరస్పరమ్ ॥ 29

పావ(ర్ష)కం సంపరిత్యైవ త్రయోవాథ సకృత్క్రమాత్ ।

గోత్ర ప్రవరనిర్ణయమ్

అత్రిగోత్రాశ్చ మహ్యాశ్చ గోత్రం ప్రవదేచ్ఛ్రియమ్ ॥ 30

సదేవం భరద్వాజేన ప్రోక్తోదశ పురస్సరమ్ ।
శ్రియః ప్రదాన కాలేతు భృగుం వాఽబ్ధిం వా చిన్తయేత్ ॥ 31

మహ్యాః ప్రదానే సంస్మృత్వా దాతా చైవ ప్రజాపతిమ్ ।
సంచిన్త్య దత్త్వా తన్నామ్నా దేవదక్షిణ హస్తకే ॥ 32

ప్రధానామాహుతిం పశ్చాల్లాజ హోమం యజేత్క్రమాత్ ।
దేవం దేవ్యోస్సహాదాయ పరీత్యాగ్నిం విధానతః ॥ 33

స్పృశన్నశ్మన్తు తత్రైవ దేవం దేవ్యౌచ కారయేత్ ।
తథా సప్తపదాక్రాన్తం దేవదేవ్యౌచ కారయేత్ ॥ 34

అథైవాగ్నిం పరీత్యాశు పదాక్రాన్తన్తు సప్తకమ్ ।
అశ్మ స్పర్శనం చైవ ఆచార్యేణైవ కారయేత్ ॥ 35

స్తోమానారోపయేత్పశ్చాద్విధినా సమ్యగాచరేత్ ।
ధ్రువసందర్శనాద్యాది నాచరేదితి శాసనమ్ ॥ 36

అన్యత్సర్వం సమం కుర్యాత్సూత్రోక్త విధినాచరేత్ ।
అథవా కారయేద్విద్వాన్యజమాన గృహే కృతే ॥ 37

దేవదేవ్యోర్వివాహే యజమానగృహే కృతే సతి

వివాహం కురుతే తత్ర పక్వాదీని నివేదయత్ ।
హవిరత్ర నివేద్యంచ న కుర్యాద్దేశికోత్తమః ॥ 38

యానమారోప్య తత్పశ్చాదుత్సవోక్త విధానతః ।
గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య ఆస్థానే స్థాపయేద్బుధః ॥ 39

శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ దేవదేవ్యౌ సహాసనే ।
స్నానాసనోక్త మార్గేణ స్నాపయిత్వా విచక్షణః ॥ 40

నిత్యపూజోక్త మార్గేణ ముఖవాసాన్తమర్చయేత్ ।
ఉపలాల్యచ భక్తానాం సన్మానం చానుపూర్వకమ్ ॥ 41

దేవ దేవ్యౌ సహాదాయ జీవస్థానే నివేశయేత్ ।
పాదౌ పుష్పాంజలిం దత్త్వా స్తుత్వా దేవం ప్రణమ్యచ ॥ 42

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా ఐహికాముత్ర సిద్ధయే ।
ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం విపరీతం న కారయేత్ ॥ 43

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే శ్రీభూమ్యోః ప్రతిష్ఠా వివాహవిధిర్నామ షోడశోఽధ్యాయః

17. అథ సప్తదశోఽధ్యాయః

అవతారప్రతిష్ఠా

అథ వక్ష్యే విశేషేణ మత్స్యాదీనాం యథాక్రమమ్ ।
రూపం స్థానం ప్రతిష్ఠాచ రూపేణైవ యథాక్రమమ్ ॥ 1

అల్పగ్రన్థంచ బహ్వర్థం శృణుధ్వం, మునిసత్తమాః ।
పూర్వోక్త గుణసంపన్నం శిల్పినం చ సమాహ్వయేత్ ॥ 2

ఆయాదీని శుభం వీక్ష్య ఆనుకూల్య దినేకృతమ్ ।
దారుణేష్ట శిలావాథ గృహీత్వాభాస సార్థకమ్ ॥ 3

రూపంకృత్వా యథాన్యాయం మత్స్యాదీని యథాక్రమాత్ ।
మత్స్యఃకుర్మో వరాహశ్చ నారసింహోఽథవామనః ॥ 4

రామో రామశ్చ రామశ్చ కృష్ణః కల్కీతి తే దశ ।
అథవా బుద్ధయుక్తం వా కృష్ణేన సహ కారయేత్ ॥ 5

శ్రీమత్స్యస్వరూపమ్

దేవస్య మత్స్యరూపస్య లక్షణం వక్ష్యతే మయా ।
గ్రామ్యాదీనిచ సర్వత్ర మధ్యమే పశ్చమేఽపివా ॥ 6

దీర్ఘశాలాం త్రికూటంవా సర్వయత్నేన కారయేత్
హస్తిపృష్ఠ విమానం తు కుమ్భాకారమథాపివా ॥ 7

ఏవం విమానం సంకల్ప్య దక్షిణే ఇష్టకైర్యుతమ్ ।
ఉత్తధ్రువస్య మానస్య ధ్రువబేరన్తు మత్స్యకమ్ ॥ 8

ద్వితాలోన్నతమం కుర్యాన్మానమేవముదాహృతమ్ ।
నాసాగ్ర పుచ్ఛపర్యన్తం అష్టావింశతి మాత్రకమ్ ॥ 9

నాసామాత్రాన్తరం మాత్రశ్చతుస్కన్ధో ద్విమాత్రకమ్ ।
తస్మాత్పుచ్ఛమూలాన్తం చతుష్కం హస్తికూటవత్ ॥ 10

షణ్మాత్రం శీర్షకే తారాముదరం నవమాత్రకమ్ ॥ 11

పుచ్ఛమూలం చతుర్మాత్రం పుచ్ఛం తత్రైవ యోజయేత్ ।
పుచ్ఛార్ధన్తు ద్వితాలం స్యాద్విమాత్రాద్యర్ధమాత్రకమ్ ॥ 12

పక్ష స్యాయామ విస్తారం కుర్యాత్తద్వత్తికో బుధః ।
ఏవం మత్స్యం ధృవం బేరం కారయిత్వా పరం క్రమాత్ ॥ 13

అవతారాణాంచ సర్వేషాం కౌతుకన్తు చతుర్భుజమ్ ।
పూర్వోక్త విధినాలక్ష్య కౌతుకం తత్ర కారయేత్ ॥ 14

తత్ప్రతిష్ఠా

విశేషమత్ర వక్ష్యామి అబ్జకుణ్డం ప్రధానకమ్ ।
హౌత్రమన్త్రాన్ ప్రశంస్యైవ విశేషోదేవమాహ్వయే ॥ 15

మత్స్యంచ జలజం చైవ భద్రం క్రీడాత్మకం త్వితి ।
ఏవమాదీని సర్వంచ అన్యత్పూర్వవదాచరేత్ ॥ 16

జుష్టాకారం తతః కృత్వా మన్త్రమత్ర విశేషతః ।
యస్స్యయం సృష్ట మిత్యుక్త్వా అష్టోత్తర శతంయజేత్ ॥ 17

పూర్వోక్తే నైవ మార్గేణ సంస్థాప్య విధినార్చయేత్ ।
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా సర్వకామార్థ సిద్ధమే ॥ 18

సుఖానిహ బహూన్భుక్త్వా అన్తే సాయుజ్యమాప్నుయాత్

శ్రీకూర్మరూపమ్

కూర్మరూపం మయావక్ష్య లక్షణాదీని కారయేత్ ॥ 19

గ్రామాది వాస్తుమధ్యేతు పర్వతాగ్రే విశేషతః ।
నదీతీరేఽబ్ధివేలాయాం ఇన్ద్రాద్యా అష్ట దిక్షుచ ॥ 20

నంద్యావర్తే చ వృత్తాయాం కుమ్భాకారే తథైవచ ।
ఫేలాకారంచ సంకల్ప్య విమానం తత్ర కారయేత్ ॥ 21

ద్వారాభిముఖమాసీనం కూర్మరూపంతు కారయేత్ ।
కృత్వా సర్వంచ పూర్వోక్తం మానం రూపంచ కల్పయేత్ ॥ 22

ఉత్తమం చైకతాలేన మానమేవం విధీయతే ।
శిరోమానం ద్విమాత్రన్తు కంఠస్యైకాఙ్గుళం భవేత్ ॥ 23

హృదయం తత్త్రిమాత్రం స్యాత్తత్సం జాతి మధ్యమమ్ ।
షష్ఠం త్రిమాత్రముక్తంవై కోష్ఠబాహుతలం తథా ॥ 24

ఏకైక మఙ్గులం ప్రోక్తం పాదమానం తథైవచ ।
తద్విస్తార సమాయామం శేషరూపం విశేషతః ॥ 25

ఏవమేవం ధ్రువం కృత్వా కౌతుకఞ్చ చతుర్భుజమ్ ।
కృత్వా విధానమేవన్తు పూర్వవత్స్థాపయేద్గురుః ॥ 26

తత్ప్రతిష్ఠా

విశేషంచాత్ర వక్ష్యామి గార్హపత్యే విశేషతః ।
హౌత్రమత్ర ప్రశంసన్తి విశేషం మూర్తిరుచ్యతే ॥ 27

ఆకూబరం జలంచేతి కూర్మం కచ్ఛపమిత్యపి ।
సర్వమావాహ్య పూర్వోక్తం నిరూప్యాజ్యాహు తిర్యజేత్ ॥ 28

రాయామీశేతి మన్త్రేణ అష్టాధిక శతం యజేత్ ।
సర్వాగ్నిషుచ హుత్వాన్యత్పూర్వోక్తేనైవకారయేత్ ॥ 29

ఉక్తవత్స్థాపయేద్విద్వాన్విధినా సమ్యగర్చయేత్ ।
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా జ్ఞానైశ్వర్యం లభేన్నరః ॥ 30

ఇష్టాన్సర్వానవాప్నోతి విష్ణులోకం సగచ్ఛతి ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే మత్స్య కూర్మ ప్రతిష్ఠా విధిర్నామ సప్తదశోఽధ్యాయః

18. అథ అష్టాదశోఽధ్యాయః

శ్రీవరాహస్వరూపమ్

అత ఊర్ధ్వం వరాహస్య లక్షణం స్థాపనాక్రమమ్ ।
సర్వతో భద్రకం చైవ చతుష్కూట విమానకే ॥ 1

పర్వతాకృతికే వాపి విమానం చాత్రకల్పయేత్ ।
ఉత్తమానం ధ్రువం బేరం వారాహం తత్ర కల్పయేత్ ॥ 2

మధ్యమం దశతాలేన మానోన్మానన్తు కారయేత్ ।
అర్ధ్వర్ధాయత, ముద్దిష్ట మానాసాముఖమస్యవై ॥ 3

దంష్ట్రమేకన్తు తత్రైవ దక్షిణే సముదాహృతమ్ ।
సకర్ణా శఙ్ఖసంయుక్తా వీరమఙ్కుర పూరితమ్ ॥ 4

ఉక్తాదన్యంతు తత్సర్వం పూర్వోక్తేన విధానతః ।
ముఖమానంస ముద్దిష్టం షోడశాఙ్గుళ మానతః ॥ 5

మధ్యం నాసాసమం కుర్యాదూర్ధ్వాదశ్చ సమం చ తత్ ।
ముఖంనాభ్యాశ్చ పార్శ్వేతు దేవీప్రేక్ష్యం సమాచరేత్ ॥ 6

దక్షిణే చారుపార్శ్వించ తామాహృత్యాభిలాషికమ్ ।
సంప్రేక్షమాణే దేవేశే దేవీముదమవాప్నుయాత్ ॥ 7

మహావిష్ణోర్వరాహస్య గరుడో భుజవాహనః ।
సత్యాన పాయినం చైవ నిర్మాల్యాభరణోచ్యతే ॥ 8

ఋగాదివేదపురుషస్వరూపమ్

దేవస్య వాహనాన్యత్ర చత్వారః పరికీర్తితాః ।
శ్వేతవర్ణన్తు ఋగ్వేదం యజుర్వేదన్తు పీతకమ్ ॥ 9

బాలార్కస్య నిభం సామం రక్తవర్ణం త్వథర్వణమ్ ।
ద్విభుజో ఋగ్యజుశ్చైవ మౌళీ పీతామ్బరైర్యుతమ్ ॥ 10

చతుర్భుజంచ సామస్యాద్ధ్యాత్వా తద్దేశికోత్తమః ।
ద్విభుజం చాప్యథర్వాణం దక్షిణాద్యుత్తరాంతకమ్ ॥ 11

యథాక్రమేణ సంస్థాప్య చతుర్వేద విధింక్రమాత్ ।
నిర్మాల్యాభరణ యుక్తం పుళిన్దం చైవ కారయేత్ ॥ 12

మకుటాభరణ సంయుక్తం తప్తకాఞ్చన సన్నిభమ్ ।
విధినా కారయేత్సమ్యక్కౌతుకం తత్ర కారయేత్ ॥ 13

యథోక్తం విధినాస్థాప్య విశేషం చాత్ర వక్ష్యతే ।
సభ్యే హౌత్రం ప్రశంస్యైవ మూర్తీరావాహయేత్క్రమాత్ ॥ 14

తత్ప్రతిష్ఠా

వారాహం వరదం చైవ భూమిసన్ధారణం త్వితి ।
వజ్రదంష్ట్రిణమిత్యుక్త్వా పరివారంచ పూర్వవత్ ॥ 15

ఋగ్వేదంచ యజుర్వేదం సామాథర్వణమేవచ ।
ఏతద్వైతార్క్ష్యమావాహ్య పుళిందం సుప్రసన్నకమ్ ॥ 16

తపోముఖ్యంచ పుణ్యంచ నిర్వాప్యాగ్నిం సమాచరేత్ ।
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా యజమానో ముదాన్వితః ॥ 17

జ్ఞానైశ్వర్యంచ సంప్రాప్య విష్ణులోకమవాప్నుయాత్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే వరాహమూర్తి స్థాపనం నామ అష్టాదశోఽధ్యాయః

19. అథ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

నారసింహస్వరూపమ్

అథవక్ష్యే విశేషేణ నారసింహ విధిక్రమమ్ ।
త్రికూటే మణ్టపే వాపి హర్మ్యకే పర్వతాకృతౌ ॥ 1

నృసింహ ధృవబేరస్య ధృవబేరోక్తవచ్చరేత్ ।
మధ్యమం దశతాలేన మానోన్మానాదికం భవేత్ ॥ 2

శిరోమానం త్రిమాత్రన్తు నేత్రాన్తం రసమాత్రకమ్ ।
అనుక్తం చైవ యత్సర్వం శిల్పశాస్త్రోక్త వచ్చరేత్ ॥ 3

తత్ప్రతిష్ఠా

అత్రైవ కౌతుకం కుర్యాచ్చతుర్భుజమథాపివా ।
విశేషమత్ర వక్ష్యామి ప్రధానం పద్మకుణ్డకే ॥ 4

పూర్వవద్ధాత్రముచ్చార్య మూర్తిమన్త్రైరేవాహ్వయేత్ ।
నారసింహం తపోనాథం మహావిష్ణుం మహాబలమ్ ॥ 5

అనన్త బలమిత్యుక్త్వా అన్యత్పూర్వవదాచరేత్ ।
నిర్వాపంచ తు కర్తవ్యం స్వాహాకారన్తు కారయేత్ ॥ 6

యోవానృసింహ ఇత్యుక్త్వా యజేదష్టశతాధికమ్ ।
స్థాపనాద్యర్చనం సర్వం పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్ ॥ 7

వామనస్వరూపమ్

అతః పరమిదం వక్ష్యే వామనస్య హరేర్విధమ్ ।
సోమం ఛన్దం త్రికూటంవా విమానం దీర్ఘశాలకమ్ ॥ 8

రాజధాన్యాం నగర్యాంవా గ్రామే చైవాగ్రహారకే ।
విమానే దక్షిణే పార్శ్వే కల్పయేద్వామనా కృతిమ్ ॥ 9

నవతాలేన మానేన కారయిత్వా సలక్షణమ్ ।
ఊర్ధ్వాధశ్చ సమంకుర్యాదాయామం ముఖముచ్యతే ॥ 10

గోళకం గళమానం స్యాదానాభేస్సమ్మితం ముఖమ్ ।
మేఢ్రాన్మూలాంగులం పఞ్చఊరుం తంముఖ సమ్మితమ్ ॥ 11

జానుప్రదేశే కర్తవ్యం గోళకం చాంగుళార్ధకమ్ ।
ముఖాయామంచ జంఘేతు తారాన్తశ్చరణం భవేత్ ॥ 12

పాదం త్ర్యంగుళం తత్ర అత్యర్థం గుల్ఫమఙ్గుళమ్ ।
ఉష్ణీషోఽర్ధాంగుళం విద్యాత్పంచ తాళన్తు వామనమ్ ॥ 13

చిత్రవామనః

ద్వియంగులాధికం ప్రోక్తం వామనం చిత్రవామనమ్ ।
ముఖాయామం తదర్ధస్స్యాత్ బాహూ ద్వౌ మణిబన్ధయోః ॥ 14

తదూర్ధ్వే ముఖబన్ధౌచ సద్వియంగుళ ముచ్యతే ।
దశాఙ్గుళేన మానేన కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 15

నాహం తదుక్తవత్కృత్వా స్మృత్వా సర్వాంగుళం భవేత్ ।
బ్రహ్మవేష సమాయుక్తం జటినం బ్రహ్మచారిణమ్ ॥ 16

కృష్ణాజినధరం శాన్తమూర్తిం సర్వవిభూషితమ్ ।
వేదాధ్యయన శీలంచ హస్తే పుస్తకధారిణమ్ ॥ 17

ధారిణం ఛత్రహస్తంచ తిష్ఠన్తం మానుషం పదమ్ ।

త్రివిక్రమః

స్థాపయేత్తత్ర లోకేశం త్రివిక్రమంచ దైవికే ॥ 18

ఉక్తమానం ధ్రువేచైవ ధ్రువబేరం త్రివిక్రమమ్ ।
మానోన్మాన ప్రమాణాది ఉత్తమం దశతాళకమ్ ॥ 19

అష్టభుజః

చతుర్భుజం ద్విభుజం వా తతశ్చాష్ట భుజేనవా ।
హస్తే దక్షిణపార్శ్వేతు గదాచక్రాసి శక్తిధృత్ ॥ 20

తథైవ వామపార్శ్వేతు శఙ్ఖంశార్ఙ్గం శరంపునః ।
ఖేటకం చాయుధాష్టౌతు సవ్యహస్తే విచక్షణః ॥ 21

వామేనోద్ధృత పాదేన దక్షిణాధః ప్రసారితమ్ ।
ఉక్తం సూచీ తథాకుర్యాద్ధస్తం పూర్వవిధానతః ॥ 22

ఉద్ధృత వామపాదస్తు సుస్థితేనచ దక్షిణమ్ ।
అతివేగ సమాయుక్తం భూషితం సర్వభూషణైః ॥ 23

చతుర్భుజః

ఏవం భుజాష్టకం ప్రోక్తం చతుర్భుజ మథోచ్యతే ।
దక్షిణంహి జలాదానం పూర్వవదితరం భవేత్ ॥ 24

కరాభ్యాంచ తు ద్వాభ్యాంచ శఙ్ఖచక్రధరావపి ।
ద్విభుజం చాత్ర వక్ష్యేత శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ 25

ద్విభుజః

భుజన్తు దక్షిణం చైవ పాదం జలపరం భవేత్ ।
వామేనోద్ధృత పాదేన ప్రసారితేతరం భవేత్ ॥ 26

ద్విభుజం భూతికామీస్యాద్రాజ్య కామీ చతుర్భుజమ్ ।
భుజమష్టన్తు విజయీ సర్వకామం సుఖీ లభేత్ ॥ 27

సమతిత్రయ లోకస్య ఉద్ధృతశ్చైవ పాదయోః? ।
బ్రహ్మలోకం సమాసాద్య బ్రహ్మణః పురతోధృతమ్ ॥ 28

త్రివిక్రమపరివారః

పాదప్రక్షాళన పరం విధాత్రా పరమేష్ఠినా ।
ప్రక్షాలనాత్పరిభ్రష్టా గంగాద్యైః శ్రోత్రరూపిణీ ॥ 29

దైత్యే భ్రమమానేనస ముచితం శ్యామరూపిణమ్ ।
జామ్బవం భ్రమమాణన్తు వల్లరీతాడనం చరేత్ ॥ 30

లోకపాలాంశ్చ కర్తవ్యం ప్రాంజలీ కృతమాచరేత్ ।
ముష్టి ప్రహరణం వామేశుక్రం దానం విచోదితమ్ ॥ 31

ప్రహరన్తం గరుత్మన్తం కరేణైవతు దక్షిణే ।
దక్షిణే వా మనస్యైవ జలదానపరం బలిమ్ ॥ 32

హేమవర్ణం ప్రకల్ప్యైవ సర్వభూషణకైర్యుతమ్ ।
ప్రవాళాభాన్తు దేవీంచ దక్షిణేచ సులోచనామ్ ॥ 33

మహాహార్ష సమాయుక్తం మహాబలి కరేణచ ।
కరముద్ధృత్య పాణిభ్యాం ధారయా దానతత్పరః ॥ 34

కనకాభం పూజకం కృత్వా శఙ్ఖాభం శఙ్కరం భవేత్ ।
భృగుంచ మార్కణ్డేయంచ విధినా కారయేద్బుధః ॥ 35

తత్ప్రతిష్ఠాక్రమః

కౌతుకస్యోక్తమార్గేణ కృత్వా చైవ చతుర్భుజమ్ ।
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ సర్వం కృత్వా సమాచరేత్ ॥ 36

విశేషమన్త్రం వక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ।
అన్వాహార్యే ప్రధానాగ్నౌ హౌత్రం తత్ర ప్రశంసయేత్ ॥ 37

త్రివిక్రమం త్రిలోకేశం లోకాధారమితిబ్రువన్ ।
వైకుణ్ఠమితి చావాహ్య వామనన్తు తథాహ్వయేత్ ॥ 38

వామనం వరదం చైవ కాశ్యపాత్మజ మిత్యపి ।
అదితిప్రియమిత్యేవమావాహనమథాచరేత్ ॥ 39

కనకాభం మునిముఖ్యం వసపంచ దయాపరమ్ ।
శఙ్ఖలంచ మునించేతి సత్యధర్మం తపోనిధిమ్ ॥ 40

పుణ్యంచ జాంబవం చైవ సుఖదం వైవిరోచనమ్ ।
త్రిలోకాలోక నీలాభం విరజం జామ్బవన్త్వితి ॥ 41

అన్యత్పార్షదం సర్వం జుష్టాకారాదినా చరేత్ ।
యోవాత్రిమూర్తి ముచ్చార్య అష్టోత్తరశతం యజేత్ ॥ 42

పూర్వవత్స్థాపయిత్వాతు నిత్యం విధివదర్చయేత్
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా ఐహికాముత్ర సిద్ధయే ॥ 43

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే వామన త్రివిక్రమ స్థాపనవిధిర్నామ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

౨౦. అథ వింశోఽధ్యాయః

పరశురామస్య స్వరూపమ్

అథః పరశురామస్య లక్షణం స్థాపనా క్రమమ్ ।
గ్రామాద్బాహ్యే వివిక్తేవా మహాదిక్ష్వష్టకేఽపివా ॥ 1

నదీతీరేఽబ్ధి పార్శ్వేవా పుణ్యక్షేత్రే మనోరమే ।
శ్రీ ప్రతిష్ఠితకేచైవ అంగనాకార కేఽథవా ॥ 2

మధ్యమం దశతాలేన సవింశతి శతాఙ్గుళమ్ ।
ద్విభుజం రక్తవర్ణంచ శ్వేతామ్బరయుతం పునః ॥ 3

పరశుం దక్షిణే హస్తే ధృత్వాచైవ విచక్షణః ।
వామముద్దిశ్య హస్తేన జటామకుట శోభితమ్ ॥ 4

ఉపవీతాభరణైర్యుక్తం స్థానకం తత్ర కారయేత్ ।
తద్రూపం కౌతుకం విందాదధవాచేచ్చతుర్భుజమ్ ॥ 5

తత్ప్రతిష్ఠా

విశేష మత్ర వక్ష్యామి అన్వాహార్యే విశేషతః ।
హౌత్రం చోక్త వద్ఘోష్యం మూర్తిం తత్రైవ చాహ్వయేత్ ॥ 6

రామం ఋషిసుతం విష్ణుం పరశుపాణిం సమాహ్వయేత్ ।
అన్యత్సర్వం సమానేతి నిర్వాపం తత్ర కారయేత్ ॥ 7

విష్ణుర్వరిష్ఠేత్యుచ్చార్య శతమష్టాధికం యజేత్ ।
ఉక్తవత్థాపనం చైవ విధినా సమ్యగర్చయేత్ ॥ 8

ఉత్సవాదీని సర్వంచ విష్ణోరివ సమాచరేత్ ।

శ్రీరామః తత్ప్రమాణమ్

అథవక్ష్యే విశేషేణ రామం దాశరథిం ప్రతి ॥ 9

స్థాపనా లక్షణం చైవ శృణుధ్వమృషి సత్తమాః ।
పుణ్యార్థీ విజయార్థీచ వీర్యార్థీచ విశేషతః ॥ 10

కూటాకారాంగనాకారం ఫేళాకారం చతుస్ఫుటమ్ ।
స్వస్తికన్తు విమానంచ కృత్వాచైవ విచక్షణః ॥ 11

పట్టణే ఖర్వటేవాపి గ్రామేవా నగరేపివా ।
సేనానివేశనం చైవ పశ్చిమేతు ప్రకల్పయేత్ ॥ 12

గ్రామబాహ్యేచ నైర్ఋత్యాం వాయవ్యాదిషు చ క్రమాత్ ।
అన్యన్మనోరమే చైవ నదీతీరేఽబ్ధి పార్శ్వతః ॥ 13

పుణ్యక్షేత్రేచ కర్తవ్యం రాఘవస్య మహాత్మనః ।
పూర్వోక్తేన విధానేన ధృవకౌతుక సంయుతమ్ ॥ 14

రామం తద్ధ్రువబేరన్తు సీతాలక్ష్మణ సంయుతమ్ ।
ధృవబేరోక్త మార్గేణ ధృవం తత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ 15

సమం వా పాదహీనం వా గర్భాగారస్య విస్తృతమ్ ।
తస్యార్థం వా ప్రకర్తవ్యం హర్మ్యం భానూచ్ఛ్రయస్తథా ॥ 16

ద్వారస్య శుద్ధ శ్చాధ్యర్థం పాదహీనం సమన్తు వా ।
ఏకపంచ దశాధిక్యం మానం మానాఙ్గుళం భవేత్ ॥ 17

సప్తాష్టాఙ్గుళ మానేన ద్విద్విరఙ్గుళ వర్ధనాత్ ।
మానేన యజమానస్య హస్తకేనైవ కారయేత్ ॥ 18

యజమానహస్తేన బింబనిర్మాణమ్

యజమాన సమం వాపి కారయేల్లక్షణాన్వితమ్ ।
మానోన్మాన ప్రమాణంతు మధ్యమం దశతాళకమ్ ॥ 19

సీతాలక్ష్మణహనుమద్భరతశత్రుఘ్నాః

రామస్య దక్షిణేపార్శ్వే సీతా హనుహత్సమాయుతమ్ ।
కక్షబాహు సమంవాపి నవతాలేన మానతః ॥ 20

లక్ష్మణంతు తథావామే మౌళికర్ణ సమాయుతమ్ ।
హన్వన్తం వాస్య సీమాన్తం దశతాలాధమేన చ ॥ 21

శత్రుఘ్నం భరతం చాపి కారయేచ్చాపి తత్సమమ్ ।
అన్యాంశ్చ దేవగన్ధర్వాన్ కారయేదుక్తమార్గతః ॥ 22

శ్రీరామస్వరూపమ్

భూషితాభరణం సర్వం రాఘవం స్థానకం చరేత్ ।
మౌళించ మకుటం విన్ధ్యా త్పత్రం మకర భూషితమ్ ॥ 23

హారం శ్రీవత్సకం కృత్వా కిరీటం వాథకారయేత్ ।
బ్రహ్మసూత్రన్తు శ్రీవత్సం కౌస్తుభన్తు సమాచరేత్ ॥ 24

నానావస్త్రం సమాచ్ఛాద్య శ్యామం దూర్వానిభం భవేత్ ।

త్రిభంగస్థానాని

త్రిభంగ్యాంగ యుతం భర్తుస్థానకం యుక్తమార్గతః ॥ 25

వామపాదం సమాకుఞ్చ్య దక్షిణం సుస్థితం భవేత్ ।
కనిష్ఠ కాఙ్కిత స్థానే చాంగుష్ఠ స్థితమాచరేత్ ॥ 26

గాత్రం చైవ తథా వక్త్రే కటియన్త్రి దశాభవేత్ ।
భంగత్వాత్త్రిషు చస్థానే త్రిభంగిత్వ విధానతః ॥ 27

వక్రన్తు దక్షిణే భాగే మధ్యభాగంతు వామతః ।
కంఠం దక్షిణతో భాగే త్రిభంగం తదుదాహృతమ్ ॥ 28

త్రివిధం త్రిభఙ్గమితి స్థానకాసన లోహితమ్ ।
సమభఙ్గం త్రిభఙ్గంచ ఆభఙ్గంచ తథోచ్యతే ॥ 29

గుణత్రయేన త్రిభంగిత్వమ్

తామసం సాత్వికం చైవ రాజసంతు త్రిధాభవేత్ ।
తామసం వైశ్యశూద్రాణాం రాజ్ఞాం రాజసముచ్యతే ॥ 30

బ్రాహ్మణం సాత్వికం చైవ ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
ఏతత్త్రిభాఙ్గాన్మాత్రాస్యు స్త్రిచతుః పఞ్చమాత్రకమ్ ॥ 31

పాదాఙ్గుష్ఠాన్తరం ప్రోక్తం పఙ్క్తిరుద్రార్క మాత్రకైః ।
తత్తద్గుణాంశకాంశన్తు పార్ష్ణ్యోరంతరమీరితమ్ ॥ 32

వామే ధనుర్ధరం చైవ దక్షిణే సాయకోత్తమమ్ ।
సూత్రమేఢ్ర సమం బాణం కటం హస్తమాచరేత్ ॥ 33

అఙ్గుళార్కాంతరం ప్రోక్తం ఊరుమూలం తథాగ్రయోః ।
తథైవోక్తం పురస్తాచ్చ కటిసూత్ర సమన్తువా ॥ 34

సమం వా నాభిసూత్రన్తు తాలాగ్రం తద్విధానతః ।
ఉదరే బాహుమధ్యేవా చోదరం పఞ్చ సూత్రకమ్ ॥ 35

నీ వృత్త కూర్పయోశ్శ్రోణి త్రిమాత్రం సముదాహృతమ్ ।
సకర్ణ ముఖ హస్తేన శ్రోత్రాగ్రం సమముచ్యతే ॥ 36

జగత్యంగుళ నిర్వృత్తం తాలాగ్రం కర్ణయోజయేత్ ।
పురస్తాత్కర్ణయోర్వస్తం ద్వాదశాఙ్గుళ సూత్రయోః ॥ 37

మధ్యేచోష్ణీష చోచ్చంవామూర్ధాన్తం వా విధానతః ।
మధ్యే మౌళిస్తు చోద్ధారే నివృత్తేషు ముఖద్వయోః ॥ 38

పాదసూత్ర క్రమం వక్ష్యే స్థానకస్య త్రిభఙ్గికా ।
వామపార్శ్వే లలాటేవా భూపార్శ్వేఽక్షి శితాన్తరే ॥ 39

నాసావామ పుటేచైవ వామపాదగతః తథా ।
వామపార్శ్వే హృదయే నాభివామే తథైవచ ॥ 40

పార్శ్వే వామాంఘ్రి వామోరు గుల్ఫ పార్శ్వే ప్రలమ్బయేత్ ।
వామపార్శ్వం కకుత్పార్శ్వం కటిశ్చాశీర్ష పార్శ్వయోః ॥ 41

కటివామం తథా చోరుపార్శ్వే దక్షిణ జంఘయోః ।
పార్శ్వ సూత్రస్తు సంప్రోక్తం పృష్ఠసూత్రం ప్రవక్ష్యతే ॥ 42

స్కన్ధ చూచుక మధ్యేతు దక్షిణే కర్ణ పార్శ్వతః ।
ఊరుమధ్యే ప్రదేశిన్యా లంబయేద్దేశికోత్తమః ॥ 43

వామకర్ణస్య పార్శ్వేతు కక్ష కట్యూరు బాహుకే ।
గుణాఙ్గులంతు కటకాం పాదయోశ్చ కనిష్ఠికా ॥ 44

అభఙ్గ సూత్ర మిత్యుక్తం సమభఙ్గంతు చోచ్యతే ।
వామే లలాటే మూర్ధ్ని వా వామే వా వామనేత్రకే ॥ 45

వామనాసాపుటేచైవ సమీక్ష్యాచచవీక్షణః ।
హనౌ దదాశ్చపార్శ్వేతు వామేచస్తన పీఠికే ॥ 46

అవక్ర సూత్రం సంచ్ఛాద్య వామే నాభిస్తథైవచ ।
వామోరు మధ్యమూలేతు లమ్బయేత్పార్ష్ణి పార్శ్వతః ॥ 47

పూర్వవత్పార్శ్వ సూత్రం స్యాదభఙ్గమితిచోచ్యతే ।
ఉద్దిష్ట మిహపూర్వం స్యాత్ న పీఠస్య వామకే ॥ 48

ఊరునాభి తథా వామే మధ్య పౌర్ణ్యన్తకే తథా ।
ఉద్దిష్ట మధ్య సూత్రం తు పార్శ్వ సూత్ర మధోచ్యతే ॥ 49

కణ్ఠే దక్షిణ పార్శ్వేతు కక్షకట్యూరు బాహ్యకే ।
త్రియఙ్గుల నాళికాద్బాహ్యం పాదయోశ్చ కనిష్ఠికే ॥ 50

కర్ణయోఃపార్శ్వకౌ వామే స్కన్ధే చైవతు వర్ధయేత్ ।
చూచుకాగ్రే తథాజాను ప్రాదేశం పాదపార్శ్వతః ॥ 51

సీతా

జానకీం సమభఙ్గేన పార్శ్వక్రాన్త వరస్థితామ్ ।
ప్రసారితే దక్షహస్తే సపుష్పం వామహస్తకే ॥ 52

స్రక్పుష్పబంధురాం వాధ దేవ్యశ్రీ మణ్డనోపమామ్ ।
చిత్రాఙ్గీం రుక్మవర్ణాంతు శ్యామవస్త్రోపశోభితామ్ ॥ 53

లక్ష్మణభరతశతృఘ్నాః

లక్ష్మణం సమభఙ్గేన తప్తకాఞ్చన సన్నిభమ్ ।
సవ్యహస్తే ధరన్ చాపం బాణమన్యత్కరే భవేత్ ॥ 54

భరతం శ్యామవర్ణేన శతృఘ్నస్స్వర్ణ వర్ణకమ్ ।
లక్ష్మణస్యాధవామేతు స్థితౌబాణధనుర్ధరౌ ॥ 55

ముక్త యజ్ఞోపవీతస్సన్కేశబన్ధయుతౌ తు వా ।

హనుమాన్

హనుమాన్పిఙ్గళాభన్తం వార్తా విజ్ఞాపనే పరమ్ ॥ 56

కరేణ దక్షిణేనాస్యం పుచ్ఛం చాన్యేన వాససమ్ ।
సీతాదేవ్యాశ్చ వామేచ దీనమూర్ధ్వాననం స్థితమ్ ॥ 57

సుగ్రీవాదయః

సుగ్రీవాది హరీన్సర్వా న్భక్త్వా ప్రాఞ్జలి సుస్థితాన్ ।
ఏవం సాయుధ మార్గన్తు వక్ష్యే తత్ర నిరాయుధమ్ ॥ 58

నిరాయుధశ్రీరామః

రామం దేవీ సమాయుక్తం మృగేన్ద్రాసన సంస్థితమ్ ।
ప్రసార్య దక్షిణం పాదమితరం చైవ కుఞ్చితమ్ ॥ 59

దక్షిణాభయ హస్తం తం వామం కటకముచ్యతే ।
దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే దేవీం ప్రహసితాననామ్ ॥ 60

దక్షిణం చోరుమాశ్రిత్య సుపుష్పం వామకే తథా ।
వామపాదం సమాకుఞ్చ్య దక్షిణన్తు ప్రసారితమ్ ॥ 61

సింహాసనాదధోవామే సుస్థితం ప్రాఞ్జలీకృతమ్ ।
భరతం లక్ష్మణం చైవ శత్రుఘ్నన్తు తథైవచ ॥ 62

సింహాసనా దధస్తాత్తు సమాసీనమథాపివా ।
హనుమాన్ప్రాంజలిశ్చైవ స్థితానేవతు కారయేత్ ॥ 63

కౌతుకన్తు స్థితంకుర్యాదాసీనం వాథకారయేత్ ।
సాయుధే సాయుధం తద్వచ్చతుర్భుజమథాపివా ॥ 64

తత్ప్రతిష్ఠా

ఉక్తమార్గేణ కర్తవ్యం కౌతుకం తత్రకారయేత్ ।
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ 65

విశేషం చాత్ర వక్ష్యామి శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ।
కుమ్భమేకం ప్రపూజ్యైవ తస్మిన్న్యానత్రయంచరేత్ ॥ 66

తల్పమేకం పరిస్తీర్య దేవం దేవీంచ శాయయేత్ ।
తద్వేద్యాం లక్ష్మణస్యాపి పృథక్చైవాధివాసయేత్ ॥ 67

శత్రుఘ్నం భరతం చైవ శయనంచ పృథక్చరేత్ ।
వేద్యామన్యత్తథాకృత్వా వాయుసూనుంచ తల్పయేత్ ॥ 68

దక్షిణాగ్నౌ ప్రధానస్య హౌత్రం తత్ర ప్రశంసతి ।
రామం దాశరథిం వీరం కాకుత్స్థమితి చాహ్వయేత్ ॥ 69

సీతామయోనిజాం లక్ష్మీం వైదీహీమితి చ క్రమాత్ ।
రామానుజంచ సౌమిత్రం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్ ॥ 70

భరతం రామప్రియం చేతి కైకేయీ సుతమేవచ ।
సువృత్తమితిచావాహ్య భరతస్య విశేషతః ॥ 71

శత్రుఘ్నం సుమనస్కంచ లక్ష్మణానుజమేవచ ।
దశరథాత్మజం చేతి శతృఘ్నంచ సమాహ్వయేత్ ॥ 72

కపిరాజం హనూమన్తం శబ్దరాశిం మహామతిమ్ ।
ఇత్యేతదుక్త్వా చావాహ్య పరివారానితి క్రమాత్ ॥ 73

జుష్టాకారాది సర్వంచ పూర్వవత్కారయేద్బుధః ।
రాయామీశేతి మన్త్రేణ శతమష్టోత్తరం యజేత్ ॥ 74

హరిరేవభవేద్రామో తస్మాత్సర్వం హరేరివ ।
ప్రతిష్ఠా చోత్సవంచైవ సతతం నిత్యపూజనమ్ ॥ 75

పూర్వోక్తేన విధానేన సర్వం సంపూర్ణమాచరేత్ ।
అథవక్ష్యే విశేషేణ మూర్తిభేదం యథాక్రమమ్ ॥ 76

మూర్తిభేదస్తథామూర్తిభేదం చాథ ప్రవక్ష్యతే ।
అన్యత్పూర్వోక్త విధినాకారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 77

స్వప్రధానం మయాప్రోక్తం వక్ష్యామ్యథా ప్రధానకమ్ ।
ఆలయే గర్భగేహేతు స్థాపితేతు చతుర్భుజమ్ ॥ 78

బేరం కౌతుక సంయుక్తే విధినాచార్చనా కృతే ।
పశ్చాద్విమాన శోభార్థముత్సవార్థన్తు యత్నతః ॥ 79

వీర్యార్థం విజాయార్థంచ శత్రుపక్ష క్షయాయచ ।
లోహం శుద్ధం సమాహృత్య యజమానః స్వశక్తితః ॥ 80

ధ్రువబేరస్యమానం యచ్చతుర్థాంశం విభజ్యచ ।
ఏకాభాగం వ్యపోహ్యైవ త్రిభాగంచోత్తమంభవేత్ ।
ద్విభాగం మధ్యమం ప్రోక్తం ఏకభాగన్తథాధమమ్ ॥ 81

కౌతుకస్యోక్త మానంవా మానం మాత్రాఙ్గుళేనవా ।
త్రయోదశాంగుళం తిర్యక్ద్వియంగుళ వివర్ధనాత్ ॥ 82

ఏకోనత్రింశదఙ్గుళ్యే నవధాచేతి కేచన ।
విధినా కారయేద్రామం సీతాలక్ష్మణ సంయుతమ్ ॥ 83

విమానాద్దక్షిణే పార్శ్వే ప్రథమావరణే తథా ।
ప్రతిష్ఠాప్యార్చనం యస్తు వరం ప్రాధాన్యముచ్యతే ॥ 84

అవతారైర్విశేషేణ స్వప్రధానం తదుత్తమమ్ ।
కృత్వా వరప్రదానేతు మధ్యమా దేశికోత్తమః ॥ 85

శ్రీకృష్ణస్య భేదాః

వామపార్శ్వే తథాకృష్ణం దేవీభ్యాంచ సమన్వితమ్ ।
నవనీత నటంచైవ తథా కాళీయ మర్దనమ్ ॥ 86

పార్థసారథి రూపంచ విశ్వరూపమథాపివా ।
వేణుంచాధరయోగంచ హస్తాభ్యాం క్రీడయన్క్రమాత్ ॥ 87

సుస్థితం వామపాదంచ దక్షిణేనైవ బన్ధయేత్ ।
అథవా చతుర్భుజం కృష్ణం వేణుంచాధరయోజితమ్ ॥ 88

ధారయేచ్చక్రశఙ్ఖాభ్యాం భజే పార్శ్వే యథాక్రమమ్ ।
నవనీతాది కృష్ణస్య దేవీభ్యాం సహితం క్రమాత్ ॥ 89

అథవా రహితం తత్ర కారయేదితి కేచన ।
అన్యాని కృష్ణరూపాణి యజమానేచ్ఛయా పునః ॥ 80

కృష్ణరూపం అసంఖ్యాకం సంఖ్యావక్తుంనశక్యతే ।
దేవానాంచ ఋషీణాంచ వక్తుం నైవావతారకమ్ ॥ 91

స్వేచ్ఛారూపం చ కృత్వాతు తద్రూపేతు సమర్చయేత్ ।
ప్రతిష్ఠాప్యార్చయేద్భక్త్యా సర్వత్రైవ హితాయచ ॥ 92

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్ ।
సభుక్త్వా చైహికాన్సర్వాన్సంప్రాప్యైవ తతఃపరమ్ ॥ 93

విష్ణులోకం సమాసాద్య విష్ణువన్మోదతేచిరమ్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే శ్రీరామపరివారప్రతిష్ఠామూర్తిభేదోనామ వింశోఽధ్యాయః

21. అథ ఏకవింశోఽధ్యాయః

శ్రీబలరామస్వరూపమ్

అథవక్ష్యే విశేషేణ బలభద్రస్య లక్షణమ్ ।
రామం తృతీయ మిత్యుక్తం యదుశ్రేష్ఠం మహాబలమ్ ॥ 1

ఇహలోక హితార్థాయ భూభార హరణాయ చ ।
వసుదేవసుతోభూత్వా సర్వాన్లోకా నపాలయత్ ॥ 2

రామం యదువరం చైవ కృత్వాభక్తి పురస్సరమ్ ।
పశ్చిమే చోత్తరే చైవ దక్షిణేవా యథార్హకే ॥ 3

హస్తిపృష్ఠే విమానే చ సోమఛన్ద మథాపివా ।
గ్రామాగ్రహారయోర్వాపి నగర్యాం పత్తనేఽపివా ॥ 4

ఖర్వటే రాజధాన్యాంచ సేనాసంవేశినీం తథా ।
బహుబేర క్రమేణైవ కృష్ణస్యార్ధాసనే తథా ॥ 5

ఏకబేర విధానంవా శ్వేతవర్ణం భుజద్వయమ్ ।
దశతాలేన మానేన కృత్వారూపం సమాహితః ॥ 6

ముసలం దక్షిణేహస్తే ధారిణం వామకే హలమ్ ।
శ్రోణిసూత్ర సమేనైవ ముష్టినా ముసలం ధృతమ్ ॥ 7

సూత్రబాహు సమంకుర్యాద్ధలం వామే తథైవచ ।
మార్గన్తు సాయుధం ప్రోక్తం వక్ష్యేచైవ నిరాయుధమ్ ॥ 8

మృగరాజాసనాసీనం దేవీయుక్తం విశేషతః ।
వామపాదం సమాకుఞ్చ్య దక్షిణం సంప్రసార్యచ ॥ 9

దక్షిణేఽభయ హస్తేన వామమూరౌ సమం భవేత్ ।
కుర్యాత్తద్వైవ పత్నీంచ నీలోత్పల దళప్రభామ్ ॥ 10

దక్షిణే కమలంహస్తే వామమూరౌచ విన్యసేత్ ।
రేవతీంచ సమాసీనాం సర్వాభరణ భూషితామ్ ॥ 11

దేవం దేవీయుతం తత్ర కారయేత్తు విచక్షణః ।
పూర్వవత్కౌతుకం కల్ప్య ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ 12

తత్ప్రతిష్ఠా

విశేషంచాత్ర వక్ష్యామి అగ్నావాహవనీయకే ।
హౌత్రమత్ర ప్రశంసన్తి విధినావాహయే త్సుధీః ॥ 13

రామం యదువరం విష్ణుం హలాయుధమితిక్రమాత్ ।
ఇన్దిరాం రేవతీం చైవ లక్ష్మీం రామప్రియామితి ॥ 14

ఏవం చావహనం తత్ర సభ్యాగ్ని సవమాచరేత్ ।
అగ్నిరాహవనీయాదీన్కేచిదత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ 15

ఏవం విధానే కర్తవ్యం యఃకుర్యాద్భక్తి సంయుతః ।
సర్వకామ ఫలంభుక్త్వా విష్ణోః పదమవాప్నుయాత్ ॥ 16

శ్రీకృష్ణస్వరూపమ్

అతః పరమిదం వక్ష్యే కృష్ణస్య స్థాపనావిధిమ్ ।
సర్వాన్కామాన్యదీచ్ఛేత్తు గ్రామాదీనాం సమర్చయేత్ ॥ 17

తన్మధ్యే పశ్చిమే కుర్యాదుత్తరే దక్షిణేఽథవా ।
నైర్ఋత్యాం వాయుదేశే వా ఆరామే చ వనాశ్రమే ॥ 18

నదీతీరేఽబ్ధి పార్శ్వేవా గ్రామాద్బాహ్యే మనోరమే ।
సరిత్తటాక తీరేవా కృష్ణస్యాపిచ మన్దిరమ్ ॥ 19

సర్వతో భద్రకం చైవ నంద్యావర్త మథాపివా ।
స్వస్తికం భద్రకం చైవ పర్వతాకృతి రేవవా ॥ 20

కుమ్భాకారే త్రికూటాఖ్యే విమానేష్వన్యకేష్వపి ।
యథావిత్తానుసారేణ కర్షణాద్యాది కారయేత్ ॥ 21

కృష్ణస్య ధృవబేరన్తు దేవ్యోశ్చ సహితం క్రమాత్ ।
ఉక్త ధ్రువస్యమానేన కుర్యాత్కృష్ణం విధానతః ॥ 22

మానోన్మాన ప్రమాణాని మధ్యమం దశతాలకమ్ ।
రాఘవేన సమం కృష్ణం విశేషంచాత్రవక్ష్యతే ॥ 23

లీలాయష్టి ధరందేవం వామేనాసఙ్గ కూర్పరమ్ ।
హిక్కాసూత్రా దధోవామే కూర్పరం స్యాద్దశాఙ్గులమ్ ॥ 24

సఖీన్వా కారయేద్విద్వా న్వస్వత్రియవ యాఙ్గులమ్ ।
యష్టి హస్తంతు దక్షిణ్యం నాభిసూత్రాదధోన్నతిమ్ ॥ 25

మాత్రపఞ్చ చతుస్త్రీణి విధానం సహ తాలకమ్ ।
సమభఙ్గేన సంయుక్తం గుణరాజ సమున్నతమ్ ॥ 26

అర్థం జానుసు పుష్టాఙ్గం క్రీడారస సమన్వితమ్ ।
నాసాగ్ర సూత్రయేల్లంబమాస్యే హన్వోస్తు మధ్యమమ్ ॥ 27

మాత్రాద్దక్షిణతో హిక్కా తదర్ధం హృదయం భవేత్ ।
మేఢ్రాంతన్నాభిమధ్యేవా వామపార్శ్వే ద్విమాత్రకమ్ ॥ 28

అన్తరేవామపార్శ్వార్ధ పాదసూత్రేణ బుద్ధిమాన్ ।
సర్వభూషణ సంయుక్తం సూత్రం బ్రహ్మ సమన్వితమ్ ॥ 29

రక్తామ్బర ధరంచైవ శ్యామలం కమలేక్షణమ్ ।
మకుటే కున్తలైర్యుక్తం రుక్మవర్ణం సమాహితమ్ ॥ 30

శ్రీకృష్ణపరివారస్వరూపమ్

రుక్మిణీం దక్షిణే కుర్యాత్సత్యభామాన్తు వామతః ।
వామే వామకరే ధృత్వా ఉత్ఫుల్లం చారవిన్దకమ్ ॥ 31

అన్యత్తద్విపరీతంవా సధృత్వోత్పల పద్మకే ।
రుక్మీణీం రుక్మవర్ణాభాం శ్యామాభాం సత్యభామినీమ్ ॥ 32

వసుదేవం దేవకీంచ పురతో దక్షిణేకృతే ।
యశోదానన్ద గోపంచ దేవేశం వీక్ష్య సుస్థితాన్ ॥ 33

సామ్బప్రద్యుమ్నకౌ వామే కల్పయేద్దేశికోత్తమః ।
గోపీమన్య త్తథా కుర్యాద్దామం సుమనసం తథా ॥ 34

కృష్ణస్య కర్ణనాభ్యన్తం సమన్తం హనుమాస్యకమ్ ।
కక్షబాహు సమం వాథ కారయేద్యుక్తితః క్రమాత్ ॥ 35

నవతాలేన మానేన సర్వభూషణ భూషితమ్ ।
దేవకీం వసుదేవఞ్చ రుక్మవర్ణేన కారయేత్ ॥ 36

యశోదాం గౌరవర్ణాభాం కర్బురం నన్దగోపకమ్ ।
ప్రద్యుమ్నం శ్యామవర్ణంచ సాంబం కాలామ్బుద ప్రభమ్ ॥ 37

దామం రక్తనిభం కుర్యాద్గౌరం సుమనసం తథా ।
పూర్వోక్తేనైవ కృత్వాతు మానోన్మాన ప్రమాణతః ॥ 38

పునః స్థాపన మార్గేణ ఉక్తవత్స్థాపయేత్క్రమాత్ ।
విశేషం చాత్ర సంప్రోక్తం శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ 39

ప్రధానం చావసత్థ్యాగ్నౌ హౌత్రమత్ర ప్రశంసయేత్ ।
అథవా పౌణ్డరీకాగ్నౌ హౌత్రమత్రైవ కారయేత్ ॥ 40

తత్ప్రితిష్ఠా

కృష్ణమావాహయామీతి పుణ్యం నారాయణం తతః ।
వటపత్ర శాయినం చేతి త్రిదశాధి పమిత్యపి ॥ 41

రుక్మిణీం సున్దరీం దేవీం పద్మామితి తథైవచ ।
సత్యరూపం సతీంచైవ సన్నతీంచ క్షమామితి ॥ 42

ప్రద్యుమ్నంచ సురూపాక్షం దైత్యనాశం మహాబలమ్ ।
అనిరుద్ధం మహాన్తంచ వైరాగ్యమితిచ క్రమాత్ ॥ 43

సర్వతేజోమయంచేతి అనిరుద్ధం సమాహ్వయేత్ ।
సామ్బం సర్వముఖం చేతి సమృద్ధం సర్వగం తథా ॥ 44

వసుదేవం వృష్ణినాథం సుకర్మంచ దృఢవ్రతమ్ ।
దేవకీం దేవపూజ్యాఞ్చ వసుదేవ ప్రియామితి ॥ 45

ఉగ్రసేన సుతాంచేతి విధినైవ సమాహ్వయేత్ ।
నన్దగోపం గోకులేశం సుమనస్కం హరిప్రియమ్ ॥ 46

యశోదాం దానశీలాంచ పుణ్యాంచ శుభగామితి ।
రామం కృష్ణసఖం చేతి పుణ్యం పుణ్యాత్మకం త్విది ॥ 47

ఏవమావాహ్య చాన్యేషు నిరూప్యాజ్యాహుతిర్యజేత్ ।
సత్యసత్యస్థ మిత్యుక్త్వా శతమష్టాధికం యజేత్ ॥ 48

అష్టావింశతిభిర్వాపి జుహుయాదితి కేచన ।
పర్యాయేణ క్రమంహుత్వా ప్రధానం చేతి కీర్త్యతే ॥ 49

స్థాపనం చార్చనం నిత్యం స్నపనం చోత్సవం తథా ।
సర్వంహరేరివ ధ్యాత్వా విధినా సమ్యగాచరేత్ ॥ 50

ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్ ।

శ్రీకల్కిస్వరూపమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి కల్కి విష్ణురితి క్రమమ్ ॥ 51

గ్రామాదేశ్చ ప్రకర్తవ్యం కృష్ణస్యోక్తవదాలయమ్ ।
మధ్యమం దశతాలేన కల్కిరూపేణ కారయేత్ ॥ 52

అశ్వానన ముఖంకుర్యా దన్యాంశ్చైవ నరాకృతిః ।
చతుర్భుజం చతుర్వస్తం క్రమాచ్చైవాయుధీ భవేత్ ॥ 53

శఙ్ఖం చక్రంచ ఖడ్గంచ ఖేటకం చోగ్రరూపిణమ్ ।
దేవం హయాననం కృత్వా శుద్ధస్ఫటిక సన్నిభమ్ ॥ 54

తేనైవ కౌతుకం కుర్యాద్విష్ణు రూపం చతుర్భుజమ్ ।
స్థాపయేదుక్త మార్గేణ పౌణ్డరీకే విశేషతః ॥ 55

హౌత్రమత్ర ప్రశంసన్తి మూర్తీరావాహయేత్క్రమాత్ ।
కల్కినం వాజిరూపంచ విష్ణుం సంహార కారిణమ్ ॥ 56

అన్య దేవాన్సమావాహ్య పూర్వోక్తేన విధానతః ।
జుష్టాకారాదిభిః కృత్వా స్మృత్వా దేవం ప్రణమ్యచ ॥ 57

ధూర్ణోవహన్త మిత్యుక్త్వా యజేదష్టాధికం శతమ్ ।
అథవా కల్కినం రూపం అశ్వారూఢం భుజద్వయమ్ ॥ 58

ఖడ్గంచ ఖేటకం ధార్యం శ్వేతవర్ణోగ్రరూపిణమ్ ।
ఏవం కృత్వా విశేషేణ స్మృత్వా దేవం ప్రణమ్య చ ॥ 59

స్థాపనాద్యర్చనాదీని సర్వం పూర్వవదాచరేత్ ।

శ్రీబౌద్ధస్వరూపమ్

అథవక్ష్యే విశేషేణ బుద్ధరూప విధిక్రమమ్ ॥ 60

మధ్యమం దశతాలేన మానోన్మానాది కారయేత్ ।
నవరూపేణ వాకల్ప్య ద్విభుజం మకుటం వినా ॥ 61

కున్తలం మూర్ధ్ని చాసీనం స్వస్తికేనైవ కారయేత్ ।
వామపాణించ కృత్వాతు ఆసనస్యోపరి స్థితః ॥ 62

జ్ఞాన ముద్రాన్య హస్తేన హృత్ప్రదేశేన కారయేత్ ।
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా రక్తచన్దన సన్నిభమ్ ॥ 63

దేవీం వినా ప్రకుర్వీత ఉక్తవత్కౌతుకం కృతమ్ ।
విస్తరేణ మయాప్రోక్తం మూర్తివత్సర్వ మాచరేత్ ॥ 64

తత్ప్రతిష్ఠా

ఆహవనీయే హోతవ్యం పూర్వవద్ధోత్ర మాచరేత్ ।
బుద్ధం చైవ తపోనాథం వైష్ణవంచాచ్యుతం తథా ॥ 65

ఏవమాద్యాదిమావాహ్య నిర్వాపఞ్చాత్ర కారయేత్ ।
ధూర్ణోవహన్త ముచ్చార్య యజేదష్టాధికం శతమ్ ॥ 66

అథవా విశ్వజిత్సూక్తం రాత్రిసూక్తం యజేత్క్రమాత్ ।
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రతిష్ఠాప్యార్చయేత్క్రమాత్ ॥ 67

ఏవం దశావతారాంశ్చ రూపం స్థాప్య సమర్చయేత్ ।
ఉత్సవం స్నపనంచైవ విధినాకారయేద్బుధః ॥ 68

విపరీతం నకుర్వీత ఇతిశాస్త్రేణ నిశ్చయః ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన కృత్వా శాస్త్రోక్తవత్క్రమాత్ ॥ 69

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే కృష్ణ కల్కి బౌద్ధ ప్రాదుర్భావో నామ ఏకవింశోఽధ్యాయః

22. అథ ద్వావింశోఽధ్యాయః

జయన్తీ నిర్ణయః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి జయన్త్యాశ్చోత్సవక్రమమ్ ।
సింహే దివాకరే యుక్తే కృష్ణపక్షే విశేషతః ॥ 1

సప్తమీ చాష్టమీచైవ రోహిణ్యా సహితా న వా ।
ఏతైర్యోగసమాయుక్తా సా జయన్తీతి పఠ్యతే ॥ 2

అథవా చేద్వి శేషేణ రోహిణీ చాష్టమీ యుతా ।
సాజయన్తీతి సంప్రోక్తా కాశ్యపాదితి చోదితమ్ ॥ 3

అర్ధరాత్రా దధశ్చోర్ధ్వం కళయావాపి సంయుతా ।
అష్టమీ రోహిణీ యుక్తా సర్వపాప ప్రణాశనీ ॥ 4

లీలాయష్టిధరం కృష్ణం వేణుంచాధర యోజితమ్ ।
నృత్తంవా కృష్ణరూపన్తు తథాకాళీయ మర్దనమ్ ॥ 5

జయన్త్యుత్సవక్రమః

జయన్త్యుత్సవ మారభ్య సర్వకామాభి వృద్ధిదమ్ ।
అథవా చతుర్భుజం చాత్ర ఉత్సవం కారయేత్క్రమాత్ ॥ 6

యథోక్త దివసాత్పూర్వం పఞ్చమేఽహ్న్యఙ్కురార్పణమ్ ।
ఉపవాస వ్రతం దానం జపహోమార్చనాదికమ్ ॥ 7

యథావిధి తథాకుర్యాద్విష్ణుహర్ష్యే విశేషతః ।
తద్రాత్రౌ నిత్యపూజాన్తే ఆస్థానేచాహ్వయేత్క్రమాత్ ॥ 8

పూర్వవత్కౌతుకం బద్ధ్వా యథోక్తం చాధి వాసయేత్ ।
తధేన్దూదయకాలేతు దేవ ముత్థాప్య మన్త్రవిత్ ॥ 9

ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ కలశైస్స్నాపయేద్విభుమ్ ।
విష్టరే దేవమానీయ నిత్యపూజావదర్చయేత్ ॥ 10

విశ్వభేషజ గౌళ్యాదీన్మిశ్రయుక్తం నివేదయేత్ ।
కదళీ పనసం చామ్ర పక్వ జమ్బూఫలం దదేత్ ॥ 11

క్షీరాపూపైశ్చ పృథుకైరన్యైశ్చైవ ఫలాదిషు ।
సక్తులాజోదనాస్సర్వే దేవం తత్ర నివేదయేత్ ॥ 12

పునరాచమనం దత్త్వా ముఖవాసం ప్రదాపయేత్ ।
పుష్పయాగోక్త మార్గేణ పుష్పాఞ్జలిమధాచరేత్ ॥ 13

మహాహవిః ప్రభూతం వా మధుపర్కయుతం దదేత్ ।
నృత్తగీతైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ 14

తత్కాలేన్దుం సమభ్యర్చ్య అర్ఘ్యం దత్త్వా సమాహితః ।
పునః ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నానకర్మాదినా చరేత్ ॥ 15

నిత్య పూజోక్త మార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్క్రమాత్ ।
ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ దర్శనీయ మలంకృతమ్ ॥ 16

యానమారోపయేద్దేవం గ్రామాదావుత్సవం చరేత్ ।
గ్రామ వీధీంశ్చ సమ్మార్జ్య ప్రోక్షయిత్వా శనైశ్శనైః ॥ 17

హరిద్రాచూర్ణ తైలంచ దేవపాదౌ స్పృశేత్క్రమాత్ ।
సినీవాలీతి మన్త్రేణ హరిద్రం చూర్ణమర్పయేత్ ॥ 18

అతోదేవాది మన్త్రేణ తైలం చైవాత్ర యోజయేత్ ॥ 19

విప్రైస్సర్వ జనైర్భక్తైశ్చూర్ణం తైలం ప్రదాపయేత్ ।
ఏవం శనైశ్శనై ర్గత్వా గీర్భిస్సన్మాన పూర్వకమ్ ॥ 20

పశ్చాదాలయ మావిశ్య పూర్వవత్సర్వమాచరేత్ ।
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా జయన్త్యాశ్చోత్సవం చరేత్ ॥ 21

ఇహలోకే సుఖాన్సర్వాన్సంప్రాప్యైవ తతఃపరమ్ ॥ 22

అన్తే విమానమారుహ్య సాయుజ్యం పదమాప్నుయాత్ ।

చతుర్మూర్తివిధిక్రమః

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి చతుర్మూర్తి విధిక్రమమ్ ॥ 23

గ్రామాదేశ్చ ప్రకర్తవ్యం భూపరీక్షాది చోక్తవత్ ।
మధ్యే చైవాది భూమిన్తు ఘనంచైవ దృఢీకృతమ్ ॥ 24

త్రితలం ద్వితలం చైవ తలమేక మథాపివా ।
పూర్వే దక్షిణ వారుణ్యాం ఉత్తరాన్తే యథాక్రమమ్ ॥ 25

గర్భాలయాదీన్ప్రత్యేకం ద్వార మణ్టపకైర్యుతమ్ ।
ప్రాచ్యాన్తు పురుషం స్థాప్య శ్వేతవర్ణం చతుర్భుజమ్ ॥ 26

దక్షిణే సత్యమూర్తించ పీతవర్ణం చతుర్భుజమ్ ।
తథైవ పశ్చిమం కుర్యాదచ్యుతం కృష్ణ వర్ణకమ్ ॥ 27

చతుర్భుజ సమాయుక్తం స్థాపయిత్వా విచక్షణః ।
రక్తవర్ణోఽనిరుద్ధంచ అనన్తోత్సంగ మాచరేత్ ॥ 28

చతుర్భుజ యుతంతత్ర స్థాపయిత్వా పరంక్రమాత్ ।
చక్రం శఙ్ఖంచ కథితైరభయం వరదం తథా ॥ 29

అథవా వామహేస్తేన వరదం కట్యవలమ్బితమ్ ।
కేచిత్కౌమోదకీం పద్మం ధృత్వావా చాత్ర కల్పయేత్ ॥ 30

అథవా వాసుదేవాది పూర్వాదీని యథాక్రమమ్ ।
స్థాపయిత్వోక్త మార్గేణ కాశ్యపోక్త వదాచరేత్ ॥ 31

పురుషమూర్తిం సచక్రం సత్యమూర్త్యరవిన్దకమ్ ।
శఙ్ఖం చైవాచ్యుతం చైవ గదాంచైవా నిరుద్ధకమ్ ॥ 32

పురుషాద్యనిరుద్ధాన్తం క్రమాచ్చైవాత్ర జ్ఞాయతే ।
సృష్టి స్థితించ మూర్తించ సంహారార్థం చతుష్టయమ్ ॥ 33

విష్ణోర్వికార రూపాణి పురుషాదీంశ్చ జ్ఞాయతే ।
ప్రత్యేక ముత్సవాద్యాదీన్ కారయేద్దేశి కోత్తమః ॥ 34

స్థితంవా చాసనం కల్ప్య నాచరేచ్ఛయనం బుధైః ।
స్థాపనం లక్షణం చైవ నిత్యపూజా క్రమం తథా ॥ 35

నైమిత్తికాని కర్మాణి పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ।
పూర్వతన్త్రోక్త వత్సర్వం కృత్వాచైవ విచక్షణః ॥ 36

ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా ఐహికాముష్మికం లభేత్ ।
ఏవం సంకుచితే నోక్తం గ్రన్థ గౌరవ భీరుణా ॥ 37

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే జయన్తీ చతుర్మూర్తివిధానం నామ ద్వావింశోఽధ్యాయః

23. అథ త్రయోవింశోఽధ్యాయః

విష్వక్సేన అవతారకథనమ్

బ్రహ్మపుత్రం మునిశ్రేష్ఠ మభిగమ్య ప్రణమ్యచ ।
కథంచ విష్వక్సేనస్య కథం మాహాత్మ్యమేవచ ॥ 1

తద్రూపన్తు కుతః ప్రోక్తం పురమస్య కుతస్తథా ।
సారూప్యాది కుతః ప్రోక్తం శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహం ప్రభో ॥ 2

మయా చైకం సమాఖ్యాతం శృణుధ్వంచ ద్విజోత్తమాః ।
అమితం స్థాపనంచైవ తస్య చోత్పత్తికాదిషు ॥ 3

యత్తు పూర్వం మయా ప్రోక్తం పరే మాహాత్మ్యముచ్యతే ।
పుణ్డరీకాఖ్య నగరే సుధీష్మస్య నృపస్య చ ॥ 4

పుష్టేశాఖ్యా తథాపత్న్యా స్సవితురంశాచ్చ జాతః ।
ఏతత్ప్రవర్తతే రాజా పుత్రార్థం చాత్ర చిన్తయేత్ ॥ 5

దేవ దేవం శ్రియాయుక్తం తస్యాగ్రే స్థీయ్యతామితి ।
తద్వీక్షితో మహారాజా అభివన్ద్య ప్రయత్నతః ॥ 6

కృతాఞ్జలి రుపస్థిత్వా దేవీయుక్తో నృపోత్తమః ।
పుత్రమత్రైవ సన్ధార్య బోధయిత్వాక్షరాష్టకమ్ ॥ 7

పుత్రమత్ర వరందత్త్వా స్వేచ్ఛయా మోదమావిశత్ ।
నిత్యంభక్తి సమోపేతం స్తూయమానో ముదాన్వితః ॥ 8

దేవీయుక్తో నృపః పశ్చాత్స్నానం సమ్యక్సమాహితః ॥ 9

ధ్యాత్వాదేశం సమారాధ్య జపిత్వా తత్కథాం శృణు ।
ఏవం సంవర్తతే రాజా పుత్రమత్ర ప్రజాయతే ॥ 10

పుత్రహర్షం సమావేశ్య నామనామాది నిర్దిశేత్ ।
శాన్తం చైవ హరంచైవ విష్వక్సేనం తథామితమ్ ॥ 11

నిత్యానపాయినం పఞ్చనామాన్యేవ వినిర్దిశేత్ ।
అష్టవర్ష పరిజ్ఞానం స్వయమత్ర ప్రకాశతే ॥ 12

తస్యమాతా పితృభ్యాంచ సాలోక్యం పదమశ్నుతే ।
తతో దేవం శ్రియాయుక్తం స్థిత్వా శాన్తంచ చాగ్రతః ॥ 13

విష్వక్సేనం తతోవీక్ష్య హర్షబాష్పాంబు నేత్రకౌ ।
పులకైరోమ కూపేషు స్థిత్వాంజలి పుటక్రమాత్ ॥ 14

స్వర్గలోకా పరే లోకే సూత్రవత్యాఖ్య జాయతే ।
తస్యాః మాతాజయాం కన్యాం దత్త్వాస్మై పుష్పగంధకైః ॥ 15

సూత్రవత్యాఖ్యయా కన్యా పశ్చాత్పాణిం ప్రగృహ్యచ ।
వివాహంమన్త్ర విధినా దేవం దేవ్యౌచ కారయేత్ ॥ 16

తతోదేవం శ్రియాయుక్తం స్వేచ్ఛా విగ్రహమాచరేత్ ।
దేవానామగ్రతశ్శాన్తం మత్ప్రసాదాత్సమహితః ॥ 17

తస్మాత్సేనాధినాథస్య నామం చాత్ర ప్రకీర్తితా ।
ఏతత్పుణ్యకథాం శృణ్వన్ స్వయమేవ ప్రజాపతిః ॥ 18

తత్కథాతు మాయాప్రోక్తా శృణ్వంతు ద్విజసత్తమాః ।
ఏవం వైవాహికం కృత్వా పరేచాత్ర విశేషతః ॥ 19

సారూప్యత్వం ప్రదాతవ్యం దేవదేవ్యౌతు తత్క్రమాత్ ।
శఙ్ఖ చక్ర ధరోభూత్వా గదా చైవాత్ర ముద్రయా ॥ 20

శ్రీవత్సం బ్రహ్మసూత్రంతు వినాచాన్యత్ప్రదాపయేత్ ।
నిర్మాల్యం ధారయన్నిత్యం ఉచ్ఛిష్టం భోక్ష్యతాంపునః ॥ 21

కృతమేతత్ప్రదాతవ్యం తస్య పత్న్యై స్వయన్తథా ।
ద్వారస్య వామపార్శ్వేచ కల్పయిత్వా సమర్చయేత్ ॥ 22

అథవా కారయేద్విద్వాన్సోమేశానస్య మధ్యమే ।
స్థానం సఙ్కల్ప్య మతిమాన్స్థాపయిత్వా యథాక్రమమ్ ॥ 23

విష్వక్సేనరూపమ్

స్థితంవా చాసయేద్విద్వాన్శయనం నైవ కారయేత్ ।
ద్విభుజం చతుర్భుజం వా కారయేదుక్తమార్గతః ॥ 24

దేవీయుక్తం వియుక్తంవా కారయేత్తు స్వశక్తితః ।
సువర్ణం రజతం తామ్రం శిలాం వాథ యథోచితమ్ ॥ 25

శాన్తమేతం సమాఖ్యాతం శృణ్వన్త్వస్య ద్విజోత్తమాః ।
ఇహలోకే సుఖాన్సర్వాన్సంప్రాప్యైవ తతఃపరమ్ ॥ 26

దివ్యం విమానమారుహ్య సాయుజ్యం పదమశ్నుతే ।
యథాక్రమేణ లోకేషు వ్రజేదామోదనం క్రమాత్ ॥ 27

ఆమోదంచ ప్రమోదంచ సమ్మోదంచ తథైవచ ।
వైకుణ్ఠలోకమాశ్రిత్య క్రమాత్తస్య మనీషిణః ॥ 28

ఏవం సంకుచితే నోక్తం పరం తస్యార్చనం శృణు ।

విష్వక్సేనారాధనమ్ - పత్నీసహితమ్

అతః పరంప్రవక్ష్యామి విష్వక్సేనార్చనం క్రమమ్ ॥ 29

శాన్తస్య లక్షణం చైవ స్థాపనం స్నపనమేవచ ।
స్థితంవా చాసనం చైవ తద్దిఙ్ముఖ విధిక్రమాత్ ॥ 30

ఏవమేవ క్రమం సర్వం పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ।
నిత్యానపాయినం శాన్తం విష్వక్సేనం హరం తథా ॥ 31

అమితం చేతి పంచైతే క్రమాచ్చైవార్చనం బుధః ।
విష్ణ్వాది మూర్తివత్కల్ప్య యథాక్రమమిహోచ్యతే ॥ 32

విష్వక్సేనస్య పరితో కల్పయిత్వా సమాహితః ।
ప్రాచ్యాం శాన్తం సమభ్యర్చ్య హరంచైవాత్రదక్షిణే ॥ 33

పశ్చిమేత్వమితంప్రోక్తం ఉత్తరేతు విశేషతః ।
నిత్యానపాయినం చేతి ప్రాగాదీనర్చయేత్క్రమాత్ ॥ 34

తదూర్ధ్వే వక్ష్యతే విద్వాన్నిత్య పూజాక్రమం శృణు ।
పూర్వోక్తేనైవమార్గేణ జలపుష్పాదినా హరేత్ ॥ 35

ఉక్తవత్పఞ్చ శుద్ధ్యాదీనాచరేద్దేశికోత్తమః ।
తస్య ద్వారాధిపానాంచ నమస్కుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥ 36

తుహినం తుందకం చైవ గుణేశం పుష్పదన్తకమ్ ।
పుష్టికాఞ్చ యశస్వినీం కల్పయేద్దేశికోత్తమః ॥ 37

ఏతాన్ ద్వారేచ షడ్భిస్తు ద్వారే ద్వారే ప్రతి ప్రతి ।
ద్వారం తత్ర సమభర్చ్య మూలద్వారోక్త వచ్చరేత్ ॥ 38

మార్జనంచ తతఃకుర్యాద్యద్వాప్రోక్ష్యోపలేపనమ్ ।
పాత్ర ప్రక్షాళనం కుర్యాచ్ఛాన్తస్యాగ్రేతు స్థాపయేత్ ॥ 39

సర్వ ద్రవ్యంచ దేహంచ పూర్వవత్ప్రోక్షయేద్బుధః ।
పూర్వార్చితస్తు నిర్మాల్యం విసృజ్య స్వరమన్త్రవిత్ ॥ 40

పఞ్చోపచార మన్త్రైర్వా పీఠమత్రైవ కల్పయేత్ ।
విష్వక్సేనం ప్రణమ్యైవ ప్రార్థయేన్మన్త్రముచ్చరన్ ॥ 41

ప్రైశామధీశ మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
యథాజపన్తతః కుర్యాత్స్నాన కార్యం సమూహితః ॥ 42

ఆగ్నేయోయస్మాత్తముచార్చ్య ప్లోతంసర్వం సమాచరేత్ ।
తన్మూర్తి మన్త్రైరుచ్చార్య ప్లోతవస్త్రా ద్యలంకృతమ్ ॥
తద్బీజం తస్యహృదయే న్యసేత్ ప్రణవ సంపుటమ్ । 43

తస్య దక్షిణ పార్శ్వేతు దేవీం సూత్రవతీంతథా ॥
(తథైవవామభాగేతు జయం దేవీం సమర్చయేత్ ।) 44

అప్సరస్వితి మన్త్రేణ గన్ధం తత్రైవ లేపయేత్ ।
తత్సవితురితి మన్త్రేణ స్రజాచ పరివేష్టయేత్ ॥ 45

అగ్నిందూతమితీత్యుక్త్వా ధూపంతత్ర ప్రధూపయేత్ ।
అహమస్మీతి మన్త్రేణ తథాదీపం ప్రదర్శయేత్ ॥ 46

తన్మూర్తి మన్త్రముచ్చార్య అర్ఘ్యమాచమనం దదేత్ ।
అగ్న ఆయాహి మన్త్రేణ చరుం(ఫలం) తత్ర నివేదయేత్ ॥ 47

యేతేశతేతి మన్త్రేణ పానీయాచమనే దదేత్ ।
ఘృతాత్పరీతి మన్త్రేణ తామ్బూలం తత్ర దాపయేత్ ॥ 48

దేవేశస్యతు నిర్మాల్యం పశ్చాద్దత్త్వా సమాహితః ।
నైవేద్యంచ చతుర్థాంశం పునస్సమ్యఙ్నివేదయేత్ ॥ 49

నివేద్యంచ తు నిర్మాల్యం ప్రజ్వాల్యాగ్నౌ క్షిపేద్బుధః ।
అథవా కారయేద్విద్వాన్గోభ్యశ్శూద్రాయ దాపయేత్ ॥ 50

అత్రైవ కేచిత్సంప్రోక్తం నివేద్యంతు విశేషతః ।
విప్రైస్స్వభక్తైరన్యైర్వా భోజ్యమిత్యుచ్యతేబుధైః ॥ 51

విపరీతం నకుర్వీత సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
ఏకకాలం ద్వికాలంవా త్రికాలంవా సమర్చయేత్ ॥ 52

ఏవంశాన్తం సమభ్యర్చ్య సర్వకామ ఫలప్రదమ్ ।
అన్తే విమానమారుహ్య సాయుజ్య పదమాప్నుయాత్ ॥ 53

విహంగారాధనమ్ పత్నీసహితమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి విహంగస్యార్చన క్రమమ్ ।
విహంగ లక్షణం చైవ ఆసీనం స్థితమేవవా ॥ 54

మానోన్మాన ప్రమాణన్తు స్థాపనం స్థానమేవచ ।
పరివారాలయం చైవ పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ॥ 55

నిత్యకర్మ సమాప్యైవ పూర్వవచ్ఛుద్ధిమాచరేత్ ।
తస్య మన్త్రం సముచ్చార్య గురుం శుద్ధోపదేశినమ్ ॥ 56

ప్రణవం బిన్దు సంయుక్తం నాదాన్తం తత్ర యోజయేత్ ।
సర్వవర్ణాంతకైర్యుక్తం స్వరత్రయ యుతంబుధాః ॥ 57

షాన్తం లాన్తయుతం జ్ఞేయం సాన్తం దీర్ఘయుతం క్రమాత్ ।
ఏవం క్రమేణ చోద్ధారస్తార్క్ష్య పంచాక్షర క్రమమ్ ॥ 58

ఋషిర్నారాయణో దేవః త్రిష్టుప్ఛన్దః ప్రకీర్తితమ్ ।
గరుడో దేవతా తస్య పరే తార్క్ష్య విశేషతః ॥ 59

ప్రణవం బీజమిత్యుక్త్వా స్వాహాతచ్ఛక్తిరుచ్యతే ।
తస్య మన్త్రస్య సంయుక్తం గరుడం సంప్రణమ్య చ ॥ 60

నిత్యపూజోక్తమార్గేణ సర్వకర్మ సమాచరేత్ ।
విశేషమత్రవక్ష్యామి సంక్షేపేనోచ్యతే మయా ॥ 61

పూర్వార్చిత సుపుష్పాదీన్యపోహ్యైవ చ మన్త్రవిత్ ।
స ఏకో భూదితీత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ 62

యస్త్రైష్టుభ మితీత్యుక్త్వా పఞ్చాక్షర యుతం క్రమాత్ ॥ 63

ఆసనం తత్ర సంకల్ప్య తేన మన్త్ర ముదీరయన్ ।
పాద్య మాచమనం దత్త్వా ప్రక్రమ్యా ధేతిచ బ్రువన్ ॥ 64

యోమాతరిశ్వ ఇత్యుక్త్వా విష్ణువత్స్నానమాచరేత్ ।
వృషాకపేతి మన్త్రేణ ప్లోతేన పరిమార్జయేత్ ॥ 65

ఓజోభిమానీత్యుచ్చార్య వస్త్రాభరణ భూషితమ్ ।
పశ్చాత్తార్క్ష్యస్య దేవస్య స్థితిన్యాసాది నాచరేత్ ॥ 66

సంసమీరితి తద్బీజం న్యసిత్వోఙ్కార సంపుటమ్ ।
తస్యదేవ్యౌ సమభ్యర్చ్య సుకీర్తీ రుద్రమా తథా ॥ 67

దేవస్యోభయపార్శ్వేతు తత్తన్మన్త్రేణ చార్చయేత్ ।
తస్య పాదస్య పరితః పుష్పన్యాసంచ కారయేత్ ॥ 68

ఖగాధిపం విహఙ్గంచ వైనతేయం సువర్ణకమ్ ।
ఏవం మూర్తిభిరుచ్చార్య తేనకర్మ సమాచరేత్ ॥ 69

ఆసాగ్రేతి చమన్త్రేణ సుగన్ధంచాస్య లేపయేత్ ।
పుష్పైర్నానావిధైశ్చైవ శతధారం సముచ్చరన్ ॥ 70

ఓజోబలేతి మన్త్రేణ ధూపమత్ర ప్రదాపయేత్ ।
కదాపిసృజతే త్యుక్త్వా దీపం తత్ర ప్రదర్శయేత్ ॥ 71

ఆపోవిశ్వేతి మన్త్రేణ తన్మన్త్రేణ యుతం క్రమాత్ ।
అర్ఘ్యం దత్త్వా విశేషేణ తేనమన్త్ర ముదీరయన్ ॥ 72

పూర్వోక్తేనైవ మన్త్రేణ దద్యాదాచమనం బుధః ।
చాతుర్యమస్మీత్యుచ్చార్య దానకర్మాది కారయేత్ ॥ 73

భోజ్యాసనం తతఃకల్ప్య పూర్వమన్త్ర ముదీరయన్ ।
పాద్య మాచమనం దత్త్వా పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్ ॥ 74

తయాదిత్యానీత్యుచ్చార్య చరుంపాత్రేషు నిక్షిపేత్ ।
శన్నోనిధత్తాముచ్చార్య ఉపదంశాంశ్చ నిక్షిపేత్ ॥ 75

పూర్ణపాత్రం సమాదాయ త్రిపాదస్యోపరి న్యసేత్ ।
పరిషేకం తతః కృత్వా తత్త్రీణీషేతి చోచ్చరన్ ॥ 76

సుపర్ణోసీతిమన్త్రేణ హవిస్తత్ర నివేదయేత్ ।
హవిష్మతీతి మన్త్రేణ పానీయాచమనే దదేత్ ॥ 77

తత్పురుషాయేతిమన్త్రేణ ముఖవాసం నివేదయేత్ ।
తన్మూల మన్త్రముచ్చార్య దణ్డవత్ప్రణమేద్బుధః ॥ 78

తన్నివేద్యంతు శేషస్య విష్ణోరుచ్ఛిష్టవచ్చరేత్ ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ నిత్యం గరుడ మర్చయేత్ ॥ 79

త్రికాల మేకకాలం వా భక్త్యా చైవం సమర్చయేత్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే విష్వక్సేన తార్క్ష్యార్చనం నామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః

24. అథ చతుర్వింశోఽధ్యాయః

శేషస్యార్చనమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి శేషస్యైవార్చన క్రమమ్ ।
రూపం స్థానం ప్రవక్ష్యామి విశేషేణైవ కారయేత్ ॥ 1

అనన్తస్య స్వరూపమ్ పత్నీసహితమ్

నరేణైవాకృతింకృత్వా భుజద్వయమితిస్మృతమ్ ।
చతుర్భుజం వా కృత్వాతు మూర్తించైవానిరుద్ధవత్ ॥ 2

అభయం వరదం వాథ కటకం వా యథోచితమ్ ।
మకుటామ్బరాద్యైర్భూష్యం సర్పరాజంతు కారయేత్ ॥ 3

ఉష్ణీషోపరి ఫణాన్సమ్యక్సప్తపఞ్చ త్రయస్తథా ।
ఏకంవాత్ర ప్రకుర్వీత శిల్పశాస్త్రోక్తవచ్చరేత్ ॥ 4

నాభ్యాదధస్సర్పవత్పుచ్ఛమాసీనం స్థితమేవ వా ।
తస్యైవోభయ పార్శ్వేచ దేవ్యౌచాత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ 5

దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే జయాం చైవాత్ర కల్పయేత్ ।
స్తనౌభుజద్వయం చైవ ముఖం నాభ్యదశ్చోర్ధ్వతః ॥ 6

అహిపుచ్ఛం ప్రకర్తవ్యం వర్ణంచోపరి కారయేత్ ।
అభయం చోత్పలం ధార్యమితరేతు తథైవచ ॥ 7

పుష్టికాం వామభాగేతు మణిం తత్ర శిరోపరి ।
తస్య స్థానం మయాప్రోక్తం శృణ్వన్తస్య ద్విజోత్తమాః ॥ 8

ప్రథమావరణే కుర్యాద్ద్వితీయావరణేఽథవా ।
కుబేరక్షితి మూలేవా పార్శ్వే వల్మీక ఏవవా ॥ 9

అన్యన్మనోరమే దేశే దేవ దేవస్య శార్ఙ్గిణః ।
స్థాపయిత్వా విధానేన నిత్యం విధివదర్చయేత్ ॥ 10

ఉక్తవన్నిత్యకర్మాన్తే తోయపుష్పాదినార్చయేత్ ।
ప్రోక్ష్యోపలిప్య మార్జ్జాదీన్పూర్వోక్తైనైవ కారయేత్ ॥ 11

న్యాసాద్యాత్మ విశుద్ధ్యాదీన్కారయిత్వా విచక్షణః ।
అనన్తం సర్పరాజంచ శేషం భోగ మితిక్రమాత్ ॥ 12

జయాంచ పుష్టికాంచైవ మన్త్రషట్కం సముచ్చరన్ ।
దేవం దేవ్యౌ తథా సమ్యగ్జప్త్వా తిష్ఠన్ సమాహితః ॥ 13

అనన్త మన్త్రోద్ధారః

యథాదేవం తథాధ్యాయన్మన్త్ర శాస్త్ర విశారదః ।
షడక్షరేణ మన్త్రేణ చోద్ధారం చ ప్రత్యక్షరమ్ ॥ 14

ఆద్యన్తం సంపుటీకృత్య ప్రణవేన యథాక్రమమ్ ।
ప్రథమం విష్ణుబీజేన ధాన్తం తత్రైవ యోజయేత్ ॥ 15
(ణాంతం పునః ప్రయోక్తవ్యం మాంతం తత్ర ప్రయోజయేత్)

ఏవం షడక్షరం ప్రోక్తం ప్రతిబిన్దు సముచ్చరన్ ।
ఏవం సంయోజ్య మన్త్రేణ శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ॥ 16

ఋషిర్నారాయణశ్చేతి ఛన్దోగాయత్రిరుచ్యతే ।
తతో మన్త్రావసానేచ శక్తిస్స్యాదితి మన్త్రవిత్ ॥ 17

న్యాసం పునః ప్రయోక్తవ్యం స్వయం పఞ్చాఙ్గమాచరేత్ ।
న లిఖేచ్చ పఠేన్మన్త్రం స్వయమేవ న కల్పయేత్ ॥ 18

తస్యమన్త్రం కరేన్యస్య పశ్చాత్సమ్యక్సమర్చయేత్ ।
గురూపదేశాద్బోద్ధవ్యమఖిలం మన్త్రదర్శనమ్ ॥ 19

యమర్పయన్తీత్యుచ్చార్య దేవ్యౌదేవమధాహ్వయేత్ ।
చాతుర్యమస్మీత్యుచ్చార్య కల్పయిత్వాసనం బుధః ॥ 20

పాద్యం పశ్చాత్ప్రదాతవ్యం తత్త్రీణీషేతి చోచ్చరన్ ।
(శాలిపిష్టం సమాదాయ ఘృతక్షీరాది మిశ్రితమ్)
దేవం దేవ్యౌచ సంతర్ప్య మూలమన్త్రం జపేత్క్రమాత్ ॥ 21

ఆచామన్తు పునర్దత్వా ఆపో విశ్వేతి చోచ్చరన్ ।
శ్రమాపనోదనం కుర్యాద్వృషాకపేరిత్యుచ్చరన్ ॥ 22

త్రయా ఆదిత్య మిత్యుక్త్వా స్నానోక్తాదీని కారయేత్ ।
ఓజోభిమానీత్యుచ్చార్య వస్త్రాభరణైరలంకృతమ్ ॥ 23

యోమాతరిశ్వేత్యుచ్చార్య పుష్పందద్యాత్సమాహితః ।
గన్ధాంజనాది సన్దద్యాదప్సరస్వితి చోచ్చరన్ ॥ 24

ఉక్తవద్ధూపయేద్విద్వాన్వృషాకపి రిహోచ్చరన్ ।
తతోదీపం ప్రదాతవ్యం ప్రక్రమ్యాదితి చోచ్చరన్ ॥ 25

అర్ఘ్యం పశ్చాత్ప్రదాతవ్యం స ఏకోభూదితి బ్రువన్ ।
మధుపర్కం తతోదద్యాద్యస్త్రైష్టుభమితిబ్రువన్ ॥ 26

హవిస్తత్ర నివేద్యైవ కయానశ్చితముచ్చరన్ ।
శన్నోనిధత్తాముచ్చార్య పానీయం తత్ర దాపయేత్ ॥ 27

తతః పుష్పాంజలిం దత్త్వా బహుచాత్ర ముహుర్ముహుః ।
మూర్తిమన్త్రం సముచ్చార్య క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ॥ 28

ఏవం నిత్యం సమభ్యర్చ్య శేషం యుక్త్యా సమాచరేత్ ।
కుష్టోపస్మారకాదీని వినశ్యన్తి నసంశయః ॥ 29

మృతపుత్రీచ వన్ధ్యావా స్తవందేవేన్ద్రకాదిషు ।
అన్యన్మనో రమే కామే దదాతీతి న సంశయః ॥ 30

భాన్వాదివారే సంపూజ్య ఈప్సితం లభతే ధ్రువమ్ ।
అన్తే విమాన మారుహ్య ఆమోదలోక మాప్నుయాత్ ॥ 31

ప్రదక్షిణక్రమః

బ్రహ్మపుత్ర మునిశ్రేష్ఠ మునిషు జ్ఞానయోగిషు ।
త్వమేవ సర్వవేత్తాసి త్వమేవ బ్రాహ్మణః ప్రియః ॥ 32

దేవదేవస్య విష్ణోస్తు క్రమాచ్చైవ ప్రదక్షిణమ్ ।
యుగ్మాయుగ్మం విశేషంచ ఛాయాయాం లఙ్ఘనేఽపివా ॥ 33

ఉత్తరే సోమసూత్రస్య లమ్బితస్య చదోషకమ్ ।
ప్రదక్షిణ విధానంచ దేశంకాలం తథైవచ ॥ 34

తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్ఛామో వద త్వం వదతాం వర ।

భృగురువాచ

ఏతత్సర్వం సమాఖ్యాతం శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ।
శృతంపక్షం పరంగుహ్యం ప్రదక్షిణమధాచరేత్ ॥ 35

పుణ్యాని యాని తీర్థాని తపో యజ్ఞఫలాదయః ।
ప్రదక్షిణాత్పరంనాస్తి ప్రత్యక్ష ఫలదాయకమ్ ॥ 36

యాని కానిచ పాపాని జన్మాంతర కృతానిచ ।
తాని తాని ప్రణశ్యన్తి ప్రదక్షిణ పదేపదే ॥ 37

ప్రదక్షిణం త్రిధాప్రోక్తం నిత్యకర్మ పరాయణమ్ ।
కామ్యపౌష్టిక శాన్తించ త్రిధాచైవ ప్రదక్షిణమ్ ॥ 38

ఫలవిశేషేణ త్రివిధభేదాః

కామ్యసిద్ధిస్తు కామ్యం స్యాత్పుత్ర సిద్ధిస్తు పౌష్టికమ్ ।
శాన్త్యర్థం సర్వశాన్తిం స్యాత్త్రికాలేతు సమాచరేత్ ॥ 39

మధ్యాహ్నే కామ్యముద్దిష్టం ప్రాతరేవతు శాన్తికమ్ ।
పౌష్టికన్తు తథాసాయం ఇతికాలస్య నిర్ణయః ॥ 40

తద్విష్ణోరితి మన్త్రేణ విష్ణుహర్మ్యం ప్రవేశయేత్ ।
ధాత్రాది భూతవర్యన్తం నమస్కుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥ 41

విమానం పశ్చిమేకుర్యాత్ప్రాతఃకాలే విశేషతః ।
పాదుకాగ్రేచ గమయేత్ప్రదోషం చస్మృతం భవేత్ ॥ 42

కుడ్యకౌతుకయోర్మధ్యే పరనాళస్య పార్శ్వతః ।
తత్రమధ్యే ప్రకర్తవ్యం సోమసూత్రం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 43

కౌతుకాదుత్తరేచైవ యవప్రాసాద విస్తరమ్ ।
తాపశ్చైవావసానేతు తదూర్ధ్వేతు నలంఘయేత్ ॥? 44

అజ్ఞానాల్లంఘనేచైవ సర్వం భవతి నిష్ఫలమ్ ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన పరిహృత్య ప్రయత్నతః ॥ 45

గమనే విశేషః జప్యమన్త్రాః

గమనే తద్వ్యపోహ్యైవ ప్రదక్షిణ మథాచరేత్ ।
విష్ణుసూక్తన్తు జప్త్వాతు నామ సఙ్కీర్తనన్తువా ॥ 46

స్తోత్రైరమ్య కథాభిర్వా జపిత్వాతు సమాహితః ।
నతిష్ఠేన్న చశీఘ్రేణ గమయేత విచక్షణః ॥ 47

విష్ణుపఞ్చదినేచైవ అయనే విషువే తథా ।
గ్రహద్వయేతు సఙ్క్రాన్త్యాం గురుశుక్రోదయేతథా ॥ 48

తయోస్తు మాసకాలే చ కృత్వాచాగ్ర ప్రదక్షిణమ్ ।
కర్మవ్యాధీని నిర్ముక్త్వా సర్వపాప క్షయంతథా ॥ 49

ద్వికాలేష్టేచ చత్వారో యుగ్మంచైవ ప్రదక్షిణమ్ ।
అర్చనం జపహోమంచ వన్దనన్తు ప్రదక్షిణమ్ ॥ 50

ప్రదోషే ఉక్తదోషేషు ప్రాప్తం నైవాత్ర కేచన ।
అసితసిత పక్షాభ్యాం ప్రదోషం చాత్ర సంభవే ॥ 51

శ్రౌతవద్దేవమభ్యర్చ్య వన్దనాద్యాది కారయేత్ ।
ఆయుశ్శ్రీ కామీ తథైవ జయార్థీ శత్రుమేవచ ॥ 52

తత్ఫలవిశేషాః

పుణ్యక్షేత్రస్య కామేతు ఉదయాస్తమయం చరేత్ ।
స్త్రీభిర్వా పురుషైర్వాపి అన్యద్భక్త జనైరపి ॥ 53

యథావిధి తథాకుర్యాత్ స్నానం పూర్వాదికం చరేత్ ।
అరుణోదయమారభ్య యావన్తి దశనాడికాః ॥ 54

ప్రదక్షిణే కాలవిశేషాః

కాలం ప్రాతరితిఖ్యాతమపరేచ తథైవచ ।
దశనాడిస్తు సాయాహ్నే కర్తవ్యం తు ప్రదక్షిణే ॥ 55

ఆచరేదుక్తమార్గేణ దేవదేవం ప్రణమ్యచ ।
ఉదయాస్తమయంకుర్యాత్తథైవాస్తమయోదితమ్ ॥ 56

ఏవంకాల మహోరాత్రం ప్రదక్షిణ మథాచరేత్ ।
అన్తర్వీనం ప్రకుర్యాచ్చేత్సర్వదోషోన విద్యతే ॥ 57

యుగ్మ ప్రదక్షిణం చైవ సవ్యంచాసవ్యమేవచ ।
కారయేదప్రధానేతు కర్తవ్యం తద్విధానతః ॥ 58

ఆచరేదుక్తమార్గేణ దేవదేవం ప్రణమ్యచ ।
చరణౌ కచ్ఛపవత్కుర్యాత్కరేచైవ శిరస్తదా ॥ 59

అష్టాంగవందనమ్

బుద్ధ్యామానాభిమానాభ్యాం స్మృతమష్టాఙ్గవన్దనమ్ ।
కారయేత్తు నమస్కారం దణ్డవత్ప్రణిపత్యచ ॥ 60

పరాంగతి మవాప్నోతి శతక్రతు ఫలం లభేత్ ।
ఏవం ప్రదక్షిణం విష్ణోర్దినం ప్రతి సమాచరేత్ ॥ 61

ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ ।

అర్ఘ్యద్రవ్యాణి

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి అర్చాఙ్గం చాసనాదికమ్ ॥ 62

పీఠాదౌతు సుఖాసీనం హరిం ధ్యాత్వా తదాసనమ్ ।
కుశాక్షత తిలవ్రీహి యవమాష ప్రియఙ్గవః ॥ 63

తదర్థప్రమాణమ్

సిద్ధార్థక సమాయుక్తమిత్యర్ఘ్య ద్రవ్యముచ్యతే ।
అష్టద్రవ్యైస్తు సంయుక్త మర్ఘ్యం ప్రస్థద్వయం మతమ్ ॥ 64

దేవస్య దక్షిణహస్తే దాపనీయద్రవ్యాణి

అర్ఘ్యమాచమనం చైవ హవిః పానీయమేవచ ।
మధుపర్క పురోధానం క్షీరం తామ్బూల సంజ్ఞికమ్ ॥ 65

ముఖవాస మపూపాని నాళికేర ఫలానిచ ।
ఏతాని హస్తే దేవస్య దక్షిణేతు నివేదయేత్ ॥ 66

పాద్యద్రవ్యాణి

పద్మంచ విష్ణుపర్ణీచ శ్యామాకం దూర్వమఙ్కురమ్ ।
చత్వారి పాద్యద్రవ్యాణి ప్రస్థతోయేన యోజయేత్ ॥ 67

దానన్తు వారిణః పాద్యం పాదప్రక్షాళనాయవై ।

స్వాగతమ్ - అనుమానమ్

సుముఖీ కరణం హస్తే స్వాగతం పరికీర్తితమ్ ॥ 68

సంగృహ్య తత్ర సీదేతి వాచకం త్వనుమానకమ్ ।

పాదుకాలక్షణమ్

పాదపద్మం యథావిష్ణో తథాహేమాదిభిః కృతమ్ ॥ 69

పాదవత్పాదుకయుగం పాదుకం తదుదాహృతమ్ ॥ 70

దర్పణమ్

దర్పణమ్ కాంస్యసారశ్చ కృతం సంపూర్ణ చన్ద్రవత్ ।

ఫాలకం పాదవత్ పాదం సింహ వ్యాళోపరిస్థితమ్ ।
సౌవర్ణ రాజతాద్యైస్తు యష్టిర్వేదాఙ్గులం స్మృతమ్ ॥ 71

దన్తశుద్ధిః

నారికేళస్య వేణోర్వా దన్తశుద్ధ్యర్థమాహరేత్ ।
తత్తుర్యాంశక విస్తారం జిహ్వాపట్టం సమాహరేత్ ॥ 72

తత్సంస్కృత్వా జలస్రావం ముఖ ప్రక్షాళనం విదుః ।

ఆచమనద్రవ్యాణి

ఏలాలవంగోశీరాచ్చ కర్పూరాగురుచన్దనమ్ ॥ 73

ఆచామార్థాని చైతాని యోజయే ప్రస్థవారిణమ్ ।
ఆచమనన్తు తంవిద్యాత్క్షుప్తాఢక నివేదనమ్ ॥ 74

శాటకన్తు ద్విహస్తంస్యా ద్వస్త్ర మర్ధాధికన్తువా ।

తాంబూలమ్

ఏకపూగం త్రిపత్రంస్యా ద్వర్ధనీయో హరిర్వశాత్ ॥ 75

పూగద్విగుణ భూతంవా మహా పిప్పలి పత్రకమ్ ।
శుక్తిక్షారేణ సంయుక్తం తామ్బూలమితి సంజ్ఞితమ్ ॥ 76

అంగోద్వర్తనద్రవ్యాణి

అలకామోచనా జ్ఞేయా ధ్యానం తస్యైవ కర్మణి ।
తైలాభ్యఙ్గం సముద్దిష్టం మౌళి తైలస్య మర్దనమ్ ॥ 77

అలకామోచనం ప్రోక్తం తత్క్రియాంచ న సంస్కృతిః
అథోలమ్బం త్రితాళంస్యాత్తత్పణామాంఘ్రి సంయుతమ్ ॥ 78

చామరం సంప్రకల్ప్యైవ తాళవృంతంచ కారయేత్ ।
ముఖ్యమేతద్ధిరణ్యేన మణినా చ విభూషితమ్ ॥ 79

శ్రీపత్రం మాషచూర్ణంస్యాత్తింత్రిణ్యామలకానిచ ।
కణజీరేణ సంయుక్తం కేశశుద్ధ్యర్థ మాహరేత్ ॥ 80

(శాలిపిష్టం సుగంధంచ పలాలస్యతు భస్మకం ।)
శ్వేతాశ్మచూర్ణం దేవస్య అంగోద్వర్తార్థ మాహరేత్ ।

పరిశుద్ధ నిశాసార మార్ద్రంవాశుష్కమాహరేత్ ।
సుసూక్ష్మం వేష్టయిత్వాతు స్వర్ణకుఙ్కుమ చన్దనైః ॥ 81

మిశ్రీకృత్వ పునశ్చేతాన్వేష్టయిత్వా మనోహరమ్ ।
వారిజ పుష్పధూపైస్తు నిశాకల్పన్తు వర్ణకమ్ ॥ 82

వస్త్రోత్తరీయ యజ్ఞసూత్ర పవిత్రాదిలక్షణమ్

ఏకాఙ్గుళ విశాలేన విహితం బ్రహ్మసూత్రవత్ ।
కార్పాసజం సువర్ణంవా ఉత్తరీయం ప్రభూషితమ్ ॥ 83

వామగ్రీవా త్సమారభ్య సవ్య కట్యవలమ్బితమ్ ।
త్రిసూత్ర నిర్మితం చైవ ఉపవీతం ప్రచోదితమ్ ॥ 84

గ్రన్థిమేకాఙ్గులం కృత్వా వలయం చతురఙ్గుళమ్ ।
అగ్రం కుశద్వయేనైవ పవిత్రం సంప్రకల్పయేత్ ॥ 85

పాదేచ పుష్పవిన్యాసం మస్తకాయుధ బాహుషు ।
మౌళి సంవేష్టితం చైవ పుష్పమేవ ముదీరయన్ ॥ 86

స్కన్ధాదాచరణాన్తం వైలమ్బితాస్రక్ ప్రకీర్తితా ।

అష్టగన్ధాః

చన్దనం హిమతోయఞ్చ కర్పూరాగురు కుఙ్కుమైః ॥ 87

కోష్టకస్తూరి మాంసీస్యాచ్చాష్టగన్ధాః ప్రకీర్తితాః ।
పిష్టన్తు చన్దనాదీనామేతద్గన్ధ ముదాహృతమ్ ॥ 88

ధూపద్రవ్యాణి

గుగ్గుల్వగరు కోష్టస్తు కర్పూరోశీర చన్దనమ్ ।
సర్పిః ఘనం గుడా బిల్వా ధూపోఽయం సముదీరితః ॥ 89

ధూపద్రవ్యాణి

దశద్రవ్య యుతాంగారో ధూపమేవ యుతం స్మరేత్ ।

దీపద్రవ్యాణి

కపిలాది ఘృతంగ్రాహ్యం తైలం శుద్ధ మథాపివా ॥ 90

దీపార్థమేవ సంగ్రాహ్యే హేరణ్డాదీని వర్జయేత్ ।
నవదీప యుతాదీప సప్తపఞ్చ త్రయశ్చవా ॥ 91

సహస్రధారాపాత్రమ్

చషకేన ఘటేనాపి సహస్ర సుషిరేణవా ।
సేచనం తజ్జలైర్విష్ణోరభిషేకం సమీరితమ్ ॥ 92

పూజకేష్టం యథాకుర్యాత్కౌతుకాయత మానతః ।
దూర్వాక్షత కుశైర్యుక్తం తోయస్తోమ ముదీరితమ్ ॥ 93

తణ్డులస్య చతుః ప్రస్థం తిలప్రస్థం తదర్ధతః ।
తామ్బూల మేవమన్త్రస్య యథాలాభం ప్రకల్పయేత్ ॥ 94

పాదుకఞ్చ యథాయానం రథ తార్క్ష్యయుతం పునః ।
వాజివారణ ముఖ్యేచ సౌవర్ణాన్యేవ చాహరేత్ ॥ 95

పాదపద్మ ప్రమాణేన పాదుకాదీని కారయేత్ ।
హేమాదినా కృతం కుమ్భం దీపభాజనసంయుతమ్ ॥ 96

నీరాజనకుంభమ్

నీరాజనార్ధ మేతస్యాద్ధృత వర్తియుతం హరేత్ ।
త్రిగుణం పాదపద్మంస్యాత్ వృత్తం చాత్ర మిహోచ్యతే ॥ 97

మధుపర్కమ్

ఇక్షుర్మధు దధిక్షీరం ఘృతం ఫలయుతం తువా ।
ప్రస్థప్రమాణ మేతేషాం మధుపర్క మిహోచ్యతే ॥ 98

సుగన్ధీతు పురోధానం తోయం ప్రస్థార్ధ ముచ్యతే ।
తిలమాష మితిప్రోక్తం తణ్డులానాం చతుశ్శతమ్ ॥ 99

కుడుపాదిప్రమాణమ్

చతుర్మాషం మహాపద్మం కుడుపన్తు చతుర్గుణమ్ ।
ప్రస్థమేవ విజానీయాత్కుడుపస్య చతుష్టయమ్ ॥ 100

హవిః ప్రమాణమ్

ఆఢకన్తు చతుః ప్రస్థం ద్విగుణం శివముచ్యతే ।
ద్రోణం తద్ద్విగుణం విద్యాత్షడ్ద్రోణం భారమేవచ ॥ 101

తణ్డులస్యైవ షడ్ద్రోణం తదర్ధంవా శివద్వయమ్ ।
తదర్ధన్తు చతుఃప్రస్థం ఏవమత్ర హవిస్మృతమ్ ॥ 102

దశగుణం మన్త్రనామ్నా షడ్గుణంవా చతుర్గుణమ్ ।
త్రిగుణం ద్విగుణం చైవ ప్రభూతం పఞ్చధాహవిః ॥ 103

ద్విగుణం షడ్గుణం వాథ ప్రభూతస్య మహాహవిః ।
ఉపదంశ సమాదానే చాష్టనిష్క ఫలం సమమ్ ।
ఉపదంశాది సంయోగే చాఢకస్యైవమిష్యతే ॥ 104

ఏక ద్విత్రిచతుః పఞ్చ సఙ్ఖ్యా షడృతుకా భవేత్ ।
మదురాదీని సోత్పృష్టైః కన్దమూలఫలైర్యుతైః ॥ 105

వర్జనీయ శాకాని

కోశాతకీం అలాబుంచ సూరణంచ వివర్జయేత్ ।
చతుష్ఫలం షట్ఫలం వా ప్రత్యేకముపదంశకమ్ ॥ 106

అపూపాః

ప్రస్థార్ధం ముద్గసారంచ తదర్ధం ఘృతమాహరేత్ ।
గుడం ఫలం తదర్ధంవా దధిప్రస్థార్ధ మేవచ ॥ 107

మరీచిర్జీరకాఖ్యాంచ సర్షపేణ చ సంయుతమ్ ।
ఆఢకస్యైవముద్దిష్టం ఫలత్రయ సమాహితమ్ ॥ 108

ద్రోణం ద్రోణద్వయే వాపి భారేఽప్యేవన్తు వర్ధయేత్ ।
క్షీరన్తు హవిరష్టాంశం గవ్యంగుడ సుమిశ్రితమ్ ॥ 109

అపూపమేవముద్దిష్టం ఏకప్రస్థ ద్వయస్య వై ।
నవమృత్కుంభం సంతప్తం ఉత్పాతంచ సమాహరేత్ ॥ 110

పానీయమ్

జలం సూర్యాంశు సంతప్తం సహబిన్దుక వైద్యుతమ్ ।
ఏలాచన్దన కర్పూరైరుశీరైశ్చ సువాసితమ్ ॥ 111

పాటలీ కేతకీభ్యాంచ చమ్పకైరుత్పలైరపి ।
ఏతత్ప్రసారితం తోయం పానీయం పరికల్పితమ్ ॥ 112

మహా పిప్పలి పత్రంచ క్రముకస్య ఫలానిచ ।
శుక్తి క్షారం తథామిశ్రం తామ్బూలమితిసౌజ్ఞితమ్ ॥ 113

ముఖవాసమ్

శ్వేతపత్రం చ చూర్ణంచ క్రముకానాం ఫలాని చ ।
నారికేళ ఫలోపేతం మాతులఙ్గఫలైర్యుతమ్ ॥ 114

ఏలాతక్కోలకంచైవ ముఖవాసం ప్రచక్షతే

నిర్మాల్యేన విష్వక్సేనపూజనమ్

మకుటస్య లలాటాదీనాదాయ శాన్తమర్చయేత్ ॥ 115

పాదపీఠేఽర్చితం పుష్పం వ్యపోహ్యైవచ తత్త్వవిత్ ।
యథాదేవస్య నిర్మాల్యం విష్వక్సేనాయ దాపయేత్ ॥ 116

తథాపవిత్రీ స్రక్శేషం సూత్రవతీ జయాభ్యాంచ ।
దేవదేవస్య పూజార్థం యత్సమాహృత్య సోదకమ్ ॥ 117

దేవం నైవేద్య సమయే పశ్చాత్కర్మణి యోజయేత్ ।
అర్ఘ్యందత్త్వా పవిత్ర్యాశ్చ తమానీతం నిదర్శయేత్ ॥ 118

దేవోఽపి ద్రవ్య దాతారం ప్రసన్నం పశ్యతి స్వయమ్ ।
ఏతేషామప్యలాభేతు తత్తన్మన్త్రం స్మరేద్బుధః ॥ 119

ఉక్తద్రవ్యాలాభే కర్తవ్యమ్

ఉక్తద్రవ్యంచ సంకల్ప్య పుష్పైర్వాపి సమర్చయేత్ ।
ఉక్తద్రవ్యేష్వలాభేషు యథాలాభం సమాహరేత్ ॥ 120

సర్వేషామప్యలాభేతు తత్తద్ద్రవ్యం స్మరేద్బుధః ।

అక్షతస్వరూపమ్

తణ్డులం వ్రీహిసంయుక్తం అక్షతంచ ప్రకీర్త్యతే ॥ 121

తణ్డులం యవసంయుక్తం సర్షపైశ్చాక్షతం భవేత్ ।

గంగోదక తులస్యాదిషు పర్యుషితాభావః

వర్జ్యం పర్యుషితం పుష్పం న వర్జ్యం తులసీదళమ్ ॥ 122

వర్జ్యం పర్యుషితం తోయం న వర్జ్యం జాహ్నవీ జలమ్ ।
సముద్ర గామినీ సర్వనద్యాః తోయం సమాహరేత్ ॥ 123

కుశదర్భన్తు గోవాలం ప్రతిగర్భం సమాచరేత్? ।

పంచపాత్రాసాదనమ్

పఞ్చపాత్రంతు సంగ్రాహ్య దేవస్యాగ్రేతు స్థాపయేత్ ॥ 124

ఆవాహనార్థం చైకన్తు కల్పయేత విచక్షణః ।
అర్ఘ్యార్థంతు ద్వితీయంచ కల్పయేత విచక్షణః ।
పాద్యార్థన్తు తృతీయంస్యా ద్యాచామస్య చతుర్థకమ్ ॥ 125

శుద్ధతోయార్థ మేకన్తు కల్పయేత విచక్షణః ।
చతుష్కోణేషు సంస్థాప్య ప్రాదక్షిణ క్రమేణవై ॥ 126

స్నానార్థమగ్నికోణేతు అర్ఘ్యార్థం నైరుతే తథా ।
పాద్యార్థం వాయుకోణేతు ఆచామా మీశకోణకే ॥ 127

తన్మధ్యే సాధయేదేకం శుద్ధతోయం విచక్షణః ।
ప్రతిపాత్రాన్తరక్షిప్త్వా ఉపపాత్రం సమాహితః ॥ 128

ఏకమేవ విధానేతు కల్పయిత్వా విధానతః ।

పంచశుద్ధయః

ప్రథమం దేహశుద్ధిః స్యాత్స్థానశుద్ధిరతఃపరమ్ ॥ 129

పాత్రశుద్ధిస్తృతీయం స్యాదాత్మ శుద్ధిశ్చతుర్థకమ్ ।
పఞ్చమం బింబశుద్ధిస్తు శుద్ధయః పఞ్చచోచ్యతే ॥ 130

వినియోగితద్రవ్యస్య నపునఃకరణమ్

వినియుక్తంతు పూజాయాం దేవదేవస్య పూజనే ।
తద్ద్రవ్య మితి విజ్ఞేయం సర్వకర్మసు వర్జితమ్ ॥ 131

స్నానబేరం తథాపాత్రం క్షౌమాద్యాభరణానిచ ।
అగ్నిఃస్రువాదికా దర్భా కారయేత్ప్రతికర్మసు ॥ 132

ప్రతికర్మసు వినియోగద్రవ్యాణి

ఆపోహిష్ఠామయో ఋగ్భి స్తిసృభిః ప్రోక్ష్య చార్చయేత్ ।
ఏవ మర్చాఙ్గం సంప్రోక్తం శ్రుణుధ్వం శాస్త్ర చోదితమ్ ॥ 133

మన్త్రాసనస్య త్రయోదశోపచారాః

ఆవాహనాసనార్ఘ్యంచ పాద్యం స్వాగతమేవచ ।
అనుమానం పాదుకఞ్చ దర్పణం దన్త ధావనమ్ ॥ 134

జిహ్వాగ్ర శోధనం చైవ ముఖప్రక్షాళనం తథా ।
ఆచామం ప్లోతవస్త్రంచ తథాకేశ వికీరణమ్ ॥ 135

ఏవం త్రయోదశైర్భోగైః పూర్వంమన్త్రాసనాశ్రయః ।

స్నానాసనస్య షట్త్రింశదుపచారాః

ఆసనం స్నపనం పాద్యం ఆచామం ప్లోత వస్త్రకమ్ ॥ 136

అలకామోచనం తైలం భోగ కేశాఞ్చ బన్ధనమ్ ।
పుష్ప తామ్బూల దానంచ చామరం దన్తధావనమ్ ॥ 137

ఆమ్ల మామలకం పఞ్చక్షీరమఙ్గస్య శోధనమ్ ।
వాసో హరిద్ర కలశం గన్ధాంబు స్నానమాచరేత్ ॥ 138

వస్త్రం ప్లోతం తథాదామ ముత్తరీయోపవీతకమ్ ।
పవిత్రం కుఙ్కుమం స్రక్చగన్ధ ధూపంచ దీపకమ్ ॥ 139

శుద్ధాభిషేక మాచామం కటకం వస్త్రవేష్టనమ్ ।
ఆచామం పుష్పదామం చ షట్త్రింశత్స్నానవిగ్రహాః ॥ 140

అలంకారాసనే అష్టావింశదువచారాః

అలంకారాసనే వస్త్రం కుఙ్కుమం భూషణానిచ ।
ఉత్తరీయోపవీతఞ్చ పుష్పస్రగ్గన్ధ మఞ్జనమ్ ॥ 141

ఊర్ధ్వపుణ్డ్రం సుధూపస్యాద్దేవస్యాదర్శనన్తథా ।
స్తోత్ర పాఠం పాదుకఞ్చ యానం రథవరం పునః ॥ 142

తురఙ్గమో గజశ్చైవ నీరాజన విలోకనమ్ ।
ఆచామో ధవళఛత్ర చామరం పఞ్చవాద్యకమ్ ॥ 143

నృత్తమష్టాధికావింశదలంకారాసనే దదేత్ ।

భోజ్యాసనస్య షోడశోపచారాః

భోజ్యాసనం పాదుకఞ్చ పాత్రమాచమన క్రియా ॥ 144

క్షీరపానీయ సూపాద్యా భక్ష్య మశ్నాటకే తథా ।
తామ్బూల ముఖవాసాన్త ముపచారాస్తు షోడశ ॥ 145

ఆసనం పాదుకం యానం ధ్వజం ఛత్రంచ చామరమ్ ।
నృత్తం మృదఙ్గశంఖంచ శృంగకాహళ చిహ్నికాః ॥ 146

స్తుతిః పుష్పాఞ్జలిం చైవ ప్రణామ ధ్యాన సంయుతమ్ ।
అష్టోత్తరం శతంభోగం ఉత్తమఞ్చాధమం స్మృతమ్ ॥ 147

ఆసనం పాద్య మర్ఘ్యంచ ఆచామం ముఖవాసకమ్ ।
పఞ్చోపచారం దేవస్య మన్త్రాసన పరిగ్రహే ॥ 148

పాదుకం దన్తమార్జంచ తైలముద్వర్తనం తథా ।
శిరస్యామలకం తోయం కఙ్కతం ప్లోతమేవచ ॥ 149

అష్టోపచారం దేవస్య స్నానాసన పరిగ్రహే ।
వస్త్రం యజ్ఞోపవీతంచ గన్ధలేపన భూషణమ్ ॥ 150

పుష్పదామాంజనాదర్శ ధూప దీపార్ఘ్యమేవచ ।
దశోపచారం దేవస్య అలఙ్కారాసనే దదేత్ ॥ 151

మధుపర్కం హవిస్తత్ర పానీయఞ్చాగ్నిపూజనమ్ ।
ముఖవాసంచ ఫఞ్చైతే భోజ్యాసన పరిగ్రహే ॥ 152

యాత్రాసనే పంచోపచారాః

స్తుతిర్ధ్వజంచ ఛత్రంచ చామరం వాహనం తథా ।
పఞ్చోపచారం దేవస్య యాత్రాసన పరిగ్రహే ॥ 153

పర్యంకాసనమ్

మృగనాభిశ్చ తామ్బూలం గన్ధం పుష్పం తథైవచ ।
ప్రదక్షిణ నమస్కారే పర్యఙ్కాసన సంగ్రహే ॥ 154

ద్వాత్రింశదుపచారాః

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి ద్వాత్రింశద్విగ్రహక్రమమ్ ।
విగ్రహాశ్చోపచారాశ్చ భోగాః పర్యాయక వాచకాః ॥ 155

ఆసనం స్వాగతం చైవ అనుమానంచ పాదుకమ్ ।
పాద్యంచ దన్తమార్జంచ ఆచమం తైలమర్దనమ్ ॥ 156

కేశ సంశోధనం స్నానం ప్లోత వస్త్రోత్త రీయకమ్ ।
యజ్ఞోపవీతం గన్ధంచ భూషణం పుష్పమఞ్జనమ్ ॥ 157

ఆదర్శం ధూపదీపౌచ అర్ఘ్యంచ మధుపర్కకమ్ ।
హవిః పావక పూజేతి పానీయం ముఖవాసనమ్ ॥ 158

బలిప్రణామ స్తుత్యస్తు పుష్పాఞ్జలియుతంపునః ।
ఏతైర్ద్వాత్రింశకైర్భోగైః నృత్తగీత యుతోత్తమమ్ ॥ 159

ఏతైస్తు విగ్రహైశ్చైవ వినియోగం ప్రవక్ష్యతే ।
షడాసన విధానేన పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ॥ 160

ఏవం న్యాసత్రయం కుర్యాదేకబేర విశేషతః ।
పంచవ్యూహం తథాస్మృత్వా సృష్టిన్యాసం సమాచరేత్ ॥ 161

ప్రత్యాసనస్తు సన్యస్య స్థితిన్యాసన్తు నిత్యశః ।
అథవా కారయేత్తత్ర స్థితయే యత్ర స్థితిన్యసేత్ ॥ 162

న్యాసం నిషణ్ణే సృష్టిస్యాచ్ఛయనే సంహృతిన్యసేత్ ।
తత్ర న్యాసత్రయం కుర్యాత్త్రిషుకాలే సమాచరేత్ ॥ 163

దేవస్య శ్రావ్యోపచారాః

భోగేచోక్తేతు కృత్స్నస్య కృత్వా దేవస్య పఞ్చధా? ।
గేయ స్తుతించ తన్త్రీచ శఙ్ఖకాహళ వేణుషు ॥ 164

నృత్యోపచారాః

శృఙ్గభేర్యాదయస్తత్ర స్తోత్రం దేవస్య శ్రావయేత్ ।
నృత్తంచ ధూపదీపౌచ ఛత్రచామర దర్పణైః ॥ 165

వాహనం దానచాప్యైకం సాయంరక్షా జలాంజనమ్ ।
ఏతైర్దేవాయ సన్దద్యాచ్చక్షుర్భ్యాన్తు విచక్షణః ॥ 166

ఘ్రాణేంద్రియోపచారాః

గన్ధై స్సర్వైః ప్రదాతవ్యం ఘ్రాణేచైవ ద్విజోత్తమః ।
ప్రాణ్యంగైశ్చ సుగన్ధైశ్చ నృపవత్కర్మ చాచరేత్ ॥ 167

దేవస్య దక్షిణహస్తే దాపనీయోపచారాః

పృథుకం సక్తులాజైశ్చ కదళ్యాది ఫలాదిషు ।
మధుపర్కం హవిస్తత్ర పానీయ ముఖవాసకే ॥ 168

అన్యానిచ నివేద్యాని హస్తే దేవస్య దక్షిణే ।
దేవస్యాస్యేఽథవా దద్యాత్కారయేదితి కేచన ॥ 169

త్వగిన్ద్రియోపచారాః

వస్త్రంచ పుష్పమాలాచ భూషణైరనులేపనైః ।
త్వక్ఛానే దేవదేవస్య దత్త్వాచైవ యథోచితమ్ ॥ 170

ఏతైస్తు భోగైస్సన్దద్యాన్మన్త్రయుక్తం విచక్షణః ।
ఏవం పఞ్చవిధం ప్రోక్తం బాహ్యేచాభ్యన్తరేతువా ॥ 171

అభ్యన్తరోపచారాః

బాహ్యం తద్ద్వివిధం జ్ఞేయం స్పృశ్యమస్పృశ్యమేవచ ।
దృశ్యా స్పృశ్యా తథాశ్రావ్యా భోజ్యాశ్చైవ చతుర్విధాః ॥ 172

భోజ్యం లేహ్యంచ చోష్యం భక్ష్యం పేయఞ్చ పఞ్చచ ।
ఏతైరభ్యన్తరం చైవ హృదయంగమముచ్యతే ॥ 173

బాహ్యాభ్యన్తరోపచారాః

దన్తమార్జంతు జిహ్వాగ్రే నిర్లేపం ముఖవాసకమ్ ।
తోయంచేత్యుపచారాశ్చ బాహ్యాభ్యన్తర ముచ్యతే ॥ 174

ఆసనం పాదపీఠంచ పాదుకం ప్రోక్షణం తథా ।
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాతైలమామలక మితి కల్పితమ్ ॥ 175

అఙ్గస్య పిష్ట లేపంచ స్నానేనాఙ్గస్య మర్దనమ్ ।
వస్త్రోపవీతాభరణ గన్ధ పుష్పాంజనం తథా ॥ 176

స్పృశ్యోపచారాః

అఙ్గరాగేతి భోగస్య స్పృశ్యం చైవేతి కీర్త్యతే ।
దర్పణం ధూపదీపన్తు ఛత్రం నీరాజనం తథా ॥ 177

చామరంచ ధ్వజం తత్ర తాళవృన్తం తతః పరమ్ ।
నృత్తగేయం తథావాద్యం స్తోత్రశబ్దైస్తు ద్రావిడమ్ ॥ 178

శ్రావ్యోపచారాః

శఙ్ఖభేర్యాదయస్సర్వే చోపచారాస్తు శ్రావయేత్ ।
త్రయోదశోపచారైశ్చ అనపాయ గణాంస్త్యజేత్ ॥ 179

అనపాయినస్త్రయోదశోపచారాః

ఆసనం పాద్యమాచమం స్నానం వస్త్ర సుగన్ధస్రక్ ।
ధూప దీపార్ఘ్య హవిషా పానీయంచ ప్రణామకమ్ ॥ 180

త్రయోదశోపచారాశ్చ క్రమమేవం తతశ్శృణు ।

అష్టోపచారాః

ఆసనం పాద్యమాచామం ధూపదీపార్ఘ్య మేవచ ॥ 181

హవిః పానీయ మిత్యష్ట ఉపచారాః ప్రకీర్తితాః ।

షడుపచారాః

ఆసనం పాద్యపుష్పంచ గన్ధంధూపంచ దీపకమ్ ॥ 182

షడుపచారం దేవస్య అమూర్తారాధనే ద్విజాః ।

ఏకోపచారః

పుష్పదామ ప్రణామౌచ ఏవమేకోపచారకః ॥ 183

సర్వేషాముపచారాణాం సామాన్యమభిధీయతే ।

పాద్యమ్, ఆచమనమ్

మన్త్రేణ పాదయోర్దత్త మాధావం పాద్యముచ్యతే ॥ 184

కూర్చేన దక్షిణేహస్తే దద్యాదాచమనీయకమ్ ।

త్రివిధార్ఘ్యమ్

దృశ్యం స్పృశ్యం నివేద్యంచ త్రిధార్ఘ్యం పరికీర్తతమ్ ॥ 185

అలఙ్కారాసనే దృశ్యం స్పృశ్యం స్నానాసనే తథా ।
మన్త్రాసనే నివేద్యం స్యాత్తత్రాపి స్పృశ్యమేవహి ॥ 186

ఏవం సంక్షేపతః ప్రోక్తం అర్చాఙ్గే శాసనాదికమ్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే అనన్తార్చన ప్రదక్షిణ అర్చాంగ సముచ్చయోనామ చతుర్వింశోఽధ్యాయః

25. అథ పంచవింశోఽధ్యాయః

శ్రీవిష్ణుపూజావిధిః

ఆరాధనక్రమః

భగవదారాధనక్రమః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి విష్ణోరారాధనం పరమ్ ।
ధర్మార్థ కామమోక్షార్థం చాతుర్వర్ణ సమృద్ధిదమ్ ॥ 1

చతుర్యుగ సమృద్ధ్యర్థం చాతురాశ్రమ సిద్ధిదమ్ ।

బ్రహ్మచారియోగ్యత్వమ్

గృహస్థో బ్రహ్మచారీవా భక్త్యైవార్చనమాచరేత్ ॥ 2

బ్రహ్మే ముహూర్తే చోత్థాయ పూర్వోత్తరముఖోవ్రజేత్ ।
స్నాత్వా స్నానవిధానేన తర్పయిత్వా యథావిధి ॥ 3

ప్రాణాయామంచ సావిత్రీం జప్త్వా సన్ధ్యాముపాస్యచ ।
దేవాగారం ప్రవిశ్యైవ ప్రతద్విష్ణురితిబ్రువన్ ॥ 4

ప్రదక్షిణక్రమః

ప్రదక్షిణం శనైఃకృత్వా ద్వారదేవాన్ప్రణమ్యచ ।
కవాటం సంవిముచ్యైవ శలాకం యన్త్రికాన్వితామ్ ॥ 5

యన్త్రికాగ్రహణమ్

నిరస్తమితి మన్త్రేణ జపిత్వా మన్త్ర పారగః ।

కవాటోద్ఘాటనమ్

తతోఽభ్యంతరమావిశ్య దివంచ వివృణోత్వితి ॥ 6

అతోదేవేతి మన్త్రేణ దేవేశం సంప్రణమ్యచ ।
దీపానుద్దీప్య తత్కాలే ప్రణవం మన్త్ర ముచ్చరన్ ॥ 7

దేవప్రబోధనమ్

త్రిస్సంప్రహార్య పాణిభ్యాం శామ్యంత్విత్తి ఉదీరయన్ ।
భగవతో బలేనేతి దేవేశం ప్రార్థ్య యత్నతః ॥ 8

తతశ్శిష్యం సమాహూయ స్నాతం సూత్రోక్తవర్త్మమాత్ ।

జలాహరణమ్

తతో ఘటంచ సంగృహ్య బాహ్వోశ్శిరసి విన్యసేత్ ॥ 9

దుహతాందివమిత్యుక్త్వా గత్వా నద్యాదికం తథా ।
ఆద్యమభీతి మన్త్రేణ గృహ్యోధావం సబుద్ధిమాన్ ॥ 10

ఉత్పూతం వస్త్రఖండేన ఘటచ్ఛిద్రంచ వేష్టయేత్ ।

ఆలయప్రవేశః

తథైవాలయ మావిశ్య సోమంరాజేతిచ బ్రువన్ ॥ 11

తత్తీర్థే నిక్షేపణద్రవ్యాణి

ఏలాలవఙ్గోశీరంచ ద్వికర్ణీ చమ్పకం తథా ।
ఏవమాదీని గన్ధాంశ్చ పూర్ణకుమ్భాన్తరే క్షిపేత్ ॥ 12

కుశదర్భైశ్చ వాగ్రాహ్య అభిమృశ్యచ మన్త్రవిత్ ।

జలాభిమన్త్రణమ్

ఇదమాపశ్శివేత్యుక్త్వా తత్కుమ్భస్థ జలం స్పృశేత్ ॥ 13

మార్జనంచ తతఃకృత్వా అవధూతేతి మన్త్రతః ।

ఆలయప్రోక్షణమ్

గర్భాలయాది సంమార్జ్య ప్రాకారాన్తంచ సర్వశః ॥ 14

ప్రోక్ష్యోపలిప్య తత్పశ్చాద్గోమయేనైవ కారయేత్ ।
ఆశాసుసప్త ఇత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ 15

పాత్రశోధనమ్

ఆమావాజస్య మన్త్రేణ సర్వపాత్రాణి శోధయేత్ ।
పాచయిత్వా విధానేన హవిరాద్యుపదంశకమ్ ॥ 16

పుండ్రధారణమ్

సుచన్దనాదిభిర్ద్రవ్యైరూర్ధ్వపుణ్డ్రఞ్చ సున్దరమ్ ।
ధారయేత పవిత్రఞ్చ హస్తాభ్యామఙ్గుళీయకే ॥ 17

అసనలక్షణమ్

స్వస్తికాసనమాస్థాయ ప్రాఙ్ముఖోవా ప్యుదఙ్ముఖః ।
సుస్థితో వాపి బిమ్బార్హం దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 18

పీఠేవా విష్టరేచైవ తదూర్ధ్వే చానయేద్బుధః ।
ఏవం కృత్వాసనే భూత్వా కారయేదితి కేచన ॥ 19

న్యాసక్రమః

ప్రాణాయామం తతఃకృత్వా ఇడాపిఙ్గళయా క్రమాత్ ।
అకారాది క్షకారాన్తం న్యసిత్వా సర్వ సన్ధిషు ॥ 20

ప్రథమం హృదయే న్యస్య ద్వితీయఞ్చ శిరస్థధా ।
తృతీయఞ్చ శిఖాంచైవ చతుర్థం కవచాయుధమ్ ॥ 21

నయనే పఞ్చమం విన్ద్యాత్షష్టమస్త్రాయవై క్రమాత్ ।
పృథక్చైవాఙ్గం సంస్పృశ్య మన్త్రేణైవతు సన్యసేత్ ॥ 22

బ్రహ్మ బ్రహ్మాన్త రాత్మేతి హృదయశ్యాభి మర్శనమ్
ద్యౌర్ద్యౌశ్చ శిరసి న్యస్య శిఖాఇతి శిఖాంస్పృశన్ ॥ 23

సకృద్దేవానామిత్యుక్త్వా కవచంవై వినిర్దిశేత్ ।
నారాయణాయ విద్మేతి దశదిగ్బన్ధ ఇష్యతే ॥ 24

సూర్యోసీతిచ మన్త్రేణ దక్షిణే నయనస్యచ ।
చన్ద్రోసీత్యాదినా చైవ న్యసిత్వా వామనేత్రకే ॥ 25

బీజంచ హృదయే న్యస్య ప్రణవైరపి వేష్టయేత్ ।
శఙ్ఖం చక్రం న్యసేచ్చైవ దక్షిణోత్తర పార్శ్వయోః ॥ 26

అఙ్గుష్ఠాది కనిష్ఠాన్తం క్రమేణైవతు విన్యసేత్ ।
ఆభురణ్యం విధిం యజ్ఞం బ్రహ్మాణం దేవమిత్యపి ॥ 27

అన్తరస్మిన్నిమేత్యుక్త్వా స్మరేద్బ్రహ్మాణ మాదరాత్ ।
కుర్యాదర్చన కాలేతు పూర్వం సంకల్ప ముచ్యతే ॥ 28

ఋషిచ్ఛన్దాదయః

ఋషిచ్ఛన్దోధి దేవాంశ్చ స్మరేచ్ఛైవతు మన్త్రవిత్ ।
ఋషిర్నారాయణ శ్చేతి పరమాత్మాధి దైవతమ్ ॥ 29

అనుష్టుప్ఛన్దో విశేషేణ శృణుధ్వ మృషిసత్తమాః ।
ఓంకార బీజమిత్యుక్త మకారశ్శక్తి రుచ్యతే ॥ 30

అనుమానమ్

అహమేవేద మిత్యుక్త్వా దేవేశస్యాను మానకమ్ ।
పూతస్తస్యేతి మన్త్రేణ నిర్మాల్యం విసృజేద్బహిః ॥ 31

ఉత్పాతఞ్చ తదాధావమాదాయాభ్యన్తరేపిచ ।

పాదవేద్యాదిమార్జనమ్

భూరగ్నయేతి మన్త్రేణ పాదవేద్యాది మార్జయేత్ ॥ 32

నారాయణాయ విద్మేతి పాదపుష్పం న్యసేద్బుధః ।

నిర్మాల్యైర్విష్వక్సేనారాధనమ్

ధ్రువబేరస్య స్రక్కైషై రమితం చార్చయే త్క్రమాత్ ॥ 33

అన్యేషాం చైవ దేవానాం పుష్పశేషం వ్యపోహ్యచ ।

భగవదారాధనార్థం ద్రవ్యసంగ్రహణమ్

సర్వద్రవ్యాంశ్చ సంగృహ్య చషకాద్యాది పూర్వకమ్ ॥ 34

చన్దనం చాగురుంచైవ లవంగోశీరమేవచ ।
కర్పూరం కుఙ్కుమం చైవ వ్యజనం ఛత్రసంయుతమ్ ॥ 35

శ్రీపత్రామలకం చైవ జాజితక్కోలమేవచ ।
జమ్బీరాది ఫలంచైవ మణ్డతక్రం తథైవచ ॥ 36

సూకరస్యచ కేశంచ తిన్త్రిణీఫల సంయుతమ్ ।
హరిద్రాంచ శిలాచూర్ణం గళన్తీంచ సమాహరేత్ ॥ 37

జిహ్వా శోధకం చైవ వస్త్ర భూషణ మేవచ ।
పవిత్రం శాటకం చైవ పుష్పం యజ్ఞోపవీతకమ్ ॥ 38

చూళికాం శఙ్ఖ పద్మంచ కరకఞ్చ ఘటంపునః ।
తైలం సహస్రధారాంచ తామ్బూలం మధుపర్కకమ్ ॥ 39

సఙ్గ్రాహ్య చషకం చైవ ధూపదీపాది పాత్రకమ్ ।
పాదుకం దర్పణం చైవ తణ్డులం వ్రీహిసంయుతమ్ ॥ 40

మాషైశ్చ సర్షపైర్యుక్తం దూర్వాఞ్చైవ యవాన్తథా ।
కుశాగ్రం తిలసంయుక్తం ప్రత్యేకఞ్చ సమాహరేత్ ॥ 41

అర్ఘ్య ద్రవ్యాణి చాష్టౌతు సమ్భరేన్మన్త్ర పారగః ।
గుగ్గుల్వగరు కోష్టాదీ న్ధూపార్థన్తు సమాహరేత్ ॥ 42

ఘృతం తైలఞ్చ సంగ్రాహ్య దీపార్థన్తు సమాహరేత్ ।
కుడుప సంపూర్ణ పాత్రం గృహీత్వా భూతసంఖ్యయా ॥ 43

ప్రణిధిపాత్రమ్

కుశాగ్రాక్షత కూర్చంచ పృథక్పాత్రే వినిక్షిపేత్ ।

ద్రవ్యేషు ప్రోక్షణమ్

స్నానద్రవ్యాణి సర్వాణి స్వదేహం ప్రోక్షయేత్సుధీః ॥ 44

పాత్రే తోయం సమాదాయ పుష్పమేకం వినిక్షిపేత్ ।
తజ్జలంచాభిమృశ్యైవ ఇదమాపశ్శివాఇతి ॥ 45

స్వదేహముక్త ద్రవ్యఞ్చ ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః ।
తత్పుష్పన్తు శిరోక్షిప్త్వా పశ్చాన్న్యాసాదికం చరేత్ ॥ 46

అర్చనాకాలే వీక్షితుమయోగ్యాః

ప్రతిలోమాన్త్యజాంశ్చైవ పాషణ్డాన్పాపరోగిణః ।
దీక్షితంచ దురాచారం చణ్డాలం గురునిన్దకం ॥ 47

అఙ్గహీనాధికాఙ్గాశ్చ కేశహీనాస్తథైవచ ।
అర్చనాది క్రియాకాలే వీక్షితుం నైవకారయేత్ ॥ 48

తిరస్కరణీ

తస్మాద్యవనికా మగ్రే విన్యసేన్మన్త్ర విత్తమః ।
ప్రమాదా ద్దర్శనేచైవ తత్పూజా నిష్ఫలం భవేత్ ॥ 49

సంయుక్త మితి మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
ఉత్పాతం తోయ మాదాయ విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ॥ 50

పీఠమభ్యుక్ష్య యత్నేన క్రమాత్పుష్పం న్యసేద్గురుః 51

ధృవస్య పుష్పన్యాసక్రమః

ధృవబేరస్య పాదస్య పరితః కల్పయేద్గణాన్ ॥ 52

మధ్యే పుష్పంచ సన్యస్య విష్ణవే నమ ఇత్యపి ।
పురుషం చైవ సత్యంచ అచ్యుతంచా నిరుద్ధకమ్ ॥ 53

కపిలం యజ్ఞదేవాయ ఊహిత్వా మన్త్ర పారగాః ।
నారాయణాయ పుణ్యాయ నమోన్తైః ప్రథమం న్యసేత్ ॥ 54

వారాహాయ సుభద్రాయ నారసింహాయ ఈశితే ।
వామనాయేతి సన్యస్య సర్వోద్వహాయ ఇత్యపి ॥ 55

త్రివిక్రమస్తథాన్యేతు సర్వవిద్యేశ్వరాయచ ।
ఏవం న్యాసం నమోఽన్తేన ద్వితీయావరణే తథా ॥ 56

పీఠాదధస్తు కర్తవ్యమిన్ద్రాదీశాన్తమర్చయేత్ ।
ఏతైర్దేవాన్సమభర్చ్య నమోఽన్తైర్విధివద్బుధః ॥ 57

స్థానక ఆసన శయానస్య పుష్పన్యాసభేదః

పద్మంచేతి దివాసోమం పావకంచేతిచ క్రమాత్? ।
ప్రసారితస్య పాదస్య ఆసీనస్యార్చనం విదుః ॥ 58

తస్య పాదస్య పరితః పుష్పన్యాసం సమన్త్రకమ్ ।
తథైవ శయనే కుర్యాదనంతోర్ధ్వే వినిక్షిపేత్ ॥ 59

దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే పవిత్రీంచ సమర్చయేత్ ।
తథైవ వామపార్శ్వేతు హరిణీంచ సమర్చయేత్ ॥ 60

ఏవందేవ్యౌ సమభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్ర ముదీరయన్ ।
కౌతుకస్యతు పీఠస్య ప్రాదక్షిణ్య వశేనతు ॥ 61

కౌతుకస్య పుష్పన్యాసః

సుభద్రాయ హయాత్మేతి రామదేవాయ పుణ్యకే ।
సర్వదేవమితీత్యుక్త్వా సుఖావహమితిస్మృతః ॥ 62

సంవహం సువహం చైవ ఇతి దేవాన్సమర్చయేత్ ।
అథకేచిద్వదంత్యస్య కౌతుకస్య విశేషతః ॥ 63

మిత్రంచైవ తథాచాత్రిం శివం విశ్వమితి క్రమాత్ ।
సనాతనం సనన్దఞ్చ అర్చయిత్వా తతః పరమ్ ॥ 64

సనత్కుమారం సనకం ఈశానాన్తం సమర్చయేత్ ।
ఏతాన్దేవాన్సమభ్యర్చ్య బహిర్ముఖానితిక్రమాత్ ॥ 65

గర్భాలయస్థదేవాః

మార్కండేయం సమభ్యర్చ్య దేవదేవస్య దక్షిణే ।
వామపార్శ్వే సమభ్యర్చ్య భృగుమేవ సమాహితః ।
భిత్తిమూలే సమభ్యర్చ్య బ్రహ్మాణం శఙ్కరం తథా ॥ 66

ఏవంసమానతోఽభ్యర్చ్య దేవేశం వీక్షితాన్ క్రమాత్ ।

శిష్యేణ ద్వారదేవార్చనమ్

ద్వారేచ ద్వారదేవాదీన్శిష్యేణ విధినార్చయేత్ ॥ 67

స్వస్తికాసన మాస్థాయ దేవ దక్షిణ పార్శ్వతః ।
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాణాయామంచ కారయేత్ ॥ 68

ధ్యానమావిశ్య తత్కాలే ఆత్మసూక్తం జపేద్గురుః ।
మూర్ధ్ని నాభౌచ పాదాన్తం దేవస్యాంగే న్యసేద్బుధః ॥ 69

వ్యాహృతిన్యాసః

సువర్భువర్భూరిత్యాది జపిత్వా మన్త్ర పారగః ।
ప్రణవైర్వేష్టయిత్వాతు అకారం హృదయే న్యసేత్ ॥ 70

పాదమధ్యే యకారఞ్చ స్థితిన్యాసం క్రమం విదుః ।
పృథక్పైవాక్షరే తత్ర ప్రణవైరపి వేష్టయేత్ ॥ 71

ధ్యానక్రమః

తత్తత్పూర్వేచ సంకల్ప్య దళైష్షోడశభిర్యుతమ్ ।
తస్యమధ్యే ప్రకర్తవ్యం భాన్వాద్యం మణ్డల త్రయమ్ ॥ 72

గుణాద్యం చావృతం స్మృత్వా రవిం తత్ర ప్రకల్పయేత్ ।
తన్మధ్యేందుం ప్రకల్ప్యైవ సౌమ్యమేవం ప్రకల్పయేత్ ॥ 73

తదూర్ధ్వే కల్పయేద్విద్వాన్త్ర్యశ్రం వాగ్నిమణ్డలమ్ ।
ఉదుత్యం చిత్రమిత్యుక్త్వా కల్పయేద్భాస్కరస్యచ ॥ 74

సోమంరాజనం మిత్యుక్త్వా సోమోధేనుమితిబ్రువన్ ।
తత్రైవేన్దుః ప్రకల్ప్యైవ కారయిత్వా తతఃపరమ్ ॥ 75

అగ్నిందూతేతి మన్త్రేణ అగ్నావగ్నిరితిబ్రువన్ ।
తత్రైవ కల్పయేద్విద్వాన్తదూర్ధ్వే చాగ్నిమణ్డలమ్ ॥ 76

ఏవం సంకల్ప్య తన్మధ్యే ధ్యాత్వా ప్రణవ రూపకమ్ ।

ధ్యానమ్

శ్రీవత్స వక్షసం విష్ణుం శఙ్ఖచక్ర సమన్వితమ్ ॥ 77

రక్తనేత్ర ధరం పాణిపాదం రక్తనఖం శుభమ్ ।
దక్షిణేనైవ హస్తేన భక్తానామభయ ప్రదమ్ ॥ 78

కట్యావలమ్బితం వామే కటకం వరదం తథా ।
అథవా కౌమోదకీం ధృత్వా దేవదేవ మనుస్మరన్ ॥ 79

శుక పిఙ్ఛామ్బరధరం హేమవర్ణ నిభంహరిమ్ ।
ధృత్వా యజ్ఞోపవీతంచ ఛన్న వీరోప శోభితమ్ ॥ 80

కిరీట హార సంయుక్త మకరం బాహు బన్ధనమ్ ।
కటిసూత్రంచ కటక మఙ్గుళ్యోదర బన్ధనమ్ ॥ 81

ఏవంచ సకలం ధ్యాత్వా ధృవకౌతుకయోరపి ।

కౌతుకాదిష్వావాహనమ్

ప్రణిధిముద్ధృత్య తత్కాలే దీపాద్దీపమివ క్రమాత్ ॥ 82

కూర్చే నాయాతుమన్త్రేణ కౌతుకస్యచ మూర్ధని ।
తథాప్యావాహయేత్పశ్చాన్మూర్తిమన్త్రముదీరయన్ ॥ 83

విష్ణుంచ పురుషం సత్యమచ్యుతం చానిరుద్ధకమ్ ।
తథైవ బలిబేరఞ్చ ఔత్సవం స్నాపనం పృథక్ ॥ 84

దేవ్యాదీంశ్చ తథావాహ్య నిత్యమేవం సమాహితః ।
కుశ దర్భంచ పుష్పంవా కల్పయిత్వా సమన్త్రకమ్ ॥ 85

ప్రతద్విష్ణ్వితిమన్త్రేణ అస్త్వాసన మితిబ్రువన్ ।

మన్త్రాసనమ్

ఏవం మన్త్రాసనం కల్ప్య పూర్వమేవ సమాహితః ॥ 86

సాధితార్ఘ్యం సమాదాయ స్పృష్ట్వా దేవమనుస్మరన్ ।
త్రీణిపదేతి మన్త్రేణ తథైవేన్ద్రోభి చోచ్చరన్ ॥ 87

దేవస్య సాదౌ ప్రక్షాళ్య తేనమన్త్ర ముదీరయన్ ।
విశ్వాధికానామిత్యుక్త్వా స్వాగతఞ్చ సమాచరేత్ ॥ 88

మనోభిమన్తామిత్యుక్త్వా యాచయేదనుమానకమ్ ।
ఉపానహావితీత్యుక్త్వా పాదుకం దాపయేత్పునః ॥ 89

దంతకాష్ఠమ్ తత్ప్రమాణమ్

తత్ర ఆదర్శనం వీక్ష్య దన్తధావన మాచరేత్ ।
కాష్ఠఞ్చ నారికేళంచ పూతకాష్ఠన్తువా హరేత్ ॥ 90

వేదాయామన్తు కృత్వాతు షడఙ్గుళమథాపివా ।
రౌక్మంవా రాజితంవాథ కారయేదితి కేచన ॥ 91

అన్నాద్యాయేతి మన్త్రేణ దన్తధావనమాచరేత్ ।
శోధయిత్వాతు జిహ్వాగ్రం తేన మన్త్రముదీరయన్ ॥ 92

యన్మేగర్భేతి మన్త్రేణ ముఖప్రక్షాళనం చరేత్ ।
శన్నోదేవీరితీత్యుక్త్వా దద్యాదాచమనం బుధః ॥ 93

పూర్వవస్త్రం విసృజ్యైవ చాన్యద్దత్వా సమాహితః ।
గ్రీవస్య పృష్ఠతః కృత్వా శుద్ధ వస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ 94

కేశాన్వికీర్య మన్త్రజ్ఞః వామభాగేచ సుస్థితః ।
ఏవమష్టోపచారఞ్చ ప్రథమం వినియోగతః ॥ 95

స్నానాసనమ్

స్నానాసనం తతఃకల్ప్య పూర్వమన్త్ర ముదీరయన్ ।
ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణైవ దేవస్య పరితోఽర్చయేత్ ॥ 96

అత్వరం దేవమాదాయ పరంరంహేతి మన్త్రతః ।
సంస్థాప్య దేవదేవేశం పాద్యమాచమనం దదేత్ ॥ 97

సుగన్ధ సహితం తైలం స్రావయేద్దేవమూర్ధని ।
అతోదేవేతి మన్త్రేణ దేవమూర్ధని మర్దయేత్ ॥ 98

బన్ధయిత్వాతు కేశాన్వై స్రజాచ పరివేష్టయేత్ ।
ఆచామ ముపహారఞ్చ మణ్డతక్రం నివేదయేత్ ॥ 99

మిశ్రిత్య తైలకర్పూరైస్తాంబూలఞ్చ నివేదయేత్ ।
స్కన్ధాద్వస్త్రం విసృజ్యైవ తాళవృన్తేన వీజయేత్ ॥ 100

వాయుపరీతి మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
నారాయణాయ విద్మేతి జప్త్వాదేవమనుస్మరన్ ॥ 101

లలాటాత్పాదపర్యన్తం మర్దయిత్వా విచక్షణః ।
పరిలిఖేతి మన్త్రేణ శోధనీయేన శోధయేత్ ॥ 102

శాలిపిష్టేన గన్ధైశ్చ దేవాఙ్గం విమృజేద్బుధః ।
అలకాశోధనం కృత్వా శ్రీ పత్రామలకాంబునా ॥ 103

అన్యైశ్చ శోధనం కృత్వా ఆమ్లాద్యైరుష్ణవారిణా ।
వారీశ్చతస్ర ఇత్యుక్త్వా మౌళ్యాదీన్ క్షాళయేత్క్రమాత్ ।
అభిషేకం శనైఃకృత్వా చతుర్వేదాదిమన్త్రకృత్ ॥ 104

(ఇషేత్వోర్జే త్వేతిజపన్ యథాశుద్ధి స్తథాచరేత్)

నమోవరుణేతి మన్త్రేణ క్షీరేణ స్నాపయేద్బుధః ।
శుద్ధవస్త్రం సమాచ్ఛాద్య దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 105

పునశ్చ శోధనం కృత్వా శుద్ధతోయేన మన్త్రవిత్ ।
సినీవాలీతి మన్త్రేణ హరిద్రం లేపయేత్సుధీః ॥ 106

ద్రవ్యైశ్చ తత్ర సంస్నాప్య దేవదేవం ప్రణమ్యచ ।
భూరానిలయ మన్త్రేణ స్నాపయేద్గంధ వారిణా ॥ 107

పూర్వవస్త్రం విసృజ్యైవ అన్యత్తత్పరిధాయచ ।
పాద్య మాచమనం దత్త్వా పూర్వోక్తే నైవకారయేత్ ॥ 108

ఉత్తరీయం దదేత్పశ్చాత్సోమస్య తనురిత్యపి ।
ఉపవీతం దదేత్పశ్చాదగ్నిందూతమితిబ్రువన్ ॥ 109

గన్ధేశ్చాక్షత పుష్పైశ్చ మాల్యైరన్యై రలంకృతమ్ ।
వేదైస్స్తోత్రైశ్చ సంఘోష్య దేశీయ స్తుతి సంయుతైః ॥ 110

శఙ్ఖకాహళ సంయుక్తం నృత్తగేయ సమన్వితమ్ ।
శతధారేతి మన్త్రేణ జపిత్వా మన్త్ర విత్తమః ॥ 111

సహస్రధారాస్నపనమ్

సహస్ర ధారామాదాయా పరభాగేచ సుస్థితః ।
మూర్ధోపరిచ హస్తాభ్యాం ధృత్వా దేవమనుస్మరన్ ॥ 112

శఙ్ఖం పద్మం చూళికాంచ గృహీత్వోభయ పార్శ్వయోః ।
ఏలా లవఙ్గోశీరాది గన్ధయుక్తం సుశీతలమ్ ॥ 113

చషకస్థం ఘటస్థంవా తోయమాదాయ చాత్వరః ।
జలంశుద్ధంచ సంగృహ్య పురుషసూక్తమనుస్మరన్ ॥ 114

అభిషేకం శనైఃకృత్వా పశ్చాదాచమనం దదేత్ ।
నీరాజనం తతఃకృత్వా శుభ్రాజ్యోతి రితిబ్రువన్ ॥ 115

మిత్రస్సుపర్ణ ఇత్యుక్త్వా శ్లోతేన పరిమృజ్యచ ।
వస్త్ర మాచమనం దత్త్వా పుష్పాఞ్జలి మతఃపరమ్ ॥ 116

ఏవం ద్వాత్రింశకైర్భోగైస్స్నానకాలే వినిర్దిశేత్
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ 117

అలంకారాసనమ్

అలఙ్కారాసనం కల్ప్య పాదుకాం దాపయేత్సుధీః ।
భూరసీత్యాదినా జప్త్వా చాసనం సంవిశేద్బుధః ॥ 118

పీఠాధిపా న్నమభ్యర్చ్య ప్రాగాద్యాదీని కారయేత్ ।

అష్టాయుధ అష్టదిక్పాలార్చనమ్

శఙ్ఖం చక్రం గదాపద్మం ఖడ్గం ముసలమేవచ ॥ 119

ధనుశ్చ వనమాలాచ అష్టా వస్త్రాణిచార్చయేత్ ।
తద్బహిశ్చైవమభ్యర్చ్య ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై ॥ 120

ఇన్ద్రాది లోకపాలాంశ్చ తత్తత్పార్శ్వే సమర్చయేత్ ।
ఏతాన్షోడశ దేవాంశ్చ అర్ఘ్యాన్తంచ సమర్చయేత్ ॥ 121

పూర్వవస్త్రం విసృజ్యైవ నానావర్ణ సమాయుతమ్ ।
ధూపయిత్వా దదే ద్వస్త్రం దర్శనీయం చ సున్దరమ్ ॥ 122

ఆచ్ఛాదయిత్వా దేవేశం తేజోవత్స్యావ ఉచ్చరన్ ।
విసృజ్యైవచ కేశాదీన్రాజవద్ధూపయేత్క్రమాత్ ॥ 123

తత్కేశం బన్ధయిత్వాతు కఙ్కతేన సమార్జయేత్ ।
విష్ణుస్త్వాం రక్షఇత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ 124

భూతోభూతేతి మన్త్రేణ భూషణైరపి భూషయేత్ ।
ఉత్తరీయం పవిత్రంచ ఉపవీతం దదేత్పునః ॥ 125

పూర్వోక్తైవమన్త్రేణ పుష్పన్యాసం చకారయేత్ ।
పుష్పైర్నానావిధైర్మాల్యై రలంకృత్యచ మన్త్రవిత్ ॥ 126

తద్విష్ణోరితి మన్త్రేణ తత్ర పుష్పైరలంకృతమ్ ।
ఇమాస్సుమనసేత్యుక్త్వా బాహ్వాదౌ మాల్యమర్పయేత్ ॥ 127

లోచనేచాఞ్జనైర్లిప్య యదాఞ్జనమితి బ్రువన్ ।
దర్పణం దర్శయేత్పశ్చాద్దేవస్యత్వేతి మన్త్రవిత్ః ॥ 128

తత్ర ఆదర్శనే వీక్ష్య లలాటే తిలకం న్యసేత్ ।
తద్విప్రాస ఇతిమన్త్రేణ ఇమేగన్ధేతిచ బ్రువన్ ॥ 129

నాభేరూర్ధ్వం తథాలిప్య చన్దనాద్యాది గన్ధకైః ।
పరోమాత్రేతి మన్త్రేణ ఇమే ధూపా ఇతి బ్రువన్ ॥ 130

ధూపం సందర్శయిత్వాతు ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై ।
విష్ణోః కర్మాణి జప్త్వాతు శుభ్రాజ్యోతి రితిబ్రువన్ ॥ 131

దీపం సందర్శయిత్వాతు తత్తన్మన్త్రేణ కారయేత్ ।
యోమేదణ్డేతి మన్త్రేణ ఖడ్గాదీంశ్చ ప్రదాపయేత్ ॥ 132

త్రిర్దేవ ఇతి మన్త్రేణ ఇన్ద్రియాణీతిచ బ్రువన్ ।
అర్ఘ్యం దత్త్వాతు మన్త్రజ్ఞః ఆచామంచ దదేత్పునః ॥ 133

దూర్వాక్షతంచ శ్రీపుష్పం దేవమూర్ధనిచార్పయేత్ ।
సానన్దాది తతోజప్త్వా స్తోమాన్యారోపయేద్బుధః ॥ 134

పాదుకఞ్చ తథాయానం రథం తార్క్ష్యయుతం పునః ।
అశ్వయాత్రా గజం వీక్ష్య పాదుకాదీన్యథాక్రమమ్ ॥ 135

మాత్రాదానమ్

తామ్బూలఞ్చ ఘృతంచైవ తిలతణ్డుల మేవచ ।
ప్రత్యేకఞ్చ సహాదాయ దేవస్యాగ్రే నిధాయచ ॥ 136

సోదకఞ్చ సమాదాయ ఆచార్యస్య ప్రదీయతామ్ ।
దానకర్మ సమాప్యైవ దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 137

సన్ధ్యారక్ష కుంభదీపః

ఏకత్రి బహుభిః పాత్రై స్సన్ధ్యారక్షార్థ మాహరేత్ ।
రక్తపుష్పంచ దూర్వాచ శాలిపిష్ట యుతంతథా ॥ 138

ఘృతం తైలం ప్రగృహ్యైవ పిచువర్తి యుతం తథా ।
పాత్రమధ్యే సుసన్యస్య ఉద్దీపన మథాచరేత్ ॥ 139

వ్రతస్థ గణికాయాశ్చ శిరస్యుపరి ధారయేత్ ।
అథవా స్వజనై ర్భక్తైస్తేనకర్మతు వాహయేత్ ॥ 140

నీత్వా త్రిపాదే సన్యస్య అర్చయిత్వా తథైవచ ।
వారాహం నారసింహంచ వామనఞ్చ త్రివిక్రమమ్ ॥ 141

ఏవం మూర్తిభి రావాహ్య అర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ।
ప్రదక్షిణత్రయంకృత్వా ఏకంవాపి చ కారయేత్ ॥ 142

విష్ణుగాయత్రీ ముచ్చార్య తేనకర్మ సమాచరేత్ ।
విసృజ్యైవచ తద్దీపం పృష్ఠేయూథాధిపస్యచ ॥ 143

అనుక్తంచైవ యత్సర్వ మూహిత్వా సర్వమాచరేత్ ।
చిత్రైశ్చ వాలవ్యజనైస్తత్కాలే వీజయేద్గురుః ॥ 144

గేయఞ్చ సుషిరంచైవ తన్త్రీ చైవ ఘటం పునః ।
వాద్యాది వేదసంయుక్తమిత్యేతత్పఞ్చమం మహత్ ॥ 145

నృత్తంచైవతు తత్కాలే వీక్షయిత్వాతు మన్త్రవిత్ ।
ఏవమష్టాదశైర్భోగై రలఙ్కారాసనే దదేత్ ॥ 146

భోజ్యాసనమ్

తత్రభోజ్యాసనం కల్ప్య పాద్యమాచమనం దదేత్ ।
అధావనీద మన్త్రేణ మణ్డలం చతురశ్రకమ్ ॥ 147

హవిఃపాత్రఞ్చ సంప్రోక్ష్య రవింతత్ర సమర్చయేత్ ।
పుష్పాదీని వ్యపోహ్యైవ పాత్రప్రక్షాళనం చరేత్ ॥ 148

తథాఽజ్యేనాభిఘార్యైవ దేవస్యత్వేతి చోచ్చరన్ ।
అన్నం ప్రక్షిప్య తత్పాత్రే గాయత్రీం వైష్ణవీం జపన్ ॥ 149

ఉపదంశ ఫలంచైవ గుడం నిక్షిప్య యత్నతః ।
అపూపాదీని నిక్షిప్య మధ్వాక్తానిచనిక్షిపేత్ ॥ 150

ఘృతమాస్రావ్య తత్కాలే నిధాయైవచ మణ్డలే ।
మధుపర్క యుతం పాత్రం హవిఃపార్శ్వే నిధాయచ ॥ 151

హవిః పూర్వం దదేత్పశ్చాదాజ్యపాత్రముదీరయన్ ।
యన్మధునో మధవ్యేతి దద్యాదాచమనం పునః ॥ 152

పరిషేకం తతఃకృత్వా అన్నసూక్తం జపేత్స్పృశన్ ।
తదస్యప్రియమిత్యుక్త్వా సుభూః స్వయమితిబ్రువన్ ॥ 153

హవిస్సమ్యఙ్ని నివేద్యైవ హస్తేదేవస్య దక్షిణే ।

దేవ్యాదీనాం నివేదనమ్

దేవ్యోశ్చ స్నపనాదిభ్యో హవిస్తత్ర నివేదయేత్ ॥ 154

ఇదం విష్ణు రితీత్యుక్త్వా పానీయాచమనందదేత్ ।
సోదకఞ్చ సమాదాయ విమృజ్యముఖం పాణినా ॥ 155

విచక్రమేతి మన్త్రేణ ముఖవాసం దదేత్పునః ।
చన్దనాద్యాది గన్ధైశ్చ విమృశ్యాస్యంచపాణినా ॥ 156

బాహు మాల్యం విసృజ్యైవ అన్యద్దత్వా విచక్షణః ।
ఘృతాత్పీరీతి మన్త్రేణ తైలకర్పూర మిశ్రితమ్ ॥ 157

శ్వేతపత్రం సమాదాయ చూర్ణయుక్తం నివేదయేత్ ।
పాదౌ పుష్పాఞ్జలిం దత్వాపశ్చాద్ధోమం సమాచరేత్ ॥ 158

ఏవమేకాదశైర్భోగై భోజ్యాసన మితిస్మృతమ్ ।

నిత్యహోమః

నిత్యాగ్ని కుణ్డే ఘుల్యాంవా పరిషిచ్యచ పావకమ్ ॥ 159

పుష్పం గన్ధం తథాధూపం దీపమర్ఘ్యం తథైవచ ।
హుతమేవ మిదంసర్వం హోమేషడ్భోగ ఇష్యతే ॥ 160

చరుణాజ్యేన సంయుక్తం మూర్తిమన్త్రం సుహూయతామ్ ।
దేవాదిభ్య స్తథాహుత్వా ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోరపి ॥ 161

అనపాయినమభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్రం సుహూయతామ్ ।
పరిషద్భ్యస్తతోహుత్వా త్రిషుకాలేషు ఇష్యతే ॥ 162

మథ్యమేచ తతోహుత్వా ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోరపి ।
అథమఞ్చాచరేద్విద్వాన్ప్రాతరేవ జుహోతివై ॥ 163

తథాన్తః పరిషేకఞ్చ కృత్వాతత్ర వ్రజేద్గురుః ।
తతశ్శిష్యం సమాహూయ సోష్ణీషం సోత్తరీయకమ్ ॥ 164

బలిదానలక్షణమ్

ఉష్ణీషోపరి సంస్థాప్య బలిపాత్రం విచక్షణః ।
ఊర్ధ్వే పుష్పంచ సన్యస్య ప్రోక్షయిత్వాతు మన్త్రవిత్ ॥ 165

యాత్రాసనమ్

అలంకృత్యచ మాల్యాద్యైః పూజయేత్తార్క్ష్యవత్స్మరేత్ ।
ఉద్యన్తమితి మన్త్రేణ శిష్యస్య శిరసి న్యసేత్ ॥ 166

అన్నంవా బలిబేరంవా హస్తాభ్యాం బన్ధయేద్దృఢమ్ ।
బృహస్పతేతి మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ 167

యుగమాత్ర ప్రమాణేతు వీక్షయిత్వా గతిక్రమాత్ ।
సర్వ దిక్పాలయే యత్ర తత్రద్వారం సమర్చయేత్ ॥ 168

పూర్వాన్త ముత్తరాన్తంచ బల్యాదీన్ క్రమశః క్షిపేత్ ।
సూత్రోక్త విధినాలక్ష్య తత్క్రమేణాచరేద్ద్విజః ॥ 169

పూర్వాన్త ముదకందద్యాత్ పుష్పఞ్చ తదనన్తరమ్ ।
హవిః పశ్చాత్ క్షిపేత్తత్ర పునశ్చైవోదకం క్షిపేత్ ॥ 170

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం నమ్రకాయో విచక్షణః ।

ద్వారాగ్రే బలికర్తవ్యమ్

సశిష్యాణాంచ భావేతు వర్షాణాంచ సముద్భవే ॥ 171

అశనిపాతాది వృష్ట్యాదౌ బలికాలే సముద్భవే
తత్తద్దేవాన్సమావాహ్య ద్వారాగ్రే నిక్షిపేద్బలిమ్ ॥ 172

బలిం దత్త్వాగ్రతోగచ్ఛేత్సహైవ పృథగేవవా ।
మృదువాద్య సమాయుక్తం ఛత్రపిఞ్ఛాదిభిర్యుతమ్ ॥ 173

ధూపదీప సమాయుక్తం నృత్తగేయ సమన్వితమ్ ।
ఘణ్టారవ సమాయుక్తంభూతపీఠం పరీత్యచ ॥ 174

ప్రదక్షిణంచ త్రిఃకృత్వా దేవం శ్రీఘ్రం నయేత్క్రమాత్ ।
వీశభూతాన్తరే తిష్ఠన్నర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ॥ 175

తతః పుష్పాఞ్జలిం దత్త్వా పూర్వస్థానే నివేశయేత్ ।
విష్ణుసూక్తం తతోజప్త్వా దణ్డవత్ప్రణమేద్భువి ॥ 176

కవాటబన్ధనమ్

ఏవమష్టాదశాన్భోగాన్ దద్యాద్యాత్రాసనే తథా ।
సూర్యస్త్వేతి జపేచ్చైవ కవాటం బన్ధయేత్తతః ।
ఏవం శతాష్టకై ర్భోగైరాచరేదుత్తమోత్తమమ్ ॥ 177

ద్వాత్రింశద్విగ్రహైర్యుక్తం అథవా కారయేత్క్రమాత్ ।

మధ్యాహ్నార్చనమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి మాధ్యాహ్నే చార్చనాక్రమమ్ ॥ 178

పుష్పం ద్వారార్చితం శోధ్య పునర్ద్వారే సమర్చయేత్ ।
తతోఽభ్యన్తర మావిశ్య దేవమానమ్య మన్త్రవిత్ ॥ 179

పుష్పాణి నైవ చోద్ధృత్య ఉపర్యుపరి సన్యసేత్ ।
సర్వమాల్యం విసృజ్యైవ పీఠపార్శ్వే నిధాయచ ॥ 180

పాద్యాది హవిరన్తంచ పూజయిత్వా విధానతః ।
బలిభ్రమణ హోమాని పూర్వోక్తాన్యాచరేత్క్రమాత్ ॥ 181

రాత్ర్యర్చనమ్

తథైవ రాత్రౌ చాభ్యర్చ్య స్నానాద్యఞ్చ వినాచరేత్ ।
పాద్యాది హవిరన్తంచ అర్చయిత్వా సమాహితః ॥ 182

బలిముద్ధృత్య తత్కాలే అగ్నికార్యం సమాచరేత్

అర్ధయామార్చనమ్

అర్ధయామేఽర్చనం తత్ర హవిరన్తంచ పూజయేత్ ॥ 183

పరిషద్బలిహోమది నాచరేచ్ఛాస్త్రపారగః ।

అన్త్యవేళార్చనమ్

అన్త్యవేళార్చనం వక్ష్యే అర్ఘ్యాన్తం చ సమర్చయేత్ ॥ 184

తత్కాలే కౌతుకాదీని ఉద్వాస్య విధినాబుధః ।
యత్ర చావాహనం కుర్యాత్తత్ర చోద్వాసయేద్గురుః ॥ 185

ప్రాదుర్భావాద్యర్చనమ్

తత్తన్మూర్తీన్సుయోజ్యైవ సర్వం పూర్వవదర్చయేత్ ।
పాదుర్భావఞ్చ సర్వఞ్చ ఆవిర్భావం తథైవచ ॥ 186

తత్రాప్యభ్యర్చనం వక్ష్యే పూర్వోక్తం మన్త్రముచ్చరన్ ।

కేవలధ్రువార్చనమ్

ధ్రువబేరం యదిస్యాత్తు తత్రచాభ్యర్చ నాక్రమమ్ ॥ 187

కౌతుకోక్తం వినాకుర్యాత్పూర్వవత్సర్వ మాచరేత్ ।
ఏకకాలం ద్వికాలంవా స్నాపయిత్వా హరింపరమ్ ॥ 188

స్నానం త్రిషవణం కృత్వా కారయేదితి కేచన ।
ఆవాహనం విసర్గంవా నాచరేచ్ఛాస్త్ర పారగః ॥ 189

ప్రత్యూషే తత్ర చాభ్యర్చ్య పాద్యాది హవిరన్తకమ్ ।
ఏవం క్రమేణ చాభ్యర్చ్య షట్కాలం తదుదాహృతమ్ ॥ 190

పంచమూర్త్యర్చనమ్

పఞ్చమూర్తి విమానంచేద్విష్ణుం పూర్వవదర్చయేత్ ।
పురుషమూర్తిం తతోఽభర్చ్య ఆపోహిష్ఠేతి చోచ్చరన్ ॥ 191

ఆచామఞ్చ తతోదద్యాదర్ఘ్యం దత్త్వాసమాహితః ।
హిరణ్యగర్భ ఇత్యుక్త్వా తత్రచార్ఘ్యం నివేదయేత్ ॥ 192

తదస్య ప్రియ మిత్యుక్త్వా హవిస్తత్ర నివేదయేత్ ।
సత్యమూర్తిం తతోఽభ్యర్చ్య యోగేయోగ ఇతిబ్రువన్ ॥ 193

తత్రైవాచమనం దత్త్వా తేనమన్త్రముదీరయన్ ।
ఇదమాపశ్శివేత్యుక్త్వా అర్ఘ్యందత్త్వా తతఃపరమ్ ॥ 194

ఇహపుష్టి రితీత్యుక్త్వా హవిస్తత్ర నివేదయేత్ ।
అచ్యుతఞ్చ తతోఽభ్యర్చ్య దద్యాదాచమనం పునః ॥ 195

సమానేత్యాది మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
తత్పురుషాయేతిమన్త్రేణ అర్ఘ్యం దత్త్వా విచక్షణః ॥ 196

సమావవర్తీ త్యుక్త్వాతు హవిస్తత్ర నివేదయేత్ ।
ఉత్తరే ప్యనిరుద్ధంచ పవిత్రన్తేతిచ బ్రువన్ ॥ 197

అత్ర ఆచమనం దత్త్వా కయానశ్చిత్రేతిబ్రువన్ ।
తదార్ఘ్యంచ తతోదత్త్వా త్రీణిపదేతిచ బ్రువన్ ॥ 198

హవిరత్ర నివేద్యైవ దద్యాదాచమనం పృథక్ ।
ముఖవాసం తతోదత్వా పృథక్త్వైవ సమాచరేత్ ॥ 199

చతుర్మూర్త్యర్చనాక్రమః

చతుర్మూర్తిరితిస్యాత్తు చార్చయిత్వా సలక్షణమ్ ।
ఆచామార్ఘ్యం హవిస్తత్ర మన్త్రైరత్ర విశేషతః ॥ 200

అన్యాని సర్వకర్మాణి నిత్యపూజోక్త వచ్చరేత్ ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ నిత్యం విధివదర్చయేత్ ॥ 201

పూర్వోక్తేన విధానేన సర్వంకృత్వా విచక్షణః ।
విశేష మత్రవక్ష్యామి శృణధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ 202

పంచావరణయుక్త శయనధ్రువబేరస్య విశేషః

పఞ్చావరణ యుక్తేతు శయనంతు ధృవేయది ।
నిత్యోత్సవ బలింతత్ర పరిషట్కం యథాక్రమమ్ ॥ 203

ప్రత్యావరణమేకైకం భ్రామయేచ్చ బలిక్రమమ్ ।
మణికాది విహంగాన్తముక్తవద్బలి మాచరేత్ ॥ 204

ఆలయస్యాపరైఃపూర్వం బలిందత్వా విచక్షణః ।
అనన్తస్య బలిందత్వా దుర్గాయైవాత్ర నైరుతే ॥ 205

యామ్యేతు చన్ద్రసూర్యౌ శాన్తాదీనాం వినిక్షిపేత్ ।
గన్ధర్వాద్యప్సరాభ్యాన్తు ఆలయస్యోత్తరే క్షిపేత్ ॥ 206

అన్యాసు దిక్షుచేన్ద్రాది భూతాన్తం చోక్తవక్షిపేత్ ।
ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం శయనస్య విశేషతః ॥ 207

ప్రత్యూషః ప్రాతః కాలేచ మధ్యాహ్నేవా పరాహ్ణకే ।
సాయంచైవార్ధరాత్రౌచ పూజాయాస్తు చ షడ్విధః ॥ 208

అథవా కారయేచ్చైవ ఏకప్రాకారకైర్యుతమ్ ।
పఞ్చావరణవత్కల్ప్య ఉక్తవద్భ్రామయేద్బలిమ్ ॥ 209

దేవస్యాగ్రే బలిందత్వా పృథక్చైవాత్ర కారయేత్ ।
స్నానం త్రికాలే కుర్వీత ఇతిపూర్వజ దర్శనమ్ ॥ 210

అథవా చైకకాలేవా కారయేదితి శాసనమ్ ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ శయనే తం బలిక్రమమ్ ॥ 211

విపరీతం నకుర్వీత ఇతిశాస్త్రేణ నిశ్చయః ।
ఏవంవై విభవం ప్రోక్తం శృణుధ్వమృషిసత్తమాః ॥ 212

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే శ్రీహరినిత్యపూజావిధిర్నామ పంచవింశోఽధ్యాయః

26. అథ షడ్వింశోఽధ్యాయః

శ్రీదేవ్యర్చనమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి శ్రీభూమ్యోరర్చనాక్రమమ్ ।
పృథగ్దేవ్యౌ సమభ్యర్చ్య పూర్వం షోడశవిగ్రహైః ॥ 1

హిరణ్యవర్ణా మిత్యుక్త్వా శ్రియమావాహయేద్బుధః ।
తాంమ ఆవహ ఇత్యుక్త్వా కల్పయేదాసనం క్రమాత్ ॥ 2

అశ్వపూర్వాం రథేత్యుక్త్వా పాద్యంచైవ తతఃపరమ్ ।
కాంస్మోస్మితా మిత్యుక్త్వా దద్యాదాచమనం పునః ॥ 3

చన్ద్రాం ప్రభాసామిత్యుక్త్వా స్నానోక్తంచ సమాచరేత్ ।
ఆదిత్యవర్ణే త్యుచ్చార్య శ్లోతం వస్త్రాద్యలం కృతమ్ ॥ 4

శ్రీంబీజం తస్యహృదయే న్యసిత్వా ప్రణవ సంపుటమ్ ।
ఉపైతుమాందేవేత్యుక్త్వా భూషణైరపి భూషయేత్ ॥ 5

క్షుత్పిపాసామలే త్యుక్త్వా పుష్పైరన్యై రలంకృతమ్ ।
గన్ధద్వారేతి మన్త్రేణ చన్దనాదీన్ప్రలేపయేత్ ॥ 6

మనసః కామమిత్యుక్త్వా ధూపం దత్వా సమాహితః ।
కర్దమేనేతి మన్త్రేణ దీపందద్యా త్తతఃపరమ్ ॥ 7

ఆపస్పృజన్త్విత్యుచ్చార్య అర్ఘ్యం దద్యాద్విశేషతః ।
ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిమితి జప్త్వా నివేదయేత్ ॥ 8

ఆర్ద్రాం యః కరిణీం యష్టిం పానీయాచమనే దదేత్ ॥ 9

తాంమ ఆవహ ఇత్యుక్త్వా తామ్బూలఞ్చ నివేదయేత్ ।
పద్మప్రియేతి మన్త్రేణ చోద్వాస్య విధినాపునః ॥ 10

స్నానం వస్త్రం నివేద్యంచ దద్యాదాచమనం పృథక్ ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ శ్రీదేవీం సమ్యగర్చయేత్ ॥ 11

మహీదేవ్యర్చనమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి మహీదేవ్యార్చనక్రమమ్ ।
భూమిర్భూమ్నేతి మన్త్రేణ హరిణ్యావాహనం విదుః ॥ 12

ఆయంగౌః పృశ్నిరిత్యుక్త్వా పాదప్రక్షాళనం చరేత్ ।
త్రిగ్ం శ్రద్ధేతి మన్త్రేణ పుష్పందద్యాత్సమాహితః ॥ 13

అస్యప్రాణా దితీత్యుక్త్వా గన్ధంచైవా నులేపయేత్ ।
యత్వాకృద్ధేతి మన్త్రేణ ధూపయిత్వా తతఃపరమ్ ॥ 14

యత్తేమన్యు పరేత్యుక్త్వా దీపం దద్యాత్సమాహితః ।
మేదినీదేవీ మన్త్రేణ అర్ఘ్యం దత్వా సమాహితః ॥ 15

దేవీహిరణ్య మిత్యుక్త్వా హవిస్సమ్యఙ్ని వేదయేత్ ।
సముద్రవతీమన్త్రేణ పానీయాచమనే దదేత్ ॥ 16

శృఙ్గే శృఙ్గేతి మన్త్రేణ దద్యాదాచమనం పునః ।
వాయుపరీతి మన్త్రేణ తామ్బూలఞ్చ నివేదయేత్ ॥ 17

ఏవమేవ క్రమేణైవ హరిణీం సమ్యగర్చయేత్ ।
ఏవం క్రమేణ చాభ్యర్చ్య దేవస్యోభయ పార్శ్వతః ॥ 18

శుద్ధస్సమాహితో భూత్వా త్రిషు కాలేషు చార్చయేత్ ।
ఐహికాముష్మికం చైవ సర్వసంపత్సమృద్ధిదమ్ ॥ 19

ధనధాన్యసమృద్ధించ పుత్రపౌత్రాభి వృద్ధిదమ్ ।
కళత్రం దాసభృత్యాశ్చ పశుభూమ్యాది వృద్ధిదమ్ ॥ 20

శ్రీసూక్తం పఠతో నిత్యం సర్వదుఃఖ వినాశనమ్ ।
భూసూక్తంచ తథా జప్త్వా సస్యక్షేత్రాభవృద్ధిదమ్ ॥ 21

ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేచ్ఛ్రీసూక్తం సర్వదా జపేత్ ।

ద్వారదేవార్చనాక్రమః

అథవక్ష్యే విశేషేణ ద్వార దేవార్చనాక్రమమ్ ॥ 22

పూర్వం చ పశ్చిమఞ్చైవ దక్షిణం చోత్తరం పృథక్ ।
ప్రాతః కాలోక్తవన్మార్జ్య న్యస్త పుష్పం వ్యపోహ్య చ ॥ 23

భూరానిలయ మన్త్రేణ క్షాళయిత్వోక్త తోయకైః ॥ 24

పూర్వోక్తాక్షత మాదాయ ద్వారమధ్యే వినిక్షిపేత్ ।
పద్మాయేతి చమన్త్రేణ క్షిపేద్దక్షిణ పార్శ్వతః ॥ 25

జ్ఞానాయ మధ్యమే క్షిప్త్వా ఐశ్వర్యాయేతి చోత్తరే ।
పునశ్చైవోదకం క్షిప్త్వా విధినా సమ్యగాచరేత్ ॥ 26

యథోక్త మర్చనాత్పూర్వం ద్వారం సమ్యక్సమర్చయేత్ ।
పునరన్తః ప్రవిశ్యైవ పఞ్చశుద్ధ్యాదినాచరేత్ ॥ 27

ఆద్యక్షరేణ బీజేన దేవనామ సముచ్చరన్ ।
సంపుటం ప్రణవైర్వేష్ట్య బీజయుక్తార్చనం క్రమాత్ ॥ 28

దం ధాత్రేతిచ మన్త్రేణ కవాటే దక్షిణేఽర్చయేత్ ।
విం విధాత్రేతి మన్త్రేణ కవాటే చోత్తరేఽర్చయేత్ ॥ 29

భుం భువజ్గేతి మన్త్రేణ అధోపట్ట్యాం సమర్చయేత్ ।
పం పతజ్గేతి మన్త్రేణ చార్చయేదూర్ధ్వ పట్టికామ్ ॥ 30

పం పతిరేతిచ మన్త్రేణ దక్షిణస్తంభమర్చయేత్ ।
వం వరుణేతి మన్త్రేణ తద్వైవోత్తర మర్చయేత్ ॥ 31

ఉత్తరాభిముఖాదౌచ దక్షిణాభిముఖేతథా ।
ఊర్ధ్వాధశ్చ సమీక్షాభ్యాం అర్చయేదష్టవిగ్రహైః ॥ 32

ద్వారపాలార్చనమ్

మం మణికేతి మన్త్రేణ మణికం దక్షిణేఽర్చయేత్ ।
సం సన్ధ్యేతి మన్త్రేణ ఉత్తరేచైవ చార్చయేత్ ॥ 33

అన్యోన్యంచ సమీక్షాభ్యాం చార్చయిత్వా సమాహితః ।
సర్వత్ర ద్వారవామే తు రక్షార్థం శాన్తమర్చయేత్ ॥ 34

శం శాన్తమితి మన్త్రేణ చార్చయేద్ద్వారవీక్షితమ్ ।
మూలద్వారేతు చైతేషామర్చయిత్వా విచక్షణః ॥ 35

ద్వారే దక్షిణతోఽభ్యర్చ్య దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్ ।
ద్వార దక్షిణతోఽభ్యర్చ్య పూర్వాన్తం పశ్చిమాదికమ్ ॥ 36

ద్వారస్య పశ్చిమేఽభ్యర్చ్య దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్ ।
తథైవ చోత్తరేద్వారే పూర్వాన్తం పశ్చిమాదికమ్ ॥ 37

ద్వారేమధ్యేషు సర్వత్ర శ్రియంచైవార్చయేద్బుధః ।
అన్యత్ర గోపురాన్తేషు ప్రతిద్వారం సమర్చయేత్ ॥ 38

షడ్ధాత్రాదీన్సమభర్చ్య ప్రతిద్వారే సమర్చయేత్ ।
తాపససిద్ధిదౌ చైవ ద్వితీయ ద్వారపాలకౌ ॥ 39

అథవా చక్రశఙ్ఖౌతు చార్చయిత్వా విచక్షణః ।
దుర్గాగణేశ్వరౌ చైవ ద్వితీయ ద్వారపాలకౌ ॥ 40

గుహం సర్పేశమభ్యర్చ్య చతుర్ధద్వారపాలకౌ ।
చణ్డ ప్రచణ్డౌ చాభ్యర్చ్య గోపుర ద్వారపాలకౌ ॥ 41

సోపానమధ్యే ప్రథమే శ్రీభూతం ప్రాఙ్ముఖేఽర్చయేత్ ।
చక్రం శఙ్ఖారవిన్దేచ ధ్వజంచార్యమితిక్రమాత్ ॥ 42

ప్రాకారాధిదేవాః

న్యక్షం వివస్వన్మిత్రంచ ఉత్తరేచ మహీధరమ్ ।
ఇన్ద్రంచ హవిరక్షంచ అనన్తం దౌర్గమేవచ ॥ 43

యమఞ్చ సప్తమాతౄశ్చ వాగ్దేవీం నిర్ఋతిం తథా ।
సర్వేశం వరుణంచైవ శాస్తారం వాయుమేవచ ॥ 44

గఙ్గాంచ యమునాంచైవ కుబేరం శాన్తమేవచ ।
ఈశానం రవిసోమౌచ అక్షహన్తారమర్చయేత్ ॥ 45

చతుర్వింశతి దేవాంశ్చ ప్రథమావరణేఽర్చయేత్ ।
నిత్యోత్సవస్య దేవాగ్రే బలిం దత్త్వోదకం క్షిపేత్ ॥ 46

యత్రైవ తు బలిం క్షిప్త్వా తత్రైవచ బలిభ్రమమ్ ।
బలిభ్రమం వినాయత్ర బలిం తత్రైవ చార్చయేత్ ॥ 47

తస్మాత్తన్మూలద్వారాగ్రే దేవానత్రైవ చార్చయేత్ ।
ప్రతిదేవాన్బలింక్షిప్త్వా నాచరేద్బలి విభ్రమమ్ ॥ 48

విపరీతే నకుర్యాచ్చేత్కర్తాచైవ వినశ్యతి ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఆలోడ్యైవాత్రకారయేత్ ॥ 49

ద్వితీయప్రాకారదేవాః

ద్విప్రాకారన్తు పరితః జయాద్యాదీనిచార్చయేత్ ।

తృతీయప్రాకారదేవాః

ప్రాకారన్తు తృతీయంస్యాదిన్ద్రాదీనర్చయేత్క్రమాత్ ॥ 50

చతుర్థప్రాకారదేవాః

ప్రాకారన్తు చతుర్థం స్యాత్క్రమాచ్చైవాత్రదేవతాః ।
గదాచక్రాసి శఙ్ఖంచ శక్తిం శార్ఙ్గం శరంపునః ॥ 51

పంచమప్రాకారదేవాః

ఖేటకం చాయుధాన్యష్టౌ చార్చయిత్వా ద్విజోత్తమాః ।
ప్రాకారం పరితః పఞ్చ క్రమాచ్చైవాత్ర దేవతాః ॥ 52

ధరో ధ్రువశ్చ సోమశ్చ ఆపశ్చైవా నిలోఽనలః ।
ప్రతపశ్చ ప్రవాసశ్చ వసవోఽష్టౌ ప్రపూజయేత్ ॥ 53

భూతపీఠమ్

ప్రత్యావరణమేకైకం భూతపీఠం ప్రకల్పయేత్ ।
ప్రథమావరణే పీఠం న కుర్యాదితి కేచన ॥ 54

ఏవంక్రమేణ చాభ్యర్చ్య దినం ప్రతి సమాచరేత్ ।
అథ వక్ష్యే విశేషేణ భోగస్యాస్య చ నిర్ణయమ్ ॥ 55

విగ్రహాశ్చోపచారాశ్చ భోగాః పర్యాయ వాచకాః ।
శతమష్టోత్తరం కుర్యాద్వింశత్యుత్తర మేవచ ॥ 56

మన్త్రాసనం తతః పూర్వం స్నానాసన మతఃపరమ్ ।
తృతీయం చాప్యలఙ్కారం భోజ్యాసన మతఃపరమ్ ॥ 57

యాత్రాసనఞ్చ పఞ్చైతే కల్పయిత్వా సమన్త్రకమ్ ।
భోగం వక్తుమసంఖ్యాతం దేవానామపి దుర్లభమ్ ॥ 58

దాపయేత్ప్రతిభోగేతు ఆద్యంతేష్వఞ్జలీ పుటమ్ ।

మన్త్రాసనోపభోగాః

పాదే పుష్పాఞ్జలిం దత్త్వా భోగేభోగే ప్రతిప్రతి ॥ 59

అవాహనాసనార్ఘ్యఞ్చ పాద్యఞ్చ స్వాగతం తథా ।

అనుమానం తథోపానమాదర్శం దన్త ధావనమ్ ।
జిహ్మాచ శోధనంచైవ ముఖప్రక్షాళనం తథా ॥ 60

ఆచామం ప్లోతవస్త్రంచ తథాకేశ వికీరణమ్ ।
ఏవంత్రయోదశైర్భోగైరేవం మన్త్రాసనాశ్రయమ్ ॥ 61

స్నానాసనోపభోగాః

ఆసనంచ తథాపాద్యమాచామం తైలమేవచ ।
అలకాబన్ధ తామ్బూలం తాల వ్యజన మేవచ ॥ 62

అఙ్గోద్వర్తనం కేశానాం శోధమామ్లేన తిన్త్రిణీ ।
హరిద్రాలేపనం చైవ పాద్యమాచనం తథా ॥ 63

ఉత్తరీయోపవీతఞ్చ పవిత్రం గన్ధమక్షతమ్ ।
పుష్పదామేన సంవేష్ట్య వేదఘోషణ మేవచ ॥ 64

ప్రబంధస్తోత్రశబ్దైశ్చ శఙ్ఖకాహళ సంయుతమ్ ॥ 65

సహస్రధారా శఙ్ఖంచ చూళిభ్యాం పద్మమేవచ ॥ 66

స్నానాచమన నీరాజ ప్లోత పుష్పాఞ్జలిం తథా ।
ఆసనే పాదుకాభ్యాంచ ప్లోతేన పరిమృజ్యచ ॥ 67

వస్త్రైర్నానావిధైర్దత్త్వా తథాకేశాన్వికీర్యచ
కర్పూరాగరూశీరంచ చన్దనాద్యాది ధూపకమ్ ॥ 68

కంకతైర్భూషణైర్దత్త్వా ఉపవీతోత్తరీయకమ్ ।
పవిత్రం స్రగ్వేష్టనం చైవాఞ్జనాదర్శనం తథా ॥ 69

గన్ధలేపఞ్చ తిలకం ధూపదీపాన్తకం తథా ।
అర్ఘ్యాచమన దూర్వాంచ లక్ష్మీపుష్పాక్షతం తథా ॥ 70

దేవస్యమూర్ధ్ని చారోప్య దానకర్మ తథైవచ ।

అలంకారాసనోపభోగాః

వీక్షయే ద్వాహనాదీని సన్ధ్యారక్షాం సమాచరేత్ ॥ 71

ఛత్రచామర నృత్తన్తు గేయ శబ్దైశ్చ పఞ్చమమ్ ।
ఏవమష్టాధికం వింశదలఙ్కారాసనే దదేత్ ॥ 72

భోజ్యాసనోపభోగాః

ఆసనోపానపాద్యఞ్చ ఆచామం మధుపర్కకమ్ ।
ఆచామం తత్ర హవిషా పానీయాచమనం పునః ॥ 73

శాటకేనాస్యం పాణిభ్యాం విమృశ్యచ పునఃక్రమాత్ ।
చన్దనాద్యాది గన్ధైశ్చ విమృశ్యాస్యఞ్చ పాణినా ॥ 74

బాహు మాల్యం విసృజ్యైవ పునర్దత్వా సమాహితః ।
తామ్బూలన్తు నివేద్యైవ పుష్పాఞ్జలి మతఃపరమ్ ॥ 75

ఏవం షోడశభోగైశ్చ ఆసనే భోజ్యమాచరేత్ ।

యాత్రాసనోపభోగాః

దర్భాస్తరణ పుష్పఞ్చ గన్ధంచ తదనన్తరమ్ ॥ 76

ధూపందీపం తథార్ఘ్యన్తు షడ్భోగఞ్చాగ్నికుణ్డకే ।
స్నపనేతు ప్రతిద్రవ్యం ప్రతిభోగాన్సమాచరేత్ ॥ 77

స్తుతిర్ధ్వజఞ్చ ఛత్రఞ్చ చామరం వాహనాధికమ్ ।
నృత్యం గేయఞ్చ ధూపఞ్చ సంధ్యాదీపద్వయం తథా ॥ 78

వీణావేణు ద్వయం శృఙ్గం మృదఙ్గం ఘణ్టయాయుతమ్ ।
ఏవం షోడశ భోగేన దత్వా యాత్రాసనే బుధః ॥ 79

ప్రదక్షిణం తథాయానం పుష్పాఞ్జలియుతంతథా ।
ఉద్వాసనన్తు సర్వత్ర చాసనం పరికల్పయేత్ ॥ 80

మధ్యాహ్నే వర్జనీయ ఉపచారాః

సర్వాణి చోపచారాణి పూర్వాహ్ణే కల్పయేద్బుధః ।
దృశ్యార్ఘ్య జలదానాని గోగ్రాసాద్యైస్తు పూజనమ్ ॥ 81

ఏతైరుక్తాంశ్చ భోగాంశ్చ మధ్యాహ్నే వర్జయేద్బుధః
అన్యాని సర్వభోగాని ఆచరేద్దేశికోత్తమః ॥ 82

సాయాహ్నే వర్జ్యనీయోపచారాః

స్నానం స్నానోపచారఞ్చ మధుపర్కఞ్చ దృశ్యకమ్ ।
దానం దర్పణమిత్యుక్త్వా సాయాహ్నే వర్జయేద్గురుః ॥ 83

అన్యద్భోగేషు సర్వేషు సమానమితి కథ్యతే ।
తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్సన్నాస్థానే చోత్సవాదిషు ॥ 84

భోగం సముచ్చయే నోక్తం పృథివ్యాదీని పఞ్చచ ।
షట్త్రింశదితి విజ్ఞేయం నిత్యకర్మసు నాచరేత్ ॥ 85

ఉపానాదర్శనఞ్చైవ దన్తధావన మేవచ ।
జిహ్వాగ్ర శోధనఞ్చైవ ముఖప్రక్షాళనం తథా ॥ 86

అలకాన్వికీర్య మన్త్రజ్ఞ స్తైలంచైవాఙ్గ మర్దనమ్ ।
పునఃకేశాన్సంబధ్య తామ్బూలం తత్ర దాపయేత్ ॥ 87

అఙ్గోద్వర్తం హరిద్రాయాః విరళం శఙ్గకాహళమ్ ।
శృఙ్గద్వయఞ్చ సుషిరం సాహస్రేణైవ ధారయా ॥ 88

శఙ్గం పద్మఞ్చ చూళిభ్యాం మణ్డతక్రం తథైవచ ।
నీరాజనేన తిలకం అలకాదీని ధూపితమ్ ॥ 89

కజ్జలైశ్చాపి సంమార్జ్య స్తోమారోపణ దానకమ్ ।
వాహనీదీని సందర్శ్య సన్ధ్యారక్షాం తథైవచ ॥ 90

గేయం స్తుతిం ధ్వజం చైవ మహాశబ్దఞ్చపఞ్చకమ్ ।
ప్రాణ్యఙ్గాది పురీషఞ్చ మధుపర్కం తథైవచ ॥ 91

రాజవచ్చోపచారాణి నిత్యకర్మాణి వర్జయేత్ ।
అఙ్గిరోక్తేన మార్గేణ నిత్యంచై వాత్రకారయేత్ ॥ 92

నైమిత్తికోక్త మార్గేణ నిత్యకృత్యేఽభిచారకమ్ ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఊహిత్వా సర్వమాచరేత్ ॥ 93

భోగోపమన్త్రే అనుక్తే సతి కర్తవ్యమన్త్రాః

మయోక్తం చోపచారేణ ద్వాత్రింశత్సంఖ్యయా చరేత్ ।
యద్యద్భోగేషు మన్త్రేణ చోక్తమన్త్ర విశేషతః ॥ 94

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ జప్త్వా తద్దేశికోత్తమః ।
ఏవమాలోధ్య కృత్వాతు నిత్యే నైమిత్తికే కృతే ॥ 95

ఉక్తవత్సర్వమాలక్ష్య కృత్స్నం శాస్త్రం పునః పునః ।
ప్రతిభోగేన సంప్రాప్య ప్రణమ్యైవచ మన్త్రవిత్ ॥ 96

ఘణ్టాసన్తాడనం కుర్యాత్ప్రతిద్రవ్యేషు కారయేత్ ।
పాదోరుకంఠబాహూభ్యః ఘ్రాణాస్యేతు ప్రతిప్రతి ॥ 97

పృథివ్యాదీని చాలోచ్య స్పృశ్యాస్పృశ్యం తతో దదేత్ ।
దత్త్వా దత్త్వాతు మన్త్రజ్ఞో ద్రవ్యాణాం మన్త్రమాచరేత్ ॥ 98

ఆచమనకాలాః

పాద్యాన్తేచ తథార్ఘ్యాన్తే స్నానాన్తే వస్త్రదాపనే ॥ 99

మధుపర్కే నివేద్యాన్తే దద్యాదాచమనం పృథక్ ।
ఏవమేవ ప్రకర్తవ్య మితి శాస్త్రేణ నిశ్చయః ॥ 100

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే ద్వారపూజా విగ్రహోపచార నిర్ణయః శ్రీభూమ్యో రాజవిగ్రహోపచార విధిర్నామ షడ్వింశోఽధ్యాయః

27. అథ సప్తవింశోఽధ్యాయః

బలిపాత్రలక్షణమ్

అథోచ్యతే మయాచైవ బలిపాత్ర విధిక్రమః ।
సువర్ణం రజతం తామ్రం కాంస్యమన్యం తథైవచ ॥ 1

పలం శతద్వయం చైవ శతమేక మథాపివా ।
పఞ్చాశద్భిః పలైర్వాపి పాత్రం కృత్వా విచక్షణః ॥ 2

భువజ్ఞార్ధ ప్రమాణేన సమవృత్తం భ్రమీకృతమ్ ।
తద్భువజ్ఞ సమం వాథ కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 3

మహాద్వారం యదిస్యాత్తు తద్భువజ్ఞస్య విస్తృతమ్ ।
యుగభాగైక భాగేన వ్యపోహ్యాన్యత్ప్రగృహ్యచ ॥ 4

విష్ణ్వాఖ్యం వాథకృత్వాతు ద్వ్యంశం తద్వ్యపోహ్యచ ।
గుణంశమథవాకృత్వా ద్వియంశంవా ప్రగృహ్యచ ॥ 5

బలిపాత్రం సమంవృత్తమష్టాఙ్గులమితిస్మృతమ్ ।
ద్విరష్టాష్ట దళైర్వాథ సకర్ణిక సమావృతమ్ ॥ 6

ఏకాఙ్గులోన్నతం కృత్వా గోలకాఙ్గుల మేవవా ।
సమవృత్తాయతం చైవ గోళకం గోళక ద్వయమ్ ॥ 7

అర్ధాఙ్గుళం వా కుర్వీత ఇతి శాస్త్రేణ నిశ్చయః ।
ఆమావాజస్య మన్త్రేణ యథార్హం తత్ర మార్జయేత్ ॥ 8

తద్దేవతాహ్వానమ్

పాత్రాధిదైవతం మధ్యే భాస్కరం చైవ చార్చయేత్ ।
పుష్పం వ్యపోహ్య తత్పశ్చాత్తాళయిత్వా విచక్షణః ॥ 9

పునశ్శిష్యమలంకృత్య సోష్ణీషం చోత్తరీయకమ్ ।
కటకాఙ్గుళ్యా భరణై ర్గన్ధమాల్యై ర్విభూషితమ్ ॥ 10

బలిపాత్రోద్ధరణమ్

ఉష్ణీషోపరి సంస్థాప్య బలిపాత్రం సమాహితః ।
శిష్యం తం గరుడం బుద్ధ్వా చార్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ॥ 11

బలిబేరం సమాదాయ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ।
బలిపాత్రోపరిస్థాప్య ఉద్యన్తమితి చోచ్చరన్ ॥ 12

బన్ధయే త్తత్కరాభ్యాంచ సవ్యంచ భ్రామయేత్తతః ।

ఆలయే బలిస్థానమ్

మణికాద్యనపాయాన్తం బలిం దత్త్వోదకంక్షిపేత్ ॥ 13

బలిహరణమ్

బృహస్పతీతి చోక్త్వాతు శనైర్గత్వా సమాహితః ।
న్యక్షం దివాకరఞ్చైవ వివస్వన్మిత్ర మేవచ ॥ 14

మహీధరఞ్చ సోమాన్తం క్షిపేత్తత్ర బలింక్రమాత్ ।
సకృత్ప్రదక్షిణం గ్రామే బలిం దేవస్య సన్నిధౌ ॥ 15

దిగధిదేవాన్ప్రతి అష్టోపచారయుత బలిప్రదానమ్

ద్వితీయేన్ద్రాదినా క్షిప్త్వా భూతాంతం తు సమాచరేత్ ।
అక్షహన్తేతి మన్త్రేణ భూతపీఠోపరి క్షిపేత్ ॥ 16

తత్ర ప్రాచ్యాం బలింక్షిప్త్వా యేభూతేతి సముచ్చరన్ ।
సఏకో భూదిత్యుచ్చార్య యక్షాణాం దక్షిణే క్షిపేత్ ॥ 17

పవిత్రన్తేతి చోచ్చార్య పిశాచేభ్యశ్చ పశ్చిమే ।
శన్నోనిధత్తాముచ్చార్య నాగేభ్యశ్చైవ చోత్తరే ॥ 18

నిత్యపూజోక్త మార్గేణ అన్యత్సర్వం సమాచరేత్ ।
ఏవం నిత్యం బలింక్షిప్త్వా భూతాన్తం చైవ కారయేత్ ॥ 19

తథైవచోత్సవే క్షిప్త్వా బ్రహ్మాద్యమితి కథ్యతే ।
సకృత్పీఠం పరీత్యైవ శీఘ్రం గత్వాన్యమాచరేత్ ॥ 20

వీశభూతాన్తరే తిష్ఠన్నర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ।
అర్ఘ్యంపాద్యం తథాచామం శ్వేతగన్ధం ప్రసూనకమ్ ॥ 21

ముఖవాసంబలిం చైవ జలంచైవాష్ట విగ్రహైః ।
పశ్చాద్దేవం సమానీయ పూర్వస్థానే నివేశయేత్ ॥ 22

పాదే పుష్పాఞ్జలిం దత్వా క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ।
ఏవం బలిం ప్రకుర్వీత ద్వికాలంచేతి కీర్తితమ్ ॥ 23

మధ్యాహ్నేఽత్ర విశేషేణ ద్వారాగ్రే నిక్షిపేద్బలిమ్ ।
బలిభ్రమంన కుర్వీత ఇతిపూర్వజ శాసనమ్ ॥ 24

అథకేచిద్వదన్తిస్మ శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ।
పూర్వంక్షిప్త్వా బలింతత్ర పశ్చాచ్చైవ బలిభ్రమమ్ ॥ 25

బహుప్రాకారాన్తరే కర్తవ్యమ్

సప్తపఞ్చ ద్వయం తిస్రః ప్రాకారం చాత్రసమ్భవే ।
బలింసకృద్భ్రమీకృత్య బలింమన్త్రేణచ క్షిపేత్ ॥ 26

ఏకకాలే బలికర్తవ్యమితి

అథవా కారయేద్విద్వాన్ప్రాతఃకాలే విశేషతః ।
భ్రామయేదన్నమూర్తిన్తు మధ్యాహ్నేఽగ్ని బలిన్తథా ॥ 27

సాయంపుష్ప బలింకుర్యాదేవం చాభిమతం స్మృతమ్ ।
అథవా కాశ్యపేనోక్తం కాలస్య సవనత్రయమ్ ॥ 28

అన్నమూర్తిం పరీత్యైవ బలిభ్రమ మితీరితమ్ ।
మయాచైవాఙ్గి రేణైవ కృత్వాదేవం బలిభ్రమమ్ ॥ 29

ఏవంబలివిధిం ప్రోక్తం సంక్షేపేణ ద్విజోత్తమాః ।

అర్చనాంగోపకరణ దేవతాహ్వానమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి అర్చనస్యాధిప క్రమమ్ ॥ 30

ఆసనం పృథివీజ్ఞేయం పాదుకఞ్చ ఖగాధిపమ్ ।
ఆపః వరుణ దైవత్యం పుష్పాణాం సున్దరం తథా ॥ 31

గన్ధానాం పృథివీజ్ఞేయా ధూపానాం శ్రీరుదాహృతా ।
దీపస్య రుద్రోవిజ్ఞేయో చార్ఘ్యస్యతు శచీపతిః ॥ 32

ఉద్దిష్టానా మథార్ఘ్యస్య ద్రవ్యాణామధిదేవతాః ।
పృథక్పృథక్ప్రవక్ష్యామి యవాదీనామనుక్రమాత్ ॥ 33

యవస్యమేదినీప్రోక్తా సర్షపస్యాగ్నిదేవతా ।
మాషస్య కామముద్దిష్టో వ్రీహీణాం సోమఏవచ ॥ 34

తిలస్య పితరోజ్ఞేయా తణ్డులస్య రవిర్భవేత్ ।
సిద్ధార్థకస్య వేదాశ్చ కుశాగ్రస్యతు జాహ్నవీ ॥ 35

ప్లోతవస్త్రస్య త్వష్టారం భూషణస్యాపి షణ్ముఖః ।
ఉత్తరీయేతథా దక్షా చన్ద్రం యజ్ఞోపవీతకే ॥ 36

ఖడ్గేచాపౌ విరాట్చైవ చన్ద్రమాదర్శనస్యచ ।
చామరేఽనిల దైవత్యం ఛత్రస్యానన్త దేవతా ॥ 37

యానానా మధిదైవత్యం ఖగాధిప ఇతిస్మృతమ్ ।
మహాశబ్దన్తు పఞ్చానాం పృథివ్యాదీన్యథాక్రమమ్ ॥ 38

దానద్రవ్యాధిపాన్వక్ష్యే ఋషయశ్చ తథాభవేత్ ।
మణ్డలం భూమి దైవత్యమలఙ్కారే చ వాసుకిమ్ ॥ 39

హవిః పాత్రాధి దైవత్యం భాస్కరస్తు విశేషతః ।
హవిర్బ్రహ్మాణం ముదిష్ట మాజ్యేవిష్ణుః ప్రకీర్తితః ॥ 40

ఉపదంశా స్సరస్వత్యా గుడం విఘ్నేశ మాదిశేత్ ।
ఋగ్వేదఇచ్ఛ తథాగ్నేయం మధుపర్కస్య దేవతాః ॥ 41

పానీయం వసుదైవత్యం తామ్బూలే శ్రీరుదాహృతా ।
పవిత్రం పాత్రమూలేతు కుక్షౌ సారస్వతం తథా ॥ 42

అగ్రేసరస్వతీఙ్కైవ పాత్రాణామధిదేవతాః ।
ఇన్దుం శఙ్ఖాది దైవత్యం వరుణం చోదరే తథా ॥ 43

మేదినీ తస్య పృష్ఠస్య తీర్థాన్సర్వాన్తదగ్రతః ।
వలయం వాసుకిం జ్ఞేయం త్రిపాదస్యాగ్నిదేవతా ॥ 44

మార్జన్యా మరుతశ్చైవ సాగరం ప్రోక్షణే తథా ।
అగ్రం బ్రహ్మాధి దైవత్యం గ్రంధిర్విష్ణు స్తథైవచ ॥ 45

శేషమీశ్వర దైవత్యం కూర్చానామధి దేవతాః ।
మహాఘణ్టాధి దైవత్యం వక్ష్యతే తు యథాక్రమమ్ ॥ 46

ఘణ్టాయాం బ్రహ్మదైవత్యం ముకుళేతు త్రినేత్రకమ్ ।
సూత్రాణాంతు మహానాగం స్వరంచైవ సరస్వతీ ॥ 47

నాదం ప్రజాపతిం విన్ద్యాద్ఘణ్టాయాశ్చాధి దైవతమ్ ।
ఏవం క్రమేణ చావాహ్య చార్చయిత్వా విచక్షణః ॥ 48

విపరీతం చరేద్విద్వాన్వినశ్యతి న సంశయః ।
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తం శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః ॥ 49

గ్రాహ్యపుష్పనిర్ణయః

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి గ్రాహ్య పుష్ప సముచ్చయమ్ ।
జాజీచ చమ్పకంచైవ మల్లికా మాలతీ తథా ॥ 50

తులసీ బక పుష్పఞ్చ శ్వేతకాచ ద్వికర్ణికా
పద్మే ద్వే కుముదే ద్వేచ తథైవోత్పలక త్రయమ్ ॥ 51

హయమారంచ వంశఞ్చ నన్ద్యావర్త ద్వయంతథా ।
శ్వేతరక్త పలాశంచ కర్ణికార ద్వయం తథా ॥ 52

నన్దకఞ్చాతసీం చైవ మన్దారం ద్వివిధం పునః ।
సుమోదం కేతకీ గ్రాహ్యం శ్వేతంజాతీతి భేదకమ్ ॥ 53

వకుళం శ్వేతోత్పలంచ మఘ్రాంచైవార్జునద్వయమ్ ।
పట్టికా వంశజాతిఞ్చ పున్నాగ ద్వయమేవచ ॥ 54

పిణ్డీత మాధవీ యుక్తం భూస్తృణం విష్ణుపర్ణకమ్ ।
స్తలారవిన్ద శ్రీపర్ణే బిల్వఞ్చ బహుకర్ణికా ॥ 55

తమాలఞ్చ శమీలక్ష్మీః దమనం సహదేవిచ ।
శఙ్ఖ కల్హార కుసుమ తాపసాఙ్కుర జాతయః ॥ 56

హ్రీబేరో శీరమూలాది పుష్పజాతిం ప్రగృహ్యాచ ।
తులసీ బిల్వపత్రఞ్చ విష్ణుక్రాన్తంచ దూర్వకం ॥ 57

శ్రీపత్రం సహదేవీచ అంకుర స్థల పంకజమ్ ।
పత్రంచ దవనంచేతిపత్రమేతత్త్రిథాదశ ॥ 58

శత పత్ర ద్వయం చైవ శమీబిల్వం తథైవచ ।
పద్మంచేత్యాది తత్సర్వే కర్ణికోద్భవ ముచ్యతే ॥ 59

పాలాశ కింశుకంచైవ త్రిసన్ధీశాల్మలీ తథా ।
లోధ్రంవిదాడిమఞ్చైవ కుసుమ్భంజవస స్తథా ॥ 60

రక్తఞ్చ కరవీరాఖ్యం మన్దారం మునిపుష్పకమ్ ।
కురటా బృహతీచైవ అశోకం పిచుమం తథా ॥ 61

పట్టికా కుతుకంచైవ ఉత్పలస్త్వరవిందకమ్ ।
ఏతైస్తు సర్వపుష్పాణి రక్తపూర్వమిహోచ్యతే ॥ 62

కర్ణికార ద్వయఞ్చైవ ముష్టించారవిందస్తథా ।
మన్దారఞ్చ కురందఞ్చ కరవీరం తపోత్కటమ్ ॥ 63

ఏతైశ్చాన్యాని పుష్పాణి పీతమేవేతికీర్తితమ్ ।
శ్యామాకం దూర్వకఞ్చైవ కుముదం గిరికర్ణికా ॥ 64

మాధవీ లాఙ్గలీచైవ కందంచ చార్జునద్వయమ్ ।
మన్దార మతసీ చైవ తమాలం చిత్రపర్ణికా ॥ 65

సుహృద్గన్ధాదయస్సర్వే సన్ధ్యాపుష్పం ప్రకీర్తితమ్ ।
కాలపుష్పం ద్విధాప్రోక్తం కాలఞ్చా కాలమేవచ ॥ 66

త్రివిధపూజాకాలమ్

ప్రాతర్మధ్యాహ్నసాయేతు పూజాకాలం త్రిధాభవేత్ ।
జాతజాతి ప్రజాతీచ రుద్రజాతి స్తథైవచ ॥ 67

తత్తత్కాలోపయుక్తపుష్పాణి

భూతజాతీతి భేదేన మల్లికావకుళం తథా ।
మాధవీ కేతకీద్వే సాయాహ్నేతు సమర్చయేత్ ॥ 68

ఏతాన్విసృజ్యనీయన్తే మధ్యాహ్నేచ విశేషతః ।
శ్వేతకా పద్మకుముదం పాలాశం కరవీరకమ్ ॥ 69

నందకం కర్ణికారఞ్చ మన్దారం మాధవీలతా ।
సుమేధం చార్జునంచైవ ముష్కం కకుభమేవచ ॥ 70

బిల్వం బన్ధూకరం చైవ భూస్తృణంస్థలపఙ్కజమ్ ।
విష్ణుక్రాన్తంచ దూర్వాఞ్చ మధ్యాహ్నేచార్చయేత్క్రమాత్ ॥ 71

ఏతాన్యపి విసృజ్యైవ కాలాకాలంచ వీక్షయేత్ ।
రక్తోత్పలఞ్చ పున్నాగం శతపత్రం తథైవచ ॥ 72

ద్విపర్ణం పఙ్కజం చైవ నన్ద్యావర్తన్తు పాటలీ ।
ఉత్పలస్య త్రయంచాపి కుముదద్వయమేవచ ॥ 73

క్రమాదేతాని సంప్రోక్తం ప్రాతఃకాలే సమర్చయేత్ ।
యామే దూర్వాన్విసృజ్యైవ ఇతికాలస్య నిశ్చయః ॥ 74

వర్జనీయపుష్పాణి

ఏతాన్పుష్పాన్న్యయం జీర్ణాన్కృమిచిహ్నాన్తు వర్జయేత్ ।
పతితం పూతిగంధంచ నఖచ్ఛేదం తథైవచ ॥ 75

నిర్మాల్యైర్నచసంస్పృష్టం నిర్గన్ధాదీని వర్జయేత్ ।
శైవక్షేత్రే సముత్పన్నం అన్యక్షేత్రే తథైవచ ॥ 76

★నత్తైర్గవాదినాఘ్రాతం వర్జయిత్వా సమాహితః ।
శుద్ధేపాత్రే ప్రగృహ్యైవ అత్వరం శుద్ధమానసః ॥ 77

దివాపుష్పం దివారాధ్యం నిశిపుష్పం తథానిశి ।
అపక్వఞ్చాతి పక్వంచ వకుళంచాపి వర్జయేత్ ॥ 78

సూత్రైః లతాదినా వేష్ట్యం నగ్రాహ్యమితిబుద్ధిమాన్ ।
పుష్పైః అనుక్త జాతీనాం క్రూర దేవార్చనం బుధః ॥ 79

★ స్థలేశగ్లాదినా ఘ్రాతం

దుత్తూరం పాటలీంచైవ బన్ధూకం లాంగలీం తథా ।
★శ్వేతార్కం కరవీరంచ కరంజం వకుళం వథా ।
భద్రం చైవమహాభద్రం రుద్రపర్ణీం తథైవచ ।
కృష్ణంచ తులసీపత్రం మునిపుష్పద్వయం తథా ।
జపా దాడిమ పుష్పఞ్చ కురంటం చాష్టపత్రికామ్ ॥ 80

దుర్ద్రుమం ద్రోణపుష్పఞ్చ శుద్ధం దత్త్వావతం తథా ।
విష్ణుక్రాన్తక మిత్యాద్యై రుద్రంచాప్య ర్చయేద్బుధః ॥ 81

బృహతీ పాటలీచైవ బన్ధూకం లాంగలంతథా ।
జపాకుసుమ పుష్పఞ్చ కింశుకాదీన్విశేషతః ॥ 82

ఏతైఃపుష్పై స్సమారాధ్య అనలఞ్చ దివాకరమ్ ।
సువర్ణేన కృతం పుష్పం మణింరత్నంచ మౌక్తికమ్ ॥ 83

క్షౌమాద్యాభరణం చైవ పునః ప్రక్షాళ్య చార్చయేత్ ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ గ్రాహ్యపుష్పైః సమర్చయేత్ ॥ 84

విస్తారేణచ(న) కర్తవ్యం శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ॥

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే బలివిధి అర్చానాధి దైవతగ్రాహ్య పుష్పసముచ్చయోనామ సప్తవింశోఽధ్యాయః

★ జపాదాడిమ పూర్వంచ కురటం – చాషటం తథా

28. అథ అష్టావింశోఽధ్యాయః

బలిబేరలక్షణమ్

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి బలిబేరస్య లక్షణమ్ ।
మానాఙ్గుళేన మానేన ద్వాదశాఙ్గులమాయతమ్ ॥ 1

అష్టాఙ్గులంవా కుర్వీత శిల్పశాస్త్రేణ కారయేత్ ।
అయుగ్మాఙ్గులం కృత్వాతు యుగ్మాఙ్గులమథాపివా ॥ 2

ఏవం సంలక్ష్య మతిమాన్ధ్రువబేరానుకూలతః ।
ఆధికాద్యాదిమానేన నకుర్యాదితి నిశ్చయః ॥ 3

శయనే త్వాసనే మూలే స్థానకం బలిబేరకమ్ ।
దేవ్యోశ్చరహితం కృత్వా నిత్యపూజా విశేషతః ॥ 4

దేవీయుక్తం తథాకేచిత్ శైవాద్యాదీని చోదితమ్ ।
మయాచైవాఙ్గిరేణోక్తం బలిబేర కృతంక్రమమ్ ॥ 5

దేవీరహితమేవ

ఆసీనం దేవీయుక్తఞ్చ నకుర్యాదితి శాసనమ్ ।
దేవ్యోశ్చ సహిత స్థానే రహితం చాత్ర కారయేత్ ॥ 6

సౌమ్యేతు స్థానకంచైవ సర్వావయవశోభితమ్ ।
చక్రశఙ్ఖ ధరందేవం అభయం కటకం తథా ॥ 7

కట్యావలమ్బివరదం కౌమోదక్యాయుధంతువా ।
కిరీట భూషణైర్భూష్యం ప్రభామణ్డల మణ్డితమ్ ॥ 8

తత్పీఠోచ్ఛ్రం యుగాఙ్గుల్యం పద్మస్యోపరి ప్రకారయేత్ ।
ద్వియఙ్గులోన్నతోత్సేధం పీఠం సంఘట్య బుద్ధిమాన్ ॥ 9

అనుక్తాదీని వర్జఞ్చ ఉక్తవత్స్థాపయేత్క్రమాత్ ।
నిత్యయాత్రార్థం దేవేశం కారయేదితి శాసనమ్ ॥ 10

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి హవిష్పాక విధిక్రమమ్
పచనాలయ దేశంచ తత్ప్రమాణం తథైవచ ॥ 11

ఛుల్లీ ప్రమాణమ్

స్తమ్భం స్తంభాద్యలంకారం బోధికోత్తర పట్టిషు ।
తద్ద్వారస్య ప్రమాణేన ఛుల్యాఃస్థానం తథైవచ ॥ 12

జలసఞ్చయసంస్థానం తథైవేన్ధన సంయుతమ్

ద్రవ్యసంచయమ్

నిత్యాగ్నికుణ్డ సంస్థానం ధాన్యం తణ్డుల సంయుతమ్ ॥ 13

సఞ్చయం చోప దంశానాం మరీచిర్జీరసర్షపైః ।
లవణఞ్చ ఘృతంఞ్చైవ దధిచాన్యద్గుడంమధు ॥ 14

ఏతైస్సఞ్చయ సంస్థానం పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ।

వర్జనీయ పదార్థాః

వరకోద్రవ ధాన్యాని వర్జయిత్వా విచక్షణః ॥ 15

కుళుత్థ జాతిభేదఞ్చ ప్రియంగుం చైవ వర్జయేత్ ।
సూరణ ద్వయకంచైవ లశునేఙ్గు తథైవచ ॥ 16

కఞ్జనాదీని శాకాని వర్జయిత్వా ప్రయత్నతః ।
తథాలాబూద్వయంచైవ కోశాతక్యాది వర్జయేత్ ॥ 17

ఝాటలీ రక్తపుష్పఞ్చ శాకేషు గ్రాహ్యముచ్యతే ।
కన్దఞ్చ కకుభైర్భేదం సర్వంగ్రాహ్యమితీరితమ్ ॥ 18

అన్యైరనుక్త జాత్యాదీన్వర్జయేద్దేశికోత్తమః ।
బింబాలర్క ఫలాదీని వర్జయేదితికేచన ॥ 19

ఉత్పలత్రయ కన్దఞ్చ కన్దంచ కుముదద్వయమ్ ।
ఏవం కన్దన్తు నగ్రాహ్యం కాశ్చపాద్యైశ్చచోదితమ్ ॥ 20

ఉపయుక్తశాకాని

భేదం బృహతీ సర్వంచగ్రాహ్యమిత్యుచ్యతే బుధైః ।
భేదఞ్చ కారవల్ల్యాదీన్సర్వం గ్రాహ్యమితీరితమ్ ॥ 21

కన్దం పిణ్డీతకం చైవ క్షుద్ర కన్దం తథైవచ ।
మహా కన్దాది కన్దఞ్చ ఆహరేత విశేషతః ॥ 22

ప్రకోట్యాశ్చ భేదఞ్చ తు తథైవ పనసద్వయమ్ ।
కదళ్యాదిషు భేదంచ గృహీత్వాత్ర ప్రయత్నతః ॥ 23

కూష్మాణ్డోర్వారుకంచైవ సింహీవ్యాఘ్రీ తథైవచ ।
కర్కోటాదీనిచ గ్రాహ్యం కలాజాతాని వర్జయేత్ ॥ 24

యథోక్త వైదికాచారం యథోక్త ద్రవ్యమాచరేత్ ।
పరిమాణం పలాద్యాది పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్ ॥ 25

పచనోపయుక్తపాత్రాణి

తామ్రభాణ్డం ప్రగృహ్యైవ మృద్భాణ్డంవాథ కారయేత్ ।
షడ్ద్రోణస్య ప్రమాణేన ప్రభూతమితి సంజ్ఞికం ॥ 26

మహాహవిః

సహస్ర ప్రస్థ సంయుక్తం మహాహవిరితిస్మృతమ్ ।
గోకర్ణవత్కృతం హస్తం పూరయిత్వాతు తణ్డులైః ॥ 27

కుడుపాదిప్రమాణమ్

ప్రమాణం కుడుపం జ్ఞేయం దశనిష్కం ఫలంలభేత్ ।
చతుష్కుడుపసంపూర్ణం ప్రస్తమేకం ప్రచక్షతే ॥ 28

చతుః ప్రస్థస్య సంపూర్ణం ఆఢకం త్వితి సఙ్జ్ఞికమ్ ।
చతురాఢక సంపూర్ణం ద్రోణమిత్యభిధీయతే
పాచయేదేకపాత్రేణ ఆఢకద్వయ ముచ్యతే ॥ 29

ద్రోణాదర్ధాధికం కుర్యాన్నపచేదేకపాత్రకే ।

దేవ్యాదీనాం హవిఃప్రమాణమ్

దేవ్యోశ్చ పరివారాది నిత్యహోమ చరుస్తథా ॥ 30

ప్రస్థద్వయం ప్రకుర్వీత న్యూనంచైవాత్రపాచయేత్ ।

షడ్విధహవిర్భేధాః

సుగన్ధి రససంయుక్తం పాచయేదుపదంశకమ్ ॥ 31

పాయసం కృసరం గౌళ్యం ముద్గాన్నన్తు యవోదనమ్ ।
శుద్ధాన్నంచేతి షడ్భేదం పాచయేత ప్రయత్నతః ॥ 32

పాయసమౌద్గిక కృసరలక్షణమ్

ఆఢకం క్షీరసంయుక్తం ఆఢకార్ధం జలైర్యుతమ్ ।
గుడంపలఞ్చ నిక్షిప్య తణ్డులైరాఢకైర్యుతమ్ ॥ 33

యథారుచి తథాకుర్యాల్లవణం తత్ర యోజయేత్ ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ కృతం తత్పాయసం భవేత్ ॥ 34

ప్రస్థస్య ముద్గఖండేన సప్త ప్రస్థ జలైర్యుతమ్ ।
తణ్డులైరాఢకైర్యుక్తం పాచయేన్మోద్గికం భవేత్ ॥ 35

షట్ప్రస్థార్ధజలైర్యుక్తం ప్రస్థార్ధతిల చూర్ణకమ్ ।
తణ్డులై రాఢకైర్యుక్తం పాచయేత్పృసరంభవేత్ ।

గౌళ్యం, యావకం, శుద్ధాన్నమ్

ఫలమేకం గుడైర్యుక్తం పాచయేద్గౌళ్యముచ్యతే ॥ 36

యవసారస్య పక్వేన యావకం పరిచక్షతే ।
ఏతైఃపఞ్చ ప్రకారేణ లవణైః సహ పాచయేత్ ॥ 37

కేవలైస్తణ్డులైః పక్వైః శుద్ధాన్నమితి కీర్తితమ్ ।
ఏవంక్రమేణ కృత్వైవ షడ్విధం హవిరుచ్యతే ॥ 38

తండులక్షాళనమ్

తణ్డులైః శ్వభ్రమాదాయ చతుఃప్రక్షాళనం చరేత్ ।
ఆపఉందంత్వితిజపన్ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ 39

హవిష్పాకవిధిః

దేవస్యత్వేతి మన్త్రేణ ప్రక్షిపేచ్ఛుద్ధ తణ్డులైః ।
ఛుల్యామారోపయేత్తత్ర విష్ణవే జుష్టముచ్చరన్ ॥ 40

వాచస్పతేతి మన్త్రేణ పాచయేత్తత్ప్రయత్నతః ।
పాత్రాన్తర గతం శీతం ఉపదంశంచ వర్జయేత్ ॥ 41

విప్రాదచవిజాతీనాం దర్శనీయఞ్చ వర్జయేత్ ।
జీర్ణభాణ్డేన పాకన్తు యామాతీతన్తు వర్జయేత్ ॥ 42

అంతరస్థి, నిరస్థి, బహిరస్థినిరూపణమ్

అపక్వం చాతిపక్వంచ హవిరాదీని వర్జయేత్ ।
అన్తరస్థి నిరస్థీతి బహిరస్థి త్రిధాభవేత్ ।
బృహతీ దాడిమీచైవ ప్రభూత పనసద్వయమ్ ॥ 43

మాతులుఙ్గ ద్వయంచైవ అన్యద్బింబఫలానిచ ।
ఏవమాదీని చాంతస్థిజ్ఞాత్వాచైవ విచక్షణః ॥ 44

క్షీరం దధిమధుశ్చైవ ఘృతంవై తైలమేవచ ।
కదళీఫల గుడాది నిరస్థీనితి సౌఙ్గికమ్ ॥ 45

నారికేళం కపిత్థంచ బిల్వప్యాది ఫలాదికమ్ ।
ఏతాన్యస్థి బహిఃప్రోక్తా జ్ఞాత్వాచైవ విచక్షణః ॥ 46

మాషాదిప్రమాణమ్

తిలమష్ట ప్రమాణేన మాషమేకం ప్రచక్షతే ।
అష్టమాష ప్రమాణేన ఏక శాణేతి సౌజికమ్ ॥ 47

ప్రమాణం వింశతిశ్శాణం నిష్కమేకం ప్రచక్షతే ।
దశనిష్క ప్రమాణేన ఫలమేకం ప్రకీర్తితమ్ ॥ 48

చతుష్ఫల ప్రమాణేన కుడుపం ఏకముచ్యతే ।
చతుష్కుడు ప్రమాణేన ప్రస్థమేకం ప్రచక్షతే ॥ 49

చతుః ప్రస్థ ప్రమాణేన ఆఢకంచ ప్రచక్షతే ।
చతురాఢక సంయుక్తం ద్రోణమిత్యభిధీయతే ॥ 50

ఏవమేవ క్రమైణైవ కాశ్యపేన ప్రకీర్తితమ్ ।

పచనాలయస్థానమ్

ప్రథమావరణే చైవ ద్వితీయావరణే తథా ॥ 51

ఆగ్నేయాం పచన స్థానం కారయిత్వా విచక్షణః ।
తృతీయావరణేత్యాది న కుర్యాత్పచనాలయమ్ ॥ 52

అనుక్తంచేతి యత్సర్వం మన్త్రద్రవ్య క్రియాదిషు ।
అఙ్గిరేణోక్త వత్కృత్వా విపరీతం నకారయేత్ ॥ 53

శ్రీసూత్రోక్త ధాన్యాహరణమ్

వైఖానసేన సూత్రేణ ఉక్తధాన్యం సమాహరేత్
అన్యధాన్యాదికాదీని నారూఢేతిశాసనమ్ ॥ 54

చతుష్కుడు పమర్ధవాం షడ్విధం హవిరాదిషు ।
విధినా పాచయేద్వి ద్వాన్బహిః ప్రక్షాళనం చరేత్ ॥ 55

మన్త్రేణ హవిః పాత్రేషు పుండ్రధారణమ్

చిరాయుషేతి మన్త్రేణ భస్మనా పుణ్డ్రమాచరేత్ ।
ధర్మజ్ఞానంచ వైరాగ్యమైశ్వర్యాదీని కల్పయేత్ ॥ 56

ఛుల్యాంబు పార్శ్వమృద్భిర్వా భస్మనా పుండ్రమాచరేత్ ।

ఛుల్యాః ప్రోక్షణమ్

ఛుల్యాంతర్వలయం గత్వా తోయధారాం సమాచరేత్ ॥ 57

అథవా ప్రోక్షణం తత్ర ఆశాస్విత సముచ్చరన్ ।

హవిఃపాత్రాసాదనమ్

ప్రపద్య హవిరాదీని న్యసేద్దేశస్య దక్షిణే ॥ 58

వామభాగే తథాకేచిత్సత్వరం స్థాపయేత్క్రమాత్ ।
దేవస్య ప్రముఖే వాథకారయేదితి కేచన ॥ 59

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే బలిబేర విధి హవిఃపాకవిధి నిష్క్రప్రమాణవచనాలయస్థానవిధిర్నామ అష్టావింశోఽధ్యాయః

౨౨. అథ ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః

సన్ధ్యారక్షాలక్షణమ్

అతఃపర మిదంగుహ్యం సన్ధ్యారక్షస్య లక్షణమ్ ।
పాత్రం తన్మధ్య దీపస్య లక్షణం వక్ష్యతే బుధాః ॥ 1

లక్షణం తస్య పాత్రస్య హవిఃపాత్రోక్తవచ్చరేత్ ।
అథవా పాత్రమధ్యేచ యవాభ్యాం తత్ర చోన్నతమ్ ॥ 2

గోళకోన్నతరం వాథ సాష్టపత్రం సకర్ణికమ్ ।
ఏవం పాత్రం ప్రకుర్వీత అన్యథావాపి కారయేత్ ॥ 3

సర్వలోక సమృద్ధ్యర్థం సర్వదుఃఖ వినాశనమ్ ।
సర్వభూతహితార్థాయ తత్కుర్యాత్త్రిః ప్రదక్షిణమ్ ॥ 4

నివృత్య నయనాభీష్టం సన్ధ్యారక్షాం సమాచరేత్ ।
పాత్ర ప్రదేశేచ కుర్యాన్మణ్డలం చోపలేపయేత్ ॥ 5

సమర్పణకాలాః

ప్రదోషకాలే ధర్మాత్మా అర్చనాన్తే సమాచరేత్ ।
తత్కాలే నృత్తగేయాద్యైః స్తుత్యన్తం కారయేద్బుధః ॥ 6

ఏకత్రి బహుభిః పాత్రైర్గృహీత్వా పచనాలయే ।
ఘుల్యాశ్చ ప్రముఖే కుర్యాన్మణ్డలం చోపలేపయేత్ ॥ 7

శన్నోదేవీరితి ప్రోక్త్వాస్మరేదప్సరసాం గణమ్ ।
గణికాపాత్ర మాదాయ మణ్డలస్యోపరి న్యసేత్ ॥ 8

తత్పాత్రే నిక్షేపణద్రవ్యాణి

తత్పాత్రేతు వినిక్షిప్య దూర్వా తణ్డుల పిష్టకైః ।
కణసర్షప పుష్పంతు మన్దమన్నం వినిక్షిపేత్ ॥ 9

పీతం రక్తం తథాశ్యామం కృష్ణం శ్వేతనిభం పృథక్ ।
ముష్టిప్రమాణ మేవోక్తం పాత్రమధ్యే వినిక్షిపేత్ ॥ 10

తైలంవాపి ఘృతంవాథ లబ్ధమాదాయ చాదరాత్ ।
పిష్టం ప్రతినిధిం కృత్వా మధ్యేవర్తిం వినిక్షిపేత్ ॥ 11

వసుసంఖ్యా తపోభూత వేదమేక మితిక్రమాత్ ।
తైలాప్లుత్య తతోవర్తిం ఉద్దీపన మథాచరేత్ ॥ 12

అహమగ్నే రితీత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
ప్రదద్యుర్గణికాశ్చైవ మూర్ధోపరిచకారయేత్ ॥ 13

అన్యైర్విప్రజనైర్వాథ తేన కర్మతు కారయేత్ ।
దేవస్యాగ్రే తిప్రాదఇ్చ న్యసిత్వా దేశికోత్తమః ॥ 14

తత్తద్దీపం నయేత్పశ్చాద్విష్ణుస్త్వాం రక్షముచ్చరన్ ।
కౌతుకాగ్రే విశేషేణ పాదస్యోపరివిన్యసేత్ ॥ 15

తద్దీపం ప్రోక్షయేద్విద్వాన్శుచీ వోహవ్య ముచ్చరన్ ।

తదధిదేవతాహ్వానమ్

వారాహం నారసింహఞ్చ వామనంచ త్రివిక్రమమ్ ॥ 16

ఏవం మూర్తిభిరావాహ్య పాద్యాద్యైరర్చయేత్క్రమాత్ ।
అథవా శ్రియమావాహ్య అర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ॥ 17

తతోద్ధృత్యచ తద్దీపం ఏకమేవ ప్రదక్షిణమ్ ।

తత్సమర్పణమ్

అథవా భ్రామయే త్రీణి ఇదం విష్ణురితిబ్రువన్ ॥ 18

పశ్చాత్విదం చతుర్దిక్షు భ్రామయేత్తద్వ్యపోహ్యచ ।
అన్నం ప్రాణం తథాత్మానం విజ్ఞానానన్దమేవ చ ॥ 19

ఏవంమంత్రం సముచ్చార్య తేనకర్మ భ్రమీకృతమ్ ।
అన్యద్వర్ణాని ద్రవ్యాణి భ్రామయేత్తదనుక్రమాత్ ॥ 20

విష్ణుస్త్వాం రక్ష ఇత్యుక్త్వా తేనకర్మ సమాచరేత్ ।
ద్రవ్యయుక్తంతు తద్దీపం బహిర్దత్వా త్వనుక్రమాత్ ॥ 21

అక్షహన్తస్యపృష్ఠేతు తద్దీపఞ్చ విసృజ్యచ ।
అన్యత్కణాది ద్రవ్యాణి ఘుల్యామగ్నౌ వినిక్షిపేత్ ॥ 22

పశ్చాదుచ్చార్య మన్త్రేణ సుధాద్యైః పుణ్డ్రమాచరేత్ ।
తద్విప్రాసేతి మన్త్రేణ తత్రకార్యం వినిర్దిశేత్ ॥ 23

నృత్తంగేయం తథాకుర్యాత్సాయం రక్షాక్రమంబుధాః ।

నీరాజనమ్

నీరాజనక్రమంవక్షే శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ॥ 24

దివారాత్రౌ ద్వయేకాలే నిత్యేనైమిత్తికే తథా ।
ఆస్థానేచాన్య పుణ్యర్క్షే దీపకర్మ సమాచరేత్ ॥ 25

తత్పాత్రలక్షణమ్

లక్షణం తస్యపాత్రస్య వక్ష్యతే శాస్త్ర చోదితమ్ ।
ద్వాదశాఙ్గలమానేన దణ్డంకృత్వా విచక్షణః ॥ 26

తద్దణ్డోర్ధ్వ ప్రమాణేన భ్రామయిత్వా విచక్షణః ।
ఏవం ద్వయం తదుత్సేధం సమవృత్తం తదూర్ధ్వతః ॥ 27

ఓష్ఠానాంచ తథోత్సేధం తథాకుర్యాన్మనోహరమ్ ।
తస్య పాదాస్య విస్తారం తదర్ధం వాస్తికారయేత్ ॥ 28

యథాశోభం దృఢంకృత్వా శిల్పినాకారయేత్క్రమాత్ ।
ఏవంకృత్వాతు తన్మధ్యే గోళకఞ్చ ప్రమాణతః ॥ 29

మధ్యేఛిద్రం ప్రకుర్వీత ద్వారదీపం విచక్షణః ।
పూర్వోక్తేన విధానేన ఉద్దీపనమధాచరేత్ ॥ 30

ఉక్తక్రమేణ చాలోధ్య తత్క్రమేణ ప్రదాపయేత్ ।
తద్దేవమర్చయేద్విద్వాన్ త్రినేత్రం చాధిదైవతమ్ ॥ 31

ఏవం ప్రదక్షిణీకత్య శుభ్రాజ్యోతి రితిబ్రువన్ ।
తద్దీపం విసృజేత్పశ్చాద్భూతపీఠే వినిక్షిపేత్ ॥ 32

అథవా కారయేత్తత్ర ఉపపాత్రే విశేషతః ।
అన్యథాపి నకర్తవ్యమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా ఇహలోకే చిరం సుఖమ్ ॥ 33

అన్తే విమానమారుహ్య సాలోక్య పదమాప్నుయాత్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే సంధ్యారక్షా నీరాజన విధిర్నామ ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః

30. అథ త్రింశోఽధ్యాయః

ఋషయ ఊచుః

చరబేరస్య ఆత్మన్యాసమ్

చరఞ్చ దేవదేవస్య స్థాపనారాధనం విధిః ।
నారాయణస్య దేవస్య జగద్వ్యాపస్వభావతః ॥ 1

మన్త్రాక్షరమయం త్యస్య తన్మన్త్రాం బ్రహ్మణః ప్రభో ।
తదారాధన కర్తౄణాం ద్విజానాం స్థాపనే తథా ॥ 2

న్యాసమన్త్రాక్షరం చైవ దేవదేవ సుతప్రభో ।
ద్విజానామేవ సర్వేషాం ఆత్మ సంస్కార మేవచ ॥ 3

భృగురువాచ

సమ్యగుక్తంచ యుష్మాభిర్దేవదేవ కథామృతమ్ ।
మయాపి దేవదేవేన బ్రహ్మణా పరమేష్ఠినా ॥ 4

యదుక్తమధునాసార్ధం పూర్వమేవ ప్రకాశితమ్ ।
చరఞ్చదేవ దేవేశం మన్త్రాక్షరమయంప్రభుమ్ ॥ 5

జగద్వ్యాప్యమశేషేణముక్తిసాధనహేతుకమ్ ।
సావధాన పరాభూత్వా శృణ్వన్తు మునిసత్తమాః ॥ 6

తన్మన్త్రం తస్యకాలఞ్చ అఙ్గన్యాస విధిక్రమమ్ ।
దేవదేవస్య చాఙ్గాని మునీనాఞ్చ ప్రబోధితమ్ ॥ 7

స్వస్తికాసనమాస్థాయ స్వాత్మానం విన్యసేద్బుధః ।

షడంగన్యాసః

శిరశ్శిఖా తథా చాస్త్రం నేత్రద్వయసమంతథా ॥ 8

మాయాబీజం శిరోమధ్యే శిఖాయాం విష్ణుమేవచ ।
చక్రబీజం తథాచాస్త్రం శ్రీబీజం హృదయే న్యసేత్ ॥ 9

మహీబీజఞ్చ కవచం కామబీజఞ్చ చక్షుషీ ।
ఏతైష్షడఙ్గమిత్యుక్త్వా ప్రణవం పరివేష్టనమ్ ॥ 10

పూర్వం షడఙ్గమావిశ్య ప్రణవేన సహైవతు ।
తైలధారామవిచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘణ్టా నినాదవత్ ॥ 11

ఘణ్టానినాదవత్పూర్వం ప్రణవం సమ్యగుచ్చరన్ ।
రేచకం ప్రథమం కుర్యాత్పూరకం తదనన్తరమ్ ॥ 12

తతఃకుమ్భక మాయోజ్య ప్రణవంమూర్ధ్ని విన్యసేత్ ॥ 13

ఆకంఠాంతం జపేత్కుమ్భం సర్వకామార్థ సాధకమ్ ।
రేచకం పూరకం చైవ కుంభకంచ త్రిధాభవేత్ ॥ 14

తథాప్రయుక్తమీంకారం ప్రతినిర్వాప్యమూర్ధని ।
తదోఙ్కారమయోయోగీ అక్షరం త్వక్షరీ భవేత్ ॥ 15

ప్రాణో ధనుశ్శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్యముచ్యతే ।
అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యంశరవత్తన్మయోభవేత్ ।
అప్రయత్నేనైవ ధన్యం చరంతత్ర సునిశ్చలమ్ ॥ 16

నిర్దగ్ధన్తు తథాత్మానం భస్మీభూతం విచిన్తయేత్ ॥ 17

భస్మమధ్యే పునర్ధ్యాయేత్సౌమ్యం సోమస్య మణ్డలమ్ ।
సోమమణ్డల మధ్యేతు శుద్ధస్ఫటిక సన్నిభమ్ ॥ 18

పీతామ్బరధరం సౌమ్యం సువర్ణంచ కిరీటినమ్ ।
శఙ్ఖచక్రధరం ధ్యాయేదష్టశక్తిభిరావృతమ్ ॥ 19

ఇదం ధ్యానం సమాఖ్యాతం కలాషోడశసంయుతమ్

ఏకాక్షరన్యాసః

ఏవం క్రమేణ సకలం హృది ఏకాక్షరాదికమ్ ॥ 20

తంయజ్ఞ నేతా బాహ్వోశ్చ కంఠేచైవస ఏషకః ।
హిరణ్మయం తాలుమూలే జిహ్వాగ్రేచ సరస్వతీ ॥ 21

శ్రోత్రే ప్రోతాశ్చ విజ్ఞేయ స్సామైశ్చక్షుషి విన్యసేత్ ।
యమధ్వరే భృవోర్మధ్యే త్వంస్త్రీచైవ లలాటకే ॥ 22

త్వమేవ ధాతా ఆస్యేతు మూర్ధ్ని త్వంభూర్భువేతిచ ।
యఏవంచ తథాపాదేమనసా బ్రహ్మచిన్తయేత్ ॥ 23

బుద్ధిమతేతి మంత్రేణ నాభౌ విన్యస్య మంత్రవిత్ ।
ఏవమేకాక్షర న్యాసః అచోన్తన్యాస ఉచ్యతే ।

అచోన్తన్యాసః

తతః పాదేత్వకారఞ్చ ఆకారం గుల్ఫమేవచ ॥ 24

ఇకారం జానుమధ్యేచ ఊర్వోరీకారమేవచ ।
మూలాధారే ఉకారంతు ఊకారం నాభిమూలతః ॥
ఋకారం హృదయేన్యస్య ఋకారం కణ్ఠఏవచ ।
లుకారం దక్షిణేహస్తే లూకారం వామహస్తకే ॥
ఏకారమధరేన్యస్య జిహ్వాఐకారమేవచ ।
నాసాపుటేచ ఓకారం ఔకారంచైవ చక్షుషి ॥
అంకారఞ్చ భ్రువోర్మధ్యే అఃకారఞ్చ లలాటకే ।
ప్రణవంశిరసిన్యస్య మన్త్రరాజేన వేష్టయేత్ ॥
యథాదేహే తథాబేరే న్యాసకర్మ సమాచరేత్ ।
ఏవంన్యాసేతు సర్వాఙ్గం నిత్యం సన్నిహితో హరిః ॥
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన న్యాసకర్మ సమాచరేత్ ।
సర్వేష్వర్చన కాలేషు సమ్యగ్జ్ఞానయుతోన్యసేత్ ।
హృత్పద్మమధ్యే దేవేశం ధ్యాయేత్సమ్యగ్విచక్షణః ॥ 25

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
న్యాసవిద్యాత్మ సంస్కారవిధిర్నామ త్రింశోఽధ్యాయః

31. అథ ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

చక్రలక్షణమ్

అతః పరమిదం వక్ష్యే మూర్తి చక్రస్య లక్షణమ్ ।
చక్రన్తు ద్వివిధం జ్ఞేయం మూర్తిం చామూర్తిమేవచ ॥ 1

మూర్తిం సకలమిత్యుక్తం అమూర్తిం నిష్కలం స్మృతమ్ ।
ధ్రువబేరస్య హస్తేన సర్వస్యాఙ్గుల విస్తరమ్ ॥ 2

గృహీత్వా ద్విగుణీకృత్య భ్రమీకృత్య ప్రయత్నతః ।
అథవా త్రిగుణీ కృత్య భ్రామయేదితికేచన ॥ 3

ద్వాదశారన్తు తన్మధ్యే కృత్వా తత్ర యథాక్రమమ్ ।
ద్వాత్రింశద్వాధ కుర్వీత షోడశారమథాపివా ॥ 4

పఞ్చనవ శిఖాయుక్తం మధ్యమాది బహిఃక్రమాత్ ।
గోళకం చక్రమధ్యేతు వృత్తమత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ 5

వసుధాతలం కుర్వీత కర్ణికాచ సమాయుతమ్ ।
నేమిమధ్యే స్థితందేవం బలిబేరయుతం క్రమాత్ ॥ 6

భుజాష్టక సమాయుక్తం చతుర్భుజమథాపివా ।
వృత్తంవా చతురస్రంవా శిఖాం తత్రైవ యోజయేత్ ॥ 7

భ్రామ మధ్యేతు సంయుక్తం శిఖానల సమాయుతమ్ ।
కిరీట హార వలయైర్భూషణైర్భూషితాన్యకే ॥ 8

ద్విభుజం ప్రాఞ్జలిం కృత్వా సకలందేవ మవ్యయమ్ ।
దంష్ట్రాకరాళ వదనం చారుదంష్ట్రామఞ్జలిస్సమమ్ ॥ 9

మూర్తిం తన్నేమి మధ్యేచ అన్తరాళం యవద్వయమ్ ।
మూర్తి చక్రమితీత్యుక్తం స్థాపయిత్వాత్రిణోక్తవత్ ॥ 10

చతుర్భుజ సమాయుక్తం భుజైశ్చోర్ధ్వవిశేషతః ।
పాశాఙ్కుశఞ్చ సంధార్య అభయం కటకం ధరమ్ ॥ 11

భుజాష్టకే విశేషేణ ధృత్వాచైవాత్రమష్టకమ్ ।
అభయం ముసలంచైవ పాశంఖడ్గంచ దక్షిణే ॥ 12

అఙ్కుశఞ్చ ధనుశ్చైవ ముసలం కటకం పరమ్ ।
శఙ్ఖంచక్రం గదాపద్మం ముసలం శార్ఙ్గమేవచ ॥ 13

పాశాఙ్కుశధరందేవం ధృతం చైవేతి కేచన ।
ఏవంచాష్టభుజందేవం స్థితంషట్కోణ మధ్యగమ్ ॥ 14

అన్యత్ర కేవలంచక్రం కృత్వా తత్కాశ్యపోక్తవత్ ।
మూర్తిమన్త్రేణ హుత్వాతు నిష్కలం, ప్రీతిసంజ్ఞకమ్ ॥ 15

చతురఙ్గులం తద్దండం వ్యాళసింహో పరిస్థితమ్ ।
స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం బలిబేరం సహేతినా ॥ 16

భ్రామయిత్వోత్సవేవిద్వాన్బలిం తత్రైవ నిక్షిపేత్ ।
మూర్తిచక్రం యదిస్యాచ్చేత్ బలిబేరం వినాచరేత్ ॥ 17

సకలం సర్వమృద్ధిస్యాన్నిష్కలం మూర్తిరేవచ ।
ఆలోడ్యైవోభయం దద్యాద్యజమానస్య చేచ్ఛయా ॥ 18
ఏవం చక్రన్తు సంప్రోక్తం కృత్స్నం సఙ్కుచితంమయా ॥

విపరీతం న కుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్య నిశ్చయః ।

శాన్త్యాది ఉత్సవక్రమః

అత ఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామి దేవేశస్యోత్సవక్రమమ్ ॥ 19

శాన్తిఇ్చ భక్తికాలోఽపి త్రిధాచైవోత్సవ క్రమమ్ ।
అనావృష్టి శత్రుభయ దోషశాన్తిస్తు శాన్తికః ॥ 20

త్రినేత్ర శక్త్యాద్యాగ్నేయే గ్రామమధ్యే కృతోత్సవే ।
సౌమ్యోత్సవం పునఃకుర్యాచ్ఛాన్తి రేవేతి కేచన ॥ 21

యథావిభవ విస్తారం శ్రద్ధాభక్తి సమన్వితమ్ ।
ఏవం భక్త్యుత్సవం ప్రోక్తం కాలోత్సవ ఇహోచ్యతే ॥ 22

గ్రామర్క్షే యజమానర్క్షేనృపర్క్షేచ తథైవచ ।
అయనే విషువేచైవ ఉత్తరాయణ పూర్వకే ॥ 23

విష్ణుపఇ్చదినేవాధ ధ్రువస్థాపనఋక్షకే ।
యథేష్టదినకాలేచ కల్పయేత్తీర్థఋక్షకమ్ ॥ 24

మేషాది ద్వాదశేమాసేష్విష్టం నిశ్చిత్య యత్నతః ।
అబ్దం ప్రతి అవిచ్ఛిన్నం కల్పయేత్తు స్వశక్తితః ॥ 25

ఏవం కాలోత్సవం కుర్యాచ్ఛాస్త్రదృష్టేన కర్మణా ।

ఆహ్నికదిననిర్ణయః

ఏకవింశదహం వాధ నవాహం పఇ్చసప్తకమ్ ॥ 26

త్రయోదశాహం పక్షాహం కారయేత్తస్య శక్తితః ।
అథవా త్రింశద్దినే వాధచోత్సవం చేతి కేచన ॥ 27

ద్విగుణం త్రిగుణం కృత్వా గుణసంఖ్యా క్రమం విదుః ।
తస్య పూర్వం ప్రకర్తవ్యం ధ్వజస్యాప్యధిరోహణమ్ ॥ 28

ఆరమ్భదివసాత్పూర్వం నవమేవాథ సప్తమే ।
పఞ్చమేవాఙ్కురాన్తత్ర అర్పయిత్వా విచక్షణః ॥ 29

ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ యాగద్రవ్యం సమాహరేత్ ।

ధ్వజపటలక్షణమ్

ధ్వజార్ధం పటమాదాయ వస్త్రయుగ్మేన యోజయేత్ ॥ 30

తత్పటం ధ్వజవత్కృత్వా తస్యాగ్రే శూర్పవత్కృతమ్ ।
అన్యత్సరం ద్విధాకృత్య త్రిధావాపి చకారయేత్ ॥ 31

అగ్రే పుచ్ఛప్రదేశేతు వేణుయష్టిం సుయోజయేత్ ।
తత్పటస్యోర్ధ్వభాగేతు పిష్టపాకం ప్రలేపయేత్ ॥ 32

ఊర్ధ్వే ప్రతిష్ఠయేచ్ఛుక్లం శోషయిత్వా శనైఃక్రమాత్ ।
పీతంకృష్ణం తథాశ్యామం రక్తంవాపి చ కారయేత్ ॥ 33

అన్యద్వర్ణాదిభేదేన శిల్పశాస్త్రోక్తవత్క్రమాత్ ।

పటమధ్యే గరుడప్రమాణమ్

పటమధ్యేతు సంలిఖ్యతార్క్ష్యరూపం విచక్షణః ॥ 34

ధ్రువబేరసమంకుర్యాదుత్తమంతు విశేషతః ।
ఉష్ణీషాత్పాదపర్యన్తం కర్ణాన్తం వాథ కారయేత్ ॥ 35

గరుడలక్షణమ్

గగనే గమనాకారం పక్షవిక్షేప సంయుతమ్ ।
తత్సర్వం రుక్మవర్ణేన అన్యద్వర్ణం న కారయేత్ ।
సర్వావయవసంపూర్ణం ద్విభుజం ప్రాంజలీకృతమ్ ।
మకుటాభరణ సంయుక్తం సర్వాభరణ భూషితమ్ ॥ 36

కుఞ్చితం వామపాదఞ్చ పృష్ఠభాగోర్ధ్వతాన్యకమ్ ।
కిఞ్చిదాయత వృత్తాక్షం నీలవర్ణాగ్రనాశికమ్ ॥ 37

కిఙ్కిణీజాలసంయుక్తం బాహుబన్ధాఙ్గుళీయకమ్ ।
పుష్పమాలాపరివృతం నానాపుష్పాద్యలంకృతమ్ ॥ 38

పార్శ్వద్వయేచ కుమ్భౌచ దీపాన్తత్రైవ కారయేత్ ।
పాదపార్శ్వేతు సంలేఖ్య పాలికాంశ్చాంకురైః తథా ॥ 39

ఉపరి ఛత్రేణ సంయుక్తం పఞ్చాయుధ సమన్వితమ్ ।
అష్టమఙ్గళసంయుక్తం ధూపదీపాది పాత్రకమ్ ॥ 40

చామర గ్రాహిణీభ్యాఞ్చ పటోపరిసులేఖయేత్ ।
చన్ద్రం సూర్యం తథాలేఖ్యం మునిచిహ్నాని లేఖయేత్ ॥ 41

సనకం సనత్కుమారం లేఖయిత్వా విచక్షణః ।
భూషణైరష్టనాగైశ్చ వామహస్తే త్వనన్తకమ్ ॥ 42

వాసుకిం యజ్ఞసూత్రఞ్చ తక్షకం కటిసూత్రకమ్ ।
హారం కర్కోటకం జ్ఞేయం పద్మం దక్షిణ కర్ణకే ॥ 43

వామకర్ణే మహాపద్మం శఙ్ఖన్తు శిరసిన్యసేత్ ।
గుళికం దక్షిణేహస్తే క్రమాత్సర్వవిభూషితమ్ ॥ 44

ఏవం సంలేఖ్య మతిమాన్ శిల్పశాస్త్ర విశారదః ।
అన్యద్వర్ణేన సంలేఖ్య యథాలాభం తథా భవేత్ ॥ 45

అన్యత్పటన్తు సర్వత్ర కృష్ణ వర్ణేనపూరయేత్ ।

ధ్వజపటప్రమాణమ్

పటస్య లక్షణం వక్ష్యే శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ 46

పాదాయామసమంవాపి మూలద్వారప్రమాణకమ్ ।
విస్తృతం పఞ్చహస్తేన త్రిహస్తంవాపి కారయేత్ ॥ 47

దండలక్షణమ్

అన్తస్సారం బహిస్సారం ద్వివిధం దణ్డముచ్యతే ।
తాళఞ్చ నారికేలఞ్చ వేణుపూగం తథైవచ ॥ 48

ఏవమాదిషు వృక్షేషు బహిస్సారమితిస్మృతమ్ ।
కదమ్బం చమ్పకం చైవ వకుళార్జునకౌ తథా ॥ 49

ఖదిరఞ్చేతి బిల్వఞ్చ క్రముకం నీపకం తథా ।
ఏతేషు చాన్తస్సారేషు యథాలాభం ప్రగృహ్యచ ॥ 50

ధ్వజోన్నతప్రమాణమ్

విమానసమదణ్డంవా కృత్వాచైవ విచక్షణః ।
కుర్యాత్పాద సమంవాధ అర్ధాధికమథాపివా ॥ 51

మహాప్రాసాద ఔన్నత్యం కపోతాన్తన్తు కారయేత్ ।

గ్రాహ్యవృక్షాః

పాలాశాశ్వత్థబిల్వాద్యైః బన్ధూకం పనసం తథా ॥ 52

వకుళార్జునౌ సంయోజ్య ఉక్తదారుం సమాచరేత్ ।

వర్జనీయవృక్షాః

కృమిచ్ఛిద్రం స్వయంజీర్ణం అన్యముద్దేశ్య కల్పితమ్ ॥ 53

ఏవమాదీని సంత్యజ్య దణ్డస్థాపన ముత్తమమ్ ।
అక్షహన్తస్య పృష్ఠేవా ప్రముఖేవాపి కారయేత్ ॥ 54

ధ్వజపటప్రతిష్ఠా

ప్రముఖే శఙ్ఖపృష్ఠేవా ఆస్థానాగ్రే ప్రకల్పయేత్ ।
శయనే పాదపార్శ్వేవా ప్రాసాదస్యాపరేపివా ॥ 55

యథావిహఙ్గం సంస్థాప్య కారయిత్వా విచక్షణః ।
సఙ్కటేస్థానకేయత్ర ఏతేష్వేకత్ర కారయేత్ ॥ 56

మన్దిరాత్పురతోవాథ ప్రముఖే దక్షిణేఽథవా ।
యథా విభవ విస్తారం ప్రపాం కృత్వా విచక్షణః ॥ 57

వేదిం కృత్వాతు తన్మధ్యే పూర్వోక్తేన విధానతః ।
కుణ్డమౌపాసనం సమ్యక్తత్ప్రాచ్యాం కారయేత్క్రమాత్ ॥ 58

తథైవోత్తరపార్శ్వే చ వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ।
పర్యగ్నిపంచ గవ్యాభ్యాంసమభ్యుక్ష్య ప్రయత్నతః ॥ 59

ఊర్ధ్వవేద్యాన్తు తన్మధ్యే ధాన్యరాశ్యుపరిన్యసేత్ ।
చక్రఞ్చ దక్షిణే స్థాప్య అమితంచోత్తరే తథా ॥ 60

ఆఘారం విధివత్కృత్వా కుణ్డమౌపాసనే క్రమాత్ ।
తూలికాయాం సమాదాయ శిల్పినాచాక్షిమోచకమ్ ॥ 61

తత్పటం ప్రోక్షయే ద్విద్వాన్తథైవాదాయచాదరాత్ ।
తదాక్ష్యున్మీలనం కుర్యాద్ధ్వజం గరుడమేవచ ॥ 62

గవాద్యాదీని సంవీక్ష్య ప్రతిద్రవ్యం సమన్త్రకమ్ ।
ఆదర్శంచైవ కూర్చంవా ప్రముఖే తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ 63

సప్తభిఃకలశైస్స్నానం పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్ ।
ప్రతిసరం పూర్వవద్బద్ధ్వా కుమ్భపూజాం సమాచరేత్ ॥ 64

ధ్యానమావిశ్య తత్కాలే ఆత్మసూక్తం జపేన్మనుమ్ ।
యథాలేఖ్యం తథా ధ్యాత్వా కుమ్భాన్భసి సమాహితః ॥ 65

తత్పటంచాధివాస్యైవ అర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ।
ప్రచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ వాద్యగేయాది ఘోషయేత్ ॥ 66

ఛన్దాంస్యధ్యయనం కుర్యాత్త్రాగాదీనాం యథాక్రమమ్ ।
పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య హౌత్రం చైవ సుహూయతామ్ ॥ 67

అగ్రే సప్తదశైర్హుత్వా అన్యత్పూర్వ వదాహ్వయేత్ ।
జుష్టాకారం తథాకుర్యాత్పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ 68

విహఙ్గం గరుడంచైవ పక్షిరాజం ఖగాధిపమ్ ।
ఏవం మూర్తిభిరావాహ్య ధ్యాత్వావై దేశికోత్తమః ॥ 69

విష్ణుసూక్తం తతోహుత్వా పురుషసూక్త సమన్వితమ్ ।
ధ్వజగారుడమన్త్రైచ హుత్వా తత్ర సమాహితః ॥ 70

ప్రత్యేకన్తు తతోహుత్వా అష్టోత్తర శతంక్రమాత్ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పురుషసూక్త సమన్వితమ్ ॥ 71

హుత్వా సకృత్ప్రయోగఞ్చ కారయిత్వా సమాహితః ।
సర్వదేవార్చనం తత్ర రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ 72

ప్రభాతేచైవ శుద్ధాత్మా స్నాన పూర్వాదికం చరేత్ ।
సద్మ ప్రదక్షిణం కృత్వా దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 73

పాదప్రక్షాళనాదీని పటశుద్ధించ కారయేత్ ।
పటముద్ధృత్య తత్కాలే ప్రణమ్యైవానుమాన్యచ ॥ 74

ఉక్తప్రకారంచాలోధ్య న్యసేద్బీజాక్షరాదికమ్ ।
కుమ్భాచ్ఛక్తిం సమాదాయ కూర్చేనైవాహ్వయేత్క్రమాత్ ॥ 75

గరుడసూక్తం జప్త్వాతు విధినా పూజయేద్బుధః ।
ముద్గాన్నంచ నివేద్యైవ పానీయాచమనం దదేత్ ॥ 76

గరుడస్య ముద్గాన్ననివేదనమ్

తామ్బూలం ముఖవాసఞ్చ దత్త్వా దేవం ప్రణమ్యచ ।
తన్నివేదితమన్నాద్యం పృథక్పిండాని కారయేత్ ॥ 77

తత్ప్రసాదేన సర్వాభీష్టసిద్ధిః

స్త్రియశ్చాహూయ పుత్రార్థం వివాహార్థం తథైవచ ।
పుత్రార్థీ మృతపుత్రీవా రోగీ శత్రుజయార్థినః ॥ 78

శుచిస్సమాహితో భూత్వా గరుడం సంప్రణమ్య చ ।
పాదౌప్రక్షాళ్యచాచమ్య స్థిత్వాగ్రే చ జితేంద్రియః ॥ 79

పశ్చాత్పిణ్డం సమాదాయ దత్త్వాచార్యం ప్రతిప్రతి ।
యథేష్టకామం స్మృత్వాతు సగృహీత్వా ప్రయత్నతః ॥ 80

కృతార్థోఽహమితిస్మృత్వా భోజయేత్తత్ర సన్నిధౌ ।
పశ్చాదాచమ్య శుద్ధాత్మా గరుడం సంప్రణమ్యచ ॥ 81

విపరీతాచరో యస్తు ఫలం తస్య న విద్యతే ।
పశ్చాద్వాదకమాహూయ భరతస్యోక్త మార్గతః ॥ 82

భేరీతాడనమ్

బేరీంసద్యోఽథివాస్యైవ నన్దీశం పూజయేత్క్రమాత్ ।
శఙ్ఖకాహళతన్త్రీచ వేణు శృఙ్గద్వయాదికమ్ ॥ 83

కకుభం వృషదణ్డన్తు గోముఖం మర్దళం తథా ।
భేరీపటహ జర్ఝర్య పఞ్చవాద్యాని చాహరేత్ ॥ 84

తత్ర సంప్రోక్ష్య శుద్ధాత్మా శుచీవోహవ్యముచ్చరన్ ।
యష్టిమాదాయ తత్పశ్చాద్వీశస్యాగ్రేతు తాడయేత్ ॥ 85

పశ్చాత్సార్వం గృహీత్వాతు వాదకాన్ఘోషయేత్పునః ।

గరుడ విష్ణుబ్రహ్మాదితాళకమ్

గరుడతాళం తథాఘోష్య విష్ణుతాళమతఃపరమ్ ॥ 86

బ్రహ్మతాళాదికం ఘోష్య ఈశానాన్తాని ఘోషయేత్ ।
తథైవ వారుణాదీని తద్దిక్సూక్తాని ఘోషయేత్ ॥ 87

తథైవ సాయాత్పూర్వేతు ఘోషణార్థం వ్రజేద్గురుః ।
గజాశ్వరథసంయుక్తం యాత్రాయాయాం యాదిశాప్రోక్తా ॥ 88

తత్రడోలాదియన్త్రాణి ధ్వజస్యాగ్రే ప్రకల్పయేత్ ।
ఛత్రచామర పింఛాద్యైః పతాకైర్వివిధైర్ధ్వజైః ॥ 89

అన్యాంశ్చ బహువాద్యాని అన్యాన్సర్వాన్ ప్రకల్పయేత్ ।

ముద్గాన్నయుక్త బలిహరణమ్

ముద్గయుక్తం చరుం పక్త్వా కటాహే ప్రక్షిపేన్నయేత్ ॥ 90

మణికాద్యనపాయాన్తం బలిం క్షిప్త్వా యథాక్రమమ్ ।
అక్షహన్తు ర్వినాతత్ర అన్యాన్దేవాన్బలింక్షిపేత్ ॥ 90

బలిబేరం తథాచక్రం ధ్వజస్యాగ్రే నయేత్క్రమాత్ ।
మూర్తిచక్రం యదిస్యాచ్చేద్బలిబేరం వినాచరేత్ ।
గోపురస్య బహిర్గత్వా బలిస్థానం ప్రతిప్రతి ॥ 91

శనైర్గత్వా బలిఞ్చైవ క్రమాత్తత్రైవ నిక్షిపేత్ ।
చక్రస్యాగ్రే జపిత్వైవ యజ్ఞసూక్తం విచక్షణః ॥ 92

దిక్పాలకాన్ ప్రతి అష్టోపచారేణ బలికర్తవ్యమ్

తత్తద్దేవస్య సూక్తాని జపిత్వా దేశికోత్తమః ।
తత్తత్థానఞ్చ సంప్రోక్ష్య శుచీవోహవ్యముచ్చరన్ ॥ 93

తోయం పుష్పం తథాగన్ధం ధూపందీపం చరుంతథా ।
పునశ్చైవోదకం దత్త్వా నమస్కారాష్టవిగ్రహైః ॥ 94

భూతాది చతురోదేవాన్తద్దైవతకం పూర్వకమ్ ।
ఏతాన్దేవాన్బలిందత్వా తన్నామ్నామన్త్ర ముచ్చరన్ ॥ 95

యే భూతా ఇతిమన్త్రేణ ఊర్ధ్వంతు క్షిపేద్బలిమ్ ।
పశ్చాద్వా గద్యపద్యైశ్చ ఘోషయిత్వా విచక్షణః ॥ 96

గ్రామాగ్రహారయోర్గద్యపద్యాదిఘోషణం వినా, నగర రాజధాన్యాదయోః కర్తవ్యమ్

గ్రామాగ్రహారయోశ్చైవ వాద్యఘోషం వినాచరేత్ ।
నగర్యాం రాజధాన్యాం వా పట్టణే ఖర్వటేఽపివా ॥ 97

దణ్డకే కుటికాదౌచ ఘోషయేద్దేశికోత్తమః ।
దణ్డేవీధిర్యదిస్యాచ్చేత్తద్దిక్పూర్వం బలింక్షిపేత్ ॥ 98

ఇన్ద్రస్థానం శనైర్గత్వా సర్వదేవాన్సమాహ్వయేత్ ।
సర్వంక్షిప్త్వా బలిం తత్ర పునర్మధ్యే వినిక్షిపేత్ ॥ 99

అన్యత్సర్వం యథాప్రోక్తం తథాకుర్యాద్విచక్షణః ।

దిక్పాలకానాం రాగతాళాః

ఇన్ద్రస్య సమతాళన్తు ధావనం తాళమగ్నయే ॥ 100

యమస్య భృంగితాళన్తు ని(ర్)రుతేర్మల్ల తాళకమ్ ।
ప్రచేతసః భృంగంతు మరుతస్సంకరీ తథా ॥ 101

కౌబేరం బభృతాళఞ్చ ఈశాన్యే వృషతాళకమ్ ।
గాన్ధారం పూర్వభాగేచ కౌశికం దక్షిణేతథా ॥ 102

పశ్చిమే కామ్భోజఞ్చ నాటరాగం తథోత్తరే ।
నటభాషాచ ఆగ్నేయే తత్కౌశిం నైరుతే పునః ॥ 103

తథాగౌళీతు వాయవ్యాం ఇన్దోర్వైశాన్య రాగకమ్
ఏవం తస్యైవ తన్మధ్యే మహాదిగ్గేయ ముచ్యతే ॥ । 104

ఏవం రాగమితిప్రోక్తం ఘోషయేద్గురురత్వరః ।
యథానిత్యబలింకుర్యాద్భూతాన్తం తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ 105

గ్రామాదీనాఞ్చ సర్వేషాం భ్రామయిత్వైవ కారయేత్ ।
ఏవం క్రమం మయా ప్రోక్తం శృణుధ్వం తద్విశేషకమ్ ॥ 106

ఏవం గ్రామబలిందత్త్వా పశ్చాదాలయమావిశేత్ ।
చరుశేషం సమూహ్యాత్ర భూతపీఠే వినిక్షిపేత్ ॥ 107

బలిశేషం అక్షహన్తే దాతవ్యమ్

అక్షహన్తేతి మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
ఉక్తధ్వజస్య సంస్థానం అవటం తత్ర కారయేత్ ॥ 108

ధ్వజస్థాపనమ్

షట్తాలం పఞ్చతాలంవా చతుస్తాల మథాపివా ।
సువర్ణ మణిరత్నఞ్చ సర్వబీజాని నిక్షిపేత్ ॥ 109

అశ్వత్థోదుమ్బరాద్యఞ్చ క్షీరవృక్షం సమాచరేత్ ।
చతుర్వింశాఙ్గులాయామం ద్వాదశాఙ్గుల విస్తృతమ్ ॥ 110

మూలే ఛిద్రం ప్రకుర్వీత దణ్డనాహ ప్రమాణకమ్ ।
యష్ట్యాధారార్ధమాహృత్య తస్యాగ్రే సుషిరత్రయమ్ ॥ 111

అష్టాఙ్గులప్రమాణేన తస్యాగ్రం చైవ కారయేత్ ।
దణ్డాగ్రే త్రీణిసంయోజ్య యష్ట్యాధారాః త్రయః పునః ॥ 112

చతుస్తాల ప్రమాణేన వ్యవధాన మితిస్మృతమ్ ।
అధయష్టిద్వయం కేచిత్కారయన్తి పృథక్పృథక్ ॥ 113

ఏవన్తు భేరీం సంతాడ్య సామాన్యమితి కథ్యతే ।
విశేషమత్ర వక్ష్యామి తాడయేద్భేరికా క్రమమ్ ॥ 114

పాత్రం ఘనఞ్చ సుషిరం తన్త్రీగేయాదికం క్రమాత్ ।
సర్వదేవోత్సవే కాలే ధ్వజాగ్రే భేరితాడనమ్ ॥ 115

సంక్షేపేణ ప్రయోక్తవ్యం చరితే యోఽమలక్రమః ।

భేర్యుపయుక్త దారుక్రమమ్

భేర్యాశ్చ తాడనం కుర్యాదుక్తదారుం యథాక్రమమ్ ॥ 116

హోమఞ్చ బ్రాహ్మణాశ్చైవ క్షత్రియావైశ్య శూద్రకాః ।
చన్దనం చాసనం చైవ శీర్షం వై సుప్రదం తథా ॥ 117

చమ్పకం తత్క్రమేణైవ కుర్యాత్తద్దేశికోత్తమః ।
అన్యంవా నిమ్బజాతిఞ్చ పున్నాగం మధుకం తథా ॥ 118

శాల్మలీచ ప్రగృహ్యైవ లబ్ధమత్ర ప్రగృహ్యచ ।
సర్వవాత హతావృక్షా స్సర్వం పక్షిభిరావృతమ్ ॥ 119

పాషాణ శర్కరాకీర్ణం భూమిజాతం ప్రగృహ్యచ ।
వక్రఞ్చ కోటరం చైవ కృమిఛిద్రం తథైవచ ॥ 120

సర్వగోధాధివాసంచ పిశాచాది నివాసినమ్ ।
స్వయం జీర్ణంచ దగ్ధఞ్చ ఉల్కాపాతం తథైవచ ॥ 121

అశన్యుల్కా మహాపాత పతితానితు వర్జయేత్ ।
ఉక్తదారుం ప్రగృహ్యైవ ఆనయేత్కర్మమన్దిరమ్ ॥ 122

భేరీమానమ్

తన్మానం త్రివిధం ప్రోక్తం ఉత్తమం మధ్యమాధమమ్ ।
ఉత్తమం మఖభూతాఖ్యం మధ్యమం యుగతాళకమ్ ॥? 123

రసార్థజ్ఞాధమం విద్యాచ్ఛిల్పినా కారయేత్క్రమాత్ ।

భేర్యాదిదేవాః

భేర్యాచ్చ భూతదైవత్యం చర్మదైవం ప్రజాపతిః ॥ 124

సూత్రంచైవ మహానాగం దక్షిణే సూర్యమణ్డలమ్ ।
వామేచన్ద్రం విజానీయాత్తస్యైవతు శిరోద్వయమ్ ॥ 125

సుషిరే సప్తమాతృశ్చ దక్షిణేఽత్ర విశేషతః ।
వామేచైవ తథాస్మృత్వా భువఞ్చైవ చతుర్దిశమ్ ॥ 126

వలయం వృషదైవత్యం తద్బన్ధేచైన్ద్ర ముచ్యతే ।
వాచస్పతిఞ్చ దణ్డేచ నన్దీశం వాదకేస్మృతమ్ ॥ 127

వాదకలక్షణమ్

వాదకశ్చ కృతస్నానీ శుద్ధవస్త్రోత్తరీయకః ।
ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రంవా ధారయిత్వా సమాహితః ॥ 128

అన్యత్ర వర్తులాదీని ధారయిత్వా యథాక్రమమ్ ।
శిఖాయజ్ఞోపవీతఞ్చ పవిత్రం ధారయేత్క్రమాత్ ॥ 129

శుద్ధదన్త నఖశ్చైవ నిరాహారో జితేన్ద్రియః ।
ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో భూత్వా ప్రాణాయామం సకృత్సకృత్ ॥ 130

మహాకాళన్తు సంస్మృత్య షడఙ్గం చోక్తవచ్చరేత్ ।
యామళోక్త క్రమేణైవ మాతృకాదీని సన్యసేత్ ॥ 131

భేర్యధోభాగే ధాన్యవేదిలక్షణమ్

ధాన్యవేదిం ప్రకల్ప్యైవ విస్తృతంచ ద్వితాళకమ్ ।
దీర్ఘకమ్పఞ్చ తాళంచ ఉన్నతం గోళకం స్మృతమ్ ॥ 132

ఊర్ధ్వే దర్భాన్ పరిస్తీర్య ప్రాగగ్రం చోత్తరాగ్రకమ్ ।
భేరీం వేద్యుపరిన్యస్య అర్చయిత్వోక్తవత్క్రమాత్ ॥ 133

ఉక్తదేవాన్సమావాహ్య నివేద్యాన్తం ప్రపూజయేత్ ।
తామ్బూలఞ్చ తతో దత్త్వా సంశోధ్య తాం స వాదకః ॥ 134

భేరీతాడనమ్

పశ్చాన్మత్రజ్ఞమాహూయ వీశస్యాభిముఖేస్థితః ।
సదా విష్ణుఞ్చ సంస్మృత్వా త్రిధాచైవాత్ర తాడయేత్ ॥ 135

భూర్భువస్సువరిత్యుక్త్వా తత్ర కార్యం సమాచరేత్ ।
విష్ణుం రుద్రంచ తచ్ఛన్దం బహ్మమిత్యభిదీయతే ॥ 136

పశ్చాద్వాదకమాహూయ ఘోషయిత్వోచితంక్రమాత్ ।
విపరీతాచరోయత్ర రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి ॥ 137

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్తవద్ఘోషయేత్క్రమాత్ ।

ధ్వజయష్టిప్రమాణమ్

యష్టిం ద్వాదశ తాలేన వేణుం సంయోజయేత్క్రమాత్ ॥ 138

అధయష్టిం సుసంయోజ్య అష్టతాళ మిహోచ్యతే ।
తస్య ద్వితాళమగ్రం స్యాద్యష్ట్యాదారం కృతం చరేత్ ॥ 139

తామ్రేణైవాన్యలోహేన వలయం తత్ర యోజయేత్ ।
అథవా దారు సుషిరం యోజయిత్వా విచక్షణః ॥ 140

రజ్జుప్రమాణమ్

దండాయామప్రమాణేన తన్తురజ్జుం సమాహరేత్ ।
ద్విగుణం త్రిగుణీకృత్య తన్తుమాదాయ చాదరేత్ ॥ 141

దణ్డం త్రిగుణమాయామం తన్తుం కృత్వా సమాహితః ।
తన్తుం ప్రక్షాళ్య విధినా శుద్ధతోయేన బుద్ధిమాన్ ॥ 142

దర్భమాలా

దణ్డం ప్రక్షాళ్య తోయేన పరితో దర్భమాలయా ।
సంవేష్ట్య స్థాపయేత్కాలే కలశః సప్తభిః క్రమాత్ ॥ 143

పంచసప్త నవైర్వా కలశైశ్శుద్ధ వారిణా ।
దణ్డఞ్చ ప్రోక్షయేత్పశ్చాత్స్థాపయేద్దణ్డమత్రవై ॥ 144

భూరసీత్యాది మన్త్రేణ తత్ర కార్యం సమాచరేత్ ।
సర్వదేవమయం విష్ణుం గరుత్మన్తం స్మరేద్బుధః ॥ 145

వనమాలా సమం రజ్జుం స్మరేద్బుద్ధ్యాతు మన్త్రవిత్ ।
విష్ణుస్త్వామితి మన్త్రేణ తత్ర రజ్జుం సుయోజయేత్ ॥ 146

ధ్వజారోహణమ్

పుణ్యాహం వాచ్య తత్కాలే ధ్వజం స్థాప్యాదిరోహయేత్ ।
హవిష్మతీతిచోక్త్వాతు సుపర్ణోఽసి తతోచ్చరన్ ॥ 147

సర్వవాద్య సమాయుక్తం ధ్వజంచైవాధిరోహయేత్ ।

గరుడవీక్షణఫలమ్

ప్రాగుత్తరఞ్చ వారుణ్యం వీక్షణం సర్వసిద్ధిదమ్ ॥ 148

వాయవ్యేశాన్య వీక్షేతు వర్షధాన్యాభివృద్ధిదమ్
అన్యాశాసు నిరీక్ష్యంచేన్మరణం వ్యాధిపీడనమ్ ॥ 149

ఏవం సఙ్కల్ప్య మతిమాన్ దిక్ఫలం సంపరీక్షయేత్ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ హుత్వా తత్రార్చయేద్బుధః ॥ 150

త్రివేది సహితం దినం హస్తాద్యర్ధ ప్రమాణకమ్ ।
ఊర్ధ్వే దణ్డస్య మూలేతు పద్మం కృత్వాష్ట పత్రకమ్ ॥ 151

ద్వికాలంవా త్రికాలంవా ఆసనాద్యైః సమర్చయేత్ ।
ముద్గాన్నఞ్చ నివేద్యైవ శుద్ధాన్నం వాపి కారయేత్ ॥ 152

ఏవంకర్తుమశక్తశ్చేత్సద్యః కాలే తు రోహయేత్ ।

మృత్సంగ్రహణమ్

పశ్చాదవబృదుద్ధాయ మృదం సంగ్రహ్య బుద్ధిమాన్ ॥ 153

అథవక్ష్యే విశేషేణ ఉత్సవారమ్భముత్తమమ్ ।
సర్వత్రాలయమావిశ్య శ్వేతవర్ణైరలంకృతమ్ ॥ 154

పాత్రం కాంస్యాదికఞ్చైవ యథార్హం శోధయేద్బుధః ।
ప్రణిధీన్కలశాదీంశ్చ నవాని పరిగృహ్యచ ॥ 155

వినియుక్తఞ్చ తద్భాణ్డం సర్వం త్యక్త్వా ప్రయత్నతః ।
సోపదంశ హవిర్ద్రవ్యం హోమద్రవ్యం తథైవచ ॥ 156

సమిద్దర్భ కుశాదీంశ్చ స్రుక్స్రువాదీంస్తథైవచ ।
అష్టమఙ్గళయుక్తఞ్చ వాద్యాదీన్సంప్రగృహ్యచ ।
రక్తం శ్వేతంతథా శ్యామం కృష్ణం పీత నిభంతథా॥ 157

అన్యద్విధ వర్ణాని అమ్బరాణి ప్రగృహ్యచ ।
గాయకాన్నర్తకాంశ్చైవ వివిధాన్వాదకానపి ॥ 158

గణికాంశ్చాన్యభృత్యాంశ్చ సర్వానాహూయ చాదరాత్ ।
చామరై ఛత్రపింఛైర్వా వివిధైశ్చ ధ్వజాదికాన్ ॥ 159

అన్యైర్వివిక్తపాత్రాణి సర్వం సంభృత్య యత్నతః ।
తామ్బూల ముఖవాసార్థం క్రముకస్య ఫలైర్యుతమ్ ॥ 160

తైలకర్పూరసహితం ధూపద్రవ్యం సమాచరేత్ ।
అగరుద్రవ్యకోష్టంచ ఉశీరం గుగ్గులుం తథా ॥ 161

ఘనచన్దనసంయుక్తం ధూపద్రవ్యమితిస్మృతమ్ ।
అన్యత్సర్వం సమాదాయ నిత్యపూజోక్తమార్గతః ॥ 162

ఆరమ్భదివసాత్పూర్వం పఞ్చమే వాంకురార్పణమ్ ।
తద్దినే చాపరాహ్ణేతు గరుడం సమలంకృతమ్ ॥ 163

మృద్గ్రహణార్థమాదాయ గచ్ఛేచ్ఛిరసి ధారయన్ ।
సౌవర్ణం రాజితం తామ్రం కాంస్యపాత్రమథాపివా ॥ 164

పాత్రం ఖనిత్రం సంగృహ్య శిరస్యుపరి ధారయన్ ।
విష్ణుస్త్వామితిచోక్త్వాతు గమయేదగ్రతః క్రమాత్ ॥ 165

సాంకురాన్పాలికాన్గృహ్య తస్యాగ్రే గమయేత్సుధీః ।
గ్రామాద్బహిర్గతశ్చైవ ఐశాన్యదిశమాశ్రితః ॥ 166

అథవా సౌమ్యపూర్వేతు అన్యదేశం న గమ్యచ ।
తత్తత్స్థానంచ సంప్రోక్ష్య దధిక్రావణ్ణ ముచ్చరన్ ॥ 167

భూమిరూపం తథాలిఖ్య భూమిర్భూమ్నేతిచ బ్రువన్ ।
ఐశాన్యాంచ శిరోభాగం నైర్ఋతే పాదమాశ్రితా ॥ 168

ఊర్ధ్వముఖం ప్రగృహ్యైవ రూపం తస్యాశ్చ లేఖయేత్ ।
పుష్పగన్ధాదినాభ్యర్చ్య స్మృత్వా దేవీం ప్రణమ్యచ ॥ 169

ఖనిత్రం గృహ్య తత్కాలే సగరం మనసా స్మరన్ ।
త్వాం ఖనామీతి చోక్త్వాతు ఖనిత్రే నైవ కారయేత్ ॥ 170

లలాటే బాహుదేశేచ హృదికట్యాం తథైవచ ।
స్తనపార్శ్వే ఖనేచ్చైవ అన్యదేశం న ఖాతయేత్ ॥ 171

మేదినీదేవీ మన్త్రేణ మృదం సంగృహ్య బుద్ధిమాన్ ।
పాత్రేమధ్యే సుసన్యస్య పూర్వవచ్ఛిరసి న్యసేత్ ॥ 172

పశ్చాద్దేవీం తతోద్వాస్య అవటం తత్ర పూరయేత్ ।
అగ్రతో గమయేత్పశ్చాద్గ్రామం తత్ర ప్రదక్షిణమ్ ॥ 173

ఆలయన్తు ప్రవిశ్యైవ ప్రదక్షిణమథాచరేత్ ।
పాదౌ ప్రక్షాళ్య చాచమ్య గరుడం తం ప్రణమ్యచ ॥ 174

యథోక్త స్థానమావిశ్య చార్చయిత్వాష్ట విగ్రహైః ।
పశ్చాన్మృదం ప్రగృహ్యైవ తీర్థార్థంచాఙ్కురార్పణమ్ ॥ 175

ఉక్తవన్మృచ్చ గృహైవ నవాధిక దినంయది ।
యావత్తీర్థ దినాత్పూర్వం నవమే సప్తమేథఽవా ।
పంచమేఽహని వా కుర్యాద్విధినా చాంకురార్పణమ్ ।
పశ్చాద్దేవ్యోశ్చ దేవస్య యాగదీక్షాం సమాచరేత్ ॥ 176

పరం రంహేతి మన్త్రేణ అత్వరం దేశికోత్తమః ।
నిత్యస్నానోక్తమార్గేణ స్నాపయిత్వా హరిం పరమ్ ॥ 177

ఆస్థానే విష్టరే న్యస్య తస్యోర్ధ్వే వస్త్రమాస్తరేత్ ।
దేవం దేవ్యౌ సమానీయ శ్వేతవస్త్రైరలంకృతమ్ ॥ 178

కుణ్డలాఙ్గద హారాది భూషణైరపి భూషయేత్ ।
శ్వేతమాల్యైరలంకృత్య శ్వేతగన్ధంచ లేపయేత్ ॥ 179

పవిత్రంచోత్తరీయఞ్చ దత్త్వా దేవం ప్రణమ్యచ ।
రాజవచ్చోపచారాదీనాచరేత్పూర్వవత్క్రమాత్ ॥ 180

ప్రాణ్యంగజాతిభిర్గంధైర్వర్జయిత్వా సమాహితః ।
అన్యద్భోగం యథాన్యాయ్యం కృత్వా తద్దేశికోత్తమః ॥ 181

యాగశాలాం తతో గత్వా వేదిం సంప్రోక్ష్య మన్త్రవిత్ ।
దినసఙ్ఖ్యా క్రమాత్కుమ్భం ధాన్యస్యోర్ద్వే నిధాయ చ ॥ 182

కోణేషు వ్రీహిభిర్వాథ తణ్డులైర్వాథ ధాన్యకైః ।
వస్త్రాభ్యాం కంఠమావేష్ట్య కుమ్భం తత్ర సమాచరేత్ ॥ 183

నవరత్నం సువర్ణన్తు కూర్చయుక్తం వినిక్షిపేత్ ।
మధ్యాది నవకుమ్భేషు దేవానావాహయేత్క్రమాత్ ॥ 184

విష్ణుంచ పురుషం సత్యం అచ్యుతంచానిరుద్ధకమ్ ।
కపిలం యజ్ఞ దైవంచ నారాయణ మతఃపరమ్ ।
పుణ్యదేవం సమావాహ్య ప్రతి కుంభేషు పూర్వవత్ ।
అథవాహయేన్నిత్యం తథైవారారాధయేత్క్రమాత్ ।
పశ్చాదాస్థాన దేవాగ్రే స్థణ్డిలం పరికల్పయేత్ ।
కృత్వాపరం యథాప్రోక్తం అన్తే హౌత్రం ప్రశంస్యచ ॥ 185

సర్వమూర్తీస్తథావాహ్య దేవస్యాభిముఖే స్థితః ।
తత్ర ప్రతిసరాం బధ్వా పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ 186

తమగ్నిముద్ధరేద్విద్వాన్ స్రుక్స్రువాదీని పూర్వకమ్ ।
యజ్ఞశాలాం సమాగత్య అగ్నికుణ్డే వినిక్షిపేత్ ॥ 187

ఆఘారం నైవ కుర్వీత ఇతి పూర్వజ శాసనమ్ ।
దేవం విశేషతోఽభ్యర్చ్య హవిర్తనం ప్రపూజయేత్ ॥ 188

పానీయం ముఖవాసఞ్చ దత్త్వాదేవం ప్రణమ్యచ ।
పశ్చాద్ధోమం ప్రకుర్వీత దేవావాంచ యథాక్రమమ్ ॥ 189

అత్రైవ హవిరాజ్యఞ్చ నైవేద్యం నైవకారయేత్ ।
నక్షత్రాదీన్ క్రమేణైవ విధినాగ్నౌ యజేత్క్రమాత్ ॥ 190

పలాశంచ శమీబిల్వ న్యగ్రోధోదుమ్బరస్తథా ।
అశ్వత్థ ఖాదిరప్లక్ష బ్రహ్మవృక్షస్తథైవచ ॥ 191

ఏతాస్సమిధస్సంగ్రాహ్య హుత్వాచైవ దినం ప్రతి ।
పాలాశం బ్రహ్మవృక్షాన్తం క్రమాద్ధుత్వా ప్రయత్నతః ॥ 192

అలాభేపర్వసమిధాం అశ్వత్థైర్వాధ కారయేత్ ।
బ్రాహ్మన్తు ప్రథమం జ్ఞేయం ద్వితీయ్యఞ్చార్షభంభవేత్ ।
తృతీయం రుద్రదైవత్యం చతుర్థం పావకం భవేత్ ॥ 193

పఞ్చమేఽహనిసౌమ్యన్తు షష్ఠే వైష్ణవ మీరితమ్ ।
సప్తమే సర్వదైవత్యం అష్టమే యామ్యముచ్యతే ॥ 194

ప్రాజాపత్యన్తు నవమం హోమఞ్చోక్తం దినంప్రతి ।
అవభృథస్య దినేతు కుమ్భం తత్రాధిదైవతమ్ ॥ 195

కాశ్యపేనోక్త మార్గేణ కారయేదితి శాసనమ్ ।
అర్చనార్థం విశేషేణ పుష్పంప్రతి దినంశృణు ॥ 196

పద్మపత్రఞ్చ బిల్వఞ్చ కుమదం కరవీరకమ్ ।
నన్ద్యావర్తంఞ్చ తులసీస్థథైవ స్థలపఙ్కజమ్ ॥ 197

విష్ణుక్రాన్తారవిన్దఞ్చ దినంప్రతి సమర్చయేత్ ।
పద్మ పత్రారవిన్దాద్యైః క్రమాత్సమ్యక్సమర్చయేత్ ॥ 198

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ కటాహే ప్రక్షిపేద్బలిమ్ ।
ముద్గం నిష్పావకం చైవ కుళుద్ధం మాషమేవచ ॥ 199

తిలైరపూపలాజైశ్చ తథాసక్తు యథాక్రమమ్ ।
ముద్గాది సక్తుపర్యన్తం దినం ప్రతిబలింక్షిపేత్ ।
ఏతద్ద్రవ్యస్యచాలాభే శుద్ధాన్నం తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ 200

గ్రామాదిషుచ సర్వత్ర వీధీః సమ్మార్జ్య భక్తిమాన్ ।
తోరణైర్దర్భమాలాభిః కదళ్యాది సమాయుతమ్ ॥ 201

క్రముకైశ్చ పతాకాభిః వివిధైస్సమలంకృతమ్ ।
దీపాఙ్కురాద్యైస్సర్వత్ర గృహం ప్రతి సమాచరేత్ ॥ 202

అపూపసక్తు పృథుకాన్ తామ్బూలం కదళీపలమ్ ।
నారికేళ ఫలోపేతం మాతులుంగం తథైవచ ॥ 203

అన్యాంశ్చ సహకారాదీన్ సంభారాంశ్చ గృహం ప్రతి ।
ధ్వజైః పతాకైర్వివిధైః గృహద్వారమలఙ్కృతమ్ ॥ 204

నార్యశ్చ సమలఙ్కృత్య ద్వారేద్వారే స్థితాభవేత్ ।
దేవదేవోత్సవం దృష్ట్వా సర్వేహర్ష సమన్వితాః ॥ 205

పశ్చాద్దేవో త్సవోయూయం శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ।
రథంవా యాత్రాయానం వా సుదృఢంచ ప్రకల్పితమ్ ॥ 206

యథామనోహరం కృత్వా తథాచైవాప్యలంకృతమ్ ।
దేవదేవ్యౌ సమానీయ స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ 207

తత్రదేవం ప్రతిష్ఠాప్య యానమారోపయేత్క్రమాత్ ।
తామ్రం వాప్యాయ సంవాధ నారాచం యోజయేద్దృఢమ్ ॥ 208

త్రిపుటై రజ్జుభిర్బధ్వా విష్ణుస్త్వామితి చోచ్చరన్ ।
సర్వవాద్య సమాయుక్తం ఛత్రపింఛాద్యలంకృతమ్ ॥ 209

చక్రంవా బలిబేరంవా శిష్యం శిరసి ధారయేత్ ।
ఆలయం సంపరీత్యైవ బలిందత్త్వాతు పూర్వవత్ ॥ 210

బలిందత్త్వాగ్రతోగచ్ఛేద్దేవేశస్యోత్సవైస్సహ ।
అపక్వం పక్వమాదాయ ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః ॥ 211

అమన్త్రకం నివేద్యైవ బ్రాహ్మణేభ్యో దదేత్పునః ।
అథవాన్యజనైర్భక్తైర్దత్త్వాయాత్రబలింక్రమాత్ ॥ 212

ప్రలాపాద్యన్య కలహాన్వర్జయేద్దేవసన్నిధౌ ।
ఏవంశనై శ్శనైర్గత్వా గ్రామాదౌ వీధీషుక్రమాత్ ॥ 213

దర్శినాకాంక్షిణస్సర్వే శూద్రాశ్చైవాంత్యజాతయః ।
సర్వాన్ జనాన్ సమంస్పృష్ట్వా స్మృత్వా తాన్వేదపారగాన్ ॥ 214

పదేపదే క్రతుఫలం తత్ర తత్రైవ సిద్ధ్యతి ।
అన్యోన్య స్పర్శనాద్దోషో మారుతేన విశుద్ధ్యతి ॥ 215

శఙ్కితశ్చ కృతస్నానీ శీఘ్రం స నరకం వ్రజేత్ ।
తస్మాద్విప్ర సమాస్సర్వే విష్ణోరుత్సవ కాంక్షిణః ॥ 216

శుద్ధాత్మనో భవేయుశ్చ విశేషాద్ధరిసన్నిధౌ ।
మహాపాతక యుక్తాశ్చ సర్వేవిగత కల్మషాః ॥ 217

పదేపదే యజ్ఞఫలం లభేరన్ నాత్ర సంశయః ।
పశ్చాద్దేవం సమానీయ పూర్వవచ్ఛేదలం కృతమ్ ॥ 218

ఆస్థానే స్థాపితం దేవం పాద్యమాచమనం దదేత్ ।
నిత్యస్నానోక్త మార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్పునః ॥ 219

ఉక్తమార్గం సమాలోడ్య సర్వాన్భోగాన్పదేక్రమాత్ ।
సప్రాణ్యజ్గపురీషాది లేపయేద్దేశికోత్తమః ॥ 220

నృత్తం గేయం తథాస్తుత్యం పాద్యాదీన్ సమ్యగర్చయేత్ ।
హవిస్స మజ్నివేద్యైవ శఙ్ఖచక్రాదినా సహ ॥ 221

పానీయ ముఖవాసాదీన్ దత్త్వాదేవమనుస్మరన్ ।
ఉపలాల్యచ భక్తానాం గీర్భిస్సన్మాన పూర్వకమ్ ॥ 222

ఔపచారికమన్త్రాన్తే కార్యం విజ్ఞాపయేత్ ప్రభోః ।
తత్కార్యం వైష్ణవానాంతు క్రమేత్పూజాకః స్వయమ్ ॥ 223

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన దివ్యంవాక్యం న లంఘయేత్ ।
పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య ఉక్తవద్దేశికోత్తమః ॥ 224

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పురుషసూక్త యుతం యజేత్ ।
శ్రీభూ సూక్తఞ్చ హుత్వాతు దిగ్దైవత్య సమన్వితమ్ ॥ 225

అధాన్తః పరిషేకఞ్చ కృత్వా తత్ర వ్రజేద్గురుః ।
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ బలిం దత్త్వాతు బుద్ధిమాన్ ॥ 226

ఉదయాత్పూర్వకాలేతు చోత్సవం కారయేద్బుధః ।
తథైవ చాపరాహ్ణేతు దివా చైవోత్సవం చరేత్ ॥ 227

మృగయాత్రాం తతోవక్ష్యే శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః ।
ఏవం సంపూజ్య సప్తాహం దేవమానమ్య మన్త్రవిత్ ॥ 228

యక్షగన్ధర్వ దైత్యాశ్చ పిశాచా బ్రహ్మరాక్షసాః ।
శునాఞ్చ పతితానాఞ్చ శ్వపచాం పాపరోగిణామ్ ॥ 229

వయసాంచ కృమీణాఞ్చ తృప్త్యర్థంచ బలింక్షిపేత్ ।
ఏతైర్మాంచ క్షమస్వేతి ప్రార్థయేద్విష్ణుమవ్యయమ్ ॥ 230

సంస్నాప్య దేవమానీయ పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్ ।
పునశ్చైవాప్యలంకృత్య దర్శనీయఞ్చ సున్దరమ్ ॥ 231

అలఙ్కార క్రమంవక్ష్యే శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః ।
క్షౌమంవా పట్టసూత్రం వా కౌశేయాదీని చాహరేత్ ॥ 232

తత్సూత్రం ప్రోక్షయేద్దేవం విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ।
త్రిగుణీకృత్య సూత్రాణి రజ్జుం కృత్వా యథాక్రమమ్ ॥ 233

విష్ణుస్త్వాం రక్ష ఇత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
అథవాన్యత్ర కార్పాస తన్తునా కారయేద్బుధః ॥ 234

వస్త్రేణ వివిధాన్ రూపాన్ కృత్వా తత్ర పరంబుధః ।
సింహవక్త్రఞ్చ కృత్వాతు వ్యాలాకృతి మథాపివా ॥ 235

మకరాకారవచ్చైవ పద్మపుష్ప దళాకృతిమ్ ।
ఉత్పలం కుముదాకారం అన్యత్పుష్పాకృతింకృతమ్ ॥ 236

శఙ్ఖచక్రాకృతిఞ్చైవ శుకహంసాకృతిస్తథా ।
అన్యన్మనోరమం కృత్వా యథాశోభం తథాచరేత్ ॥ 237

దేవస్యోభయపార్శ్వేచ రజ్జుభ్యాం బన్ధయేద్ధృఢమ్ ।
ఉపరివస్త్ర మాచ్ఛాద్య పుచ్ఛం కృత్వాతు సున్దరమ్ ॥ 238

దృఢంధనుశ్శరంహస్తే దేవస్య కటకం తథా ।
దేవస్య హస్తే ధృత్వైవ కృత్వా తచ్ఛాస్త్ర పారగాః ॥ 239

అశ్వారూఢం గజారూఢం యానారూఢమథాపివా ।
కిరీటాది యుతందేవం నానాపుష్పై రలంకృతమ్ ॥ 240

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ హవిరన్తంచ పూజయేత్ ।
ఉక్తహోమం తథాకుర్యాద్బలిం దత్వాతు పూర్వవత్ ॥ 241

ఔత్సవం బిమ్బమాదాయ గ్రామఞ్చైవ ప్రదక్షిణమ్ ।
బహిర్వీధ్యాం తథాగమ్య గ్రామం తత్రైవ కారయేత్ ॥ 242

సీమాన్తరతరం యాత్రాం నకుర్యాదితి శాసనమ్ ।
ఏవం తత్రోత్సవం గ్రామే మృగయాత్రేతి కీర్త్యతే ॥ 243

అవభృథస్య పశ్చాత్ చ మృగయాత్రోత్సవం చరేత్ ।
ఆలయాన్తర్గతం దేవం ఆస్థానే స్థిత మాచరేత్ ॥ 244

పాద్యమాచమనం దత్వా మండతక్రాదికం దదేత్ ।
ముఖవాసం దదేత్తత్ర పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ 245

అన్యం స్నానాదికం సర్వం ఉక్తమార్గేణ కారయేత్ ।
నవాహం సమనుప్రాప్తే దేవేశమధివాసయేత్ ॥ 246

నిత్య కర్మావసానేతు దేవముత్థాప్య మన్త్రవిత్ ।
అలంకృత్యచ తం దేవం యథా లక్షణమాదరాత్ ॥ 247

ముహూర్తే సమానుప్రాప్తే దేవేశమధివాసయేత్ ।
యానమారోప్య తం దేవం అగ్రే చక్రాదినా సహ ॥ 248
(అగ్రేధాత్రాదినాసహ)

భ్రామయేచ్చ బలింక్షిప్త్వా గ్రామాదీనాం ప్రదక్షిణమ్ ।
మన్దిరేదేవ మానీయ యథాపూర్వం తథాచరేత్ ॥ 249

చక్రఞ్చ బలిబేరఞ్చ ఉత్సవఞ్చ ప్రయత్నతః ॥ 250

(చూర్ణోత్సవః

హవిర్వినా తు తత్రైవ అన్యద్విగ్రహమాచరేత్ ।
హవిరాదిచ కర్మాణి ధ్రువేసర్వం సమాచరేత్ ॥
అలంకృత్యచ వస్త్రాద్యైర్విసృజ్యైవచ ప్రక్షిపేత్ ।
అన్యద్వస్త్రం సమాచ్ఛాద్య లబ్ధ భూషణ భూషితమ్ ॥
ఆస్థానే స్థాప్య దేవేశం పాద్యమాచమనం దదేత్ ।
దక్షిణే చక్రమాదాయ ధాన్యవేద్యుపరి న్యసేత్ ॥
బలిబేరంచ తత్రైవధాన్యవేద్యుపరిన్యసేత్ ।
ద్విచతుః పంచకలశై స్సాప్నయిత్వా విచక్షణః ॥
అధమం కలశమేకేన స్నాపయేద్దేశికోత్తమః ।
దేవస్య ప్రముఖే చైవ మండలం పరిలేపయేత్ ॥
వ్రీహిభిః కల్పయేద్వేదిం హస్తమాత్ర ప్రమాణకమ్ ।
స్థాప్యోలూఖలముసలౌ చార్చయిత్వా యథాక్రమమ్ ॥

శాన్తం సుదర్శనం తత్ర పూజయిత్వా సమాహితః ।
హరిద్రాః న్యస్య సంఘాతం ఆచార్యః కించిదాచరేత్ ॥
పశ్చాద్దేవస్య దాసీభిః తస్యభక్తజనై రపి ।
దాసీశ్చాప్సరస్స్మత్వా ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః ॥
శన్నోదేవీరి తీత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
పశ్చాన్ముసలమాదాయ ధృధం చావఘాతయేత్ ॥
చూర్ణయిత్వా యథామార్గం తచ్చూర్ణం కలశే న్యసేత్ ।
తైలమాపూర్వకలశాన్ స్థాపయేద్దేవసన్నిధౌ ॥
స్నపనోక్తక్రమేణైవ చార్చయిత్వా సమాహితః ।
తైలేనాభ్యంజయేద్దేవం చూర్ణయుక్తం ప్రలేపయేత్ ॥
చక్రంచ బలిబేరాదీన్ లేపయేత విచక్షణః ।
సుదర్శనమధానీయ గచ్ఛేద్గ్రామం ప్రదక్షిణమ్ ॥
పశ్చాద్యానం సమారోప్య బలిచక్రాది పూర్వకమ్ ।
అథవా కేవలం చక్రం గచ్ఛేయుర్భ్రమణం చరేత్ ॥
బలిబేరం వినా చేత్తు ఉత్సవం నైవ కారయేత్ ।
తటాకే దేవఖాతే వా సరిద్వా నిర్ఝరేఽథవా ॥
మహాతటాకే నద్యాది నిర్ఝరేపి సమాశ్రితే ।
ప్రపాం కృత్వాతు తన్మధ్యే విష్టరంచ న్యసేద్బుధః ॥
ఊర్ధ్వే సంస్థాప్య దేవేశం పాద్యమాచమనం దదేత్ ।
అగ్రేనవపదం కృత్వా లాంఛయిత్వా విచక్షణః ॥
ఊర్ధ్వే ధాన్యం వికీర్యైవ కలశాన్ స్థాపయేత్క్రమాత్ ।
కూర్చే నాదాయ తద్వారి బలిబేరస్య మూర్ధని ॥
తిసృభిః ప్రోక్షయేత్పశ్చాత్ దేవేశమభిషిచ్య చ ॥)

అవబృధః

మూర్తిచక్రం యదిస్యాత్తు బలిబేరం వినాకృతమ్ ।
తత్రోత్సవస్య దేవస్య ప్రోక్షయిత్వా సమాహితః ॥ 251

పశ్చాదాచమనం దద్యాద్దేవదేవం ప్రణమ్యచ ।
చక్రం దేవం సమాసాద్య హస్తాభ్యాం బన్ధయన్ దృఢమ్ ॥ 252

హృత్ప్రదేశేతు సంస్థాప్య శనైర్గత్వా జనైస్సహ ।
యేతేశతం సముచ్చార్య వరుణం సమ్యగర్చయేత్ ॥ 253

నాభిమాత్రప్రమాణేతు జలమధ్యేతు సంస్థితః ।
సర్వవాద్య సమాయుక్తం నృత్తగేయాదినా సహ ॥ 254

నిమజ్జ్యైవచ తన్దేవం పూర్వోత్తర ముఖం క్రమాత్ ।
జనాస్సర్వే సమభ్యుక్ష్య సర్వపాపం వ్యపోహ్యచ ॥ 255

నిత్యస్నానోక్తమార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్క్రమాత్ ।
ప్లోతవస్త్రోత్తరీయాద్యైర్దేవేశం సమలఙ్కృతమ్ ॥ 256

హవిర్వినాత్ర కుర్యాత్తు ఇతిశాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
అథవాత్ర నివేద్యంచ కేచిత్పక్షముదాహృతమ్ ॥ 257

యానమారోప్య తన్దేవమగ్రే చక్రం నయేత్క్రమాత్ ।

చతుర్దిక్షు వేదాధ్యయనమ్

చతుర్దిక్షు చతుర్వేదైర్ఘోషయిత్వా సమాహితః ॥ 258

అత్వరన్ తత్ర ఆగచ్ఛేద్గోపురాత్ప్రముఖే స్థితః ।
శ్రీదేవీం సమలంకృత్య నార్యశ్చాపి అలంకృతాః ॥ 259

దీపం కృత్వాపసవ్యేన సవ్యం పుష్పన్తు ధారయేత్ ।
దాసీశ్చైవ సమాహూయ సాయం రక్షాం సముద్ధరన్ ॥ 260

(సర్వవాద్యసమాయుక్తం దేవస్యాగ్రేనయేద్బుధః ।
మృదువాద్య సమాయుక్తం గానన్నృత్తక సంయుతమ్ ।)

దేవం దేవ్యౌచ సంవీక్ష్య నారీభిః పరితో నయేత్ ।
తోయధారాసమాయుక్తం నారీభ్యామగ్రతో నయేత్ ॥ 261

ప్రదక్షిణం శనైర్గత్వా పశ్చాదాలయమావిశేత్ ।
పూర్వస్థానే తు తన్దేవం స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ 262

పశ్చాద్దేవం సమానీయ హర్మ్యమేకం ప్రదక్షిణమ్ ।
అగ్రే తద్ద్వారపార్శ్వే వా స్థిత్వా సమ్యక్సమాహితః ॥ 263

భక్తైరన్యజనైర్వీక్ష్య గీర్భిస్సన్మాన పూర్వకమ్ ।
ఋగ్వేదాది చతుర్వేదాన్ శ్రావయేద్దేవసన్నిధౌ ॥ 264

ఆస్థానే త్వగ్రతః స్థిత్వా ఆచార్యః ప్రీతి మానసః ।
విష్ణుమన్త్రం శతం జప్త్వా విష్ణుమేవాపి చిన్తయన్ ॥ 265

స్వస్థానే స్థాపనమ్

పశ్చాద్భక్తాన్విసృజ్యైవ చాలయాన్తః ప్రవేశయేత్ ।
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥ 266

ప్రోక్షయేద్దేవ దేవ్యౌచ నిత్యపూజాం సమాచరేత్ ।
మహాహవిః ప్రభూతంవా హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్ ॥ 267

పానీయాచమనే దత్త్వా ముఖవాసం ప్రదాపయేత్ ।
తద్రాత్రౌ నిత్యపూజాన్తే ధ్వజజ్ఞాప్యవరోహయేత్ ॥ 268

పుష్పయాగాత్పరేవాథ ధ్వజస్యాప్యవరోహణమ్ ।

మౌనబలిః

బలిబేరఞ్చ చక్రఞ్చ వినాకుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥ 269

శుద్ధాన్నం చ తమాదాయ కటాహే ప్రక్షిపేద్బుధః ।
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ సర్వత్ర బలిమాచరేత్ ॥ 270

చైత్యస్థానే ప్రపాయాన్తు ఉద్యానే వృక్షమూలకే ।
తటాకే నిర్ఝరేకూపే వాపీ వల్మీక పార్శ్వకే ॥ 271

శ్మశానేఽన్యత్ర దేవాగ్రే వీథ్యన్తేషు సమాక్షిపేత్ ।
అథవా కారయిత్వైవ సర్వవీథ్యన్తరే సతి ॥ 272

తస్య దేవాలయాగ్రేతు నిత్యం తత్ర బలింక్షిపేత్ ।
మౌనం సర్వత్ర చాగమ్య వాద్యం తత్ర సకృత్సకృత్ ॥ 273

స్నానమ్

పశ్చాత్స్నానం ప్రకుర్వీత ఉక్తకర్మ సమాచరేత్ ।
పశ్చాదాలయమావిశ్య ధ్వజఞ్చైవ ప్రణమ్యచ ॥ 274

ముద్గాన్నఞ్చ నివేద్యైవ తార్క్ష్యాయచసుమన్త్రవిత్ ।

ధ్వజావరోహణమ్

హవిష్మతీతి చోక్త్వాతు సుపర్ణోఽసీతిచ బ్రువన్ ॥ 275

ఏవం మన్త్రం సముచ్చార్చ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
పశ్చాత్తద్ధ్వజమాదాయ రజ్జుభిస్సహితం పునః ॥ 276

శిరసా ధారయేద్విద్వానాలయేతు ప్రదక్షిణమ్ ।
సహైవాన్తః ప్రవిశ్యైవ దేవపాదే వినిక్షిపేత్ ॥ 277

ఊర్ధ్వే పుష్పాంజలిందత్వా దణ్డమేతత్ప్రణమేద్భువి ।
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా తద్విష్ణోః పరమంపదమ్ ॥ 278

ధ్రువబేరే కుంభారోపణమ్

కుమ్భాచ్ఛక్తిం సమాదాయ ధ్రువేచారోపయేద్బుధః ।
అథ కుమ్భం సమాదాయ చక్రం చాప్యభిషేచయేత్ ॥ 279

అథవా దణ్డమూలేతు తజ్జలం విసృజేద్బుధః ।
పశ్చాచ్చక్రం సమాదాయ జీవస్థానే ప్రతిష్ఠయేత్ ॥ 280

అథవా కారయేద్విద్వాన్ పుష్పయాగావసానకే ।
ధ్వజస్యాప్యవరోహన్తు కారయేదితి శాసనమ్ ॥ 281

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
ఉత్సవవిధిర్నామ ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

32. అథ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

పుష్పయాగః

శ్రీపుష్పయాగః తత్కారణమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి పుష్పయాగం సుఖోద్వహమ్ ।
న్యూనంచాప్యధికం కర్మ తద్దోషశమనాయ వై ॥ 1

అన్తే తదుత్సవే చైవ రాత్రౌ పూజావసానకే ।
బద్ధ్వా ప్రతిసరం కుర్యాచ్ఛాయయిత్వా హరిం పరమ్ ॥ 2

ప్రాతఃకృత్యమ్

ప్రభాతే దేవముత్థాప్య పాద్యాద్యైరర్చయేత్క్రమాత్ ।
సద్య ఏవాధివాస్యైవ కారయేదితి కేచన ॥ 3

పూర్వవత్సమలంకృత్య మణ్డపాన్తే విశేషతః ।
ప్రాగన్తఇష్టోత్తరాన్తఇచ్ఛ సూత్రస్య పదమాచరేత్ ॥ 4

పదకల్పనమ్

హస్తమాత్రాన్తరే చైవ సూత్రే సూత్రే ప్రతి ప్రతి ।
షోడశాని పదంకల్ప్య లాఞ్ఛయిత్వా విచక్షణః ॥ 5

ఏవంకృత్వాతు కోష్ఠంవై ద్విశతం పఞ్చ వింశతిః ।
సర్వకోష్ఠాని బాహ్యైవ ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై ॥ 6

అష్టమంగళదీపాంశ్చ నిధాయ పరికల్పయేత్ ।
పూర్వవత్పరితో పఙ్క్తౌ సర్వదేవాన్సమర్చయేత్ ॥ 7

తత్పూర్వేతు పదాని ద్వే చారణాయ ప్రకల్పయేత్ ।
తత్పూర్వేఽత్ర పదంచాత్ర న్యాసయేద్ద్రవ్యమేవచ ॥ 8

తత్పూర్వైక పదంచాత్ర వినియోగాయ కల్పితమ్ ।
శేషం నవపదం మధ్యే పూజాస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ 9

ఏవమావరణం పఞ్చ కృత్వాచార్యో ముదాన్వితః ।

యాగోపయుక్తతులసీ పుష్పాద్యాహరణమ్

కరవీరోత్పలం చైవ పున్నాగం తుళసీంతథా ॥ 10

పద్మబిల్వాది చాన్యాని యథోక్త విధినాహరేత్ ।
విధినాప్యర్చనా ద్రవ్యం సర్వం సంభృత్య యత్నతః ॥ 11

కలశైస్స్నాపయేద్దేవం యథోక్తవిధినా చరేత్ ।
సర్వావయసంపూర్ణాన్ ఋత్విజో వరయేత్క్రమాత్ ॥ 12

పుష్పయాగః

మణ్డపేచోత్తరే చైవ వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ।
తిలతణ్డుల సమ్మిశ్రమర్చాపీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ 13

పరితః పురుషాదీనాం పీఠంకృత్వా యథోచితమ్ ।
ఊర్ధ్వేపద్మం సమాలిఖ్య సాష్టపత్రం సకర్ణికమ్ ॥ 14

దర్భానాస్తీర్య తత్కాలే స్థాపయేద్దేవమవ్యయమ్ ।
పరితస్తత్రచాభ్యర్చ శివాదీన్పూజయేత్క్రమాత్ ॥ 15

సనకాదీన్ తథాకోణేఽప్యర్చయిత్వా విచక్షణః ।
న్యాసోక్త ద్రవ్యపుష్పాదీంస్తత్పదేషు సమాహరేత్ ॥ 16

తత్పజ్ఞ్యోత్తరే పార్శ్వే విష్వక్సేనం సమర్చయేత్ ।
తత్పదేషు ప్రదక్షిణ్యాదర్చయేత ప్రయత్నతః ॥ 17

న్యక్షం వివస్వన్తం మిత్రం క్షత్తారం పూజయేత్క్రమాత్ ।
తత్కోణేఽప్యర్చయేద్దేవం మార్కణ్డేయం ప్రజాపతిమ్ ॥ 18

ఈశానఞ్చ భృగుఞ్చైవ పీఠేతు విధినార్చయేత్ ।
సర్వదేవార్చనపదే చైశాన్యాది ప్రదక్షిణమ్ ॥ 19

రుద్రఞ్చ బలిరక్షఞ్చ వాగ్దేవీంచ రవింతథా ।
ఇన్ద్రం శ్రియం హవిఃపాలం పావకం పశ్చిమాముఖమ్ ॥ 20

అఙ్గారం స్కన్దం దుర్గాంచ మధ్యస్థం చ తథాపరే ।
సౌరఞ్చ సప్తరోహిణ్యాః సప్తమాతృశ్చ పూజయేత్ ॥ 21

ఉత్తరాభిముఖేఽభ్యర్చ్య ప్రాఙ్ముఖేతు విశేషతః ।
నిర్ఋతిం కాళిం పురుషం వరుణఞ్చ తథాబుధమ్ ॥ 22

జ్యేష్ఠాం పుష్పేశవాయుఞ్చ పూజయిత్వా యథాక్రమమ్ ।
శక్రం మునీంశ్చ భృగ్వాదీన్ గఙ్గాం ధన్యం నిశాకరమ్ ॥ 23

పఞ్చభూతాని చాభ్యర్చ్య దక్షిణాభిముఖాన్క్రమాత్ ।
ద్వారేచ ద్వారదేవాంశ్చ ప్రముఖేత్వనపాయినః ॥ 24

చతుర్ద్వారం చతుర్దిక్షు కల్పయిత్వా విధానతః ।
పూర్వోక్తేన విధానేన పౌండరీకం ప్రకల్పయేత్ ॥ 25

ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్య చ పావకమ్ ।
చతుర్వేదాది ఘోషఞ్చ చతుర్దిక్షు విశేషతః ॥ 26

అబ్జహోమం క్రమేణైవ జుహుయాన్మన్త్రవిత్తమః ।
పూర్వోక్తేన విధానేన ధ్యాయేద్దేవం ప్రణమ్యచ ॥ 27

పూర్వోక్తవిధినా సమ్యక్పఞ్చమూర్తిం సమర్చయేత్ ।
పాయసాదీని పక్వాని యథార్హన్తు నివేదయేత్ ॥ 28

పానీయాచమనం దత్త్వా ముఖవాసం దదేత్పునః ।
పరితస్సర్వదేవానాం బలిందత్త్వార్చ్య సోదకమ్ ॥ 29

నృత్తగేయైశ్చ వాద్యైశ్చ జయశబ్దైశ్చ ఘోషయేత్ ।
తద్దినోత్సవసంఖ్యాతుసంఖ్యానీవ సమర్చయేత్ ॥ 30

ప్రధానదేవపాదౌచ కుర్యాత్పుష్పాఞ్జలింభువి ।
జాన్వన్తన్తు తథోర్వన్తం కట్యన్తన్తు సమర్చయేత్ ॥ 31

నాభ్యన్తన్తు స్తనాన్తంవా బాహ్వన్తమితిచక్రమాత్ ।
గ్రీవాన్తన్తు లలాటాన్తం మౌల్యన్తమితిచార్చయేత్ ॥ 32

తత్తత్పూజావసానేతు హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్ ।
హౌత్రఞ్చ ఘోషణం చైవ మూర్తీరావాహయేత్ క్రమాత్ ॥ 33

హోమం పూజాక్రమంచైవ సర్వమంత్రైస్తతః క్రమాత్ ।
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ సర్వంకృత్వా సమాహితః ॥ 34

కార్యం విజ్ఞాప్య తత్కాలే విష్ణుసూక్తం జపేత్క్రమాత్ ।
అనుక్తం సర్వమూహిత్వా ఆచరేద్దేశికోత్తమః ॥ 35

యాత్రాయానే సమారోప్య స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్ ।
పరీత్య మన్దిరం విష్ణోరర్చాస్థానే నివేశ్యచ ॥ 36

సువర్ణపశు భూమ్యాది గురవే దక్షిణాం దదేత్ ।
రాజారాష్ట్రస్య విప్రాణాం సర్వప్రాణి హితాయ వై ॥ 37

సర్వపాపం వ్యపోహ్యైవ పునర్జన్మ నవిద్యతే ।

రథాదినవయాత్రాక్రమః

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి నవయానాదికం కృతమ్ ॥ 38

ఉక్తదారుమయఞ్చైవ రథయాత్రాదికం తథా ।
ఆయామం విస్తృతఞ్చైవ అలఙ్కారోచ్ఛ్రయం క్రమాత్ ॥ 39

పూర్వమేవ మయాప్రోక్తం శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః ।
అథవా శిల్పినోక్తేన కారయేదితి కేచన ॥ 40

తస్యైవారోహణం ప్రోక్తం మన్త్రద్రవ్య క్రియాదిషు ।
ఉక్తక్రియావసానేతు రథయానాదినా హరేత్ ॥ 41

శుద్ధతోయేన సంక్షాళ్య ఆపోహిష్ఠేతిచోచ్చరన్ ।
వాస్తుహోమం తతఃకుర్యాత్పర్యగ్నిం చైవ కారయేత్ ॥ 42

పఞ్చగవ్యేన సంప్రోక్ష్యాణోరణీయానితి బ్రువన్ ।
సభ్యంవా పౌణ్డరీకం వా కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 43

ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్య చ పావకమ్ ।
గారుడం వైష్వక్సేనఞ్చ హుత్వాన్తే స్నపనంచరేత్ ॥ 44

స్నపనోక్త క్రమేణైవ కలశైర్నవసంఖ్యయా ।
స్నాపయిత్వా విధానేన ప్రతిసరం తత్ర కారయేత్ ॥ 45

సద్యశ్చైవాధివాస్యైవ దీపాన్తం తత్ర చార్చయేత్ ।
దివైవ సాయాత్పూర్వేతు హోమాద్యాదీని కారయేత్ ॥ 46

యాత్రాయానే రథే చైవ వాయుసూనుం సమర్చయేత్ ।
గజాశ్వమౌణ్డికాయాఞ్చ ఖగాధిపమితి స్మృతమ్ ॥ 47

ఆసనోపానహౌచైవ అన్యద్విష్టర ఏవచ ।
శేషంచైవాత్ర సంపూజ్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥ 48

(పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య హుత్వాచైవ విచక్షణః ।
ఇమగ్గ్ స్తోమేతి మంత్రేణ త్ర్యాయుషమితి బ్రువన్ ।
ఇమం మేవరుణ మంత్రేణ జయాంశ్చాత్ర సుహూయతామ్ ।
ఋతాషాహం పృథక్‌హుత్వా అష్టావింశతి సంఖ్యయా ।
అథవాత్ర సకృద్ధుత్వా దేవదేవమనుస్మరన్ ।)

(ఉదుత్యం చిత్రమిత్యుక్త్వా ఇమాస్సుమనసోచ్చరన్ ।)
అప్సరస్వితి చోక్త్వాతు ప్రతిష్ఠేస్థ ఇతిబ్రువన్ ॥ 49

రథన్తరమసీత్యుక్త్వా అఙ్కాన్యఙ్కాచ హూయతామ్ ।
అయంవామశ్వినే త్యుక్త్వా అశ్వోఽసిచ హయోఽసిచ ॥ 50

ఇన్ద్రస్యవజ్రోఽసీత్యుక్త్వా విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్ ।
ప్రత్యేకం చతురావర్త్య హుత్వా దేవం ప్రణమ్యచ ॥ 51

ఆరాధ్యాఽధనివేద్యైవ తస్య తస్యాధిదైవతమ్ ।
తత్రైవ పరితోభ్యర్చ్య జయాద్యాదీని కారయేత్ ॥ 52

ఇన్ద్రాదిలోకపాలాంశ్చ ఉక్తవత్పూజయేత్క్రమాత్ ।
బల్యన్తంవా ప్రకుర్వీత ముఖవాసనమాచరేత్ ॥ 53

బహుశః పుష్పాఞ్జలిన్దత్వా పృథక్పైవాధి వాసనమ్ ।
దేవేశం సమలఙ్కృత్య యన్త్రాద్యాః పార్శ్వతో నయేత్ ॥ 54

తం వీక్ష్య దేవదేవేశం రథాదీన్సంప్రగృహ్యచ ।
బ్రాహ్మణాఞ్చాపి సంవీక్ష్య గోగ్రాసం తత్ర దాపయేత్ ॥ 55

యథోక్త మాచార్యాదీనాం సోదకం దక్షిణాం దదేత్ ।
పశ్చాద్రథాదీనారోప్య సానన్దాది జపేద్గురుః ॥ 56

ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ గ్రామాదేవ ప్రదక్షిణమ్ ।
గణికాద్యాశ్చ శూద్రాద్యాదారోహం నైవశాసనమ్ ॥ 57

బ్రహ్మఘోషం తతః కృత్వా పశ్చాదాస్థానకం వ్రజేత్ ।
ఉత్సవోక్తక్రమేణైవ సర్వంకృత్వా విచక్షణః ॥ 58

అన్యత్తు విపరీతం చేద్వినశ్యతి న సంశయః ।
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా సాయుజ్యం పదమాప్నుయాత్ ॥ 59

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే పుష్పయాగ నవయాత్ర యానారోహణవిధిర్నామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

33. అథ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

బలిక్రమవిధిః

గ్రామనగరపట్టణాదిషు బలిక్రమవిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి గ్రామాదీనాం బలిక్రమమ్ ।
రాజధాన్యాం మహాగ్రామే బహుధా విధిరుచ్యతే ॥ 1

రాజవీథీ మహావీథీ బహువీథీ తథైవచ ।
అల్పవీథీ సమాయుక్తా రాజధానీ విశేషతః ॥ 2

నాభివీథీ మహావీథీ బాహ్యవీథీ తథైవచ ।
క్షుద్రవీథీ సమాయుక్తం చతుర్విధ మితిస్మృతమ్ ॥ 3

నాభ్యామభ్యన్తరేచైవ తన్మధ్యేమఙ్గళవీథీ ।
బాహ్యే పైశాచ వీథీచ నారాచేన సమాయుతమ్ ॥ 4

నారాచే మధ్యమేచైవ తిర్యగ్వీథిషు క్షుద్రకాః ।
ఏవం వీథీ క్రమశ్చైవ మహాగ్రామే విశేషతః ॥ 5

త్రిసహస్రం తదూర్ధ్వేతు మహాగ్రామ ఇతిస్మృతః ।
యామ్యపార్శ్వే విమానం చేత్పూర్వం బ్రహ్మణి నిక్షిపేత్ ॥ 6

సర్వేషామన్యదేవానాం ప్రాదక్షిణ్య వశేనతు ।
వాస్తుభేదా నహన్యన్తు బలిమేవ విశేషతః ॥ 7

దేవేశస్యోత్సవే చైవ పృథగేవ యథాక్రమమ్ ।
రాజాధాన్యుత్సవే చైవ బలిక్రమ మిహోచ్యతే ॥ 8

పూర్వోక్తేన విధానేన ద్వారపాలాన్ వినిక్షిపేత్ ।
పశ్చాద్వేశ్మ ప్రవిశ్యైవచాతిభూమేస్తుమధ్యమే ॥ 9

సర్వభూతబలిం క్షిప్త్వా బ్రహ్మణశ్చ బలింక్షిపేత్ ।
పూర్వేతు యక్షరాజాయ బలిన్దద్యాత్స్వనామతః ॥ 10

ద్వారస్య దక్షిణేచైవ శంఖస్యతు బలింక్షిపేత్ ।
వామే పద్మనిధేశ్చైవ బలిందత్వా యథాక్రమమ్ ॥ 11

వేశ్మనిర్గమనేచైవ ఐన్ద్రస్థానం ప్రవిశ్యచ ।
ఇన్ద్రాది లోకపాలానాం బలిన్దత్వా యథాక్రమమ్ ॥ 12

ప్రదక్షిణస్తథావేశ్మ ప్రవిశేదాలయం పునః ।
యస్యాందిశి విమానచేత్తద్దిక్పూర్వం బలిం క్షిపేత్ ॥ 13

అథవా జనవాసేచ రక్షాయైవ బలిం క్షిపేత్ ।
మహావీథీ బలిశ్చైవ ఉత్సవేన తు శక్యతే ॥ 14

రాజవేశ్మ బలిశ్చైవ వాస్తుదేశే విశేషతః ।
అన్యేషామపి దేవానాం రాజవేశ్మ బలింవినా ॥ 15

గ్రామమధ్యే విమానం చేత్ బ్రహ్మస్థానే బలింక్షిపేత్ ।
బ్రహ్మజజ్ఞానమిత్యుక్త్వా హిరణ్యగర్భ ఇతిబ్రువన్ ।
ఏవం మంత్రౌ సముచ్చార్య ఘోషయేద్దేశికోత్తమః ।
తత్తత్సూక్తం జపిత్వైవ ఘోషయేద్దేశికోత్తమః ।
మహావీథీ గతేచైవ ఇన్ద్రాదీనాం బలింక్షిపేత్ ॥ 16

సన్థాసన్థా బలింక్షిప్త్వా భూతాదిభ్యాం బలింక్షిపేత్ ।
పశ్చాదాలయమావిశ్య భూతపీఠే బలింక్షిపేత్ ॥ 17

ఏవంబలిక్రమం పశ్చాదుత్సవం తత్ర కారయేత్ ।
ఉత్సవే త్రివిధేచైవ ధ్వజారోహణ పూర్వకమ్ ॥ 18

ద్వికాలఞ్చ బలిందద్యాత్కేవలం చక్రమూర్తినా ।
బలిబేరఞ్చ శాన్తఞ్చ వీశఞ్చైవ వినాచరేత్ ॥ 19

అన్యత్సర్వత్ర కర్మసు పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్ ।
వాస్త్వజ్గాల యదేవాగ్రే బలిందత్వా పృథక్పృథక్ ॥ 20

తద్దేవానాంచ మన్త్రైశ్చ సకృద్దత్వా బలింక్షిపేత్ ।
ఆరమ్భదివసాత్పూర్వ మవసాన దినాదధః ॥ 21

కాలద్వయం బలిందద్యాద్దిశం ప్రతి తథైవచ ।
సర్వద్రవ్య బలిన్దద్యాన్మూర్తి చక్రస్య సన్నిధౌ ॥ 22

బ్రహ్మాదీశానపర్యన్తం కుర్యాత్ యథాలయేఽపిచ ।
తథాపి పశ్చిమేకుర్యాద్వరుణాది క్రమాత్క్షిపేత్ ॥ 23

ప్రముఖే మూర్తి చక్రస్య చోత్సవస్య బలింక్షిపేత్ ।
మృదువాద్యసమాయుక్తం తేనకర్మ సమాచరేత్ ॥ 24

ఉత్సవం చక్రహీనంతు న కుర్యాదితి శాసనమ్ ।
భూతాది చతురోదేవా దిగ్దేవత్య సమాయుతమ్ ॥ 25

గన్ధర్వైశ్చాప్సరోభిశ్చ సప్తైతే సన్ధి దేవతాః ।
అసురైః పన్నగైర్యుక్తం నవదేవాశ్చ కేచన ।
ఇన్ద్రాదీశానపర్యన్తమాలయేతు పృథక్పృథక్ ॥ 26

(తద్దిగ్దైవత్య పూర్వాదిబ్రహ్మణే కారయేద్బలిమ్ ।
బలిశేషం సమాదాయ భూతపీఠే వినిక్షిపేత్ ।

ఏవమేవ క్రమేణైవ విశేష ఇతికథ్యతే ।)
గ్రామపార్శ్వే విమానం చేద్గ్రామం తత్రప్రవిశ్యచ ।
ప్రథమం యత్రదృశ్యేతే తద్దిగ్దైవత్య పూర్వకమ్ ।
మహాగ్రామే విమానం చేద్బలికర్మ ఇహోచ్యతే ।
ప్రాతఃకాలే బహిర్వీధ్యాం సాయే చాభ్యంతరే తథా ।
ద్వికాలముత్సవశ్చైవ బహిర్వీధ్యాం నశక్యతే ॥ 27

క్షుద్రమేవ బలిర్వీధ్యాముత్సవం సర్వమాచరేత్ ।
మహావాతే మహావర్షే సర్వత్రాశన పీడితే ॥ 28

తటిత్సమాకులేచైవ చాన్ధకారే తథైవచ ।
నిత్యనైమిత్తికే చైవ హోమే తత్ర విహీనకే ॥ 29

అమాత్య సేనాపత్యోస్తు ద్వన్ద్వయుద్ధే సమాకులే ।
చోరశత్రు భయేచైవ రాష్ట్రసఙ్కుల ఏవచ ॥ 30

ఏవమేవ విరోధశ్చేదశక్త్యం చోత్సవం స్మృతమ్ ।
ప్రాకారాన్తే బలిన్దద్యాద్గ్రామే చైవోత్సవం చరేత్ ॥ 31

అథవా కారయేద్విద్వాన్దణ్డాకార క్రమం విదుః ।
ఆలయేచోత్సవం కుర్యాద్దోషస్తత్ర నవిద్యతే ॥ 32

(ఏవం విరోధే సంజాతే ద్వారాగ్రే నిక్షిపేద్బుధః ।)
అథ దేవాలయేవాపి ధ్వజాదీనాం బలింక్షిపేత్ ।
ఉత్సవఞ్చ తథాకుర్యాత్తీర్థం పూర్వవదాచరేత్ ॥ 33

పర్వతాగ్రే నదీతీరే అబ్ధిపార్శ్వే తథైవచ ।
వనమధ్యే విమానఞ్చేదుత్సవం తత్ర వక్ష్యతే ॥ 34

పూర్వోక్తేన విధానేన కృత్వాహోమం యథాక్రమమ్ ।
బలిందత్వా యథాన్యాయమాలయఞ్చ ప్రదక్షిణమ్ ॥ 35

ఉత్పవఞ్చ తథాకుర్యాత్సాయంప్రాతర్ద్విజోత్తమాః ।
మాతృధ్వజం సమారోహేద్ధంసధ్వజమనన్తరమ్ ॥ 36

పశ్చాద్వృషధ్వజఞ్చైవ వీశధ్వజమనన్తరమ్ ।
అథధ్వజాదినారోహేద్గ్రామాదీన్విశేషతః ॥ 37

(బౌద్ధధ్వజంవినారోప్యే గ్రామాదౌచ విశేషతః)
విష్ణు ధ్వజం నకుర్వీత సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః
రుద్రాది క్రూరదేవానాం గ్రామే పూర్వే కృతోత్సవే ॥ 38

తైః కృతంచ అలఙ్కారం తోరణాదీన్వ్యపోహ్యచ ।
అన్యత్సర్వం సమాహృత్య పునస్సౌమ్యోత్సవం చరేత్ ॥ 39

ఏవం ధ్వజక్రమఞ్చైవ పృథగ్దేవోత్సవం చరేత్ ।
అన్యోన్య సఙ్కరం ఞ్చైవ వినశ్యతి న సంశయః ॥ 40

సౌమ్యస్య దేవదేవస్య ఉత్సవేగ్రామవర్తితే ।
అన్యదేవోత్సవం చైవ నకుర్యాదితి శాసనమ్ ।

ఉత్సవం యదికుర్యాత్తు గ్రామే తత్రాన్య దైవతమ్ ।
★ఉత్సవోనిష్ఫలం స్యాచ్చ అశుభాశ్చ భవన్తిహి ॥ 41

అన్యేషాం కౄరదేవానాం ప్రవృత్తేచోత్సవే తథా ।
సౌమ్యోత్సవం సమారభ్య దోషస్తత్ర నవిద్యతే ॥ 42

దేవోత్సవే హరే ర్దృష్ట్వావర్ధంతే సర్వసమ్పదః ।
సర్వశాన్తికరఞ్చైవ రాజదోష వినాశనమ్ ॥ 43

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన హరేరుత్సవ మాచరేత్ ।
బలిం దత్వాలయే నిత్యం భూతాన్తఞ్చ యథాక్రమమ్ ॥ 44

తథాబలిం క్షిపేద్గ్రామే బ్రహ్మాన్తఞ్చోత్సవే కృతే ।
యద్వాస్త్వఙ్గాలయే గ్రామే తత్రైవ బలిమాచరేత్ ॥ 45

కల్పితే జనసఞ్చారే గోచరేఽత్ర బలింక్షిపేత్ ।
రుద్రాద్యన్యోగ్ర దేవేషు పూర్వేగ్రామే కృతోత్సవే ॥ 46

తత్తద్వీథీష్వలఙ్కార దర్భమాలైశ్చ తోరణైః ।
కదళీ క్రముకైశ్చాన్యైః పతాకాభిర్ధ్వజైర్యుతమ్ ॥ 47

★ ఉత్సవౌనిష్ఫతౌ స్యాతాం అశుభాశ్చ భవన్తిహి

ఏతాన్సర్వాన్వ్యపోహ్యైవ కృత్వాతద్గ్రామశాన్తికమ్ ।
సౌమ్యోత్సవన్తు కర్తవ్యం సర్వసమ్పత్సమృద్ధిదమ్ ॥ 48

సర్వత్రైవోత్సవం కుర్యాత్సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా అథవా వైరకారణాత్ ॥ 49

అనుక్తాలఙ్కృతే గ్రామే యది సౌమ్యోత్సవం చరేత్ ।
రాజ్ఞోరాష్ట్రస్య తద్గ్రామ మహాదోషో భవేద్బుధః ॥ 50
(రాజాగ్రామస్య రాష్ట్రస్య మహాదోషో భవేద్ధ్రువమ్)

అన్యవాస్తు గతానాఞ్చ రాజధాన్యాం తథైవచ ।
మహాగ్రామేచ పౌరాణే నక్షత్రే సన్నికృష్టకే ॥ 51

సర్వేషాముత్సవంకుర్యాద్దోషో నాస్తి నసంశయః ।
శ్రద్ధావిత్తేచ సంపన్నే ఉత్సవం శ్రీధ్రువదాచరేత్ ॥ 52

కాళ్యాశ్చ ఇతరాద్యాశ్చ గ్రామేచోత్సవమాచరేత్ ।
తత్తద్వీథీష్వలఙ్కార దర్భమాలాది తోరణాన్ ॥ 53

వ్యపోహ్యైవచ తత్సర్వం పునస్సౌమ్యోత్సవం చరేత్ ।
విపరీతాచరేద్విద్వాన్తద్గ్రామస్య మహాభయమ్ ॥ 54

తోరణైర్దర్భమాలాభిః కదళీ క్రముకైర్యుతమ్ ।
అఙ్కురైశ్చ పతాకైశ్చ ఛత్రైశ్చాపి ధ్వజైర్యుతమ్ ॥ 55

తాలవృన్తైశ్చ పింఛైశ్చ పాత్రాణ్యపి పరిచ్ఛదాన్ ।
యాత్రాయానేషు వస్త్రేషు రథమౌణ్డీచ భూషణైః ॥ 56

అన్యదాగ్నేయ దేవస్య కృతే సౌమ్యేచ సఙ్కరే ।
అగ్నిదాహం భవేచ్చైవ విత్తనాశం భవేదితి ॥ 57

వీర్యనాశం తపోనాశం తాద్గ్రామఞ్చ వినశ్యతి ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన మహాశాన్తిఞ్చ కారయేత్ ॥ 58

అన్యత్సర్వం సమాహృత్య పునస్సోమ్యోత్సవం చరేత్ ।
శఙ్ఖభేర్యాదివాద్యైశ్చ శృఙ్గకాహళకాదిషు ॥ 59

అన్యోన్య సఙ్కరం కుర్యాద్దోషస్తత్ర నవిద్యతే ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ శ్రుణుధ్వమృషిసత్తమాః ॥ 60

వసన్తోత్సవః

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి వసన్తం చోత్సవం శ్రుణు ।
వసన్తకాలే సంప్రాప్తే మదనప్రియ కామ్యయా ॥ 61

దేవదేవం సమభ్యర్చ్య విధినైవోత్సవం చరేత్ ।
మకరాదీని షడ్భిస్తు వసన్తమితిచోచ్యతే ॥ 62

తథాతస్య విశేషేణ ఫాల్గునాది త్రయం విదుః ।
ఇష్టమాసన్తు సంగ్రాహ్య విష్ణోరర్చనమారభేత్ ॥ 63

త్రిమాసేషూత్తమఞ్చేతి మధ్యమఞ్చ ద్విమాసతః ।
అధమఞ్చైకమాసస్తు ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 64

ఉత్తమం మాసమేకంస్యాత్తదర్ధం మధ్యమంభవేత్ ।
తదర్ధమధమం ప్రోక్తమితి కేచిద్వదన్తివై ॥ 65

ఏకాది మాసపర్యన్తం దినే సఙ్కల్ప్య ధీమతః ।
యత్ర యత్ర దినంగ్రాహ్యం తస్యపూర్వేఙ్కుఉరార్పణమ్ ॥ 66

ఉత్సవాది దినాత్పూర్వరాత్రౌ ప్రతిసరం కురు ।
తతఃప్రభాతే ధర్మాత్మా యజమానయుతో గురుః ॥ 67

స్నాత్వా స్నానవిధానేన ప్రవిశేదాలయం శనైః ।
దేవదేవం ప్రబోద్ధ్యైవ ప్రణమ్యైవానుమాన్యచ ॥ 68

(అర్చయిత్వాహ విస్సమ్యఙ్నివేద్యైవ విశేషతః ।
అపరాహ్ణే అలంకృత్య దేవేశ మనుమాన్యచ ॥) 69

భక్తైఃపరివృతోగచ్ఛేదధ్వని సమాకులమ్ ।
ఆస్థానే స్థాపయేద్దేవం కూటంవాపి ప్రపామపి ॥ 70

చన్దనం చమ్పకఞ్చైవ నారికేళామ్రమేవచ ।
పున్నాగఞ్చ తథాపూగం కదళీచాన్యవృక్షకైః ॥ 71

ఏవమాదీని చాహృత్య మణ్డనైర్యుక్తితః క్రమాత్ ।
పుష్పదామాది చాశ్వత్థ పల్లవైరభిభూషయేత్ ॥ 72

దర్భమాలా పరివృతైర్ధ్వజాదిభిరలఙ్కృతే ।
తాలవృన్తైస్తథా న్యైశ్చవ్యజనైర్వీజయేత్క్రమాత్ ॥ 73

ఏలాలవఙ్గ కర్పూర చన్దనోశీరమేవచ ।
జమ్బూజాతీఫలాదీని కుఙ్కుమైశ్చ విశేషతః ॥ 74

చషకైః పూరయేత్తోయమేతైర్గన్ధైశ్చ నిక్షిపేత్ ।
నవకుమ్భైస్సమాదాయ కల్హార సుఖశీతలైః ॥ 75

పురతోఽభ్యుక్ష్య తత్తోయం పార్శ్వయోరపరే తథా ।
సర్వైః పుష్పైర్వికీర్యైవ జలేన సహితం శనైః ॥ 76

దేవదేవం ప్రణమ్యైవ పాద్యాద్యర్ఘ్యాన్తమర్చయేత్ ।
కదళీపనసంచైవ నాళికేరన్తు మఞ్జుకైః ॥ 77

దాడిమఞ్చ తథాచూతఫలం తస్య నివేదయేత్ ।
పృథుకైర్గుడసంయుక్తైరపూపఞ్చ నివేదయేత్ ॥ 78

పానీయాచమనం దత్త్వా ముఖవాసం దదేత్పునః ।
ఆచార్యో దేవమాదాయ దేవీయుక్తోఽథవాపునః ॥ 79

భక్తైఃపరివృతో గచ్ఛేద్వేదైస్తోత్రైశ్చ ఘోషయేత్ ।
స్నానాసనే సమారుహ్య యథోక్తస్నానమాచరేత్ ॥ 80

అలఙ్కారాసనం ప్రాప్యచాలఙ్కృత్వార్చయేత్ప్రభుమ్ ।
భోజ్యాసనసమారుహ్య ప్రభూతఞ్చ నివేదయేత్ ॥ 81

అమూర్తార్చనమావిశ్య దేవదేవ మనుస్మరన్ ।
యద్యద్ద్రవ్యం నివేద్యైవ తత్తద్ద్రవ్యం సమాహరేత్ ॥ 82

ఆజ్యమిశ్రేణ తత్సర్వైర్మూర్తి మన్త్రేణ హూయతామ్ ।
అతోదేవాది మన్త్రేణ సమిదాజ్యేన హూయతామ్ ॥ 83

క్రమాదగ్నిం విసృజ్యైవ దేవపార్శ్వం వ్రజేత్సుధీః ।
మధుపర్కఞ్చ సందద్యాత్పానీయాచమనం దదేత్ ॥ 84

తామ్బూలఞ్చ నివేద్యైవ భక్తానాన్తు ప్రదాపయేత్ ।
ఆచార్య దక్షిణాం దత్వా బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్ ॥ 85

దేవదేవం ప్రణమ్యైవ యానేచారోపయేత్ప్రభుమ్ ।
వేదైఃస్తోత్రైశ్చ వాద్యైశ్చ ఘోషయిత్వా ప్రదక్షిణమ్ ॥ 86

వసన్తాన్తే దినేచైవ డోలమారోపయేత్సుధీః ।
పునరన్తః ప్రవిశ్యైవ నిత్యపూజాం సమాచరేత్ ॥ 87

ఏవమేవ విధానేన దినంప్రతి సమాచరేత్ ।
తదన్తే స్నపనఞ్చైవ యజమానస్స్వశక్తితః ॥ 88

ఏవం యః కురుతేభక్త్యా వసన్తోత్సవమాదరాత్ ।
సర్వాన్కామానవాప్యైవ విష్ణోస్సాలోక్యమాప్నుయాత్ ॥ 89

డోలోత్సవః

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి డోలావిధి మనుత్తమమ్ ।
దేవాదివా కృతఞ్చైవ అప్సరాణాం తథైవచ ॥ 90

దేవీభ్యాఞ్చ విశేషేణ ప్రియే మహతి వర్తతే ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన డోలార్చనమథాచరేత్ ॥ 91

వసన్తస్యోత్సవేకుర్యాద్వృశ్చికేచైవ కృత్తికే ।
అన్యేషాముత్సవేచాపి డోలారోహణమాచరేత్ ॥ 92

ఖాదిరైరర్జునైశ్చైవ వృక్షైస్సారం ప్రగృహ్యచ ।
శైలజైర్లోహజైర్వాపి రత్నైశ్చాపి విశేషతః ॥ 93

విమాన నాసికాన్తఞ్చ కర్ణాన్తం విశేషతః ।
ప్రస్తరాన్తమితిఖ్యాతి మృజుం సుషిర వర్జితమ్ ॥ 94

తాళద్వన్ద్వం తదగ్రేచ ముకుళం కారయేద్బుధః ।
తదధస్తాద్ద్వయేరేఖా కర్ణంకృత్వా విచక్షణః ॥ 95

కణ్ఠాదధస్తాచ్చతుస్తాలం అగ్రనాహం విధీయతే ।
తన్మధ్యే పఞ్చతాలం స్యాన్మూలే షట్తాలముచ్చతే ॥ 96

ద్వితీయావరణే చైవ తృతీయావరణే తథా ।
ఆలయ్యస్యోత్తరే పార్శ్వే దక్షిణేవా మనోరమే ॥ 97

శుభర్క్షే శుభలగ్నేచ స్థాపనారమ్భమాచరేత్ ।
ద్వౌస్తమ్భౌ స్థాపయేత్తత్ర దక్షిణోత్తరతః క్రమాత్ ॥ 98

ధ్రువసూక్తం జపిత్వాతు ద్రఢీకరణ మాచరేత్ ।
స్తమ్భాన్తరం చతుర్హస్తం పఞ్చహస్తమథాపివా ॥ 99

తత్సమం పట్టికాయామమూర్ధ్వం పట్టిఞ్చ తత్సమమ్ ।
ముకుళాధస్తాద్వియఙ్గుళ్యమూర్ధ్వపట్టిఞ్చ కారయేత్ ॥ 100

తదధస్తాద్వియఙ్గుల్యం పద్మపట్టిఞ్చ యోజయేత్ ।
వలయద్వయ సంయుక్తం ప్రాదేశాత్పట్టికాన్తరమ్ ॥ 101

షట్టికాయాశ్చ విస్తారం తాలం తాలార్ధ మేవవా ।
అలంకారాది సర్వఞ్చ శిల్పిభిః కారయేత్క్రమాత్ ॥ 102

ధర్మం జ్ఞానం ద్వయౌస్తమ్భౌ పట్టికా రవిసోమయోః ।
ఆయసైరజ్జుభిఃకృత్వా తథాన్యైర్వాపి కారయేత్ ॥ 103

చతుర్వేదమయీంరజ్జుం చతుష్కోణేషు యోజయేత్ ।
డోలాంకృత్వా యథాయోగ్యం దేవపీఠస్య చార్హతః ॥ 104

మహీఞ్చ ద్వికతాలేన వర్జయేల్లమ్బయేద్బుధః ।
డోలాయాశ్చాధిపో బ్రహ్మా వలయౌచాశ్వినౌమతౌ ॥ 105

ఇన్ద్రాదిలోకపాలాంస్తు త్తతద్దేశే సమర్చయేత్ ।
జయాదీంశ్చాప్సరాదీనామర్చయిత్వా బలింక్షిపేత్ ॥ 106

మణ్డనం వస్త్రమాల్యైశ్చ నానావర్ణైస్సమాయుతమ్ ।
తద్దినాత్పూర్వరాత్రౌచ విధినైవాఙ్కురార్పణమ్ ॥ 107

తదినాత్పూర్వ రాత్రౌచ స్నపనంచాథమోత్తమమ్ ।
నవవస్త్రోత్తరీయాద్యైర్భూషణైరపి భూషయేత్ ॥ 108

పూర్వోక్త విధినాస్తీర్య శయనాని యథాతథా ।
శయనే దేవమారోప్య పూజయిత్వా నివేదయేత్ ॥ 109

తతఃప్రతిసరం బధ్వా దేవం దేవ్యౌ సహైవచ ।
శాయయిత్వా విధానేన రక్షాం తత్రైవ కారమేత్ ॥ 110

ఔపానాగ్నిం సంస్థాప్య డోలాపూర్వేఽథ ఉత్తరే ।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా శాన్తిం హుత్వా విశేషతః ॥ 111

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ శ్రీసూక్తఞ్చ యజేత్క్రమాత్ ।
నారాయణాయ విద్మేతి శతమష్టాధికం యజేత్ ॥ 112

తన్మంత్రైశ్చ హుతం కృత్వా ..... ।
పయోదధి ఘృతైర్యుక్తం హుత్వాలాజైశ్చ వైష్ణవమ్ ॥ 113

నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ।
ప్రభాతే సమనుప్రాప్తే యజమానయుతో గురుః ॥ 114

స్నాత్వా సన్ధ్యాముపాస్యైవ దేవేశస్యాలయం వ్రజేత్ ।
ప్రదక్షిణ నమస్కారైస్తత్ర తత్రైవ కారయేత్ ॥ 115

★కించిత్పటంముద్ధృత్య దేవముద్వీక్ష్య చాననమ్ ।
సంబోధ్య దేవదేవేశం పుష్పాఞ్జలిమథాచరేత్ ॥ 116

విమోచ్య వస్త్రమాల్యాదీన్పునరన్యైశ్చ భూషయేత్ ।
పాద్యాద్యర్ఘ్యాన్త మభ్యర్చ్య అపూపాదీన్ని వేదయేత్ ॥ 117

★ కించిత్తరంగ

పశ్చాద్దేవం సమానీయ యానమారోప్య చాదరేత్ ।
పుష్పగన్ధైశ్చ ధూపైశ్చ దీపైరఙ్కురసంయుతైః ॥ 118

నయేత్ డోలా సమీపేతు దేవం దేవ్యౌ సహైవచ ।
పుష్పవృష్టి సమాయుక్తైర్వేదధ్వని సమాయుతైః ॥ 119

నృత్తగేయ సమాయుక్తైర్నానావాద్యసమాయుతైః ।
ఆస్ఫోట జయశబ్దైశ్చ తోయధారా సమాయుతమ్ ॥ 120

ఛత్రైః పింఛైశ్చ మాయూరైశ్చామరైస్తాలవృన్తకైః ।
డోలాసమీపే గత్వాతు చార్చయేత్తదను క్రమాత్ ॥ 121

పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర ద్విజేభ్యో దానమాచరేత్ ।
డోలామారోప్య దేవేశం విష్ణుసూక్తేన వైష్ణవైః ॥ 122

శ్రీభూసూక్తైః జపిత్వైవ దక్షిణోత్తరతః క్రమాత్ ।
దేవీభ్యాఞ్చ సమారోప్య రక్షాం తత్రైవ కారయేత్ ॥ 123

వాయుమన్త్రేణ దేవేశమానయేత శనైశ్శనైః ।
అభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాద్యైరర్చయిత్వా విశేషతః ॥ 124

అపూపాదీని భక్ష్యాణి దేవేశాయ నివేదయేత్ ।
పానీయాచమనం దత్త్వా ముఖవాసం దదేత్పునః ॥ 125

పశ్చాద్దేవం సమానీయచాస్థానే స్థాపయేద్గురుః ।
స్నానంకృత్వా విశేషణ దేవమానీయ చాదరాత్ ॥ 126

(పూర్వస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య అర్చయిత్వా హవిర్దదేత్ ।
పాయసాదినివేద్యైవ పానీయాచమనే దదేత్ ।)

కర్పూరచూర్ణ సంయుక్తం ముఖవాసఞ్చ దాపయేత్ ।
పుష్పాఞ్జలిఞ్చ బహుశో దేవదేవస్య పాదయోః ॥ 127

ఆచార్యో యజమానశ్చ దేవమానీయ చాదరాత్ ।
ప్రాణస్థానే ప్రతిష్ఠాప్యహ్యర్చయిత్వా విశేషతః ॥ 128

ఆచార్యో యజమానశ్చ దేవేశమనుమాన్యచ ।
దేవేశం శ్రీమహీయుక్తం మహాభాగవతైర్యుతమ్ ॥ 129

అత్యన్త శాన్తికోదేవః పూజాసంప్రతిగృహ్యతామ్ ।
ఇత్యనుజ్ఞాప్య దేవేశం ప్రార్థయేత పునః పునః ॥ 130

ఆచార్య దక్షిణాందత్వా బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్ ।
ఏవంకృత్వా విధానేన డోలారోపణ మాదరాత్ ॥ 131

సప్తజన్మకృతం పాపం తదహ్నైవ ప్రణశ్యతి ।
ఇహలోకే సుఖం భుక్త్వాచాన్తే సాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే వాస్తు బలిహరణవిధి అన్యదేవోత్సవాకరణ వసన్తోత్సవ డోలారోహణవిధిర్నామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

34. అథ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః

స్నపనవిధిః

అథ వక్ష్యే విశేషేణ దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః ।
సంక్షేపేణైవ సంప్రోక్తం స్నపనస్య విధిక్రమమ్ ॥ 1

ఉత్తమం మధ్యమఞ్చైవ అధమఞ్చ త్రిధాభవేత్ ।
ప్రత్యేకం త్రివిధం ప్రోక్తం నవధా మార్గముచ్యతే ॥ 2

పృథక్పృథక్చేత్కర్తవ్యం యథావిత్తాను సారతః ।
శ్రద్ధాభక్తియుతఞ్చైవ దేవస్య స్నపనం చరేత్ ॥ 3

ప్రతిష్ఠాన్తోత్సవాంతేషు సర్వోపద్రవ నాశనమ్ ।
విష్ణుపఞ్చదినేచైవ గ్రహణే చన్ద్రసూర్యయోః ॥ 4

అయనే విషువేచైవ ఉత్తరాయణ ఏవచ ।
గురుశుక్రోదయేచైవ తథైవాస్తమయేఽపిచ ॥ 5

మాసర్క్షే యజమానర్క్షే అన్యసంక్రమణేషు చ ।
దుస్స్వప్నే వ్యాధిసమ్పాతే దుర్భిక్షే శత్రుపీడితే ॥ 6

భూకమ్పేఽశని పాతేచ దిగ్దాహే పాంసువర్షకే ।
దేవస్య హసితేచైవ రుధిరే స్వేదనే తథా ॥ 7

చలితేచాన్యజాతీయ సూతకోదక్య సంస్పృశే ।
శ్వకాక కుక్కుటాన్తస్థే సర్పగోధాస్తథైవచ ॥ 8

అకాలే పూర్ణచన్ద్రేతు తథామాసక్షయే బుధాః ।
గన్ధర్వనగరే దృష్టే ప్రతిసూర్యే తథైవచ ॥ 9

అనావృష్ట్యల్పవృష్ట్యాంచ అన్యదుత్పాతకాదిషు ।
ఏవమాదౌ సముత్పన్నే స్నపనఞ్చాత్ర కల్పయేత్ ॥ 10

తదర్థమఙ్కురం తత్రచార్పయేద్దేశికోత్తమః ।
పశ్చాద్ధవ్యం ప్రగృహ్యైవ ప్రవక్ష్యామి క్రమం శృణు ॥ 11

శాలివ్రీహి యవాశ్చైవ ముద్గగోధూమ తిల్వకమ్ ।
తిలం మసూరచణక సర్షపాంశ్చ దశైవతు ॥ 12

ఏవంచైవాఙ్కురార్థన్తు గృహీత్వాతు విశేషతః ।

అష్టమృత్తికాః

వల్మీక సస్యక్షేత్రేతు నదీతీర తటాకయోః ॥ 13

గజశృఙ్గోద్ధృతే చైవ గోశృఙ్గేనవిశేషతః ।
దర్భేచ కుశమూలేతు కుళీరావాస ఏవచ ॥ 14

ఏవంశుద్ధమృదం గ్రాహ్యం హిమవదాదిపర్వతాత్ ।

అష్టపర్వతాః

హిమవన్మేరు విన్ధ్యాశ్చ విదూరం వేదపర్వతమ్ ॥ 15

శతశృఙ్గం హరిశ్చన్ద్రం మహేన్ద్రాద్యష్ట పర్వతాః ।
శ్వేతం పీతం తథాకృష్ణం రక్తంశ్యామ నిభన్తథా ॥ 16

అష్టాఙ్గులసముత్సేధం విస్తృతన్తు షడఙ్గుళమ్ ।
అగ్రం త్రయఙ్గులంఞ్చైవ మూలస్యార్ధంచ విస్తరమ్ ॥ 17

అష్టమంగళాని

శ్రీవత్సం రుక్మవర్ణన్తు రక్తాభం ఘటముచ్యతే ।
భేర్యంగారనిభం విన్ద్యాత్సితంచాదర్శనం క్రమాత్ ॥ 18

శ్వేతాభం మత్స్యయుగ్మన్తు తన్నేత్రం రక్తముచ్యతే ।
అసితౌ తస్యపక్షౌతు మత్స్యయుగ్మం ప్రచక్షతే ॥ 19

ఘ్రాణం కృష్ణసమాయుక్తమఙ్కుశం రాగమేవచ ।
తద్వర్ణ వర్ణంశఙ్ఖఞ్చ తదావర్తన్తు రక్తకమ్ ॥ 20

సప్తాఙ్గుళోచ్ఛ్రయం తత్ర తన్మూలం చతురఙ్గులమ్ ।
ఏవం కృతేఽష్టమఙ్గల్యే వృక్షైర్యజ్ఞోక్త దారుభిః ॥ 21

అథవా మృత్మృతం దగ్ధం తద్వర్ణోక్తస్య వర్ణకమ్ ।
పర్వతానాం విశేషేణ కేచిత్తత్రోప పీఠికమ్ ॥ 22

ప్రధానైర్ద్వాదశైర్ద్రవ్యైః పఞ్చగవ్యాదినాహరేత్ ।
ప్రత్యేక మాఢకం జ్ఞేయం గృహీత్వైవ యథాక్రమమ్ ॥ 23

పంచగవ్యలక్షణమ్

ఆఢకాత్షోడశాంశన్తు ఘృతంచైవాత్ర యోజయేత్ ।
ధధిత్ర్యంశం గమయేచ్చత్ర్యంశం క్షీరం తథైవచ ॥ 24

గోమయం చతురంశంచ గోమూత్రన్తు షడంశకమ్ ।
యోజయేత్పఞ్చగవ్యేన మన్త్రంజప్త్వా యథాక్రమమ్ ॥ 25

శుక్రమసీతి మన్త్రేణ దధిక్రావణ్ణ ఇత్యపి ।
ఆప్యాయస్వేతి చోచ్చార్య గన్ధద్వారాన్త ధైవచ ॥ 26

గాయత్ర్యాచ క్రమేణైవ గోమూత్రాదీని యోజయేత్ ।

అన్యాని ప్రధానద్రవ్యాణి

ఘృతంమధు దధిక్షీరం గన్ధోదఞ్చాక్షతోదకమ్ ॥ 27

ఫలోదక కుశోదఞ్చ రత్నంజప్యోదకం పరమ్ ।
సర్వౌషధ్యుదకం చైవ ద్వాదశైతాని చాహరేత్ ॥ 28

మధులక్షణమ్

పుష్పద్రావణకం చైవ ఫలద్రావణకం మధు ।
ఏవన్త్వలాభే సఙ్గ్రాహ్యం నారికేళజలన్తువా ॥ 29

కుశచందన అక్షతఫలోదకాదీనాం లక్షణమ్

చన్దనాద్యాది గన్ధైశ్చ యుక్తం గన్ధోదకం స్మృతమ్ ।
కుశదూర్వాగ్రదర్భైర్వా మిశ్రితంవా కుశోదకమ్ ॥ 30

వ్రీహితణ్డుల సమ్మిశ్రమక్షతోదకముచ్యతే ।
కదళీచూత పనసైర్నారఙ్గం నారికేళకమ్ ॥ 31

మాతులుఙ్గఫలైర్యుక్తం ఫలోదకమితిస్మృతమ్ ।

రత్నోదక జప్యోదక సర్వౌషధ్యుదక తత్తత్ప్రమాణమ్

పద్మరాగఞ్చ పుష్యఞ్చ వైడూర్యం వజ్రసంయుతమ్ ॥ 32

మౌక్తికఞ్చ ప్రవాళఞ్చ మాణిక్యం మరకతం తథా ।
గోమేధికేన్ద్ర నీలాదియుతం రత్నోదకం భవేత్ ॥ 33

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పురుషసూక్తయుతం జపేత్ ।
ద్వాదశావర్త్య జప్యన్తు జప్యోదకమితిస్మృతమ్ ॥ 34

కైశ్చిదుక్తం విశేషేణ ఆపోహిష్ఠాదిభిస్త్రిభిః ।
అష్టోత్తరశతం జప్యం జప్యోదక మితిస్మృతమ్ ॥ 35

సర్వబీజాని సంక్షిప్య సర్వౌషధ్యుదకం భవేత్ ।
ప్రత్యేకమాఢకం గ్రాహ్యం న్యూనంచేదాభిచారికమ్ ॥ 36

దేవానాఞ్చ ఋషీణాఞ్చ నృపాణాఞ్చ కృతం యది ।
ద్రోణైర్ద్రోణార్ధకైర్యుక్తమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 37

అన్యద్రవ్యఞ్చ సంగ్రాహ్యం యథాక్రమమిహోచ్యతే ।
ప్రాగ్భవ్యం చాప్యనుద్రవ్యం ద్వివిధం తదుదాహృతమ్ ॥ 38

త్వక్చూర్ణఞ్చ కషాయఞ్చ మూలగన్ధమితి త్రిధా ।
పద్మఞ్చ కుముదఞ్చైవ బిల్వపత్రం తథైవచ ॥ 39

కరవీరన్తు తులశీ పుణ్యపుష్పేతి సౌజ్ఞితమ్ ।
జాతీఫలఞ్చ కర్పూరం కోష్టంచోశీరమేవచ ॥ 40

మరువం దమనఞ్చైవముద్గఞ్చ చణకం తథా ।
ఏతైరష్టైస్తు సంచూర్ణమజ్ఞోద్వర్తన ముచ్యతే ॥ 41

కషాయ పంచతీర్థ ప్రమాణమ్

మధూకాశ్వత్థ న్యగ్రోధఖాదిరం చాసనైర్యుతమ్ ।
వకుళఞ్చేతి షట్చూర్ణం కషాయఞ్చేతి కథ్యతే ॥ 42

నదీతటాకకూపేషు వాపీపల్వల పఞ్చకమ్ ।
ఏతైస్తీర్థం దివా గ్రాహ్యం విపరీతం నకారయేత్ ॥ 43

నిశిస్నానం యదిస్యాత్తు జలం గ్రాహ్యాగ్ని సన్నిధౌ ।

వనౌషధిద్రవ్యాణి

దూర్వాచ సహదేవీచ పాఠాసాహ్వాయ మేవచ ॥ 44

సింహీచ నకులీ వ్యాఘ్రీ అనన్తాదిత్య సంయుతమ్ ।
ఏతాన్వనౌషధీఃగ్రాహ్యం నవసఙ్ఖ్యాతు సౌజ్ఞికమ్ ॥ 45

హరిద్ర సర్వగన్ధ, తత్తద్వస్తు ప్రమాణమ్

హరిద్రాచాత్ర సంగృహ్య చూర్ణయిత్వా సమాహరేత్ ।
హరేణుకఞ్చ స్థాణేయం పత్రం వ్యాఘ్రనఖా గురు ॥ 46

మరుర్దమనకశ్చైవ మేరువాల యుతం తథా ।
జాతీఫలఞ్చ మాంసీచ కర్పూరైలాలవఙ్గకమ్ ॥ 47

చన్దనోశీర సంయుక్తం స్థిరనారద సాదరమ్ ।
కుస్తుమ్బురాదిభిర్ద్రవ్యైర్వింశత్యేకోనముచ్యతే ॥ 48

సర్వగన్ధమితి జ్ఞేయం ప్రమాణమిహ ఉచ్యతే ।
సప్తాష్టపఞ్చ నిష్కంవా ప్రమాణం తత్ప్రగృహ్యచ ॥ 49

ఉత్తమఞ్చాష్ట నిష్కన్తు మధ్యమం సప్తనిష్కకమ్ ।
అధమం పఞ్చనిష్కన్తు ప్రతిద్రవ్యం సమాహరేత్ ॥ 50

అథవా త్రయనిష్కంవా న్యూనంచేదాభిచారికమ్ ।
ఇతిక్రమేణ తద్గ్రాహ్యం నగ్రాహ్యం విపరీతకమ్ ॥ 51

ప్రాణ్యఙ్గాది పురీషాది వర్జ్యమన్యత్ప్రగృహ్యచ ।

మూలగంధాః

పలాశదూర్వాపామార్గం భూపత్రం కరవీరకమ్ ॥ 52

నన్ద్యావర్తం కుశఞ్చైవ మూలగన్ధాని సప్తచ ।

ధాతూని

జాతిహింగుళకం చైవాఞ్జనన్తు మనశ్శిలా ॥ 53

గోరోచనం హరితాళం ధాతుద్రవ్యఞ్చ సంగ్రహేత్ ।
కార్పాసేన కృతంవస్త్రం ఖణ్డప్లోతార్ధమాహరేత్ ॥ 54

వస్త్రం యజ్ఞోపవీతఞ్చ పవిత్రం భూషణాదికమ్ ।
ఏవమాదీని సంగ్రాహ్య మృద్భాణ్డాదీని చాహరేత్ ॥ 55

శరావకుంభ కరకాదిలక్షణమ్

శరావం ప్రస్థసంపూర్ణం ద్రోణపూర్ణఘటం భవేత్ ।
ద్రోణార్ధం కరకంవిన్ద్యాత్కలశైరాఢకం స్మృతమ్ ॥ 56

ఉదధానీం చతుర్ద్రోణం పూరితం సర్వమాహరేత్ ।
సువర్ణేన కృతం సర్వం రాజతం తామ్రమేవవా ॥ 57

పిత్తళైర్లోహ మిశ్రన్తు కృత్వా పాత్రన్తు సున్దరమ్ ।
చషకఞ్చ హవిఃపాత్రం దర్పణఞ్చార్ఘ్య పాత్రకమ్ ॥ 58

కాంస్యలోహేన తామ్రేణ సర్వపాత్రాణిచాచరేత్
ఏవంకర్తుమశక్తశ్చేత్సమ్యగ్దగ్ధం మృదాకృతమ్ ॥ 59

ఖణ్డస్ఫుటిక కాళాదీన్వర్జయిత్వా సమాహరేత్ ।
కలశార్ధం కుశంకూర్చం సప్తపఞ్చ త్రయఃక్రమాత్ ॥ 60

పరిస్తరణ కూర్చార్ధం దశపఞ్చోత్తరం పునః ।
పూర్వరాత్రౌ విశేషేణ నిత్యపూజావసానకే ॥ 61

విశేషం దేవమభ్యర్చ్య హవిరన్తం ప్రకల్పయేత్ ।
ఆలయాద్దక్షిణే కుర్యాత్ప్రథమావరణే తథా ॥ 62

శయనాస్తరణమ్

ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ అణ్డజాదీనిచాహరేత్ ।
అథవా పఞ్చవస్త్రాణి కల్పయిత్వా సమన్త్రకమ్ ॥ 63

తతః ప్రతిసరంబధ్వా శాయయీత హరింపరమ్ ।
నృత్తగేయైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ 64

ప్రభాతే దేవముత్థాప్య దీపాన్తఞ్చ సమర్చయేత్ ।

స్నపనాలయక్రమః

అథవక్ష్యే విశేషేణ స్నపనస్యాలయక్రమమ్ ॥ 65

ప్రముఖేచోత్తరే చైవ ఈశాన్యాంవా ప్రకల్పయేత్ ।
ద్వాదశైషోడశైస్తమ్భైః చతర్వింశతిరేవవా ॥ 66

స్నపనవేదిప్రమాణమ్

ద్వాత్రింశత్స్తమ్భ సంయుక్తాం శతాన్తం వాచకారయేత్ ।
మణ్డపం తత్రకుర్వీత కూటంవాథ ప్రపామపి ॥ 67

పదభాగనిర్ణయః

సూత్రస్యారోపణోక్తేన వితానాద్యైరలఙ్కృతమ్ ।
చతుర్ద్వార సమాయుక్తం మధ్యే శ్వభ్రం సమాచరేత్ ॥ 68

ద్వివేదిసహితం శ్వభ్రమున్నతన్తు యుగద్వయమ్ ।
అఙ్గుళైశ్చ చతుస్త్రింశద్విస్తారమితి సౌజ్ఞికమ్ ॥ 69

విస్తారాద్ద్విగుణందీర్ఘముత్తరే జలమార్గకమ్ ।
వేద్యోర్భాగన్తు విస్తారమేకైకం భాగమున్నతమ్ ॥ 70

మృదావా సికతాభిర్వా శ్వభ్రం కుర్యాద్విచక్షణః ।
అథవా కారయేచ్చైవ శిలయాచేష్టకాథవా ॥ 71

సుథయా పరిసంలేప్యమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ।

తత్తత్పదే ద్రవ్యవిన్యాసః

పరస్తరణకూర్చన్తు మధ్యవేద్యుపరి న్యసేత్ ॥ 72

పశ్చాద్బిల్వ పలాశాది మధ్యేక్షిప్త్వా విచక్షణః ।
పద్మస్య ముకుళస్యైవ మోచపత్రం పగృహ్యచ ॥ 73

తద్వేద్యుపరిచాస్తీర్య స్వాసస్థంచేతిచోచ్చరన్ ।
తచ్ఛ్రభ్రస్యైవపరిత ఐశాన్యాది ప్రదక్షిణమ్ ॥ 74

ద్వితాళ విస్తారయుతం భాగోన్నతయుతం క్రమాత్ ।
తణ్డులైర్వ్రీహిభిర్వాథ పంక్తిం కృత్వా యథాక్రమమ్ ॥ 75

ద్వారార్ధన్తు చతుర్దిక్షు ద్వితాలం తద్వ్యపోహ్యచ ।
ఏతైస్తు పఙ్క్తిం కృత్వాథ గోళకం తత్రచోన్నతమ్ ॥ 76

అథవా తద్విశేషేణ సూత్రస్య పదమాచరేత్ ।
పూర్వాన్తముత్తరాన్తఞ్చ షట్సూత్రన్తు ప్రసార్యచ ॥ 77

ఏవన్తు పఞ్చవింశద్భిః పదమత్ర ప్రకల్పయేత్ ।
మధ్యే శ్వభ్రఞ్చ కర్తవ్యం పరితోఽత్రవిశేషతః ॥ 78

అష్టాపదాని పరితో లేపయేద్దేశికోత్తమః ।
పూర్వన్తు దక్షిణంచైవ పశ్చిమఞ్చోత్తరం క్రమాత్ ॥ 79

చతుఃపురం విలోప్యేతద్ద్వారమేతద్విచక్షణః ।
అన్యైర్ద్వాదశభిః కోష్ఠైః ద్వారమత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ 80

ద్వితాల విస్తృతఞ్చైవ ఉన్నతన్తు షడఙ్గులమ్ ।
త్రివేదిసహితం పీఠం అహి సంఖ్యం ప్రకల్పయేత్ ॥ 81

పజ్జీశస్యార్ధపీఠన్తు నీలవారుణ మధ్యకే ।
ఈశాన సోమయోర్మధ్యే శాన్తపీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ 82

తద్బిహిశ్చైవ సఙ్కల్ప్య జయాదీనాం ప్రకల్పయేత్ ।
ప్రాగాదీశాన పర్యన్తం పృథక్పీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ 83

ప్రోక్షయిత్వాతు తత్పఙ్క్తిం గాయత్రీఞ్చ సముచ్చరన్ ।
సుమిత్రామితి మన్త్రేణ స్థలంచోల్లేఖయేద్బుధః ॥ 84

దర్భానాస్తీర్య మన్త్రజ్ఞో హిరణ్యపాణి ముచ్చరన్ ।
ఉక్తోదకఞ్చ సంగ్రాహ్య ధారాస్వితి సముచ్చరన్ ॥ 85

వస్త్రేణోత్పవనంకృత్వా ప్రణవం మన్త్రముచ్చరన్ ।
కలశాదీని చాదాయ ప్రక్షాల్యైవచ బుద్ధిమాన్ ॥ 86

తన్తునా పరివేష్ట్యైవ ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై ।
యవాన్తరన్తు సంవేష్ట్య చాంగుళ్యంతరమేవ వా ॥ 87

ద్రవ్యైః యథోక్తైస్సంపూర్య కలశం ప్రతికారయేత్ ।
ధాన్యస్యోపరి సంస్థాప్య ప్రతిద్రవ్యం సమాచరేత్ ॥ 88

ప్రాగ్ద్రవ్యమ్

పర్వతాశ్చ మృదశ్చాపి అఙ్కురం ధాన్యమేవచ ।
మఙ్గళాదీని సర్వాణి ప్రాగ్ద్రవ్యమితి కథ్యతే ॥ 89

అనుద్రవ్యాణి

చూర్ణఞ్చ పుణ్యపుష్పఞ్చ తీర్థంవారి కషాయకమ్ ।
తథా వనౌషధీర్యుక్తం చూర్ణం హరిద్రమేవచ ॥ 90

మూలగన్ధఇ్చ సర్వఇ్చ అనుద్రవ్యాణి కీర్త్యన్తే ।
పఙ్తౌయథోక్త స్థానేతు న్యసేద్ద్రవ్యం మృదాదికమ్ ॥ 91

ఈశానస్య హరేర్మధ్యే మృదాదీన్యష్టసంన్యసేత్ ।
పృథక్శరావే సన్యస్య ఉదుత్యంచిత్రముచ్చరన్ ॥ 92

ద్వారస్య వామకోణేతు ఇదంవిష్ణురితిబ్రువన్ ।
హిమవత్పర్వతాదీని న్యసిత్వా దేశికోత్తమః ॥ 93

ఇన్ద్రపావకయోర్మధ్యే శుక్రంతేతి సముచ్చరన్ ।
శాలిధాన్యాది సన్యస్య యమపావక మధ్యమే ॥ 94

అఙ్కురం చాత్ర సన్యస్య సోమ ఓషధిముచ్చరన్ ।
ఇన్ద్రాదీశానకోణేషు ద్వారదక్షిణ పార్శ్వతః ॥ 95

మఙ్గళఇ్చ సుసన్యస్య శ్రీవత్సాదీన్యథాక్రమమ్ ।
శంసాని యచ్ఛత్యుక్త్వా తేనకర్మ సమాచరేత్ ॥ 96

ఇన్ద్రాదీని తథాస్థాప్య ఇదం విష్ణురితి బ్రువన్ ।
ప్రధానైర్ద్వాదశైఃస్థాప్య ఐశాన్యాదీని కారయేత్ ॥ 97

తత్కోణే పఞ్చగవ్యన్తు ఉపస్నానయుతం న్యసేత్ ।
ప్రధానస్యైకముద్దిష్టముపస్నానం పృథక్పృథక్ ॥ 98

తత్ప్రధానస్య పరిత ఉపస్నానాని అష్టకమ్ ।
ఏవంప్రతిపదంన్యస్య పఞ్చగవ్యాదిషు న్యసేత్ ॥ 99

ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై సోమేశానాన్త మేవచ ।
ఏవం షణ్ణవతిస్థాప్య మన్యైశ్చైవ ఋతుద్వయమ్ ॥ 100

చతుర్హరిద్రచూర్ణార్ధమన్యత్తీర్థోదకం స్మృతమ్ ।
సాతిష్టేతిచ మన్త్రేణ ఉపస్నానేషు సన్యసేత్ ॥ 101

అథవా తస్య వామేతు న్యసిత్వా మన్త్రపారగః ।
ఇమాస్సుమనసే త్యుక్త్వా యమనైర్ఋతమధ్యమే ॥ 102

పుణ్యపుష్పాణి నిక్షిప్య స్థాపయిత్వా విచక్షణః ।
నీలవారుణయోర్మధ్యే చూర్ణం జాతీఫలస్యచ ॥ 103

వన్యోనఏష ఉచ్చార్య ఏతద్ద్రవ్యం న్యసేద్బుధః ।
వరుణోదానయోర్మధ్యే యేతేశతిమితి బ్రువన్ ॥ 104

అశ్వత్థాది కషాయఞ్చ స్థాపయిత్వా తతఃపరమ్ ।
తతఃపరం తీర్థతోయం న్యసేద్వారుణముచ్చరన్ ॥ 105

ఉత్తరేశానయోర్మధ్యే సింహికాది వనౌషధీః ।
రుద్రమన్యేతి మన్త్రేణ తేనద్రవ్యఞ్చ సన్యసేత్ ॥ 106

నీలపక్షీశయోర్మధ్యే సినీవాలీతిచోచ్చరన్ ।
హరిద్రచూర్ణంసంస్థాప్య సోమేశానస్య మధ్యమే ॥ 107

హారేణుకం సర్వగన్ధం ఇమేగన్దేతి కారయేత్ ।
తత్పురుషాయేతి మన్త్రేణ ఐశాన్యేఽత్ర విశేషతః ॥ 108

భూషణైర్యజ్ఞసూత్రన్తు ప్లోతవస్త్రోత్తరీయకమ్ ।
మూలగన్ధం పలాశాద్యైరుక్తధాతూన్ న్యసేత్క్రమాత్ ॥ 109

విష్ణుగాయత్రిముచ్చార్య ప్రణవంవా సముచ్చరన్ ।
మృదాదీనిచ సంస్థాప్య అష్టోత్తర శతంక్రమాత్ ॥ 110

ప్రచ్ఛాద్యచ నవైర్వస్త్రైర్ధవ్యం ప్రతిసమాచరేత్ ।
దేవం దేవ్యౌ సమానీయ శ్వభ్రమధ్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 111

స్నానశ్వభ్రే దేవస్థాపకమ్

అథవా వినాచరేద్దేవీం స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్ ।
తద్వేద్యాస్తు జయాదీని చార్చయేత్తదనుక్రమాత్ ॥ 112

జయాద్యర్చనమ్

జయాఞ్చ విజయాం విన్దాం నన్దకాంపుష్టికామపి ।
కుమద్వతీముత్పలకాం విశోకామపి పూజయేత్ ॥ 113

తత్తద్ద్రవ్యాధిదేవతాహ్వానమ్

ప్రాగాదివేద్యాఃపరితః పఞ్చ్యా పఞ్చీశ మర్చయేత్ ।
మృద్దేవతాతు భూదేవీ పర్వతేశస్తు పావకః ॥ 114

వాయుర్వై ధాన్యదేవోఽభూద్గరుడోఽఙ్కురదేవతాః ।
మఙ్గళాధపతిశ్శక్రః పఞ్చగవ్యాధిపశ్శివః ॥ 115

తథైవ విశ్వేదేవాస్స్యురుపస్నానాది దేవతాః ।
సామవేదేఘృతేశస్స్యాదుపస్నానస్యవత్సరాః ॥ 116

ఋగ్వేదో మధుదేవస్స్యోపస్నానే ప్రజాపతిః ।
యజుర్వేదో దధీశోఽభూదుపస్నానే కపర్దినః ॥ 117

క్షీరేఽథర్వణ వేదఞ్చ ఉపస్నానేఽశ్వినౌస్మృతః ।
గన్ధోదకే షడృతవో మరుతస్తదనన్తరమ్ ॥ 118

అక్షతేశో విశ్వమూర్తిరుపస్నానే బృహస్పతిః ।
ఫలోదకేతు సోమఞ్చ ఉపస్నానేత్వనన్తకమ్ ॥ 119

కుశోదకస్య మునయో ఉపస్నానేతు తక్షకః ।
విష్ణుః రత్నోదకేశస్స్యాద్గన్ధర్వాస్తదనన్తరమ్ ॥ 120

మన్త్రః జప్యోదకేశస్స్యాద్గన్ధర్వాస్తదనన్తరమ్ । (శ)
సర్వౌషధ్యుదకే భానురుపస్నానేఽప్సరోగణాః ॥ 121

పుణ్యపుష్పేషు ధాతారం చూర్ణేచాప్యనపాయినమ్ ।
వరుణః కషాయదేవస్స్యాత్తీర్థే దేవం జగద్భవమ్ ॥ 122

వనౌషధీశోరుద్రోఽభూత్సినీవాలీ హరిద్రకే ।
ఉపస్నానే రాకాస్యాత్సర్వగన్ధే శతక్రతుః ॥ 123

బ్రహ్మాణం మూలగన్ధేతు ప్లోతవస్త్రే పురన్దరమ్ ।
ధాతూనామపి దుర్గాశ్చ తత్తద్రవ్యధరా అమీ ॥ 124

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే స్నపనద్రవ్యసముచ్చయ స్థాపనక్రమ ద్రవ్యాధిప విధిర్నామ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః

35. అథ పఞ్చత్రింశోఽధ్యాయః

నవవిధస్నపనలక్షణమ్

అతఃపరం నవవిధం కలశైస్స్నపనక్రమమ్ ।
శతాధిక సహస్రాన్త ముత్తమాధమ మధ్యమమ్ ॥ 1

ఏకైకం త్రివిధంజ్ఞేయం నవధామార్గముచ్యతే ।
స్నపనం ద్వివిధంప్రోక్తం భద్రంక్షుద్రమితి ద్వయమ్ ॥ 2

క్షుద్రఞ్చాత్ర ప్రకుర్వీత దేవస్య ప్రముఖేకృతే ।

క్షుద్రమ్

పూర్వాన్తముత్తరాన్తంతు వేదాఖ్యం సూత్రమాలిఖేత్ ॥ 3

ఏవం నవపదంకృత్వా మధ్యమాదీని కారయేత్ ।
నన్దాఖ్యం కలశం గ్రాహ్యం పూరయేదుక్తవారిణా ॥ 4

నిక్షిప్య కూర్చం ప్రత్యేకముపస్నాయుతః బుధః ।
ఏవమష్టాదశైః స్థాప్య మధ్యమాద్యాదినాకృతమ్ ॥ 5

సువర్ణం రత్నబీజఞ్చ కుశం పుష్పం తథైవచ ।
క్షీరగన్ధాక్షతం తత్ర మధ్యమాదీని నిక్షిపేత్ ॥ 6

నవవస్త్రేణ సంచ్ఛాద్య కలశాన్ప్రతిచాచరేత్ ।
వైష్ణవం విష్ణుగాయత్ర్యా ఆపోహిష్ఠేతిచోచ్చరన్ ॥ 7

హిరణ్య పవమానాభ్యాం పురుషసూక్తయుతం పునః ।
ఋతం సత్యం పరమితి శ్రీభూసూక్త ద్వయంక్రమాత్ ॥ 8

యథాక్రమేణ సంస్థాప్య దీపాన్తం తత్రచార్చయేత్ ।
అభిషేకం తతః కృత్వా తత్తన్మన్త్రేణ కారయేత్ ॥ 9

నమోవరుణేతి మన్త్రేణ తదుపస్నాన మాచరేత్ ।
కలశైశ్చతుర్దశైః స్థాప్య ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణవై ॥ 10

దేవేశం చాభిషిచ్యైవ పురుషసూక్తం సవైష్ణవమ్ ।
కలశైఃపఞ్చవింశద్భిః స్థాపయిత్వా విచక్షణః ॥ 11

ప్రధానమేకం తత్రైవ ఉపస్నానైక ముచ్యతే ।
పదమేకం ద్వయంస్థాప్య ఏకం హారిద్ర చూర్ణకమ్ ॥ 12

ఏవమేవ క్రమేణైవ కలశైః పఞ్చ వింశతిః ।
అర్చయిత్వాభిషిచ్యైవ మధ్యమాధమముత్తమమ్ ॥ 13

ఏవం త్రివిధం క్షుద్రం భద్రం చాశ్రుణుతద్విజాః ।

భద్రస్నపనమ్

శతాధికం యదిస్యాత్తు తథా విత్తానుసారతః ॥ 14

విస్తృతం దశహస్తన్తు పఙ్క్తిం కృత్వా ప్రదక్షిణమ్ ।
యథోక్తవచ్చతుర్ద్వారం కల్పయేద్దేశికోత్తమః ॥ 15

పఞ్చావరణవత్స్థాప్య పూర్వవచ్చేచ్ఛతద్వయమ్ ।
ఏవంసహస్ర కలశైః స్థాపయిత్వాభిషేచయేత్ ॥ 16

అథవా కల్పయేద్విద్వాన్దశ పఙ్క్తాత్ర కల్పయేత్ ।
ప్రతిపఙ్క్త్యన్తరే తస్య మార్గాన్తం తద్ద్వితాలకమ్ ॥ 17

సర్వం ప్రధాన ద్రవ్యఞ్చ స్థాపయిత్వా ప్రతిప్రతి ।
అష్టాధికశతం స్థాప్య పృథక్త్వేవాత్ర కారయేత్ ॥ 18

చతుర్వింశతి సంస్థాప్య అను ప్రాగ్ద్రవ్యమాచరేత్ ।
అధమాధమమిత్యుక్తం జ్ఞాత్వా చైవ విచక్షణః ॥ 19

అనుప్రాగ్ద్రవ్యయుక్తన్తు శతమష్టాధికం చరేత్ ।
అథవా మధ్యమం ప్రోక్త మధమోత్తమ ముచ్యతే ॥ 20

కలశైశ్శతద్వయం ప్రోక్తమధమోత్తమముచ్యతే ।
కలశైశ్శత ద్వయం ప్రోక్తం సర్వద్రవ్యయుతం పునః ॥ 21

దేవేశం చాభిషిచ్యైవ అధమోత్తమముచ్యతే ।
శతద్వయం మధ్యమం స్యాదధమన్తు శతాష్టకమ్ ॥ 22

అథవా చేద్విశేషేణ సర్వద్రవ్యయుతం క్రమాత్ ।
అనుప్రాగ్ద్రవ్యయుక్తఞ్చ చత్వారింశాష్టకైర్యుతమ్ ॥ 23

అధమంమధ్యమంజ్ఞేయ ముత్తమన్తు విశేషతః ।
తత్క్రమం ద్విగుణంకుర్యాదుత్తమం తదుదాహృతమ్ ॥ 24

త్రయస్త్రయః ప్రధానాది ఉపస్నానాది పఞ్చకమ్ ।
ఏవంచైవాభిషిచ్యైవ మధ్యమంచేతి కీర్త్యతే ॥ 25

ద్వౌద్వౌ ప్రధానమేవాత్ర ఉపస్నానం గుణద్వయమ్ ।
ఏవంచైవాభిషిచ్యాద అధమంతదుదాహృతమ్ ॥ 26

ప్రధానఞ్చైకముద్దిష్టముపస్నానన్తు సప్తకమ్ ।
ఏవంక్రమేణ సంస్నాప్య కేచిచ్చైవోత్తమం భవేత్ ॥ 27

అథవా కారయేద్విద్వాన్విశేషఞ్చాత్ర వక్ష్యతే ।
చతుస్తీర్థోదకైర్యుక్తముపస్నానాష్టకైర్యుతమ్ ॥ 28

అనుప్రాగ్ద్రవ్యయుక్తస్తు అష్టోత్తరశతం క్రమాత్ ।
అష్టోత్తరశతైః స్నాప్య అధమోత్తమముచ్యతే ॥ 29

శతాష్ట ద్విగుణం స్నాప్య మధ్యమాధమ మీరితమ్ ।
త్రిగుణం మధ్యమంప్రోక్తం పఞ్చభిర్గుణయేత్తథా ॥ 30

మధ్యమోత్తమ మిత్యాహష్షడ్గుణం చోత్తమంతథా ।
అహి సఙ్ఖ్యాభిషిచ్యైవ ఉత్తమా మధ్యమంస్మృతమ్ ॥ 31

దశభిర్గణయేస్నాప్యముత్తమోత్తమమీరితమ్ ।
అథ కేచిద్వదన్త్యస్మిన్ స్నపనఞ్చోత్తమం భవేత్ ॥ 32

అశీత్యుత్తర సాహస్రకలశైస్నాపయేద్బుధః ।
ఏవం నవవిధైస్నాప్య యజమానస్యచేచ్ఛయా ॥ 33

అశక్తశ్చేత్ ఏకకలశస్నపనమ్

ఏవంకర్తు మశక్తశ్చేల్లఘూపాయేన చోచ్యతే ।
సౌవర్ణం రజతంవాథ పూరయిత్వాథకం కృతమ్ ॥ 34

ఏకంకలశమాదాయ ధాన్యవేద్యుపరి న్యసేత్ ।
తస్యైవ పరితోఽభ్యర్చ్య సర్వదేవాన్యథాక్రమమ్ ॥ 35

ఉక్తద్రవ్యాద్యలాభేతు స్మృత్వా పుష్పంసమర్పయేత్ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పురుషసూక్తయుతః పునః ॥ 36

సూక్తమేకాక్షరం జప్త్వా సహస్రావర్త్య కారయేత్ ।
ఏవంఞ్చేవాభిషిచ్యైవ సర్వదోషస్య శాన్తయే ॥ 37

అన్యత్కామార్థసిద్ధిస్స్యాద్దేవేశఞ్చాభిషేచనమ్ ।
ధ్రువార్చనం యదిస్యాత్తు శ్వభ్రఞ్చాత్ర వినాకృతమ్ ॥ 38

తత్పదస్యోపరిస్థాప్య కుమ్భమాపూర్య బుద్ధిమాన్ ।
అన్యత్పూర్వం తథాకుర్యాత్సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః ॥ 39

తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్సన్ మన్త్రంచ శృణుతద్విజాః ॥

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే స్నపనమార్గభేదోనామ పఞ్చత్రింశోఽధ్యాయః

36. అథ షట్త్రింశోఽధ్యాయః

మన్త్రాభిషేచనమ్

స్నపనప్రయోగక్రమః

అథవక్ష్యే విశేషేణ క్రమాన్మన్త్రాభిషేచనమ్ ।
పూర్వమాచార్యమాహూయ వస్త్రాభరణ కుణ్డలైః ॥ 1

పూజితో యజమానేన పశ్చాత్కార్యం సమాచరేత్ ।
ప్రాశయేద్దధి మన్త్రజ్ఞో దధిక్రావణ్ణచోచ్చరన్ ॥ 2

అప ఆచమ్య శుద్ధాత్మా ఉష్ణీషఞ్చోత్తరీయకమ్ ।
ధారయేత పవిత్రఞ్చ హస్తాభ్యామఙ్గులీయకౌ ॥ 3

ఊర్ధ్వపుణ్ద్రాఙ్కితాదీని కుర్యాత్తద్దేశికోత్తమః ।
దేవదేవం సమభ్యర్చ్య ఉపచారైస్త్రయోదశైః ॥ 4

అథవా చాష్టభోగేన చార్చయేద్విష్ణుమవ్యయమ్ ।
శ్వభ్రస్య వామభాగేచ గన్ధపుష్పాదినాహరేత్ ॥ 5

కలశం కూర్చయుక్తన్తు పూరయిత్వాహరేద్బుధః ।
ద్రవ్యం ప్రతి సమభ్యుక్ష్య కూర్చయుక్తేన వారిణా ॥ 6

ప్రణవం మన్త్రముచ్చార్య తేనకర్మ సమాచరేత్ ।
ఆదాయ ద్రవ్యముద్ధృత్య లలాటాన్తన్తు కారయేత్ ॥ 7

సకృత్ప్రదక్షిణం కృత్వా తన్మన్త్రేణాభిషేచయేత్ ।
ప్రదక్షిణత్రయంవాపి కారయేదితి కేచన ॥ 8

విష్ణుఇచ్ఛపురుషం సత్యమచ్యుతంచానిరుద్ధకమ్ ।
ఏవం మన్త్రం సముచ్చార్య తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ 9

తత్తత్పాత్రం వ్యపోహ్యైవ పాణిభ్యాం క్షాళయేత్పునః ।
అథవా పాత్రమాదాయ పూర్వస్థానేతు సన్యసేత్ ॥ 10

ద్రవ్యంప్రతివిశేషేణ శోధయిత్వార్చయేత్క్రమాత్ ।

స్నానే అష్టోపచారాః

ఆచామం శాటికాచ్ఛాద్య పుష్పగన్ధఇచ్ఛ ధూపకమ్ ॥ 11

దీపమర్ఘ్యం తథాచామమర్చయిత్వాష్ట విగ్రహైః ।
ఏకాక్షరమితీత్యుక్త్వా మృదాదీంశ్చాభిషేచయేత్ ॥ 12

విశ్వేనిమగ్న ఇత్యుక్త్వా పర్వతేన ప్రదక్షిణమ్ (?) ।
(ధాన్యైశ్చ) యవాద్యైః స్నాపయిత్వైవ ప్రాణప్రసూతిముచ్చరన్ ॥ 13

వితత్యబాణ మిత్యుక్త్వా అఙ్కురేణైవచార్చయేత్ ।
త్వంవజ్రేణేతి మన్త్రేణ మఙ్గళేన ప్రదక్షిణమ్ ॥ (?) 14

వసోఃపవిత్రమిత్యుక్త్వా పఞ్చగవ్యాభిషేచనమ్ ।
వారీశ్చతస్ర ఇత్యుక్త్వా సర్వోపస్నానమాచరేత్ ॥ 15

అగ్నఆయాహి మన్త్రేణ ఘృతేనైవాభిషేచయేత్ ।
అగ్నిమీళేతి మన్త్రేణ మధునాచాభిషేచయేత్ ॥ 16

పశ్చాదిషేత్వోర్జేత్వేతి దధ్నావై స్నాపయేద్ధరిమ్ ।
శన్నోదేవీరితీత్యుక్త్వా క్షీరంవైచాభిషేచయేత్ ॥ 17

అభిత్వాశూర ఇత్యుక్త్వా స్నాపయేద్గన్ధవారిణా ।
ఇమాఓషధ ఇత్యుక్త్వా స్నాపయేదక్షతోదకైః ॥ 18

జపందత్వేతిచోచ్చార్య ఫలోదం చాభిషేచయేత్ ।
చత్వారీతిచమన్త్రేణ కుశోదం చాభిషేచయేత్ ॥ 19

నారాయణాయ విద్మేతి రత్నోదం చాభిషేచయేత్ ।
పూతస్తస్యేతి మన్త్రేణ జప్యోదంచాభిషేచయేత్ ॥ 20

చత్వారి శృఙ్గేత్యుచ్చార్య సర్వౌషధ్యుదకం దదేత్ ।
ధాతా విధాతేత్యుచ్చార్య పుణ్యపుష్పేణ చార్చయేత్ ॥ 21

ఋచోయజూగ్ంషీత్యుచ్చార్య చూర్ణైః సంస్నాపయేద్గురుః ।
సఏషదేవేత్యుచ్చార్య కషాయోద్వర్తనంపునః ॥ 22

ససర్వవేత్త మన్త్రేణ తీర్థోదైఃశ్చాభిషేచయేత్ ।
సామైశ్చసాంగమిత్యుక్త్వా అర్చయిత్వా వనౌషధీః ॥ 23

హరిద్రాచూర్ణ సంస్నానం అతోదేవాదిచోచ్చరన్ ।
యమధ్వరేతి పుష్పంవా సకృద్దేవం పరీత్యచ ॥ 24

పాదౌపుష్పాఞ్జలిందత్త్వా క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ।
త్వంస్త్రీపుమానితి ప్రోచ్య లేపయేత్సర్వగన్ధకైః ॥ 25

ఉష్ణోదకేన సంస్నాప్యచాపోహిష్ఠేతి చోచ్చరన్ ।
నిత్యస్నానోక్తమార్గేణ శుద్ధోదైరభిషేచయేత్ ॥ 26

మిత్రస్సుపర్ణ ఇత్యుక్త్వా శ్లోతేన పరిమృజ్యచ ।
సువస్త్రాద్యైరలఙ్కృత్య పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్ ॥ 27

త్వంభూర్భువేతి మన్త్రేణ మూలగన్ధేన మార్జయేత్ ।
య ఏవం నిత్య మిత్యుక్త్వా భూషణైరపి భూషయేత్ ॥ 28

బుద్ధిమతామిత్యుచ్చార్య ధాతూంశ్చైవాప్యలఙ్కృతమ్ ।
పాద్యమాచమనం దద్యాదాలయఞ్చ ప్రదక్షిణమ్ ॥ 29

స్వస్తిసూక్తాది సూక్తైశ్చ జప్త్వాచైవాత్రకారయేత్ ।
అర్చాస్థానేతు సంస్థాప్య పూజయిత్వోక్త మార్గతః ॥ 30

మహాహవిః ప్రభూతంవా యథాశక్తి నివేదయేత్ ।
ధృవార్చనం యదిస్యాచ్చేత్థాపయేన్మంటపాన్తరే ॥ 31

ధ్రువేణాభ్యన్తరం స్థాప్య సర్వం పూర్వవదాచరేత్ ।

స్నపనే బేరవిశేషః

అథవా బలిబేరంవా ఔత్సవంవాథ కారయేత్ ॥ 32

ఏవంచైవాభిషిచ్యైవ విశేషంచాత్ర వక్ష్యతే ।
బలిబేరాది హీనం చేద్ధ్రువేణైవ సమాచరేత్ ॥ 33

అత్రైవచోత్సవాదీని న కుర్యాదితి శాసనమ్ ।
ఏవంయఃకురుతే భక్త్వా ఐహికాముష్మికాయచ ॥ 34

ఏవంక్రమేణ సంప్రోక్తమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
అనుక్తంచైవ యత్సర్వం యుక్తితః కారయేత్క్రమాత్ ॥ 35

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
మన్త్రస్నపనప్రయోగవిధిర్నామ షట్త్రింశోఽధ్యాయః

37. అథ సప్తత్రింశోఽధ్యాయః

శుద్ధస్నపనవిధిః

శుద్ధస్నపనమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి శుద్ధస్నానవిధిం పరమ్ ।
ఆస్థానమణ్డపేచైవ స్నపనాలయఏవవా ॥ 1

అలఙ్కృత్య వితానాద్యైర్దర్భమాలా విలమ్బితమ్ ।
ప్రోక్ష్యోపలిప్య విధినా శ్వేతచూర్ణైరలఙ్కృతమ్ ॥ 2

శన్నోనిధత్తాముచ్చార్య సాఙ్కురైః పాలికాదిభిః ।
తన్మధ్యే విష్టరం న్యస్య తదూర్ధ్వే వస్త్రమాస్తరేత్ ॥ 3

స్నానద్రవ్యాణి సంభృత్య నిత్యపూజోక్తమార్గతః ।
పునరన్తః ప్రవిశ్యైవ దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 4

ఉచ్చార్య శకునసూక్తఞ్చ దేవమాదాయ చాదరాత్ ।
అతో దేవాది మన్త్రేణ స్థాపయేత్తం హరిం పరమ్ ॥ 5

పూర్వ వస్త్రం విసృజ్యైవ అన్యత్తు పరిధాయచ ।
ఆవాహనాది పాత్రఞ్చ పూర్వవత్స్థాపయేద్బుధః ॥ 6

బ్రాహ్మమాసన మాస్థాయ దేవదక్షిణ పార్శ్వతః ।
దేవేశం ప్రాఙ్ముఖం వీక్ష్యం ఉత్తరాభిముఖోఽర్చయేత్ ॥ 7

ఉత్తరాభిముఖం దేవం పశ్చిమాభిముఖోఽర్చయేత్ ।
తథైవ దక్షిణే వీక్ష్యం ప్రాఙ్ముఖస్సమ్యగర్చయేత్ ॥ 8

విపరీతేనచైవాన్యద్దిఙ్ముఖంనార్చయేద్ధరిమ్ ।
తస్మాత్పర్వప్రయత్నేన దక్షిణే సమ్యగర్చయేత్ ॥ 9

అన్యథా వామపార్శ్వేతు అర్చనం నార్హతిహరేః ।
నిత్యపూజోక్త మార్గేణ దేహ(వే)న్యాసాది కారయేత్ ॥ 10

స్నానద్రవ్యాణి సర్వాణి యథార్హం ప్రోక్షయేత్సుధీః ।
ఇన్ద్రాది పరివారాదీన్ తత్తత్స్థానే సమర్చయేత్ ॥ 11

ప్రణమ్య దేవదేవేశం స్థితిన్యాసం సమాచరేత్ ।
పూర్వవత్ధ్యానమావిశ్య దేవమానమ్య పూర్వవత్ ॥ 12

అత్వరం దేవమాదాయ స్నానపీఠే నివేశయేత్ ।
పూర్వం మన్త్రాసనోక్తేన కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 13

అభ్యంగస్నాన వర్జనీయతిథయః

అష్టమ్యాఞ్చ నవమ్యాఞ్చ చతుర్దస్యాం చపర్వణి ।
(అష్టమ్యాఞ్చ చతుర్థ్యాఞ్చ పఞ్చదస్యాం త్రిజన్మని) ।
ధావనాభ్యంజనే చైవ వర్జ్యం శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 14

పశ్చాత్స్నానాసనం కల్ప్య పాద్యమాచమనం దదేత్ ।
నిత్యస్నానోక్త మార్గేణ కారయిత్వా విచక్షణః ॥ 15

అలఙ్కారాసనం కల్ప్య పాదుకం దాపయేద్బుధః ।
భూరసీత్యాది మన్త్రేణ చాసనం సంవిశేత్సుధీః ॥ 16

నిత్యార్చనోక్త మార్గేణ సర్వందత్త్వా విచక్షణః ।
దణ్డవత్ప్రణమేద్భూమౌ క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ॥ 17

పశ్చాద్భోజ్యాసనం కల్ప్య తస్యోక్తం సర్వమాచరేత్ ।
అపూపాదీని భక్ష్యాణి దేవేశాయ నివేదయేత్ ॥ 18

పునరాచమనం దత్త్వా ముఖవాసం ప్రదాపయేత్ ।
ఉపలాల్యచ దేవేశం యానమారోప్య పూర్వవత్ ॥ 19

యాత్రాసనోక్త మార్గేణ కృత్వా సర్వం సమాచరేత్ ।
ప్రదక్షిణం శనైఃకృత్వా ప్రవిశ్యాన్తః పురేపునః ॥ 20

ద్వారపార్శ్వేచ తిష్ఠన్తం భక్తాంశ్చైవ సమీక్ష్యచ ।
విసర్జయిత్వా భక్తానాం గీర్భిస్సన్మాన పూర్వకమ్ ॥ 21

అర్చాపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య పూర్వవన్మన్త్ర ముచ్చరన్ ।
పుష్పాంజలిం దదేత్పశ్చాద్విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ 22

దివ్యోపచార హీనశ్చే త్క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ।
భక్తియుక్తస్య యా పూజా అథమాప్యుత్తమా భవేత్ ॥ 23

భక్తిహీనాచ యా పూజా ఉత్తమా అపి నశ్యతి ।
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా విష్ణులోకం సగచ్ఛతి ॥ 24

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే శుద్ధస్నానోక్తవిధిర్నామ సప్తత్రింశోఽధ్యాయః

38. అథ అష్టత్రింశోఽధ్యాయః

పవిత్రోత్సవః

ఋషయ ఊచుః

బ్రహ్మపుత్ర మునిశ్రేష్ఠ నమస్తే బ్రహ్మవిత్తమ ।
త్వత్ప్రసాదాదశేషేణ సూత్రస్యారోపణం పరమ్ ॥ 1

సూత్రసంఖ్యా విశేషేణ మానోత్కృష్టం తథైవచ ।
తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్ఛామో వదత్వం వదతావర ॥ 2

భృగురువాచ

ఏతత్సర్వం ప్రవక్ష్యామి శ్రుణుధ్వం మునిసత్తమాః ।
యుష్మాభిశ్చోదితం సర్వం ప్రవక్ష్యామ్యాను పూర్వశః ॥ 3

సాధూక్తం సర్వకర్మణాం సారమేతద్వినిశ్చితమ్ ।
అస్యార్థస్యతు జిజ్ఞాసా యదియజ్ఞఫలం లభేత్ ॥ 4

ఋషయ ఊచుః

అకృతేచైవ కాహానిః కృతే కింఫలమేవచ ।
కః కాలః కా తిథిః ప్రోక్తా కేచిత్తంతు విశేషతః ॥ 5

విధిరేషాంచ సూత్రాణాం ఏకబేరం విశేషతః ।
బహుబేర విధానేన పరివారైర్యథాక్రమమ్ ॥ 6

కిం ప్రమాణం పవిత్రాణాం గ్రన్థిభేదాః పవిత్రకే ।
అధివాస విధానం తత్కౌతుకస్యచ బన్ధనమ్ ॥ 7

తత్తన్న్యాసం కథఞ్చైవ తేషాఞ్చైవాభిమన్త్రణమ్ ।
హోమకాల విధానఞ్చ పవిత్రారోపణం హరేః ॥ 8

వక్ష్యతేచ విసర్జఞ్చ విష్ణోరారాధనం నృణామ్ ।

పవిత్రారోపణక్రమః

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి సూత్రస్యారోపణ క్రమమ్ ॥ 9

భుక్తిం చైవతథాముక్తి మాయుః కీర్తిం ప్రవృద్ధికమ్ ।
ధనవృద్ధిఞ్చ పుణ్యానాం సర్వపాపహరం తథా ॥ 10

సూత్రస్యారోపణం తస్మాత్పవిత్రం పరమం స్మృతమ్ ।
సంవత్సరం నరో భక్త్యా సంపూజ్యైవ జనార్దనమ్ ॥ 11

తత్పూజా ఫలమాప్నోతి సంపూర్ణం లభతేధ్రువమ్ ।
వర్షే వర్షేచ కర్తవ్యం కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 12

న్యూనాతిరిక్త మాఖ్యాతం సర్వదోషస్య శాన్తయే ।

మాసనిర్ణయః

ఆషాఢే శ్రావణేచైవ మాసేభాద్రపదేఽపివా ॥ 13

ఏవం మాసే సితేపక్షే ద్వాదశ్యాం రోపణం హరేః ।
ఏతశ్చాన్ద్రమసే వాపి సౌరేవాపి చ కారయేత్ ॥ 14

వర్జనీయమాసాః

సంసర్పఞ్చాది మానఞ్చ తిథిశూన్యం దినత్రయమ్ ।
దశమ్యేకాదశీమిశ్రం మాసశూన్యం తథైవచ ॥ 15

అహస్పతి యుతంచైవచాన్య దోషాదినాయుతమ్ ।
ఏతైర్దోషయుతైర్యత్ర సూత్రస్యారోపణం నచ ॥ 16

కర్తాచ త్వరితే చైవ నృపస్యైవాజ్ఞయా యది ।
తత్రైవారోపయేద్ద్విద్వానుక్తదోషో నవిద్యతే ॥ 17

రవౌతులాగతే చైవ న కుర్యాదితి శాసనమ్ ।
అథవాచేద్విశేషేణ కుర్యాత్తచ్ఛాస్త్రపారగః ॥ 18

జ్యేష్ఠాషాఢ శ్రావణ్యాం భాద్రపదాశ్వయుజస్తథా ।
కార్తీక మార్గశీర్షాన్తం కారయేదితి కేచన ॥ 19

తత్తద్దేవతాప్రయుక్తతిథయః

అగ్నేశ్చ ప్రతిపచ్చోక్తా శ్రియశ్చైవ ద్వితీయయా ।
భార్గవస్య తృతీయాచ యమస్యైచ చతుర్థ్యపి ॥ 20

సోమస్య పఞ్చమీజ్ఞేయా గుహషష్ఠ్యాస్తథైవచ ।
సప్తమీ భాస్కరస్యోక్తా దుర్గాయాం అష్టమీ తథా ॥ 21

మాతృణాం నవమీప్రోక్తా వాయోశ్చదశమీతథా ।
ఏకాదస్యాం ఋషీణాఞ్చ ద్వాదశ్యాం చక్రపాణినః ॥ 22

శంకరస్య త్రయోదశ్యాం బ్రహ్మణేచ చతుర్దశీ ।
విష్ణోస్తు పౌర్ణమాస్యాఞ్చ కైశ్చిదుక్తం విశేషతః ॥ 23

తిథయః పౌర్ణమాస్యాన్తం ప్రోక్తాశ్చైవాథవామయా ।
అథవా కృష్ణపక్షేచ ద్వాదశ్యన్తం ప్రగృహ్యచ ॥ 24

విష్ణుపఞ్చదినే కేచిత్సూత్రానారోపయేద్బుధాః ।
అర్చయిత్వా విశేషేణ ఏతత్కార్యం నిరూప్యచ ॥ 25

విజ్ఞాపయేన్నమస్కృత్య తిష్ఠన్ చైవ కృతాఞ్జలిః ।
భగవతో బలేనేతి ప్రార్థయేద్విష్ణు మవ్యయమ్ ॥ 26

అఙ్కురార్పణకం కృత్వా పూర్వోక్తేన విధానతః ।
పూర్వరాత్రౌ విశేషేణ దేవేశం సమ్యగర్చయేత్ ॥ 27

ద్రవ్యసంగ్రహణమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి ద్రవ్యాణాం సఙ్గ్రహక్రమమ్ ।
మణ్టపంవా ప్రపాంవాపి మన్దిరంవా విశేషతః ॥ 28

తద్ద్రవ్యం సర్వమాహృత్య సమ్భారఞ్చ విశేషతః ।
(తోరణం మంగళం చైవస్రుక్స్రువౌచవిశేషతః ।
దర్భం చైవ కుశాంశ్చైవ పూర్వోక్తానాహరేత్తతః ॥) 29

సువర్ణేన కృతం సూత్రమారోపేదుత్తమోత్తమమ్ ।
రజతేన కృతం సూత్రమారోపేదుత్తమం స్మృతమ్ ॥ 30

తామ్రసూత్రం కృతారోప్య మధ్యమన్తు విచక్షణః ।
క్షౌమంవా పట్టసూత్రం వా కౌశేయేనాత్ర సూత్రకమ్ ॥ 31

పవిత్రోపయుక్తసూత్రాణాం నిర్మాణం చ

తేషాం చైవత్వలాభేతు సూత్రం కార్పాసతన్తునా ।
బ్రాహ్మణ్యా నిర్మితం వాపి కన్యయాత్వథవా పిచ ॥ 32

సాధుశీలవతీ గ్రాహ్యా సూత్రంకేశాది వర్జితమ్ ।
నీలరక్తాది దోషైశ్చానుపయుక్తాని వర్జయేత్ ॥ 33

స్థూలత్వఞ్చ కృశత్వఞ్చ న గృహ్ణీయాత్కదాచన ।
తమేకనేమి మిత్యుక్త్వా జపేచ్చైవాదరాత్పునః ॥ 34

త్రిగుణీకృత్య సూత్రాణి పవిత్రాణిచ కారయేత్ ।
అథవాత్ర విశేషేణ కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 35

ఏకైకం త్రిగుణీకృత్య కారయేచ్చ పవిత్రకమ్ ।
ఆమావాజేతి మన్త్రేణ తన్తుతన్వన్నితి బ్రువన్ ॥ 36

నవతన్తూన్గృహీత్వైవ క్షాళయిత్వా విచక్షణః ।
ఆపోహిష్ఠేతి మన్త్రేణ యన్మేగర్భేతిచ బ్రువన్ ॥ 37

కుశాగ్రైః పఞ్చగవ్యేన సూత్రాణాం ప్రోక్షణం చరేత్ ।
ఉపలిప్తే శుచౌదేశే పఞ్చవర్ణై రలఙ్కృతే ॥ 38

స్వాసస్థేతి జపేచ్చైవ చాసనం కల్పయేత్తథా ।
దర్భానాస్తీర్య సూత్రాణి నిధాయాచార్య శిష్యకౌ ॥ 39

గాయత్రీఞ్చ తతోజప్త్వా సూత్రశంకూంశ్చ ఖానయేత్ ।
కల్పయేత పవిత్రాణి తత్తద్దేవాను రూపతః ॥ 40

పరివారైశ్చ దేవానాం తత్తత్స్థానేషు యోజయేత్ ।
ఉత్తమం మధ్యమం చైవ అధమఞ్చ త్రిధాభవేత్ ॥ 41

ఉత్తమమధ్యమాధమసూత్రాణి

తత్రోత్తమస్య సూత్రాణి అష్టోత్తరశతం క్రమాత్ ।
గ్రీవా పృష్ఠ సమారభ్య జాన్వన్తంచ సమన్వితమ్ ॥ 42

మధ్యమస్యచ సూత్రాణి చతుఃపఞ్చాశదిత్యపి ।
ఊర్వన్తం తత్ప్రమాణంవై కనీయశ్చ విశేషతః ॥ 43

సప్తవింశతిభిస్సూత్రైర్నాభ్యన్తం తత్ప్రమాణతః ।
అష్టోత్తర సహస్రాణి వనమాలా విశేషతః ॥ 44

దేవప్రమాణేనావేష్ట్య విశేషేణైవ కారయేత్ ।
ఏతత్ప్రమాణం సర్వంవై శాన్తఞ్చగరుడం తథా ॥ 45

ఔత్సవం బలిబేరఞ్చ ఉక్తలక్షణ సంయుతమ్ ।
ఇన్ద్రాది లోకపాలాదీన్ శ్రియఞ్చైవ సరస్వతీమ్ ॥ 46

భాస్కరఞ్చైవ సోమాదీన్ దుర్గాంచ ఋషయస్తథా ।
విత్తానుసారతః కుర్యాద్యజమానస్య చేచ్ఛయా ॥ 47

తత్తత్స్థానేషు కుర్యాచ్చేత్తత్తత్కాలే విశేషతః ।
తత్తత్దేవాన్ సమారోప్య తత్తన్మన్త్ర ముదీరయన్ ॥ 48

గ్రంథయేచ్చ పవిత్రం యద్యవాన్తరంతు పర్వయా ।
అధివాసంచ పవిత్రాణాం తత్సూత్రం సప్తవింశతిః ॥ 49

తత్ప్రమాణం కనిష్ఠేచ పరివారైర్యుతం తథా ।
ద్వాదశే సూత్రసంఖ్యానాం విశేషేణైవ కారయేత్ ॥ 50

యజమానాచార్య శిష్యాణాం సోపవాస వ్రతంచరేత్ ।
తదుక్తేషు పవిత్రాణాం సప్తవింశతిభిః క్రమాత్ ॥ 51

ప్రమాణం నాభిమాత్రం వా హస్తమాత్ర మథాపివా ।
కనీయాంసి పవిత్రాణి ద్వ్యఙ్గులం బన్ధయేత్క్రమాత్ ॥ 52

మధ్యమేనతు సంబధ్య చతురఙ్గులమేవవా ।
ఉత్తమేచ పవిత్రాణి బన్ధయేదష్టాఙ్గులం విదుః ॥ 53

గ్రంథినిర్మాణమ్

అథకేచిద్వదన్త్యస్మిన్ గ్రన్థిసంఖ్యాం విశేషతః ।
షట్త్రింశద్గ్రన్థిసంయుక్తం కేచిదుత్తమ సంజ్ఞితమ్ ॥ 54

మధ్యమఞ్చ పవిత్రఞ్చ చతుర్వింశతి బన్ధయేత్ ।
కనిష్ఠే ద్వాదశే బన్ధం వనమాలాం విశేషతః ॥ 55

వదన్త్యష్టోత్తరశతగ్రన్థినా ముఖ్యముత్తమమ్ ।
పునగ్రన్థీ న్విశేషేణ ఉత్తమేఽం గుష్ఠ మాత్రకమ్ ॥ 56

బన్దయేన్మధ్యమస్యోక్తం తస్యార్ధం బన్ధయేత్క్రమాత్ ।
కనిష్ఠానామికా మధ్యపర్వమాత్రేణ బన్ధయేత్ ॥ 57

వనమాలా విశేషేణ బన్ధయేచ్చతురఙ్గులమ్ ।
ఏవంగ్రన్థీన్విశేషేణ ఉక్తం సంక్షేపతో మయా ॥ 58

తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్సన్ అధివాసక్రమం శ్రుణు ॥

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే పవిత్రారోపణకరణే పవిత్ర నిర్మాణ విధిర్నామ అష్టత్రింశోఽధ్యాయః

39. అథ ఏకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః

పవిత్రాధివాసః

పవిత్రాణామ్ అధివాసక్రమః

అధివాస విధింవక్ష్యే కారయిత్వా యథాక్రమమ్ ।
అధివాస పవిత్రాణాం గ్రన్థీంశ్చైవాధివాసయేత్ ॥ 1

పరివార పవిత్రేషు గ్రన్థీనామష్ట బన్ధయేత్ ।
ఆచార్యాది పవిత్రంచేద్గ్రన్థీనష్టౌ సమాచరేత్ ॥ 2

అథవా ద్వాదశగ్రన్థీన్ కృత్వా చైవ విచక్షణః ।
ఏవం దశమ్యాం యత్నేన యాగద్రవ్యాణి సర్వశః ॥ 3

సంగ్రాహ్యమేవ సర్వేషాం నీయతాం యాగమన్దిరే ।
స్నాత్వాచమ్య విధానేన దశమ్యాం ప్రాతరేవహి ॥ 4

దేవాలయం ప్రవిశ్యైవ ప్రతద్విష్ణురితి బ్రువన్ ।
ఇదం విష్ణురితి ప్రోచ్య విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ॥ 5

ఏవం జప్త్వాతు సర్వంవై ప్రదక్షిణ మథాచరేత్ ।
పాదౌప్రక్షాళ్య చాచమ్య ప్రవిశ్యైవాన్తరే తథా ॥ 6

బన్ధయిత్వాతు సూత్రాణి విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ।
హరిద్రాం కుఙ్కుమఞ్చైవ గోరోచనమథాపివా ॥ 7

వర్ణోపయుక్త ద్రవ్యాణి

సిన్ధూరం గైరికంవాపి పవిత్రాణాం విశేషతః ।
అణోరణీయానిత్యుక్త్వా వర్ణమిశ్ర క్రమేణవై ॥ 8

కర్పూరం కుంకుమం చైవ వర్ణంశ్రేష్ఠ మిహోచ్యతే ।
గోరోచనం చ సిన్ధూరం మిశ్రం వై మధ్యమం విదుః ॥ 9

హరిద్రం గైరికం మిశ్రమధమం చేతికీర్త్యతే ।
అలాభే కుఙ్కుమాదీనాం హరిద్రం గ్రాహ్యమేవచ ॥ 10

ఏవంగ్రన్థీనలఙ్కృత్య వర్ణమేవం విధానతః ।
ఇమేధూపేతి మన్త్రేణ ధూపయేత విచక్షణః ॥ 11

ఉశీరాద్యైశ్శుభైర్ద్రవ్యైర్గంధీనాఞ్చ సుధూపయేత్ ।
ఏకాదశ్యాం ప్రభాతేవా స్నాత్వాచైవ విచక్షణః ॥ 12

దేవాదీన్తర్పయిత్వాతు ప్రాణాయామఞ్చ కారయేత్ ।
సావిత్రీం చైవ జప్త్వాతు బ్రహ్మయజ్ఞమతః పరమ్ ॥ 13

పరీత్య మన్దిరం పశ్చాదతోదేవా ఇతీరయన్ ।
ఏతత్కర్మక్షమస్వేతి యాచయేదనుమానకమ్ ॥ 14

ఉపవాసఞ్చ సర్వేషాం ప్రార్థయేద్దేవ సన్నిధౌ ।
స్త్రీశూద్రాదీనసంభాష్య కామక్రోధాది వర్జయేత్ ॥ 15

ఏవం కల్ప్యోపవాసంవై యాగశాలాం ప్రవిశ్యచ ।
భగవతో బలేనేతి ప్రార్థయేద్దేవ సన్నిధౌ ॥ 16

ఋగ్యజుస్సామభిర్మన్త్రైస్తూయమానో ముదాన్వితః ।
ఏవం కృత్వాప్యలఙ్కృత్య తోరణైః పల్లవాఙ్కురైః ॥ 17

దర్భమాలాది సంవేష్ట్య పుష్పమాలాది సంయుతమ్ ।
ముక్తాదామవితానాద్యైః పతాకైర్ధ్వజసంయుతైః ॥ 18

ఘణ్టాభిశ్చామరైశ్చాపి దర్పణం చూతమేవ వా ।
నాళికేరశ్చ నారఙ్గ మాతులుంగాది సంయుతమ్ ।
కదళీక్రముకం చాపి స్తమ్భవేష్టన మాచరేత్ ॥ 19

ఏవంకృత్వా విధానేన మణ్టపాదీన్యలఙ్కృతమ్ ।
సూర్యస్త్వేతి జపేచ్చైవ యజమానాదరాన్వితమ్ ॥ 20

ప్రావణం చైవ పరితో రక్షాం చైవ సమాచరేత్ ।
ఏవంకృత్వాతు తన్మధ్యే పౌణ్డరీకం ప్రకల్పయేత్ ॥ 21

అథవా కల్పయేత్తత్ర సభ్యంకృత్వా సమాహితః ।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్యచ పావకమ్ ॥ 22

మణ్టపే పశ్చిమేభాగే ధాన్యైః పీఠాని కల్పయేత్ ।
షడ్ద్రోణాని తదర్ధంవా శాలితణ్డుల సంయుతమ్ ॥ 23

దర్భానాస్తీర్య తన్మధ్యే ప్రతద్విష్ణురితి బ్రువన్ ।
కౌతుకస్య తథాబన్దం పుణ్యాహం వాచయేత్సుధీః ॥ 24

సూత్రాణాం కౌతుకబన్ధనమ్

కౌతుకం బన్ధయేద్ధీమాన్ రక్షయా చైవ బన్ధనమ్ ।
తద్వత్ప్రతి సరాంచైవం త్రివిధం చైవ పర్యయా ॥ 25

ధాన్యాధివాసః

స్వస్తి సూక్తం సముచ్చార్య స్వస్తిదా విశముచ్చరన్ ।
సౌవర్ణం తాన్తవం వాథ ప్రతిసరం పూర్వవచ్చరేత్ ॥ 26

అతోదేవాదినా జప్త్వా దేవేశం ప్రార్థయేత్తతః ।
పాద్యాద్యైరర్చయేద్దేవం అర్ఘ్యాన్తన్తు సమర్చయేత్ ॥ 27

తద్ధాన్యోపరి సంస్థాప్య అండజాదీన్ప్రకల్పయేత్ ।
యద్వైష్ణవేతి మన్త్రేణ పవిత్రాణ్యధివాసయేత్ ॥ 28

ప్రచ్ఛాద్యైవ నవైర్వస్త్రైర్దూర్వాక్షత సమన్వితమ్ ।
సూత్రం స్పృష్ట్వా జపేన్మన్త్రం పురుషసూక్త సమన్వితమ్ ॥ 29

సూత్రస్పర్శ పూర్వక జప్తమన్త్రాః

రుద్రసూక్తం తతోజప్త్వా ధ్రువసూక్తమతః పరమ్ ।
దుర్గాసూక్తం తతోజప్త్వా రాత్రిసూక్త మతఃపరమ్ ॥ 30

సారస్వతం తతోజప్త్వా విశ్వజిత్సూక్తమేవచ ।
ఋతం సత్యమితీత్యుక్త్వా సహస్రం శీర్షమేవచ ॥ 31

శ్రీసూక్తన్తు తతోజప్త్వా భూసూక్తంచ తతఃపరమ్ ।
విష్ణుసూక్తం తతోజప్త్వా సూక్తం గోదాన సంయుతమ్ ।
ఆత్మసూక్తం తతోజప్త్వా వైష్ణవం సూక్తమేవచ ॥ 32

ఏవం పఞ్చదశ సూక్తాన్ జపేదుత్తమ మేవచ ।
దశసూక్తన్తు జప్యైవ మధ్యమన్తు విచక్షణః ॥ 33

అధమం పఞ్చసూక్తాని జపేచ్చైవాధమంబుధాః ।
ఏవంకర్తుమశక్తశ్చేద్వైష్ణవంచ జపేత్పునః ॥ 34

ఊర్ధ్వే చక్రంచ సంపూజ్య రక్షాంచైవ విశేషతః ।
తస్యైవ పరితః కల్ప్య కుర్యాదావరణ త్రయమ్ ॥ 35

ఆవరణ దేవతాహ్వానమ్

దేవదేవమలఙ్కృత్య స్వస్తికం భద్రకస్తువా ।
ఈశాన్యే స్థాప్య కుమ్భంచ వస్త్రయుగ్మేన వేష్టయేత్ ॥ 36

ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణ్యైవ జయాదీనర్చయేత్క్రమాత్ ।
ఏతాన్దేవా న్సమభ్యర్చ్య ప్రథమావరణే విదుః ॥ 37

ద్వితీయావరణే చైవ తత్తన్మన్త్రం జపేత్క్రమాత్ ।
ఇన్ద్రాది లోకపాలాంశ్చ తత్తత్స్థానే సమర్చయేత్ ॥ 38

తృతీయావరణే చైవ ఆచార్యస్సమ్యగర్చయేత్ ।

అష్టదేవతాహ్వానమ్

శాన్తంచ గరుడం చైవ చక్రం శంఖమతః పరమ్ ॥ 39

న్యక్షం వివస్వతం చైవ మిత్రంచైవ మహీధరమ్ ।
ఏవమిత్యాది దేవానాం ధాన్యపీఠం పృథక్పృథక్ ॥ 40

ఆయామం విస్తృతం చైవ హస్తమాత్రం క్రమేణవై ।
త్రివేది సహితం పీఠమున్నతన్తు షడఙ్గులమ్ ॥ 41

యథాలాభోన్నతం చైవ పృథక్పీఠం ప్రకల్పయేత్ ।
ఊర్ధ్వే కూర్చన్తు నిక్షిప్య ప్రణవం మన్త్రముచ్చరన్ ॥ 42

పాద్యాద్యైరర్చయేద్విద్వానర్ఘ్యాన్తన్తు సమర్చయేత్ ।
ముద్గాన్నం కృసరాన్నఞ్చ బలిన్దత్వాతు సోదకమ్ ॥ 43

పాదౌ సంక్షాళ్య మతిమాన్ కర్ణం తద్దక్షిణం స్పృశేత్ ।
అగ్నిం ప్రజ్వాల్య తత్కాలే హోమశ్చైవ సుహూయతామ్ ॥ 44

ప్రధానహోమః

పాదౌప్రక్షాళ్య చాచమ్య సోదకం దక్షిణాం దదేత్ ।
హౌత్రం ప్రశంస్య తత్కాలే మూర్తీనావాహయేత్క్రమాత్ ॥ 45

విష్ణ్వాది పఞ్చమూర్తీంశ్చ దేవ్యోర్మూర్తీస్సమాహ్వయేత్ ।
జుష్టాకారంచ కృత్వాతు మూర్తిహోమ స్సుహూయతామ్ ॥ 46

పూర్వోక్తేనైవ విధినా స్నాపయిత్వా హరింపరమ్ ।
అష్టోత్తరశతైర్వాపి కలశైస్స్నాపయేద్బుధః ॥ 47

మిత్రస్సుపర్ణ ఇత్యుక్త్వా శ్లోతేన పరిమృజ్యచ ।
తేజోపత్స్యేవ ఇత్యుక్త్వా వస్త్రం దద్యాద్విచక్షణః ॥ 48

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ అలఙ్కృత్య ప్రయత్నతః ।
ఏకబేరవిధానేన ధ్రువే సర్వం సమాచరేత్ ॥ 49

ప్రాదుర్భావఞ్చ సర్వేషాం ఆవిర్భావం తథైవచ ।
ఏతాన్దేవాన్సమభ్యర్చ్య పూర్వోక్తం మన్త్రముచ్చరన్ ॥ 50

స్నపనోత్సవబేరాణాం అర్చయిత్వా తతఃపరమ్ ।

విశేష ఆరాధనమ్

బిల్వఞ్చ కరవీరఞ్చ జాజీవకుళమేవచ ॥ 51

కల్హారఞ్చ తథాశోకం పద్మం కుముదమేవచ ।
నీలోత్పలఞ్చ మన్దారం ద్వికర్ణంచ మథాపివా ॥ 52

నన్ద్యావర్తఞ్చ పున్నాగం శ్వేతదూర్వాక్ష తైర్యుతమ్ ।
స్థలారవిన్దం శ్రీపత్రం విష్ణుక్రాన్తమితిస్తథా ॥ 53

తులసీం చైవ సర్వేషాం గృహీత్వైవ సమర్పయేత్ ।
సప్తవింశతిభేదేన క్రమేణైవార్చయేత్తథా ॥ 54

ధూపం దీపంచ తత్రైవమర్ఘ్యమాచమనం దదేత్ ।
అధివాస పవిత్రాణి దేవమారోపయేత్తథా ॥ 55

దేవ్యాదిభిస్తథా చైవ సూత్రమారోపయేత్తథా ।
శాన్తాది సర్వదేవానామారోపణ మథాచరేత్ ॥ 56

ఆలయం మణ్టపంచైవ సూత్రేణావేష్టయేద్బుధః ।
ఆరోపణస్య మన్త్రేణ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ 57

ద్విద్రోణఞ్చ తదర్ధంవా యథాశక్తి నివేదయేత్ ।
పానీయాచమనం దత్త్వా బలిన్దత్వాతు పూర్వవత్ ॥ 58

యజమానస్య శిష్యాణాం ఆచార్యాయ దదేత్సుధీః ।
తద్దేవ సన్నిధౌ దద్యాద్యాగశాలాం ప్రవిశ్యచ ॥ 59

అగ్నిం ప్రజ్వాల్య తత్కాలే హుత్వా తద్దేశికోత్తమః ।
శ్రీభూసూక్తం తతోహుత్వా విష్ణుసూక్తమతః పరమ్ ॥ 60

హుత్వాతు పౌరుషం సూక్తం సూత్రసంఖ్యాం స్మరేదితి ।
గ్రన్థిసంఖ్యా విశేషేణ ప్రత్యేకం వైష్ణవం యజేత్ ॥ 61

విశేషహోమః

ప్రత్యేకం శతమావర్త్య అష్టోత్తర శతంక్రమాత్
ఈంకారాదీని హుత్వాతు పారమాత్మిక సంయుతమ్ ॥ 62

అష్టాశీతిం యజేత్పశ్చాత్పశ్చాద్ధోమం పృథక్పృథక్
హుత్వాతు సర్వదైవత్యం ధాతాదీంశ్చ సుహూయతామ్ ॥ 63

ఏవంకర్తుమశక్తశ్చేద్విష్ణుసూక్తమథాచరేత్ ।
దేవానాం నామమన్త్రేణ హుత్వాచైవ విశేషతః ॥ 64

ఏవన్తు యజనం సర్వం ఉత్తమోత్తమ ముచ్యతే ।
హౌత్రాది సర్వమూర్తీనాం పారమాత్మికముచ్యతే ॥ 65

సర్వదేవం వినా కుర్యాన్మధ్యమన్తు విదుర్బుధాః ।
అన్యచ్ఛిష్ట సమాయుక్త మధమంచేతి కీర్త్యతే ॥ 66

త్రివిధం చైవ చాలోచ్య యజమానస్య చేచ్ఛయా ।
చతుర్దిక్షు చతుర్వేదైః క్రమాదధ్యయనం చరేత్ ॥ 67

నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ స్తోత్రధ్వని సమాయుతమ్ ।
ఏవం ఘోషేణ సంయుక్తం రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ 68

సూత్రం చైవ పవిత్రంచ తుల్యార్థంచ విచక్షణః ।
అనుక్తం చైవ తత్కాలే యుక్తితః కారయేత్క్రమాత్ ॥ 69

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే సూత్రాధివాస హోమక్రమోనామ ఏకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః

40. అథ చత్వారింశోఽధ్యాయః

కౌతుకోత్సవస్నపనబలిబేరాదీనాం పవిత్రారోపణమ్

తతఃప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నానాద్యాదీని కారయేత్ ।
దేవాలయం ప్రవిశ్యాథ క్రమాచ్చైవ ప్రదక్షిణమ్ ॥ 1

పాదౌ ప్రక్షాళ్య చాచమ్య ఊర్ధ్వే పుష్పాదినాచరేత్ ।
ప్రాణాయామం తతఃకృత్వా హ్యాత్మసూక్తాదినా చరేత్ ॥ 2

పూర్వోక్తేన విధానేన మాతృకాన్విన్యసేత్క్రమాత్ ।
దేవపార్శ్వే సమాసీనః ప్రాఙ్ముఖోఽదఙ్ముఖోఽపివా ॥ 3

బిమ్బార్హఞ్చ తథాతిష్ఠన్ ప్రణమ్యైవానుమాన్యచ ।
తత్ర సంపూజ్య నిర్మాల్యం చాదాయ శాన్తమర్చయేత్ ॥ 4

భూరగ్నయేతి మన్త్రేణ వేదీం ప్రోక్ష్యైవ మన్త్రవిత్ ।
నారాయణాయ విద్మేతి పాదౌ పుష్పం సువిన్యసేత్ ॥ 5

అన్యేషాఞ్చైవ దేవానాం నిర్మాల్యం శోధయేత్తథా ।
అవధూతేతి మన్త్రేణ మార్జయేద్ధామ పూర్వవత్ ॥ 6

ఆశాసుసప్త ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షణైశ్చోపలిప్యచ ।
శ్వేతచూర్ణైరలఙ్కృత్య నిత్యపూజాం సమాచరేత్ ॥ 7

నిత్యపూజోక్త మార్గేణ నైమిత్తిక మథాచరేత్ ।
స్నానకాలేషు సర్వేషాం సూత్రమాదాయ వై క్రమాత్ ॥ 8

స్నానాన్తే పునరారోప్య ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః ।
ఆపోహిష్ఠాదిభి ఋగ్భిః ప్రోక్షయేత త్రిభిః క్రమాత్ ॥ 9

సౌవర్ణం పుష్పమిత్యాది భూషణైరపి భూషయేత్ ।
యాగశాలాం ప్రవిశ్యాథ నిత్యహోమం సుహూయతామ్ ॥ 10

చరుణాజ్యేన సంయుక్తం అతోదేవాది చోచ్చరన్ ।
విష్ణుసూక్తం తతో హుత్వా శ్రీభూమ్యాది సమాయుతమ్ ॥ 11

ప్రత్యేకన్తు తతో హుత్వా అష్టావింశతి పర్యయా ।
సమిదాజ్యేన సంయుక్తం తదర్ధం జుహుయాత్సుధీః ॥ 12

సూత్రం స్పృష్ట్వాతు తత్సర్వం హావయేద్దేశికోత్తమః ।
పుణ్యాహం వాచయిత్వాతు పూర్వబన్ధం విసృజ్యచ ॥ 13

అధివాస పవిత్రం యదుత్థాప్యైవ విచక్షణః ।
ఆలయం మణ్డపంవాపి ప్రదక్షిణ మథాచరేత్ ॥ 14

తోయధారాసమాయుక్తం నృత్తగేయ సమన్వితమ్ ।
ఛత్రచామర మాల్యాద్యైర్ధూపదీప సమన్వితమ్ ॥ 15

ఉద్యన్తమితి మన్త్రేణ శిష్యశ్శిరసి ధారయేత్ ।
మృదువాద్య సమాయుక్తం నృత్తగేయైః ప్రదక్షిణమ్ ॥ 16

(స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య ఆలయాన్తః ప్రవేశయేత్ ।
ధ్రువస్య ప్రముఖే పశ్చాద్ధాన్యపీఠే సుసన్యయేత్ ।
యజమానో గురుశ్చైవ భక్తైరన్యైస్సహైవతు ।
దేవం ప్రణమ్య తత్కాలే స్తూయమానో ముదాన్వితః) ।
దేవస్యాభిముఖే స్థాప్య దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 17

(ఆచార్యహస్తాదాదాయ జపేన్మంత్ర క్రమేణతు)
పవిత్రాణి సమాదాయ కనిష్ఠాది క్రమేణవై ।
అతోదేవాది మన్త్రేణ విష్ణోఃకర్మాణి చోచ్చరన్ ॥ 18

(అతోదేవాది ముచ్చార్య కనిష్ఠారోపయేత్తతః ।
విష్ణోః కర్మాణి జప్త్వాతు మధ్యమారోపయేత్తతః ।
విష్ణోర్నుకం సముచ్చార్య ఆరోపేదుత్తమోత్తమమ్ ।
ఉష్ణీషం శంఖచక్రాభ్యాం గదాపద్మ విశేషతః ।
తత్ప్రమాణ కృతం సూత్రం ఆరోపేచ్చైవ మంత్రవిత్ ।
గంధం పుష్పం తథా ధూపం దీపార్ఘ్యాన్తం సమర్చయేత్ ।
వనమాలాం గృహీత్వాతు పురుష సూక్తం సముచ్చరన్ ।
దేవమారోపయేత్తత్ర దండవత్ప్రణమే ద్భువి ।
తత్కాలే యజమానశ్చ ఆచార్యాదీన్ ప్రపూజయేత్ ।
సువర్ణ పశురత్నాది సోదకం దక్షిణాం దదేత్ ॥)
మధ్యమారోప్య తేనైవ ఉత్తమఞ్చాధిరోపయేత్ ।
అభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాద్యైర్వనమాలాం విశేషతః ॥ 19

పురుషసూక్తం సముచ్చార్య దేవమారోపయేత్సుధీః ।
అర్చాబేరోత్సవే స్నానే బలిబేరే తథైవచ ॥ 20

ఏకబేరవిధానంచేద్ధ్రువే సర్వం సమాచరేత్ ।
ప్రాదుర్భావాది సర్వేషాం పరివారాన్యథాక్రమమ్ ॥ 21

తత్తన్మన్త్రం సమాచ్చార్య సూత్రమారోపయేత్సుధీః ।
అగ్నావగ్నిరితి ప్రోచ్య అగ్నికుణ్డే సమాచరేత్ ॥ 22

అగ్నికుణ్డ ప్రమాణేన సూత్రమారోపయేత్సుధీః ।
ఆపోవా ఇదమిత్యుక్త్వా కుమ్భేచారోపయేద్బుధః ॥ 23

దణ్డాజ్గంచ నమస్కృత్య క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ।
మహాహవిః ప్రభూతంవా దేవేశాయ నివేదయేత్ ॥ 24

పాయసం కృసరంకృత్వా శుద్ధాన్నఞ్చ గుడోదనమ్ ।
ముద్గాన్నఞ్చ తతోదద్యాదుపదంశంచ సంయుతః ॥ 25

నివేద్య బలిహోమంచ నిత్యపూజోక్త వచ్చరేత్ ।
ముఖవాసఞ్చ దత్యాతు బలిభ్రమణ మాచరేత్ ।
ఆచార్య దక్షిణాం దద్యాద్విధినా ఋత్విజాంతథా ॥ 26

పవిత్రోత్సవస్య ఆహ్నికనియమః

(అబ్దాంతమేవం సంపూజ్య ఉత్తమోత్తమ ముచ్యతే ।
తదర్ధం మధ్యమం విందాదధమం మాసమిష్యతే ॥
అర్ధమాసం విశేషేణ కృత్వాతద్దేశికోత్తమః ।
పంచాహమేవ సంపూజ్య ఆచరేన్మధ్యమం బుధః ॥
ఏకాహం చాత్ర సంపూజ్య అధమం చేతికీర్త్యతే ।
తన్నివేదితమన్నాద్యం దాపయేత్సర్వవర్ణినామ్ ॥
పవిత్రం నాహరేద్యావత్తావద్బ్రాహ్మణ భోజనమ్ ।
స్వకులం బంధువర్ణంచ శ్రద్ధాభక్తి సమన్వితః ॥
పూజయేద్దేవ దేవేశం అనన్తం పురుషోత్తమమ్ ।
వేదిత్రయాణామారోపేదగ్నికుండ ప్రమాణతః ॥
మండలోద్ధార విధినా భద్రమండలకం తథా ।
మండలం సూత్రమారోపేత్తద్విష్ణోరితిమంత్రతః ॥
కుంభమారోపయేత్తత్ర ఇదం విష్ణురితిబ్రువన్ ।
మండలం విష్ణుదైవత్యం పరమాత్మాతు కుంభకే ॥
పూర్వేతు వాసుదేవంచ దక్షిణే అనిరుద్ధకమ్ ।
ఏతాన్ దేవాన్ తద్దిక్షు బాహ్యే చైంద్రాది అర్చయేత్ ॥

పద్మేపద్మిని దైవత్యం కోష్ఠే ఇందుస్తథైవచ ।
వర్తులం భానుదైవత్యం పంచవర్ణైరలంకృతమ్ ॥
శ్వేతంచ విష్ణుదైవత్యం పీతం పురుషమేవచ ।
కృష్ణం సత్యాధిదైవత్యం రక్తమచ్యుతకం తథా ॥
కుంకుమంచానిరుద్ధంచ పంచవర్ణాధి దేవతాః ।
తత్తన్నామ్నాసమభ్యర్చ్య ఏతైర్మండలమర్చయేత్ ॥
కుంభేషు ధ్యాన మావిశ్య నిష్కలం పరమాత్మకమ్ ।
కుంభం మండల మధ్యేతు అర్చయిత్వాష్ట విగ్రహైః ॥
సూత్రమారోపయేత్పశ్చాత్ప్రభూతం చ నివేదయేత్ ।
ఇహలోకే సుఖాన్ విద్వాన్ సంప్రాప్యైవ తతఃపరమ్ ॥
విసర్గదివసం యావత్తావచ్చైవ విశేషతః ।
పూజాం కృత్వాతు హోమాన్తేపుణ్యాహం వాచయేత్తతః ॥
సూత్రాన్ సర్వాన్ విసృజ్యైవ నిర్మాల్యం శోధయేత్తతః ।
విష్వక్సేనం సమారాధ్య ఆచార్యాయ దదేత్పునః ।
సోదకం దక్షిణం దద్యా ద్విపరీతం న కారయేత్ ॥)
ఏవం నవాహం సప్తాహం పఞ్చాహం త్రియహన్తువా ।
ఏకాహం వా విశేషేణ పవిత్రోత్సవ మాచరేత్ ॥ 27

సమాప్త దివసేచైవ కుర్యాద్బ్రాహ్మణ భోజనమ్ ।
అగ్నిం విసృజ్య తత్కాలే యజమానయుతో గురుః ॥ 28

పవిత్రధారణఫలమ్

వర్షే వర్షే సమారోప్య ఈప్సితం లభతే ధ్రువమ్ ।
పవిత్రం దేవదేవస్య యోనరశ్శిరసా ధరేత్ ॥ 29

తస్య కాయగతం పాపం తత్క్షణాదేవ నశ్యతి ।
ఇహలోకే సుఖీభూత్వా అన్తే వైకుణ్ఠమాప్నుయాత్ ॥ 30

ఆశౌచవిషయః

అఙ్కురార్పాణకాదూర్ధ్వ మవసానదినాదధః ।
ఆశౌచమాచార్యాదీనాం సూతకం ప్రేతకం యది ॥ 31

మార్జనే నైవ శుద్ధిస్స్యాత్పునః కర్మసమాచరేత్ ।
పవిత్రాణ్యాహరేద్యావత్తావద్దోషైర్నలిప్యతే ॥ 32

నవభిః కలశైఃస్నాప్య దేవదేవం ప్రణమ్యచ ।
నిత్యపూజోక్త మార్గేణ విశేషంచాత్ర పూజయేత్ ॥ 33

ద్రోణైర్ద్రోణార్ధకైర్వాపి దేవేశాయ నివేదయేత్ ।
పానీయాచమనం దద్యాత్తామ్బూలఞ్చ నివేదయేత్ ॥ 34

వేదదూషక పాషణ్డ పాపరోగాది స్పర్శనే ।
అన్త్యజాతి సముద్భూతాన్ శ్వకాకాదీన్విశేషతః ॥ 35

మణ్టపాదీని సంస్పృష్ట్వా తద్దోషమపహాయచ ।
మృద్భాణ్డాదీని సం త్యక్త్వా నవాని పరిగృహ్యచ ॥ 36

పాత్రం కాంస్యాది సర్వేషాం యథార్హం శోధయేద్బుధః ।
మణ్డపాదీని సంశోధ్య వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ॥ 37

పర్యగ్ని పఞ్చగవ్యాభ్యాం సంశోధ్యైవ విచక్షణః ।
పుణ్యాహం వాచ్య తత్కాలే మహాశాన్తిం చ కారయేత్ ॥ 38

బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వైవ అన్యేషాం పూర్వవచ్చరేత్ ।
అగ్నిం విసృజ్య తత్కాలే యజమానయుతో గురుః ॥ 39

వర్షే వర్షే సమారోప్య ఈప్సితం లభతే ధ్రువమ్ ।
దేవదేవోపయుక్తన్తు తత్సూత్ర మపిభక్తితః ॥ 40

(అశ్వమేధ క్రతుఫలం సంప్రాప్నోతి న సంశయః ।
ఏవం కర్తు మశక్తశ్చేత్ప్రోక్తం బోధాయన క్రమమ్ ॥ 41

సూత్రోక్తేన విధానేన సర్వంకృత్వా విచక్షణః ।
ఆలయార్చా గృహార్చేతి ఉభౌ ఆరోపయేత్క్రమాత్ ॥ 42

బోధాయనస్య సూత్రస్య సూత్రం విఖనసాకృతమ్ ।
కిఞ్చిద్భేదం తయోస్తత్ర దోషోనైవాత్ర సంశయః ॥) 43

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన గృహే దేవాలయేఽర్చయేత్
అన్యత్ర వైదికాదీని నాచరేత్తత్రసఙ్కరమ్ ॥ 44

తత్ర సఙ్కరదోషేణ రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ద్వయోరత్రైవ కారయేత్ ॥ 45

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం విష్ణోస్సాయుజ్య మాప్నుయాత్ ।
మహాపాతకనాశఞ్చ త్రిషుకాలేషు విద్యతే ॥ 46

సర్వాన్కామానవాప్నోతి విష్ణులోకం సమాప్నుయాత్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే సూత్రస్యారోపణ విసర్జన ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ చత్వారింశోఽధ్యాయః

41. అథ ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయః

ప్రసాదవినియోగక్రమః

అథవక్ష్యే విశేషేణ దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః ।
తన్నివేద్యం విశేషేణ వినియోగక్రమం శ్రుణు ॥ 1

తదస్యప్రియ మిత్యాది శ్రుతిరత్రైవ చోదితా ।
శుద్ధం భక్తైశ్చ తద్విప్రైర్భోజ్యమిత్యుచ్యతే మయా ॥ 2

సర్వయజ్ఞ ఫలం లబ్ధ్వా సర్వపాపం వ్యపోహతి ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన గృహీత్వా భోజయేద్బుధః ॥ 3

పాదోదక శిరోఽభ్యఙ్గం పుష్పశేషం శిరోధృతమ్ ।
నివేద్యం ప్రాశయేద్విప్రో మహాపాతక నాశనమ్ ॥ 4

దత్త్వైవ పుత్రశిష్యాణాం గురోరుచ్ఛిష్ట భక్షణమ్ ।
తథాచ వేదవిద్వద్భిః అన్యైర్భక్త జనైరపి ॥ 5

విష్ణోరుచ్ఛిష్టమాదాయ భుక్త్వాశుద్ధమితిస్మృతమ్ ।
తస్యైవ నిన్దితం పుంసాం స పాపీయాన్భవేన్నరః ॥ 6

ఆచార్యఏకతో భుఙ్క్తే తద్భావం భావచిన్తయన్ ।
జఙ్గమం స్థావరం చేతి ద్వివిధం పరికీర్తితమ్ ॥ 7

గురుర్జఙ్గమ మిత్యుక్తం స్థావరం బేరముచ్యతే ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన భుంక్తే శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 8

పరిచారకార్చకాభ్యాన్తు శేషమత్రైవ భోజయేత్ ।
శుద్ధం నివేద్యం విష్ణోర్భుక్తం మునివరోచ్యతే ॥ 9

భుక్త్వాన్య దేవశేషం యత్తప్తకృచ్ఛ్రం చరేన్నరః ।
శ్రియోమహ్యాశ్చ భుక్త్వాతు శేషం సర్వాఃస్త్రియోదదేత్ ॥ 10

ఉమాదుర్గా సరస్వత్యాః కాళికాయా స్తథైవచ ।
జేష్ఠాచ రోహిణీ చైవ నివేద్యం నైవ భోజయేత్ ॥ 11

అథవా తన్నివేద్యన్తు భోజయేదన్న కాంక్షిణః ।
రుద్రాది క్రూరదేవానాం నివేద్యం నైవభోజయేత్ ॥ 12

తస్మాన్నివేదితం శేషం నాశ్నీయాద్వేద పారగః ।
విద్యార్థీ విజయార్థీచ తథాశత్రుజయార్థినః ॥ 13

చక్రస్య శేషం యోభుఙ్క్తే సర్వరోగ వినాశనమ్ ।
తార్క్ష్యశేషం సమాదాయ దేవశేషోక్తవచ్చరేత్ ॥ 14

శాన్త శేషం సమాదాయ గోభ్యశ్శూద్రాయ వాదదేత్ ।
అథవా తస్యభక్తైశ్చ విప్రైరన్యజనైరపి ॥ 15

తస్యశేషం గ్రహీతవ్యం భోజ్యమిత్యుచ్యతే బుధైః ।
అన్యైశ్చ విష్ణుభక్తైశ్చ నివేద్యన్తు విశేషతః ॥ 16

తథైవ శేషపుష్పాదీన్విప్రైశ్చైవ నభోజయేత్ ।
అనుక్తం చైవ యత్సర్వం పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ॥ 17

దమనోత్సవః

తస్యాపరే మయాప్రోక్తం దమనారోపణం శృణు ।
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి దమనారోపణ క్రమమ్ ॥ 18

ద్వాదశ్యాం చైత్రమాసేచ పౌర్ణమాస్యామథాపివా ।
అఙ్కురానర్పయిత్వైవ పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ 19

తోరణాదీన్యలఙ్కారం పూర్వవచ్చేద్యథావిధి ।
ఉద్యానాదీంశ్చ గత్వాతు చక్రం గరుడసంయుతమ్ ॥ 20

వనస్య దేవతాస్పర్వే బలిన్దత్వాతు సోదకమ్
వసన్తం తత్రచావాహ్య చార్చయిత్వాష్ట విగ్రహైః ॥ 21

విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య దమనం సంప్రగృహ్యచ ।
సౌవర్ణం రజతంవాథ తామ్రం వా కాంస్యమేవవా ॥ 22

తత్పాత్రే నిధాయాచార్య శ్శిష్యశ్శిరసి ధారయన్ ।
గ్రామ ప్రదక్షిణంకుర్యాదాలయాన్తః ప్రవేశయేత్ ॥ 23

సమూలం దమనం గ్రాహ్యం మన్మథాయ నమో ఇతి ।
తద్విష్ణోరితి మన్త్రేణ దమనారోపయేద్ధరిమ్ ॥ 24

కుమ్భమణ్డల సర్వేషాం అధివాసక్రమం విదుః ।
పరిషద్బలిహోమాదీనభిమన్త్రణమేవచ ॥ 25

ఆరోపణాది సర్వేషాం సూత్రైవారోపణం చరేత్ ।
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తం దమనస్యారోపణం విదుః ॥ 26

విస్తారేణ న వక్తవ్యం గ్రన్థగౌరవభీరుణా ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే నివేదన వినియోగ దమనారోహణ విధిర్నామ ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయః

42. అథ ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః

పునర్వసూత్సవః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ఉత్సవంచ పునర్వసౌ ।
మాఘమాసేచ ద్వాదశ్యాం పూర్వపక్షే పునర్వసౌ ॥ 1

జయేతి పూర్వమేవోక్తం తస్యాం రామస్య ధీమతః ।
సీతాలక్ష్మణ సంయుక్తం సర్వాలంకార సంయుతమ్ ॥ 2

యానమారోప్య త్రద్గామం కారయేత్తత్ప్రదక్షిణమ్ ।
దేవాలయం ప్రవిశ్యైవ స్నాపయిత్వా సహైవతమ్ ॥ 3

మహా హవిః ప్రభూతంవా విధినైవ నివేదయేత్ ।
రామస్య లక్ష్మణస్యైవ సీతాయాశ్చ తథైవచ ॥ 4

ఉపచారాన్విశేషేణ కారయేదితి శాసనమ్ ।
సీతాయా లక్ష్మమణస్యాపి పృథక్స్యాత్ స్థాపనాదికమ్ ॥ 5

హరిర్యథైవ రామోఽభూత్ శ్రీశ్చసీతా భవత్తథా ।
పృథక్ప్రతిష్ఠా శ్రీదేవ్యాః యథాపూర్వం తథైవచ ॥ 6

పృథక్సీతాప్రతిష్ఠాయాం తథా సర్వం సమాచరేత్ ।
తస్మాద్రామస్య తస్యాంశో లక్ష్మణోఽపి భవేత్తథా ॥ 7

లక్ష్మణస్య ప్రతిష్ఠాయాం రామవత్సర్వ మాచరేత్ ।
ఏష ఏవ విశేషేణ మన్త్రవత్సర్వమాచరేత్ ॥ 8

మూర్తి మన్త్రో విశేషేణ మన్త్రవత్సర్వ మాచరేత్ ।
వాయోరంశః కపిర్ముఖ్యో హనూమానభవత్తతః ॥ 9

హనూమతః ప్రతిష్ఠాయాం వాయోరివ సమాచరేత్ ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ పునర్వసూత్సవ మాచరేత్ ॥ 10

అపుత్రః పుత్రమాప్నోతి సర్వవృద్ధికరం భవేత్ ।
ఇష్టాన్కామానవాప్నోతి సాయుజ్య ఫలమశ్నుతే ॥ 11

తీర్థోత్సవ శాన్త్యుత్సవ భక్త్యుత్సవభేదాః

ఏకాహికోత్సవస్యాపి పూర్వవత్త్రివిధ స్స్మృతః ।
తీర్థోత్సవస్తథా చైవ శాన్తికోత్సవ మిష్యతే ॥ 12

భక్త్యుత్సవశ్చేతి తథా త్రిధా భేదశ్చ కథ్యతే ।

తీర్థోత్సవక్రమః

జనానాం తీర్థదానాయ కృతస్తీర్థోత్సవ స్స్మృతః ॥ 13

ద్రష్టుంభక్త్యా కృతేయస్తు భక్త్యుత్సవ ఇతీరితః ।
గ్రహపీడాది శాన్తర్థ్యం కృతశ్శాన్త్యుత్సవ స్స్మృతః ॥ 14

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ ఉత్సవంచ సమారభేత్ ।
అమావాస్యాః యథాతస్యాం శ్రవణర్క్షేతథైవచ ॥ 15

ద్వాదశ్యాంచ ద్వయోస్తస్య పౌర్ణమాస్యాం తథైవచ ।
అన్యస్మిన్పుణ్యనక్షత్రే స్వస్య జన్మదినే తథా ॥ 16

తస్మాత్తదివసాత్పూర్వమంకురానర్పయేత్క్రమాత్ ।
పూర్వేద్యురేవ పూర్వస్యాం రాత్రి పూజావసానకే ॥ 17

దేవం ప్రణమ్య విధినా విశేషేణార్చయేత్తథా ।
హవిష్యాది నివేద్యైవ ముఖవాసం నివేదయేత్ ॥ 18

శయనాని తథాస్తీర్య బద్ధ్వాప్రతిసరం తతః ।
పూర్వోక్త విధినా దేవం శాయయీత విచక్షణః ॥ 19

తతః ప్రభాతే స్నాత్వైవం దేవముద్ధాప్య మన్త్రవిత్ ।
అర్ఘ్యాన్తాచమనాన్తేచ పాద్యాద్యైర్దేవమర్చయేత్ ॥ 20

ఫలాని ముఖవాసంచ యథాశక్తి నివేదయేత్ ।
తీర్థాత్పూర్వంతు తం దేవం యథాశక్తి నివేదయేత్ ॥ 21

ధ్వజారోహణహీనంచ తథాభూతబలిం వినా ।
వస్త్రైర్గన్ధైశ్చ మాల్యైశ్చ సర్వైరపి చ భూషణైః ॥ 22

దేవదేవమలఙ్కృత్య యానమారోప్య పూర్వవత్ ।
పాద్యాద్యైరర్ఘ్యపర్యన్తం అర్చయిత్వా పునః ప్రభుమ్ ॥ 23

దేవస్య పురతశ్చక్రం స్థాపయిత్వా తథార్చయేత్ ।
పూర్వవత్కలశాన్పఞ్చ పూరయిత్వాచ విన్యసేత్ ॥ 24

తత్తోయేన తథాదేవం ప్రోక్షయిత్వా తథైవచ ।
శేషతోయేన తచ్చక్రం స్నాపయేత్తదనుక్రమాత్ ॥ 25

తచ్చక్రఞ్చ పునస్తీర్థే మజ్జయేద్దేవసన్నిధౌ ।
తీర్థే సర్వజనాస్తత్ర నిమజ్జేయుశ్చ సన్నిధౌ ॥ 26

పశ్చాద్దేవం తథా నీత్వా మన్దిరం సంప్రవేశయేత్ ।
కలశై స్నాపయేద్దేవం శుద్ధోదైరభిషేచయేత్ ॥ 27

అర్చయిత్వా యథాశక్తి హవీంషి చ నివేదయేత్ ।
ఏతత్తీర్థోత్సవం ప్రోక్తం సర్వపాప ప్రణాశనమ్ ॥ 28

తీర్థోత్సవన్తు మధ్యాహ్నే కారయేత ప్రయత్నతః ।
శాన్త్యుత్సవన్తు కుర్యాచ్ఛేద్ధోమం హుత్వా విశేషతః ॥ 29

శాన్త్యుత్సవః

ప్రభూతంచ బలిందత్వా వస్త్రాద్యైరపి భూషణైః ।
అలఙ్కృత్యచ తం దేవం యానమారోప్య పూర్వవత్ ॥ 30

సర్వాలఙ్కార సంయుక్తం గ్రామేకుర్యాత్ప్రదక్షిణమ్ ।
అలఙ్కృత్యచ తచ్చక్రం దేవస్య పురతో నయేత్ ॥ 31

ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా తతోగత్వా జలాశయమ్ ।
స్నపనం మార్జనం తద్వత్కృత్వాలయ ముపవ్రజేత్ ॥ 32

ఏవమేవం కృతోయస్తు శాన్తికోత్సవ ఉచ్యతే ।
శాన్తికోత్సవ మేవన్తు పూర్వాహ్ణే కారయేద్బుధః ॥ 33

భక్త్యుత్సవః

భక్త్యుత్సవన్తు కుర్యాచ్ఛేద్భక్త్యా దేవం ప్రణమ్యచ ।
చక్రేణ విధినాదేవమర్చయిత్వా హవీంష్యపి ॥ 34

నివేద్యైవ విశేషేణ వస్త్రమాల్యాది భూషణైః ।
అలఙ్కృత్యచ దేవేశం యానమారోప్య పూర్వవత్ ॥ 35

గ్రామ ప్రదక్షిణం కుర్యాత్సర్వాలఙ్కార సంయుతమ్ ।
పశ్చాదాలయమావిశ్య స్నాపయిత్వా నివేదయేత్ ॥ 36

ధ్వజారోహణ హీనేచ హీనేమృద్గణేపివా ।
హోమే చక్రవిహీనేచ హీనే భూతబలౌతథా ॥ 37

భక్త్యుత్సవే కృతే తస్మిన్దోషోనాస్తీతి నిశ్చయః ।
భక్త్యుత్సవన్తు కుర్యాచ్చేదపరాహ్ణేచ కారయేత్ ॥ 38

విధినైవ హరేర్భక్త్యా విష్ణోరుత్సవమాచరేత్ ।
తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్సన్భూపరీక్షాది నిష్కృతిమ్ ॥ 39

సంక్షేపేణ ప్రయోక్తవ్యం శ్రుణుధ్వం మునిసత్తమాః ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే పునర్వస్యేకాహ్నిక తీర్థశాన్తి భక్త్యుత్సవవిధిర్నామ ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః

43. అథ త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః

ప్రాయశ్చిత్తవిధిః

కర్షణాదిప్రాయశ్చిత్తమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి కర్షణాది వినిష్కృతిమ్ ।
భూపరీక్షాక్రమే హీనే కర్షణే చ తథైవచ ॥ 1

ఉక్తధాన్య విహీనే చ హలాదీనాం తథైవచ ।
గోగణానాం నివేద్యం చ హీనే తత్ర విశేషతః ॥ 2

సౌమ్యంచ వైష్ణవం హుత్వా ప్రత్యేకం పునరారభేత్ ।
చతుష్షష్టిపదే హీనే దేవతా బలిహీనకే ॥ 3

భూసూక్తం ఋషిదైవత్యం హుత్వా పూర్వవదాచరేత్ ।
సామృతాహారకే హీనే శిలాసంగ్రహణే తథా ॥ 4

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ తత్తన్మూర్తి స్సహూయతామ్ ।
చతురావర్త్య హుత్వా తు పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ 5

అన్యదేవ సముద్దిష్టం కృత్వా స్థానం భవేదితి ।
తత్స్థానంచ తదన్యేషామ్ ఏకదా న చకారయేత్ ॥ 6

యది వాంఛతి తత్కర్తుం శాన్తిహోమం సుహూయతామ్ ।
తత్స్థానే దేవదేవేశం స్థాపయిత్వా సమాహితః ॥ 7

బాలాలయస్య బేరస్య ప్రమాణే తస్య హీనకే ।
తస్య వై భూషణేహీనే దోషమత్ర న విద్యతే ॥ 8

ఆత్మసూక్తం జపిత్వాతు స్థాపయిత్వా తదర్చయేత్ ।
పుణ్యాహే చ తథా హీనే బ్రహ్మపద్మావటే తథా ॥ 9

కపాలాస్థీని సందర్శే శివారుత సముద్భవే ।
భూకమ్పేఽశనిపాతేచ నృపామర్త్యామృతేసతి ॥ 10

ఏతైర్దోష సమాయుక్తైః తస్య దోషస్య శాన్తయే ।
వైష్ణవం భూమిదైవత్యం బ్రాహ్మ్యం హుత్వా శతాష్టకమ్ ॥ 11

ప్రత్యేకం తత్ర హోతవ్యం పశ్చాత్కర్మ పృథక్చరేత్ ।
భూపరీక్షాదికం సర్వం సద్యఏవ హుతం పునః ॥ 12

ప్రతిష్ఠానిష్ఫృతిః

అతఃఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ప్రతిష్ఠా నిష్ఫృతి క్రమమ్ ।
ఆచార్యేణాన్యసూత్రేణ కృతే చైవతు నిష్ఫలమ్ ॥ 13

మన్త్రశ్చాపఠితశ్చైవ తథా శాస్త్రస్య పారగః ।
తాభ్యామత్రకృతం కర్మ నిష్ఫలం త్వితి శాసనమ్ ॥ 14

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన గురుం సిద్ధోపదేశికమ్ ।
తన్నియోగన్తు తత్కర్మ తస్యైవాత్ర ప్రవృద్ధిదమ్ ॥ 15

అన్యే నైవం కృతం కర్మ ఆభిచారికముచ్యతే ।
తద్దోషస్యైవ శాన్త్యర్థం పౌణ్డరీకే విశేషతః ॥ 16

మహాశాన్తిం త్రిరాత్రన్తు హుత్వా తద్దేశికోత్తమః ।
పునః ప్రతిష్ఠాం కుర్వీత ఆచార్యేణైవ కారయేత్ ॥ 17

తథాభావే తు తత్పుత్రం పౌత్రం శిష్యమథాపివా ।
అథవా తన్నియుక్తేన కారయేదితి కేచన ॥ 18

విపరీతాచరేచ్చైవ దోషం తత్రైవ శాన్తయే ।
అథాగ్నిం సాధయిత్వైవ మహాశాన్తిం యజేద్బుధః ॥ 19

అన్యథా కురుతే విద్వాన్ తద్గ్రామ యజమానయోః ।
అర్థం తేజో వినాశంచ అల్పాయుశ్చ భవేన్నరః ॥ 20

తస్మాత్పర్వప్రయత్నేన ఉక్తవత్కర్మ చాచరేత్ ।
అక్షిమోచన హీనేచ హీనే చైవాధివాసనే ॥ 21

పునరత్ర ప్రతిష్ఠాచేత్కృతా తచ్ఛాస్త్ర పారగః ।
అసితే చైవ పక్షేతు దేవస్థాపన మాచరేత్ ॥ 22

నక్షతసూత్రవారాణాం కరణాదియుతేనచ
ధ్రువస్య కౌతుకాదీనాం నాచరేద్దేశికోత్తమః ॥ 23

రాష్ట్రాన్తరగతేరాజ్ఞి తద్రాష్ట్రస్య విశేషతః ।
విష్ణ్వాదిసర్వదేవానాం స్థాపనం చాచరేద్బుధః ॥ 24

అనుక్తముహూర్త ఋక్షే తిథివారాది సర్వశః ।
స్థాపనం ధ్రువబేరాది నాచరేదితి శాసనమ్ ॥ 25

నిరీక్షతేఽశుభేచైవ గ్రహయుక్తే తు లగ్నకే ।
అన్ధకారాది నక్షత్రే దేవానాం స్థాపనం న చ ॥ 26

అజ్ఞానాత్స్థాపితే చైవ తద్గ్రామయజమానయోః ।
రాష్ట్రం నృపతిరాచార్యో వినశ్యతి న సంశయః ॥ 27

అనావృష్ట్యర్థనాశాయ అల్పాయురితి కీర్తితమ్ ।
ఏవం దోషయితే స్థాప్యం దేవమత్రైవ నార్చయేత్ ॥ 28

పశ్చాద్విధిజ్ఞమాహూయ విధినా స్థాపయేద్బుధః ।
ఉక్తేతు ద్రవ్యహీనే తు హీనేచైవ బహుక్రియా ॥ 29

క్రియామన్త్రవిపర్యాసే కుమ్భపూజాది హీనకే ।
తథైవ ధ్యానహీనేచ స్నపనస్య విహీనకే ॥ 30

అణ్డజాదీని హీనే చ శయనే చ తథైవచ ।
హౌత్రస్య శంసనే హీనే మూర్తీరావాహనే తథా ॥ 31

విపర్యాసేఽత్ర హోమే చ రత్నాది న్యాసహీనకే ।
తథైవ విభ్రమేచైవ బుద్ధిరాచార్య శిష్యయోః ॥ 32

తస్మిన్కాలే మహోత్పాత దుర్నిమిత్తస్య దర్శనే ।
ఏతైర్దోషయుతే తత్ర ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ 33

పునస్థాపనమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి పునస్థాపన మార్గకమ్ ।
రాష్ట్రక్షోభే మహోత్పాతే భూకమ్పేఽశనిపాతకే ॥ 34

చోరవ్యాఘ్రాది బాధాచ తస్కరే చాగ్నిదాహకే ।
వల్మీకే పాదపాద్యాదీన్ జీర్ణమత్ర సముద్భవే ॥ 35

విమానం చైవ బేరంచ నవీకృత్య ప్రయత్నతః
గ్రామాన్తరగతే బిమ్బే ఆలయాన్తర్గతోఽపివా ॥ 36

నిర్ఝరేచ సముద్రే చ నద్యాద్యాలయలంఘనే ।
వృక్షమూలేతు సంక్షిప్య వాపీకూపాన్తరే క్షిపేత్ ॥ 37

కౌతుకాది ధ్రువాన్తానాం జననం సమ్భవేద్యది ।
ముఖ్యగౌణాధినా లక్ష్యం గౌణే ముఖ్యం సమాచరేత్ ॥ 38

ముఖ్యే గౌణం న కుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
అక్ష్యున్మేషంచ రత్నంచ త్యక్త్వా చైవాధివాసనమ్ ॥ 39

అఙ్కురాదీని సంత్యక్త్వా అన్యత్పూర్వవదాచరేత్ ।
అథవా చాంకురాదీని కారయేదితి కేచన ॥ 40

పంచాగ్నిం పరికల్ప్యైవ సభ్యమబ్జమధాపివా ।
శిలాయాం ధ్రువబేరం స్యాద్దర్శనీయంచ సున్దరమ్ ॥ 41

అథవాచేద్విరూపన్తు స్థాపయిత్వా త్వరాన్వితః ।
విరూపావయవం యత్ర యదితత్ర పరీక్షయేత్ ॥ 42

రేఖాసుషిర సంయుక్తం భిన్నేచాంగ విహీనకే ।
గురులాఘవమాలక్ష్య బేరం త్యక్త్వా విధానతః ॥ 43

పౌరాణే చార్షికేచైవ దైవికాదీని సమ్భవే ।
.....వీక్ష్య నవీకృత్య ప్రయత్నతః ।
తత్ర కాలమనిర్దిష్టం పౌరాణికమితిస్మృతమ్ ॥ 44

రత్నానాం సమ్భవే చైవ పునఃరత్నాని నిక్షిపేత్ ।
శిలాభిస్సుదృఢంకృత్వా అష్టబన్ధం ప్రలేపయేత్ ॥ 45

యాగశాలామలంకృత్య వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ।
పూజయేత్పూర్వవత్కుమ్భం అణ్డజాదీని పూర్వవత్ ॥ 46

కౌతుకం చాధివాస్యైవ ఔత్సవం స్నపనం వినా ।
అథవా కారయేద్విద్వాన్ శయనం స్నపనోత్సవమ్ ॥ 47

అన్యత్సర్వన్తు యఃకుర్యాదుక్తవత్సర్వమాచరేత్ ।
ఏవమేవ క్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ 48

నయనోన్మీలనే హీనే హీనే చైవాధివాసకే ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తన్తు జుహుయాత్పునరారభేత్ ॥ 49

ఉక్తస్య యాగశాలాయాం హీనాశ్చైవ విశేషతః ।
తథైవ శయనే స్థానమలంకారస్య వర్జితమ్ ॥ 50

తద్దేశాన్యకృతేచైవ న్యూనాధిక్యే తథైవచ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ శ్రీభూసూక్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ 51

ఉక్తవత్కల్పయేద్విద్వాన్ విపరీతం న కారయేత్ ।
యజ్ఞోపకరణే హీనే ద్రవ్యాణాంచ విపర్యయే ॥ 52

బ్రాహ్మమాగ్నేయసంయుక్తం యజేదుక్తవదాచరేత్ ।
ప్రమాణం కుణ్డహీనేచ శల్యలోష్టాది సంయుతే ॥ 53

వైష్ణవం భౌతికం హుత్వా పునఃకర్మ సమాచరేత్ ।
పావకే మథితేహీనే మథితోఽగ్నిస్తు హీనకే ॥ 54

చరుణాజ్యేన సంయుక్తం ఆగ్నేయం వైష్ణవం యజేత్ ।
పావకే పునరాదాయ కృత్వా సర్వం సమాచరేత్ ॥ 55

పరిస్తరణ కూర్చంచ ప్రణిధిరాజ్యస్థాలీచ ? ।
స్రుక్స్రువాద్యాదినాచైవ ఆజ్యదోషం తథైవచ ॥ 56

రోమమక్షిక సంయుక్తం చరుణాజ్యే విశేషతః ।
పిపీలికాది పతనే ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ 57

ప్రాజాపత్యం తథాగ్నేయం వైష్ణవంచ యజేద్బుధః ।
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ పృథక్కృత్వా సమన్త్రకమ్ ॥ 58

పావకం ప్రతికుణ్డేషు అగ్నావనుగతం పునః ।
అయన్తేయోనిరిత్యుక్త్వా తేన కర్మ సమాచరేత్ ॥ 59

ఆఘారం విధివత్కృత్వా సమిథం తు నిధాయచ ।
ప్రజ్వాల్యాగ్నిం పరిస్తీర్య ప్రాయశ్చిత్తం క్రమాద్యజేత్ ॥ 60

వ్యాహృతిర్వైష్ణవం చైవ మిన్ధాహుతి సమాయుతమ్ ।
విచ్ఛిన్నాన్తం యజేత్పైవ పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ 61

(అగ్నౌజలే నిపతితే కుణ్డేగర్తస్య హీనకే ।
దర్భాః పరిధి పుష్పైశ్చ సమిధ్యక్షత హీనకే ।)
ప్రణష్టేచలితే చైవ వైష్ణవం వ్యాహృతిర్యజేత్ ॥ 62

ఊర్ధ్వాగ్ర సమిధౌతత్ర వర్షిష్ఠంచ తథైవచ ।
దణ్డేచ పతితేనష్టే మహావ్యాహృతిభిర్యజేత్ ॥ 63

ఆగ్నేయం వైష్ణవం చాపి వ్యాహృత్యన్తం యజేద్బుధః ।
స్రువేణాజ్యం యజేద్విద్వాన్ తథాస్రుక్చరుణా యజేత్ ॥ 64

జుహుయాదుపభృదాజ్యం వసోర్ధారాం యజేత్క్రమాత్ ।
దర్వ్యా చరుం సమాదాయ జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ 65

(విపరీతం చరేచ్చైవ దోషంనైవాత్ర కారయేత్ ।
ఉక్తద్రవ్యస్య హీనేతు లబ్ధేనైవాత్ర కారయేత్ ।
రత్నానామప్యలాభేతు సువర్ణం వాత్ర నిక్షిపేత్ ।
అలాభే సర్వ ధాతూనాం పారదం వాత్ర కారయేత్ ।)
ఉక్తబీజమలాభేతు సర్వం ధాన్యేన కారయేత్ ।
సర్వక్రియా విపర్యాసే సకృన్మన్త్రం తథైవచ ॥ 66

యజ్ఞకర్మణి సర్వత్ర హీనే న్యూనే విపర్యయే ।
వస్త్రం లక్షణహీనే చ భిన్నే ఛిన్నే తథైవచ ॥ 67

త్యక్త్వాన్యాన్ సర్వమాదాయ కారయేద్దేశికోత్తమః ।
ప్రమాణ హీనేన్యూనేచ తోరణాదీన్పృథక్పృథక్ ॥ 68

దర్భమాలా విహీనేచ కుమ్భే దోషయుతేతథా ।
ఏతైర్దోషయుతైస్స్యాచ్చేత్ ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ 69

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ శ్రీభూసూక్త యుతం పునః ।
సౌరమాగ్నేయసంయుక్తం జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ 70

పృథక్పృథక్ప్రకర్తవ్యం పూర్వవత్సర్వమాచరేత్ ।
కృతం స్యాదవటం చాత్ర నోచేత్పతితమేవచ ॥ 71

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం చైవ పురుషసూక్తం తథైవచ ।
విష్ణుసూక్తమార్షేయంచ శతమష్టాధికం యజేత్ ॥ 72

ఉక్తవత్కుమ్భమాదాయ పూజయిత్వా చరేత్క్రమాత్ ।
శ్వానకుక్కుటకాకాద్యైః పతితైః పాపరోగిభిః ॥ 73

ప్రతిలోమాన్త్యజాతాదీన్స్పర్శనం చాత్ర సమ్భవే ।
సౌరమాగ్నేయ సంయుక్తం బ్రాహ్మం వైష్ణవ సంయుతమ్ ॥ 74

పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ పౌణ్డరీకే యజేత్క్రమాత్ ।
అష్టాధికశతం హుత్వా ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః ॥ 75

పూర్వోక్తేనైవ విధినా కృత్వాచైవ విచక్షణః ।
అస్పృశ్యస్పర్శనే కుణ్డే పూర్వవజ్జుహుయాత్క్రమాత్ ॥ 76

పునః కుండాదీనాహృత్య పూర్వవత్సర్వమాచరేత్ ।
ఆచార్యఋత్విజశ్చైవ శతమష్టాధికం తథా ॥ 77

పౌరుషం వైష్ణవం చైవ బ్రాహ్మం సారస్వతం యజేత్ ।
క్షమస్వేతి ప్రణమ్యైవ పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ 78

భూపరీక్షాది కర్మాణి మిధ్యాచోర్ధ్వం యథాగమే ।
తాని సర్వాణి కృత్వాతు పశ్చాత్కర్మసమాచరేత్ ॥ 79

అనుక్తం చైవ యత్సర్వం ఆచరేదత్రిణోక్తవత్
అథవా కాశ్యపోక్తేన కారయేదితిశాసనమ్ ॥ 80

ఏవం సంక్షిప్యమత్రోక్తం ప్రతిష్ఠాయాశ్చ నిష్కృతిః ।
గురులాఘవమాలక్ష్య కృత్వా చైవ ద్విజోత్తమాః ॥ 81

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే ప్రతిష్ఠా ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః

44. అథ చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః

భూగుప్తోద్ధృతబింబప్రాయశ్చిత్తమ్

ఋషయ ఊచుః

బ్రహ్మపుత్ర మునిశ్రేష్ఠ నమస్తే బ్రాహ్మణప్రియ ।
భూగుప్తోద్ధృతబింబేషు వారిగుప్తోద్ధృతేషుచ ॥ 1

ప్రాయశ్చిత్తవిధిం తత్ర వద త్వం వదతాంవర ।

భృగురువాచ

యుష్మాభిః పరిపృష్టం యత్తత్సర్వమృషిసత్తమాః ॥ 2

సాధూక్తం సర్వకర్మణాం సారమేతద్వినిశ్చితమ్ ।
అస్యార్థస్యతు జిజ్ఞాసా ఋషీణా(సురాణా)మపి దుర్లభమ్ ॥ 3

అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్త విధింపరమ్
భూగుప్తోద్ధృత బింబాది బింబానాం నిష్కృతం పునః ॥ 4

ప్రాయః పాపసమూహస్య చిత్తం తన్నాశకారణమ్ ।
తద్విధానే క్రమో యత్తత్ప్రాయశ్చిత్త విధిర్భవేత్ ॥ 5

అరాజకే రణే జాతే పరచక్రే సమాగతే ।
సౌవర్ణం రాజతాదీంశ్చ బింబాన్ సంగోపయేద్బుధః ॥ 6

లోహజే శైలజే చైవ మృణ్మయే మూలబేరకే ।
తత్తదంగాది బింబస్థాం శక్తిముద్యాస్య గోపయేత్ ॥ 7

అన్యవేళాక్రమేణైవముద్వాసేద్దేవమూర్ధని ।
గ్రామాదీనాం తతఃకుర్యాత్పరివారాంశ్చ సర్వశః ॥ 8

లోహజం మూలబింబం చ సంజాతే రాష్ట్ర సంకులే ।
పీఠంకృత్వా తు తత్స్థానే తస్మిన్నుద్వాస్య గోపయేత్ ॥ 9

భూమౌ వాథ జలేవాథహ్యరణ్యే పర్వతేఽపివా(కూపికాఖర్వటేఽపివా)
గోపయేద్ధేమజాతీంశ్చ భూషణాదీంశ్చ సర్వశః ॥ 10

స్నపనేచోత్సవే చైవ బలిబేరాది కౌతుకే ।
బేరాణామర్చనార్థాయ మధ్యే పీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ 11

వృత్తంవా చతురశ్రంవా త్రివేది సహితం కురు ।
షోడశాంగులమాయామమున్నతన్తు తదర్ధకమ్ ॥ 12

ఇష్టకాభిర్వృధం కృత్వా పీఠమభ్యుక్ష్య గవ్యకైః ।
పద్మాకృతిశ్చ సౌవర్ణం వేదాంగుళ సమున్నతమ్ ॥ 13

యథాలాభోన్నతం వాపి కేచిదాహుర్మనీషిణః ।
తస్మిన్ సౌవర్ణకే పద్మే శక్తిమావాహ్య పూజయేత్ ॥ 14

సౌవర్ణం రాజతంవాపి తామ్రబింబమథాపివా ।
భూమౌ గుప్తం సముద్దిశ్య పద్మే సౌవర్ణకేఽర్చయేత్ ॥ 15

పద్మే సౌవర్ణకే వాపి సకలే వా సమర్చయేత్ ।
దైవికే మానుషే చైవ భూషణే న కదాచన ॥ 16

సౌవర్ణే వాథ సౌవర్ణం రాజతే వాథ రాజతమ్ ।
తామ్రేణ తామ్రజం కుర్యాదితి కేచిద్వదంతిచ ॥ 17

మూలబింబాది బింబానాం తామ్రాదీనాంచ సర్వశః ।
ప్రత్యేకం భ్రామయేత్పద్మే తత్తద్రూపన్తు భావయేత్ ॥ 18

శైలజం మృణ్మయం చైవ ధ్రువబేరం న చాలయేత్ ।
ధ్రువే శిలామయేవాథ చాలయిత్వాత్ర గోపయేత్ ॥ 19

యావత్సుఖం భవేత్తత్ర తావత్తత్రైవ పూజయేత్ ।
స్వస్థే రాష్ట్రేషు కాలేఽపి బింబానుద్ధృత్య పూజయేత్ ॥ 20

భూగుప్తోద్ధృత బింబాది ప్రాయశ్చిత్తవిధిం శ్రుణు ।
ప్రాయశ్చిత్తన్తు కృత్వైవ పూజయేద్దేశికోత్తమః ॥ 21

ప్రాయశ్చిత్తవిధింవక్ష్యే సర్వపాపహరం పరమ్ ।
సర్వకామప్రదం చైవ భుక్తి ముక్తి ప్రదాయకమ్ ॥ 22

భూగుప్తోద్ధృతబింబేషు వారిగుప్తోద్ధృతేషుచ ।
ఏతైర్దోషం సముద్దిశ్య ప్రాయశ్చిత్తం శృణుష్వాథ ॥ 23

నైమిత్తికాని కామ్యాని కర్మాణ్యన్యాని సర్వశః ।
అంకురార్పణ పూర్వాణి తాని సర్వాణి కారయేత్ ॥ 24

అంకురార్పణహీనాని నిష్ఫలాని న సంశయః
ప్రాయశ్చిత్తదినాత్పూర్వం యస్యాం దిశి విధానతః ॥ 25

మూలబింబాది బింబానాం తామ్రాదీనాంతు సర్వశః ।
ఏకకాలే ప్రతిష్ఠాచేదేకమేవాంకురార్పణమ్ ॥ 26

వారమృక్షన్తు తిథయో నపరీక్షేత్కదాచన ।
పూర్వేద్యుర్దేశికో భూత్వా మితాహారో జితేన్ద్రియః ॥ 27

స్నాతః స్నానవిధానే తు జపేత్సమ్యక్సమాహితః ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పురుషసూక్తమతః పరమ్ ॥ 28

శ్రీభూసూక్తం తథాద్వేతు జపిత్వాత్ర న సంశయః ।
అపరేతు దినే ప్రాప్తే పశ్చాత్కార్యం సమాచరేత్ ॥ 29

ప్రముఖేచోత్తరేవాపి దక్షిణే వా మనోరమే ।
ఇష్టదేశే యథాన్యాయం యాగశాలాం ప్రకల్పయేచ ॥ 30

ఏకద్విత్రిదినే చాపి భూగుప్తేతు సముద్భవే ।
తత్ర దోషం సముద్దిశ్య ప్రాయశ్చిత్త విధిం శ్రుణు ॥ 31

ఔపాసనాగ్నికుండం చ కృత్వాఘారం సుహూయతామ్ ।
వైష్ణవం శతశో హుత్వా విష్ణుసూక్తం తథా యజేత్ ॥ 32

శ్రీసూక్తంచ మహీసూక్తం సర్వదైవత్యసంయుతమ్ ।
శ్వభ్రం కృత్వా విధానేన విధినా స్నపనం చరేత్ ॥ 33

ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ కలశైస్సప్తసంఖ్యయా ।
మూలబింబాంగబింబానాం ప్రత్యేకం స్నాపయేత్సుధీః ॥ 34

జలాధివాసనం కృత్వా అస్పృశ్య స్పర్శనేయది ।
పూర్వముద్వాస్య దేవోక్త శక్తిమాదాయ బుద్ధిమాన్ ॥ 35

పీఠం విసృజ్య తత్కాలే జీర్ణోద్ధార విధానతః ।
సర్వం యత్నేన కృత్వాతు హోమమేకంచ కారయేత్ ॥ 36

కుంభే వా ప్రణిధౌ వాపి శక్తిమావాహ్య పూజయేత్ ।
తత్తత్స్థానే న్యసేద్బింబాన్ క్రమాదావాహయేత్తతః ॥ 37

అర్చయేత్పూర్వవిధినా అధికం వా సమర్చయేత్ ।
మహాహవిస్తతో దద్యాచ్ఛర్కరాఘృతసంయుతమ్ ॥ 38

బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్తేషాం దద్యాత్తు దక్షిణామ్ ।
ఆచార్యాదిషు సర్వేషు విధినా దక్షిణాం దదేత్ ॥ 39

ఏవమేవ ప్రకారేణ మాసాన్తన్తు దినే దినే ।
కించిద్భేదే విశేషోఽస్తి శృణుధ్వమృషి సత్తమాః ॥ 40

దినమేకం తు గుప్తం చేత్సకృద్దుత్వాతు బుద్ధిమాన్ ।
ద్వితీయే ద్విగుణం కుర్యాత్తృతీయే త్రిగుణంచరేత్ ॥ 41

ఏవం మాసాన్తమిత్యుక్తం అన్యథా తునకారయేత్ ।
ద్విమాసే చోధృతేబింబే ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే ॥ 42

పూర్వోక్త లక్షణోపేత పౌండరీకాగ్నికుండకే ।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్య చ పావకమ్ ॥ 43

పూర్వోక్తహోమమన్త్రైశ్చ యద్దేవాదీనతఃపరమ్ ।
కుర్యాచ్ఛతాష్ట పర్యాయం అష్టాశీతి సమాయుతమ్ ॥ 44

ఈంకారాదీన్ తథాకుర్యాత్పశ్చాత్స్నపన మాచరేత్ ।
స్నాపయేద్విధినాపశ్చాత్కలశైః పంచవింశకైః ॥ 45

శక్తిమావాహయేత్పశ్చాత్పూర్వోక్తేన క్రమేణవై ।
బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్సహస్రాష్ట సమాయుతమ్ ॥ 46

నవభేదేష్వథైకస్మిన్ ఉత్సవం చ సమాచరేత్ ।
మహాహవిస్తతో దద్యాచ్ఛర్కరాఘృతసంయుతమ్ ॥ 47

ఏవం సంవత్సరాన్తం తు కృత్వా తత్రైవ బుద్ధిమాన్ ।
ధ్రువే వా పీఠకే వాపి విమానే వాథ సంస్పృశే ॥ 48

చండాలాద్యంత్యజైర్వాపి భగ్నే చ్ఛేదే తథైవచ ।
దోషమన్యం యదిభవేత్తత్కాలే శక్తిముద్వసేత్ ॥ 49

విమానే దోషదుష్టేతు తద్ధ్రువే శక్తిముద్వసేత్ ।
అశక్త్యాం వా స తత్రైవ ధ్రువశక్తిం విసృజ్యచ ॥ 50

అర్కమండలమధ్యేతు ప్రణవేనైవముద్వసేత్ ।
గ్రాహ్యమగ్రాహ్యకం జ్ఞాత్వా సంలక్ష్య విధినా సహ ॥ 51

పంచగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య వాస్తుహోమం పునర్యజేత్ ।
పర్యంగ్నిం చైవ కృత్వా తు విమానాదీని సర్వశః ॥ 52

యథాపూర్వం తథాకుర్యాత్ప్రతిష్ఠామాచరేత్పునః ।
ఏకాబ్దాది దశాబ్దాన్తం ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే ॥ 53

పూర్వోక్తమాసనక్షత్రే ప్రాయశ్చిత్తం సమారభేత్ ।
ఆలయాద్దక్షిణేపార్శ్వే పద్మాగ్నిం సాధయేత్తతః ॥ 54

ఆఘారం విధివద్ధుత్వా పరిషిచ్య చ పావకమ్ ।
పారమాత్మికసంయుక్తం ఈంకారాదీని హూయతామ్ ॥ 55

అష్టాశీతి సమాయుక్తం రాత్రిసూక్తం సుహూయతామ్ ।
పురుషసూక్తం తు హుత్వా విష్ణుసూక్తం తు హూయతామ్॥ 56

శ్రీసూక్తంతు మహీసూక్తం విశ్వజిత్సూక్తమేవచ ।
సర్వదైవత్యసంయుక్తం క్రమాదష్టోత్తరం శతమ్ ॥ 57

సమిదాజ్యేన చరుణా ఏవమేవ తు కారయేత్ ।
ప్రాయశ్చిత్తం చ కృత్వైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ 58

సహస్రభోజనం కృత్వా విప్రేభ్యో మునిసత్తమాః ।
ద్వాత్రింశద్గాఃప్రదాతవ్యాం యథాలాభమథాపివా ॥ 59

ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాదుత్తమోత్తమదక్షిణామ్ ।
ఉత్సవంచ పునఃకృత్వా స్నపనంచ శతాష్టకైః ॥ 60

అర్చయేద్దేవదేవంతం పూర్వోక్త విధినాసహ ।
మహాహవిస్తతోదద్యాద్గుడం చాత్ర ఫలైర్యుతమ్ ॥ 61

ఏకాబ్దాది దశాబ్దాన్తం ఏవమేవ విధీయతే ।
దశాబ్దాది శతాబ్దాంతం ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే ॥ 62

పూర్వోక్తమాసనక్షత్రే ప్రతిష్ఠావిధిమారభేత్ ।
ప్రతిష్ఠోక్త దినాత్పూర్వం పంచమేవా త్ర్యహేఽధవా ॥ 63

పద్మాగ్నిం సాధయేద్విద్వాన్విధినా తేన కారయేత్ ।
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ॥ 64

వాస్తుహోమం తతో హుత్వా పూర్వోక్తేన విధానతః ।
గుప్తాద్బింబాన్సమాదాయ శోధయిత్వా విశేషతః ॥ 65

శిల్పినా తీక్ష్ణ శస్త్రేణ శోధయిత్వా ప్రయత్నతః ।
ఏకద్విత్రిదినైర్ధీనే న దోషమితి కథ్యతే ॥ 66

పశ్చాద్దృష్టిం సముత్పాద్య విధినా తేన కారయేత్ ।
జలాధివాసం కృత్వాతు పశ్చాత్స్థాపనమాచరేత్ ॥ 67

స్థాపనాత్పూర్వదివసే స్నపనం సమ్యగాచరేత్ ।
శతాష్టకలశైర్దేవం విధినా తేన కారయేత్ ॥ 68

ప్రతిష్ఠాంతం తతః కృత్వా స్థాపయేద్దేవమవ్యయమ్ ।
పూర్వవత్పూజయేత్పశ్చాత్ మహాహవిస్సమాయుతమ్ ॥ 69

ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాత్పూర్వోక్తేన విధానతః ।
బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్సహస్రాష్ట సమాయుతమ్ ॥ 70

గవాం శతాష్టకం దద్యాద్యథాలాభ మథాపివా ।
పశ్చాదుత్సవమారభ్య పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ 71

శతాబ్దాది సహస్రాంతం ఏవమేవన్తు కారయేత్ ।
సహస్రాబ్ద వ్యతీతే తు బేరనాశో న సంశయః ॥ 72

అథవా సంభవేచేత్తు శుద్ధింకృత్వా విచక్షణః ।
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ॥ 73

పశ్చాత్ప్రతిష్ఠా కర్తవ్యమితి పూర్వజ దర్శనమ్ ।
భూగుప్రోద్ధృత బింబేషు ప్రతిష్ఠావిధిమాచరేత్ ॥ 74

ప్రతిష్ఠాయాః పరం నాస్తి ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమాః ।
పత్న్యపత్య మనుష్యాణాం పశూనాం వృద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ 75

సంతతీనాం కులస్యాపి యానవాహన భూమిభిః ।
ఐహికాముష్మికం సర్వం దదాతీతి నసంశయః ॥ 76

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
భూగుప్రోద్ధృత బింబప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ
చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః

45. అథ పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః

ప్రతిష్ఠా ప్రాయశ్చిత్తమ్ పునః ప్రతిష్ఠా

అతఃఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ప్రతిష్ఠా నిష్కృతిక్రమమ్ ।
ఆచార్యేణాప్యనుక్తేన కృతం తత్రైవ నిష్ఫలమ్ ॥ 1

మన్త్రస్యాపఠితం చైవ యథాశాస్త్రస్య సాధకమ్ ।
తయోరత్ర కృతం కర్మ నిష్ఫలం త్వితిశాసనమ్ ॥ 2

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన గురుసిద్ధోపదేశతః ।
తన్నియోగంతు యత్కర్మ తస్యైవార్ధ ప్రవృద్ధిదమ్ ॥ 3

అన్యత్రైవ కృతం కర్మ ఆభిచారకముచ్యతే ।
తద్దోషస్యైవశాన్తర్థం పౌండరీక విశేషతః ॥ 4

మహాశాన్తిం త్రిరాత్రం తు హుత్వా తద్దేశికోత్తమః ।
పునః ప్రతిష్ఠాం కుర్వీత ఆచార్యేణైవ కారయేత్ ॥ 5

తదభావే చ తత్పుత్రం పౌత్రం శిష్యమథాపివా ।
అథవా తన్నియుక్తేన కారయేదితి కేచన ॥ 6

విపరీతాచరేచ్చైవ దోషం తస్యైవశాన్తయే ।
అబ్జాగ్నిం సాధయిత్వైవ మహాశాన్తిం యజేత్తతః ॥ 7

అన్యథాకృతమత్రైవ తద్గ్రామయజమానయోః ।
అర్థం తేజో వినాశం చ అల్పాయుశ్చభవేన్నరః ॥ 8

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్తవత్కర్మ చాచరేత్ ।
అక్షిమోచన హీనే చ హీనే చైవాధివాసకే ॥ 9

పునరత్ర ప్రతిష్ఠాచేత్కృత్వా తచ్ఛాస్త్రపారగః ।
సితే చైవ తు పక్షే తు దేవస్థాపనమాచరేత్ ॥ 10

నక్షత్రశూన్యవారశ్చ కాణాంధయుతమేవచ ।
ధ్రువస్య కౌతుకాదీనాం నాచరేద్దేశికోత్తమః ॥ 11

రాష్ట్రాన్తరగతేరాజ్ఞి తస్య రాష్ట్రే విశేషతః ।
విష్ణ్వాదిసర్వదేవానాం స్థాపనం నాచరేద్బుధః ॥ 12

అనుక్తే ముహూర్తే ఋక్షే నక్షత్రే తిథివారాది సర్వశః ।
స్థాపనం ధ్రువబేరాది నాచరేదితి శాసనమ్ ॥ 13

నిరీక్షితే శుభేచైవ గ్రహయుక్తే తు లగ్నకే ।
అంధకాణాది నక్షత్రే దేవాదిస్థాపనం న చ ॥ 14

అజ్ఞానాత్స్థాపనం చైవ తద్గ్రామయజమానయోః ।
రాష్ట్రం నృపతిరాచార్యో వినశ్యతి న సంశయః ॥ 15

ఏకేక్షణమహీనే చ దేవానాం స్థాపనం చరేత్ ।
గ్రామం జనపదం సర్వం వినశ్యతి న సంశయః ॥ 16

అనావృష్ట్యర్థనాశాయ అల్పాయురితి కీర్తితమ్ ।
ఏవం దోషయుతే స్థాప్య దేవమత్రైవ చాలయేత్ ॥ 17

పశ్చాధ్విధిజ్ఞమాహూయ విధినా స్థాపయేత్పునః ।
ఉక్తేషు ద్రవ్యహీనేషు హీనే చైవ బహుక్రియా ॥ 18

క్రియామన్త్రవిపర్యాసే కుంభపూజాది హీనకే ।
తథైవ ధ్యానహీనే చ స్నపనస్య విహీనకే ॥ 19

అండజాదివిహీనే చ శయనే చ తథైవచ ।
హౌత్రస్య శంసనే హీనే మూర్తీరావాహనే తథా ॥ 20

విపర్యాసేఽత్ర హోమే చ రత్నన్యాసాదిహీనకే ।
తథైవ విభ్రమే చైవ బుద్ధిరాచార్యవిభ్రమే ॥ 21

తస్మిన్కాలే మహోత్పాతే దుర్నిమిత్తస్య దర్శనే ।
ఏతైర్దోషయుతే యత్ర ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ 22

పునఃస్థాపనమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి పునస్థాపన మార్గతః ।
రాష్ట్రక్షోభే మహోత్పాతే భూకంపేఽశనిపాతకే ॥ 23

చోరవ్యాఘ్రాది బాధాయాం తస్కరేచాగ్నిదాహకే ।
వల్మీకపాదపాద్యాది జీర్ణమత్ర సముద్భవే ॥ 24

విమానే చైవ బేరస్య నవీకృత్య ప్రయత్నతః ।
గ్రామాంతరగతే బింబే ఆలయాన్తర గతేఽపివా ॥ 25

నిర్ఝరేచ సముద్రేచ నద్యాద్యాలయ లంఘనే ।
వృక్షమూలే తు సంరక్ష్య వాపీకూపాన్తరే క్షిపేత్ ॥ 26

కౌతుకాది ధ్రువాన్తస్యాత్ఖనితే సంభవే యది ।
ముఖ్యాన్ గౌణాదికాన్వీక్ష్య గౌణే ముఖ్యం సమాచరేత్ ॥ 27

ముఖ్యే గౌణం న కుర్వీత ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
అక్షిమోక్షంచ రత్నంచ జలేచాప్యధివాసనమ్ ॥ 28

అంకురాదీని సంత్యక్త్వా అన్యత్పూర్వవదాచరేత్ ।
అథవాచాంకురాదీని కారయేదుక్తవద్బుధః ॥ 29

పంచాగ్నీన్పరికల్ప్యైవ సభ్యమబ్జమథాపివా ।
తద్బేరోత్పాతనం యత్ర యది తత్ర పరీక్షయేత్ ॥ 30

రేఖాసుషిర సంయుక్తం భగ్నే చాంగాదిహీనకైః ।
గురులాఘవమాలక్ష్య బేరం త్యక్త్వా విధానతః ॥ 31

శిలాయాం ధ్రువబేరంచ దర్శనీయంచ సుందరమ్ ।
అథవా చేద్విరూపంతు స్థాపయిత్వా త్వరాన్వితః ॥ 32

పౌరాణే చార్షకే చైవ దైవికాదీని సంభవే ।
అవైదికమలక్షణ్యమప్రమాణం న దోషకృత్ ॥ 33

కర్తుః కాలమనిర్దిష్టం పౌరాణికమితిస్మృతమ్ ।
దేవ్యాది పరివారాణాం ప్రభాపీఠం తథైవచ ॥ 34

విధినామార్గమాలక్ష్య నవీకృత్య ప్రయత్నతః ।
రత్నన్యాసం భవేచ్చైవ పునఃరత్నంచ నిక్షిపేత్ ॥ 35

శిలాభిస్సుదృఢంకృత్వా అష్టబంధం ప్రలేపయేత్ ।
యాగాశాలామలంకృత్య వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ॥ 36

పూజయేత్పూర్వవత్కుంభమండజాదీని పూర్వవత్ ।
కౌతుకం త్వధివాస్యైవ ఔత్సవం స్నపనం వినా ॥ 37

అథవా కారయేద్విద్వాన్శయనం స్నపనోత్సవమ్ ।
అన్యత్తు పూర్వం యఃకుర్యాదుక్తవత్సర్వమాచరేత్ ॥ 38

ఏవమేవ క్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।
నయనోన్మీలనే హీనే హీనే చైవాధివాసకే ॥ 39

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ జుహుయాత్పునరారభేత్ ।
ఉక్తస్య యాగశాలాయాం హీనాధిక్యే విశేషతః ॥ 40

తథైవ శయనస్థానమలంకార వివర్జితః ।
తద్దేశాన్యకృతే చైవ న్యూనాధిక్యే విశేషతః ॥ 41

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ శ్రీభూసూక్తం యజేత్క్రమాత్ ।
ఉక్తవత్కల్పయేద్విద్వాన్విపరీతం న కారయేత్ ॥ 42

యజ్ఞోపకరణే హీనే ద్రవ్యాణాం చ విపర్యయే ।
బ్రాహ్మమాగ్నేయసంయుక్తం యజేదుక్తవదాచరేత్ ।
కుండే ప్రమాణ హీనే చ శల్యలోష్ఠాది సంయుతే ॥ 43

వైష్ణవం భౌతికం హుత్వా పునఃకర్మ సమాచరేత్ ।
పావకే మథితేహీనే మథితాగ్నిస్తు హీనకే ॥ 44

చరుణాజ్యేన సంయుక్తమాగ్నేయం వైష్ణవం యజేత్ ।
పావకం పునరాదాయ కృత్వా సర్వం సమాచరేత్ ॥ 45

పరిస్తరణకూర్చంచ ప్రణిధీరాజ్యపాత్రయోః ।
స్రువాద్యాది వినాచైవ ఆజ్యదోషం తథైవచ ॥ 46

రోమమక్షిక సంయుక్తం చరావాజ్యే విశేషతః ।
పిపీలికాదిపతితే ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ 47

ప్రాజాపత్యం తథాగ్నేయం వైష్ణవం చ యజేద్బుధః ।
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ పృథక్కృత్వా సమన్త్రకమ్ ॥ 48

పావకం ప్రతి కుండేషు అగ్నిశ్చానుగతం పునః ।
భస్మసోష్ణయుతం వీక్ష్య సమిధ్యారోపణం కురు ॥ 49

అయన్తే యోనిరిత్యుక్త్వా తేన కర్మ సమాచరేత్ ।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా సమిధం వా నిధాయ చ ॥ 50

ప్రజ్వాలాగ్నిం పరిస్తీర్య ప్రాయశ్చిత్తక్రమం యజేత్ ।
వ్యాహృతిర్వైష్ణవం చైవ మిన్దాహుతి సమాయుతమ్ ॥ 51

విచ్ఛిన్నాంతం యజిత్వైవ పునఃకర్మ సమాచరేత్ ।
అగ్నౌ జలే చ పతితే కుండే గర్తే తుహీనకే ॥ 52

దర్భాన్పరిధిపుష్పైశ్చ సమిధ్యక్షత హీనకే ।
ప్రణష్టే చలితే చైవ వైష్ణవం వ్యాహృతిర్యజేత్ ॥ 53

ఊర్ధ్వాగ్రసమిధౌ తద్వద్వర్షిష్టంచ తథైవచ ।
దగ్ధే చ పతితే నష్టే మహావ్యాహృతిభిర్యజేత్ ।
ఆగ్నేయం వైష్ణవం చాపి వ్యాహృత్యన్తం యజేద్బుధః ॥ 54

స్రువేణాజ్యం యజేద్విద్వాన్ తథాస్రుక్చరుణా యజేత్ ।
తజ్జుహూపజుహూభ్యాంచ వసోర్ధారాం యజేత్క్రమాత్ ॥ 55

దర్వ్యా చరుం సమాదాయ జుహుయాద్దేశికోత్తమః ।
విపరీతాచరేచ్చైవ దోషం నైవాత్రకారయేత్ ॥ 56

రత్నానామప్యలాభేతు సువర్ణం వాత్ర కారయేత్ ।
అలాభే సర్వధాతూనాం పారదం వాత్రకారయేత్ ॥ 57

ఉక్తబీజేత్వలాభేతు యవం చాపి చ కారయేత్ ।
సర్వక్రియావిపర్యాసే సకృన్మన్త్రం తథైవచ ॥ 58

యజ్ఞకర్మణి సర్వత్ర హీనే న్యూనే విపర్యయే ।
వస్త్రే లక్షణహీనేచ ఛిన్నే భిన్నే తథైవచ ॥ 59

త్యక్త్వాన్యం సమాదాయ కారయేద్దేశికోత్తమః ।
ప్రమాణహీనే న్యూనే చ తోరణాదీన్పృథక్పృథక్ ॥ 60

దర్భమాలా విహీనే చ కుంభేదోషయుతే తథా ।
ఏతైర్దోషం యదిస్యాత్తు ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ 61

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ శ్రీభూసూక్తయుతం పునః ।
సౌరమాగ్నేయసంయుక్తం జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ 62

పృథక్పృథక్చ కర్తవ్యం పూర్వవత్సర్వమాచరేత్ ।
కృతంసాధ్యఘటం చాత్ర హీనేచ పతితే సతి ॥ 63

బ్రాహ్మణం వైష్ణవం చైవ పౌరుషం సూక్తమేవచ ।
విష్ణుసూక్తం తథార్షేయం శతమష్టాధికం యజేత్ ॥ 64

ఉక్తవత్కుంభమాదాయ పూజయిత్వార్చయేత్క్రమాత్ ।
శ్వానకుక్కుట కాకాద్యైః పతితైః పాపరోగిభిః ॥ 65

ప్రతిలోమాంత్యజాతీనాం స్పర్శనం చాత్ర సంభవే ।
సౌరమాగ్నేయ సంయుక్తం బ్రాహ్మం వైష్ణవ సంయుతమ్ ॥ 66

పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ పౌండరీకే యజేత్క్రమాత్ ।
అష్టాధికశతం హుత్వా ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః ॥ 67

పూర్వోక్తేన విధానేన కృత్వా చైవ విశేషతః ।
అస్పృశ్యస్పర్శనే కుంభే పూర్వవజ్జుహుయాత్క్రమాత్ ॥ 68

పునఃకుంభాదినాహృత్య ఆచార్యో పూర్వవద్యజేత్ ।
ఆచార్యఋత్విజశ్చైవ శపనే భర్త్సనే తథా ॥ 69

పౌరుషం వైష్ణవం చైవ బ్రాహ్మం సారస్వతం యజేత్ ।
క్షమస్వేతి ప్రణమ్యైవ పునఃకర్మ సమారభేత్ ॥ 70

భూపరీక్షాది కర్మేతు విధ్యాచోర్ధ్వం మయా పురా ।
పూర్వోక్తస్య ప్రకారేణ పశ్చాత్కర్మసమాచరేత్ ॥ 71

అనుక్తం చైవ యత్సర్వమాచరేదత్రిణోక్తవత్ ।
అథవా కాశ్యపోక్తేన కారయేత మరీచివత్ ॥ 72

ఏవం సంక్షేపతః ప్రోక్తం ప్రతిష్ఠాయాశ్చ నిష్కృతిః ।
గురులాఘవమాలక్ష్య కృత్వా చైవ ద్విజోత్తమాః ॥ 73

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే పునఃస్థాపనం నామ పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః

46. అథ షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః

నిత్యార్చనప్రాయశ్చితమ్

అథ నిత్యార్చనాహీనే ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవక్ష్యతే ।
నిత్యే నైమిత్తికే కామ్యే జపహోమాదినార్చనే ॥ 1

తత్తత్కాలేతు సుముఖమన్యథా విముఖం భవేత్ ।
యథోక్తమర్చనాదీనాం స్నానహీనే విశేషతః ॥ 2

అర్చకాదీనాం స్నానహీనే

అఘమర్షణసూక్తంతు జపిత్వాష్టశతంబుధః ।
హుత్వాతు సౌరమన్త్రేణ మునిమన్త్రంచ హూయతామ్ ॥ 3

సావిత్ర్యాష్టశతం హుత్వా ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః ।
పునః స్నానాదికం కుర్యాన్నిత్యపూజాం సమాచరేత్ ॥ 4

హర్మ్యప్రదక్షిణహీనే

హర్మ్య ప్రదక్షిణేహీనే పరిషద్వందనే తథా ।
వైష్ణవంచ యజేచ్చైవ హుత్వా తద్ద్వారదేవతాః ॥ 5

కవాటోద్ఘాటనే హీనే హీనే తద్దీపశూన్యకే ।
కవాటమన్త్రం హుత్వాతు రుద్రమన్త్రం జుహోతి వై ॥ 6

దేవస్య వందనే హీనే హీనే పాణిప్రతాడనే ।
వైష్ణవన్తు శతం హుత్వా పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ 7

నిత్యనైమిత్తికస్య పూర్వాపరవిచారః

యది నైమిత్తికం కర్మ దివా నిశి చ సన్ధిషు ।
సమాప్య నైమిత్తికంచ పునర్నిత్యం సమాచరేత్ ॥ 8

ఆదాయ తోయహీనే చ గన్ధహీనే తథైవచ ।
వారుణం చ జపేచ్చైవ గారుడం చ తథా యజేత్ ॥ 9

మార్జనంచ తథాహీనే హీనేప్రోక్షణ లేపనే ।
వాయుమన్త్రం తతో హుత్వా(శ్రీ)భూసూక్తం చ యజేత్క్రమాత్॥ 10

పాత్రప్రక్షాళనే హీనే రవేర్మన్త్రం జపేత్క్రమాత్ ।
ఉపదంశం హవిస్తత్ర పాకహీనే విశేషతః ॥ 11

బ్రాహ్మంచ విష్ణుగాయత్రీం యజిత్వా విధివత్పునః ।
ఊర్ధ్వ పుండ్రాది హీనేచ హీనే తన్యాసకర్మణి ॥ 12

పాంచభౌతికమన్త్రేణ జపేచ్ఛైవచ బుద్ధిమాన్ ।
వేద్యా సమ్మార్జనేహీనే హీనేనిర్మాల్య శోధనే ॥ 13

ధ్రువసూక్తం తతోహుత్వా మహావ్యాహృతి మేవచ ।

ఋషిచ్ఛందాధిన్మరణహీనే

ఋషిచ్ఛన్దోఽధిదేవాంశ్చ హీనే చ బ్రహ్మణస్థలే ॥ 14

ఋషయస్సర్వదైవత్యం బ్రహ్మసూక్తం యజేద్బుధః ।
స్వాగతేచానుమానౌ ద్వౌ హీనే శాన్తస్య పూజనే ॥ 15

విష్ణుగాయత్రీముచ్చార్య వైష్ణవ్యేనం యజేద్బుధః ।
సర్వద్రవ్యైశ్చ హీనే చ లబ్ధమాదాయ చాదరాత్ ॥ 16

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ జపిత్వా దేశికోత్తమః ।
ప్రాణ్యంగం చ పురీషం చ మండతక్రం చ హీనకే ॥ 17

కంకతాది చతుర్భిశ్చ నిత్యం నైవ సమాచరేత్ ।
పూర్వద్వారేతు సంపూజ్య తథా చైవానపాయినమ్ ॥ 18

పశ్చాద్ధామప్రవిశ్యైవ పుష్పన్యాసాదినార్చయేత్ ।
చండాలం పతితం శ్వానం దుశ్శీలం గురునిందకమ్ ॥ 19

కుష్టాపస్మారకాదీంశ్చ వర్జయేద్దేవసన్నిధౌ ।
అథవా చేద్విశేషేణ హ్యస్మిన్నర్థే విశేషతః ॥ 20

భగవద్ధ్యానహీనం చ పాషండం గురునిందకమ్ ।
దుశ్శీలంచ దురాచారం కుష్టాపస్మారకాదిషు ॥ 21

గోపురస్య బహిర్నీత్వా పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ।
ప్రమాదాద్దర్శనే చైవ తత్పూజా నిష్ఫలా భవేత్ ॥ 22

తస్మాద్యవనికామగ్రే విన్యసేద్దేశికోత్తమః ।
అస్యార్థస్య విశేషేణ కైశ్చిచ్ఛ్రేవచతంశ్రుణు ॥ 23

బిడాలధ్యానశీలం చ మూకం చైవాన్ధకం తథా ।
వక్రదంతంచ పింగాక్షాన్ తైలసిక్తం చ దుర్ముఖమ్ ॥ 24

శవవాహకపాషండ ప్రతిలోమం చ నిందకమ్ ।
వృత్తిహీనం చ షండం చ అంగహీనాధికాంగకమ్ ॥ 25

ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధ సమయే వీక్షణం నైవ కారయేత్ ।
ప్రాకారాచ్చ బహిర్నీత్వా పునరర్చనమాచరేత్ ॥ 26

అగ్రే యవనికాహీనే విష్ణుసూక్తం జపేద్బుధః ।
సంబంధకూర్చ హీనే చ లంఘనేచ విశేషతః ॥ 27

ప్రతద్విష్ణురితీత్యుక్త్వా అధిపం మన్త్రముచ్చరన్ ।
తత్తన్మన్త్రం సుహోతవ్యం పౌండరీకే విశేషతః ॥ 28

పునః కూర్చం నిధాయైవ విధినా సమ్యగర్చయేత్ ।
అథవా కారయేచ్ఛ్రేవ కృత్వాతద్దేశికోత్తమః ॥ 29

చలే చైవాచలే చైవ తయోర్మధ్యే విశేషతః ।
సంబంధస్య తు కూర్చస్య క్షిప్త్వా తస్య సమర్చయేత్ ॥ 30

సంబంధకూర్చకే క్షిప్త్వా హీనే గత్వాతు కౌతుకే ।
దత్త్వా కౌతుకభోగం తు ధ్రువే చారోపయేద్బుధః ॥ 31

హీనే కూర్చేతు నిత్యేచ పూజనం యత్తదాసురమ్ ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన క్షిప్త్వా నిత్యం సమర్చయేత్ ॥ 32

అథవా కారయేద్విద్వాన్దేవేశం న్యాసమాచరేత్ ।
భవేద్దిగ్బన్ధనే యత్ర తత్రకూర్చం న చార్చయేత్ ॥ 33

అన్యవేళార్చనాత్పూర్వం కూర్చస్యోల్లంఘనేఽపిచ ।
యదిస్యాల్లంఘనే యత్ర తత్ర దోషస్య శాన్తయే ॥ 34

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం రౌద్రం హుత్వా తత్ర సమర్చయేత్ ।
పుష్పన్యాసవిహీనేచ కౌతుకస్య తథైవచ ॥ 35

తత్తన్మూర్తిం సముచ్చార్య జుహుయాత్తత్ర వైష్ణవమ్ ।
ఈంకారాదీన్తతోహుత్వా అష్టాశీతిం యజేద్బుధః ॥ 36

ఉక్తక్రమేణ పుష్పాదిన్యాసం కుర్యాద్విచక్షణః ।
ప్రాతరావాహనే హీనే హీనే చోద్వాసనే తథా ॥ 37

నిత్యాగ్నిం చ పరిస్తీర్య జుహుయాత్తత్ర వైష్ణవమ్ ।
సౌరం చ గారుడం హుత్వా శ్రీసూక్తన్తు తతఃపరమ్ ॥ 38

ఏవం మన్త్రం సకృద్ధుత్వా పునరావాహనం చరేత్ ।
మార్కండేయం భృగుం చైవ బ్రహ్మాణం శంకరం తథా ॥ 39

ఏతద్దేవార్చనే హీనే తత్తన్మూర్తిస్సుహూయతామ్ ।
వైష్ణవేన చ హోమాది న్యూనాధిక్యాక్షరం యది ॥ 40

తత్తత్క్రియావిభాగేన దోషో నైవేతి కీర్త్యతే ।
ధ్యానమావాహనం చైవ న్యాసం చైవాహ్ని పూజనమ్ ॥ 41

తతోద్వాసం చ పంచైతే కృత్వాచార్యో దినం ప్రతి ।
పూజకైరాచరేదష్టవిగ్రహైరాసనాధిషు ॥ 42

వర్జయేత్తోయసంగ్రాహ్యం ప్రోక్షణం చోపలేపనమ్ ।
ఉపదంశ హవిః పాకైర్ధూప దీపాదినా సహ ॥ 43

నిత్యయాత్రా భ్రమణ్యాది శిష్యేణైవ కృతం భవేత్ ।
ఏవం శిష్యార్చక గురుర్దినం ప్రతికృతం క్రమాత్ ॥ 44

ఏకాక్షరేణ కృత్వా తు అథవా కారయేద్ద్విజః ।
యథోక్తధ్యానహీనే చ రూపంబింబస్య మానసే ॥ 45

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పురుషసూక్తయుతం పునః ।
ధ్రువసూక్తం జపిత్వైవ తత్తత్సూక్తం సుహూయతామ్ ॥ 46

సౌరంచ సోమసూక్తం చ అగ్నిసూక్తం యజేత్క్రమాత్ ।
యథోక్తధ్యానమావిశ్య నిత్యం విధివదర్చయేత్ ॥ 47

హీనే దేవ్యౌ తథావాహ్య శ్రీభూసూక్తం యజేద్బుధః ।
దేవ్యౌచ విధినావాహ్య చార్చాహీనే విశేషతః ॥ 48

నిత్యాగ్నిం సాధయిత్వా తు పరిషిచ్య చ పావకమ్ ।
శ్రీసూక్తం భూమిదైవత్యం దుర్గాసారస్వతం తథా ॥ 49

హోమే చాష్టాదశైః ప్రోక్తమష్టావింశతిసంఖ్యయా ।
యథావిధి తథావాహ్య చార్చయేద్దేశికోత్తమః ॥ 50

పూర్వం మన్త్రాసనే హీనే హీనే చేదౌపచారికే ।
పృథివ్యాదీని హుత్వా తు గారుడం చ యజేత్క్రమాత్ ॥ 51

విష్ణుగాయత్రిముచ్చార్య హుత్వా తత్ర స వైష్ణవమ్ ।
పశ్చాచ్చైవాసనం కల్ప్య భోగం తద్యుక్తమాచరేత్ ॥ 52

పాదయోః పాదుకాహీనే హీనే ద్రవ్యాంజనాదికే ।
ఏతైస్తు విగ్రహైర్హీనే ప్రత్యేకం వైష్ణవం యజేత్ ॥ 53

అలకాశోధనే హీనే హీనే తైలాంగమర్దనే ।
దన్తధావన హీనే చ హీనే జిహ్వాగ్రశోధనే ॥ 54

ముఖప్రక్షాళనే హీనే హీనే చ ముఖవాసనే ।
గళాచ్ఛాదనహీనే చ ద్రవ్యశోధనహీనకే ॥ 55

ఏతైస్తు విగ్రహైర్హీనే విష్ణుగాయత్రియా యజేత్ ।
హరిద్రాస్నానహీనే చ హీనే వా శంఖపద్మకే ॥ 56

సహస్రధారాహీనే చ తస్యభోగస్య హీనకే ।
ఏతైర్దోషస్య శాన్త్యర్థం పౌండరీకే విశేషతః ॥ 57

హుత్వా తు పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్
సౌదర్శనన్తు సౌపర్ణం విష్ణుగాయత్రియా యజేత్ ॥ 58

ప్రత్యేకం దశపర్యాయం హుత్వా తచ్ఛాస్త్ర పారగః ।
నీరాజనే తథా హీనే రుద్రమన్త్రం సవైష్ణవమ్ ॥ 59

ప్లోతేన మార్జనే హీనే హీనే చాభ్యుక్షణే తథా ।
ఐన్ద్రమాగ్నేయమన్త్రంచ జపిత్వాత్ర విశేషతః ॥ 60

వస్త్రైరాచ్ఛాదనే హీనే హీనే పుష్పైరలంకృతే ।
భూషణే చ తథా హీనే హీనేచైవోపవీతకే ॥ 61

ఏతైర్దోషస్య శాన్త్యర్థం పౌండరీకే విశేషతః
పద్మైర్వా బిల్వపత్రైర్వా ఘృతాక్తేన జుహోతి వై ॥ 62

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ (గాయత్ర్యా) శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।
యథోక్తమాచరేద్విద్వాన్దేవ దేవమనుస్మరన్ ॥ 63

గన్ధేశ్చ లేపనే హీనే శ్రీమన్త్రంచ యజేత్పునః ।
ధూపైర్దీపైస్తథాహీనే హీనే హీనే చార్ఘ్య ప్రదర్శనే ॥ 64

శ్రీమన్త్రం రుద్రమన్త్రం చ సౌమ్యం చాత్ర యజేత్క్రమాత్ ।
స్తోమాన్యారోపణే హీనే దానే హీనే చ కర్మణి ॥ 65

వైష్ణవం మునిమన్త్రం చ సకృద్ధుత్వా ప్రణమ్య చ ।
సన్ధ్యారక్షణహీనే చ హీనే తద్వాహనాదికే ॥ 66

చక్రమన్త్రం యజేచ్చైవ జయాదీన్మన్త్రముచ్చరన్ ।
ఛత్ర పింఛాది హీనే చ మహాశబ్దంచ పంచకమ్ ॥ 67

తద్దోషశమనార్థాయ పృథివ్యాదీన్యథాక్రమమ్ ।
జుహుయాత్తత్ర దేవేశం క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ॥ 68

సతన్త్రీ గళగానంచ సుషిరం చర్మకాంస్యజమ్ ।
ఏతైఃపంచమహాశబ్దముదితం బ్రహ్మణా పురా ॥ 69

నృత్తం గీతంచ తత్కాలే జయాదీన్మన్త్రముచ్చరన్ ।
ప్రముఖే మండలే హీనే హీనే చైవాప్యలంకృతే ॥ 70

హవిఃపాత్రవిహీనే చ తత్రస్యాత్పృథ్వీదైవతమ్ ।
తత్తన్మన్త్రం సుహోతవ్యం పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ॥ 71

భాణ్డే భిన్నే చ పతితే స్థాల్యాంచైవోపదంశకమ్ ।
ఏతైర్దోషయుతే యత్ర తత్ర దోషం న లిప్యతే ॥ 72

హవిస్తత్ర విహీనేచ ఉపదంశం తథైవచ ।
ఘృతస్రావణహీనే చ హీనే దధ్నస్తథైవచ ॥ 73

గుడఖణ్డఫలే హీనే మధుపర్కస్య హీనకే ।
బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం చైవ పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ 74

హవిర్నివేదనే హీనే హీనే ఉత్తమవిగ్రహే ।
నిత్యాగ్నించ పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వ దైవతమ్ ॥ 75

వారుణం వైష్ణవం హుత్వా హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్ ।
తుషకేశ నఖాస్థీని మక్షికైరన్యజన్తుకైః ॥ 76

శల్యలోష్ట తుషాంగార మత్స్యాద్యాదియుతేతథా ।
ఏతైర్దోషైస్తు దృశ్యేతే దేవేశం సన్నివేదయేత్ ॥ 77

తద్దోషశమనార్థాయ పౌండరీకే విశేషతః ।
ఈంకారాదీంస్తథాహుత్వా జుహుయాత్సర్వ దైవతమ్ ॥ 78

వైష్ణవంచ తతో హుత్వా అష్టాశీతిం యజేద్బుధః ।
శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్పునః ॥ 79

బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాద్ధవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్ ।
దేవీభ్యాంచ విహీనే తు తత్తత్సూక్తం యజేద్బుధః ॥ 80

పునరన్తఃప్రవిశ్యైవ దేవీభ్యాం చ నివేదయేత్ ।
ముఖవాసవిహీనే తు శ్రీమన్త్రంచ సుహూయతామ్ ॥ 81

నిత్యాగ్నిపూజనే హీనే హీనే దర్భాదినా తథా ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పౌరుషేణ సమన్వితమ్ ॥ 82

మిన్దాహుతిం యజేత్పశ్చాత్సర్వం పూర్వవదాచరేత్ ।
బలిభ్రమణ హీనే చ బలిదాన విహీనకే ॥ 83

గారుడం విష్ణుసూక్తంచ వైష్వక్సేనం చ వైష్ణవమ్ ।
ఆలయాన్తర్గతాన్దేవాన్ హుత్వా తత్ర సమాచరేత్ ॥ 84

అథవా బలికాలే చ తూర్యఘోషాది హీనకే ।
అశనిపాతవాతాది శిష్యాభావే తథైవచ ॥ 85

దుర్దినే మేఘగర్జైశ్చ కలహాది సముద్భవే ।
గారుడం విష్ణుసూక్తంచ వైష్వక్సేనం స వైష్ణవమ్ ॥ 86

ఆలయాన్తర్గతాన్దేవాన్హుత్వా తత్ర సమాచరేత్ ।
నిర్వాపబలికాలేతు తూర్యఘోషవిహీనకే ॥ 87

తత్ర దేవాన్సమావాహ్య ద్వారాగ్రే నిక్షిపేద్బలిమ్ ।
బలిభ్రమణం చ కర్తవ్యమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 88

యుగ్మప్రదక్షిణం భ్రామ్యం అయుగ్మన్త్వాభిచారికమ్ ।
ఏవం ప్రదక్షిణం యుగ్మం కారయేదితి కేచన ॥ 89

ఏకావరణయుక్తే తు పరీత్యైవాత్రకారయేత్ ।
మన్త్రస్య పాఠకం చైవ తథా శాస్త్రస్య పాఠకే ॥ 90

అమన్త్రణార్చనే నిత్యం భవేచ్చైవాభిచారికమ్ ।
ఏతైర్దోషస్య శాన్త్యర్థం పౌండరీకే విశేషతః ॥ 91

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం చైవ సూక్తం పౌరుషమేవచ ।
సూక్తమేకాక్షరం చైవ హుత్వా దేవం ప్రణమ్యచ ॥ 92

పశ్చాద్విధిజ్ఞమాహూయ విధినా సమ్యగర్చయేత్ ।
సర్పం దృష్ట్వా నరో యావత్కంపతే చ ముహుర్ముహుః ॥ 93

అమన్త్రమర్చకం దృష్ట్వా తథాభీతో జనార్దనః ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన విధిజ్ఞేనైవచార్చయేత్ ॥ 94

ఏకకాలార్చనేహీనే మధ్యాహ్నే ద్విగుణం చరేత్ ।
ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోర్హీనే సాయేతు త్రిగుణంచరేత్ ॥ 95

దినమేకస్య హీనేతు తస్యదోషస్య శాన్తయే ।
అబ్జాగ్నిం సాధయిత్వాతు జుహుయాత్సర్వ దైవతమ్ ॥ 96

అష్టాశీతిం యజేత్పశ్చాన్నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।
ఏకాహే ద్వ్యహే హీనే త్ర్యహే వర్జయేదర్చనక్రమమ్ ॥ 97

పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్ ।
మాసం పక్షం తథా చైవ వర్ధయేదర్చనం క్రమాత్ ॥ 98

అజ్ఞానకృతపూజాయాం హీనే తత్ర విశేషతః ।
ఉక్త ప్రకారం చాలోధ్య తత్తత్సర్వం సమాచరేత్ ॥ 99

★శతారి దోషయుక్తేన బుద్ధిపూర్వకృతే తథా ।
రాష్ట్రక్షోభభయోత్పన్నే మృగచోరాది బాధకే ॥ 100

ఏతైర్దోషయుతే యత్ర ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।
ప్రతిష్ఠాయాః పరం నాస్తి ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమాః ॥ 101

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే నిత్యార్చనహీన ప్రాయశ్చిత్తం నామ షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః

★ శతాది

47. అథ సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః

క్రియావిపర్యాస ప్రాయశ్చిత్తమ్

అథవక్ష్య విశేషేణ క్రియాయాశ్చ విపర్యయే ।
తస్యైవ నిష్కృతిం కుర్యాద్ద్విధా చైవ ప్రచోదితమ్ ॥ 1

గురుంచ లాఘవంచైవ ద్వివిధం దేవకర్మణామ్ ।
వికర్మం చాభిచారంచ ద్వివిధంచేతి పర్యయా ॥ 2

నిత్యపూజా క్రమంచాపి స్నపనస్య తథైవ చ ।
ఉత్సవం స్థాపనం చైవ వన్దనే చ ప్రదక్షిణే ॥ 3

నిత్యపూజా క్రమాద్యాది విపర్యాస క్రమోచ్యతే ।
ఆసనావాహనం చైవ పాద్యమర్ఘ్యం తథైవచ ॥ 4

అనుమానం తథోపాన స్వాగతాన్తాని సప్తచ ।
అన్యోన్య సంకరే యత్ర దోషం లాఘవముచ్యతే ॥ 5

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ జపిత్వైవాచరేద్బుధః ।
ఆస్థానే చోత్తరే చైవ అర్చన స్నపనాదిషు ॥ 6

దోషో యత్ర సమీక్ష్యైవ తథాచైవేక్షణార్చయేత్ ।
అన్యథా విపరీతం చేద్వినశ్యతి న సంశయః ॥ 7

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్తవత్సమ్యగాచరేత్ ।
అజ్ఞానాదర్చయిత్వాతు దోషమత్రైవ శాన్తయే ॥ 8

పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ తత్తద్దేవం సుహూయతామ్ ।
జిహ్వాగ్రశోధనే చైవ దన్తస్యైవచ మార్జనే ॥ 9

ఆదర్శనం త్రయం చైవ క్రమస్యాపి విపర్యయే ।
ఏవం దోషలఘుశ్చైవ శ్రీసూక్తం తత్ర సంస్మరేత్ ॥ 10

ఆచామం ముఖవాసం చ కేశంచాత్ర వికీర్యచ ।
ప్లోతేనాచ్ఛాదనం చైవ చతురత్ర విపర్యయే ॥ 11

దోషంచాత్ర లఘుప్రోక్తం సూక్తమేకాక్షరం జపేత్ ।
మన్త్రాసనశ్చ యత్పూర్వం ఏతస్యైవ త్రయోదశ ॥ 12

స్నానాసనశ్చ భోగశ్చ విపర్యాస క్రమం శ్రుణు ।
పాద్యం చైవాసనం చైవ తైలమాచామమేవచ ॥ 13

తాంబూలం కేశవేష్టంచ అంగోద్వర్తంచ చామరమ్ ।
హరిద్రాకేశ శోధంచ ఆచామం ప్లోతకం తథా ॥ 14

ద్వాదశే తు విపర్యాసే దోషశ్చాత్ర గురుస్తథా ।
వాయవ్యం వారుణం చైవ సోమం సౌరంచ వైష్ణవమ్ ॥ 15

ఏవం హుత్వా క్రమేణైవ పునః పూర్వవదాచరేత్ ।
ఉపవీతోత్తరీయంచ అక్షతం గన్ధమేవచ ॥ 16

పవిత్రం చేతి పఞ్చైతే సాంకర్యం చాభిచారకమ్
దౌర్గం సారస్వతం సూక్తం పౌరుషన్తు యజేత్క్రమాత్ ॥ 17

యథాక్రమం తథాకుర్యాద్దేవదేవం ప్రణమ్యచ ।
పురాణ స్తోత్ర శబ్దైశ్చ వేదఘోషణమేవచ ॥ 18

పుష్పదామ్నాతు సంవేష్ట్య విపర్యాసం భవేద్యది ।
శ్రీసూక్తం భూమిదైవత్యం సకృద్ధుత్వాచరేద్బుధః ॥ 19

చూళిభ్యాం శంఖపద్మంచ సహస్రం చైవధారయా ।
నీరాజనం తథాచామం స్నానం చైవ విపర్యయే ॥ 20

ఏవంచైవాభిచారేతు శాన్త్యర్థం చైవ హూయతామ్ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ జయాదీన్ ఋషిదైవతమ్ ॥ 21

ప్రాజాపత్యం పృథఘ్ఘుత్వా ఉక్తవత్కర్మ చాచరేత్ ।
విపర్యాసే తు షట్త్రింశద్భోగస్నానాసనే బుధః ॥ 22

అలంకారాసనే చైవ విపర్యాసక్రమం శ్రుణు ।
పాదుకం చాసనం చైవ వస్త్రం ప్లోతేన మార్జనమ్ ॥ 23

అలకాన్కంకతం చైవ పశ్చాచ్చైవాత్ర ధూపితమ్ ।
ఉపవీతోత్తరీయంచ పవిత్రం భూషణం తథా ॥ 24

విపర్యాసాశ్చ దశభిర్భవేచ్చైవాభిచారికమ్ ।
తద్దోషశమనార్థాయ నిత్యాగ్నించ పరిస్తరేత్ ॥ 25

భూసూక్తం గారుడం చైవ షణ్ముఖం రౌద్రసూక్తకమ్ ।
శ్రీసూక్తాన్తం సకృద్ధుత్వా ఉక్తవత్సర్వమాచరేత్ ॥ 26

పుష్పం గన్దం తథా ధూపం దీపదానమితిక్రమమ్ ।
యథారుచి తథాకార్యం కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ 27

అన్యోన్యం సంకరే యత్ర దోషస్తత్ర న విద్యతే ।
కేచిచ్చైవాచరేద్విద్వాన్ విశేషం శ్రుణుత ద్విజాః ॥ 28

ధూపం దీపంతు దత్త్వైవ అర్చయిత్వా సమాహితః ।
తథైవ విపరీతన్తు కారయేత్తదనుక్రమాత్ ॥ 29

అన్యోన్యం సంకరే కుర్యాద్దోషో నాస్తి మనీషిణః ।
ఆదర్శం చాంజనం చైవ వస్త్రం చార్ఘ్యం తథైవచ ॥ 30

దానం స్తోమేతి షడ్భిశ్చ విపర్యాసం చ శాన్తయే ।
భౌతికం మునిమన్త్రం చ యజిత్వా సర్వమాచరేత్ ॥ 31

సాయం రక్షాం తథా చైవావాహనాద్యాది దర్శనమ్ ।
నృత్తన్తు ఛత్రచామర్యం మహాశబ్దంచ గేయకమ్ ॥ 32

ఏవం విపర్యయే సప్త లఘుదోషమితిస్మృతమ్ ।
రౌద్రం బ్రాహ్మంచ భూసూక్తం వైష్ణవం తత్ర హోమయేత్ ॥ 33

యథాక్రమేణ కర్తవ్యమాచరేద్దేశికోత్తమః ।
భోజ్యాసనోపచారంచ విపర్యాసక్రమం శ్రుణు ॥ 34

ఆచామం పాదపీఠంచ పాదుకంచ విపర్యయే ।
ఏవంచైవాభిచారస్య దోషమత్రైవ శాన్తయే ॥ 35

పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ పర్యయాష్టశతం యజేత్ ।
స్తుత్వా దేవం ప్రణమ్యైవ పునరేవోక్తవచ్చరేత్ ॥ 36

హవిర్నివేదనాత్పూర్వం మధుపర్కంతు దాపయేత్ ।
విపర్యాసద్వయం కుర్యాన్మహాదోషోభవేద్బుధః ॥ 37

అగ్నిమీళే ఋచం హుత్వా విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్ ।
బ్రాహ్మంరౌద్రంచ హుత్వాతు పునఃకర్మోక్త వచ్చరేత్ ॥ 38

హవిర్నివేదనాత్పూర్వం క్షీరం నైవ నివేదయేత్ ।
యజుర్వేదాది జప్త్వైవ వైష్ణవం వ్యాహృతిం యజేత్ ॥ 39

నివేదనాచ్చ పూర్వేతు సర్వం భక్ష్యం నివేదయేత్ ।
నివేదనాత్పరే దత్వా అపక్వం సర్వదాచరేత్ ॥ 40

తాభ్యామేవ విపర్యాసే సర్వసస్య వినాశనమ్ ।
తద్దోషశమనార్థాయ గారుడం వైష్ణవం యజేత్ ॥ 41

ఈంకారాదీన్ సకృద్ధుత్వా ఉక్తవత్పునరాచరేత్ ।
నివేదనే తు సర్వత్ర ముఖవాసాన్తమాచరేత్ ॥ 42

విపర్యాసేన సంప్రోక్తం విశేషం చాపరం శ్రుణు ।
ముఖవాసం నివేద్యాది తైలాన్తేనైవకారయేత్ ॥ 43

స్నానకాలేతు సర్వత్ర నగ్నం నైవాత్ర కారయేత్ ।
రాత్రౌ చ దన్తమార్జన్యం తైలేనాభ్యంజనం తథా ॥ 44

ప్రాణ్యాంగాది పురీషాదీన్వర్జయేద్దేవసన్నిధౌ ।
ఆస్థానే చోత్సవాద్యాది కుర్యాచ్చేద్దేశికోత్తమః ॥ 45

పక్షద్వయే ప్రదోషశ్చేదర్చనన్తు కథం క్రమాత్ ।
యథాచైవాగ్నిహోత్రాదీన్ సవనత్రయమాచరేత్ ॥ 46

తథాచైవాలయే విష్ణుం విధినా సమ్యగర్చయేత్ ।
వర్తమానార్చనాగ్రామే మరణం చాత్ర సంభవే ॥ 47

యావత్ప్రేతం బహిర్నీత్వా తావత్కాలం న చార్చయేత్ ।
అజ్ఞానాదర్చనం కుర్యాన్మహాదోషో భవేద్బుధః ॥ 48

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం హుత్వా విధినా సమ్యగర్చయేత్ ।
అథవా చేద్విశేషణ శ్రౌతవత్కర్మచాచరేత్ ॥ 49

గ్రామమధ్యే శవేసతి

అన్తశ్శవం భవేద్యత్ర చణ్డాలస్యేతరస్యవా ।
వేదంచాత్ర వినాధ్యాయేత్తత్రకార్యం త్యజేత్తు చ ॥ 50

తత్రైవ చాలయే విష్ణోరర్చనం నైవ కారయేత్ ।
కుటికం పత్తనంచైవ ఖర్వటం రాజధానికమ్ ॥ 51

యథా క్రమార్చనం కుర్యాదుక్తదోషో నవిద్యతే ।
భుక్తిముక్తిప్రదత్వాచ్చ సూత్రోక్తవిధినార్చయేత్ ॥ 52

న వాస్త్వంగాలయే గ్రామే తథాచైవ సమాచరేత్ ।
స్నపనేతు విపర్యాసే స్థాపనేతు తథైవచ ॥ 53

గురులాఘవమాలక్ష్య ప్రాయశ్చిత్తం యజేద్గురుః ।
సభ్యం వా పౌండరీకం వా కారయిత్వా సలక్షణమ్ ॥ 54

ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్య చ పావకమ్ ।
పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ మహావ్యాహృతి వైష్ణవమ్ ॥ 55

దుర్గా సారస్వతంచైవ విశ్వజిద్రాత్రిసూక్తకమ్ ।
ప్రతికర్మ సకృద్ధుత్వా ఉక్తవత్కారయేత్క్రమాత్ ॥ 56

ధ్రువస్య స్థాపనే చైవ కౌతుకాదీన్పృథక్తథా ।
గారుడస్థాపనేచైవ ప్రథమస్య దినోత్సవే ॥ 57

పుష్పయాగాదినా చైవ సూత్రస్యారోపణేతథా ।
అన్యేషు చావతారాదీన్ స్థాపనే హౌత్రముచ్చరన్ ॥ 58

అన్యాని సర్వకర్మాణి హౌత్రం నైవాచరేద్బుధః ।
అజ్ఞానాద్ధౌత్రముచ్చార్య రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి ॥ 59

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్తకాలే తు ఘోషయేత్ ।
ఏవన్తు నిష్కృతింకుర్యాత్స్నపనం స్థాపనం చరేత్ ॥ 60

సూత్రస్యారోపణే హీనే నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।
ఆభిచారికమిత్యుక్తం పురాచైవ ప్రచోదితమ్ ॥ 61

తస్మాచ్చైవోక్తమాసేతు సూత్రస్యారోపణంచరేత్ ।
అథవా మార్గశీర్షే తం మహాధ్యయనపూర్వకమ్ ॥ 62

తయోర్వినాకృతే యత్ర రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన పవిత్రం చాధిరోపయేత్ ॥ 63

ఉక్తప్రదక్షిణే హీనే అనుక్తం సంభవేద్యది ।
పౌరుషం వైష్ణవం జప్త్వా యుగ్మం చైవాత్రకారయేత్ ॥ 64

అయుగ్మం విష్ణుహర్త్యేతు ప్రదక్షిణమథాచరేత్ ।
పూర్వార్జితంచ యత్పుణ్యం వినశ్యతి నసంశయః ॥ 65

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన యుగ్మం తత్ర ప్రదక్షిణమ్ ।
తద్దోషశమనార్థాయ స్నాత్వా చాభ్యుక్షణం చరేత్ ॥ 66

వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం జపిత్వాత్రప్రణమ్య చ ।
ఉక్తప్రదక్షిణం కృత్వా విధినా వన్దనం చరేత్ ॥ 67

అగ్ని నైర్ఋతివాయవ్యాం న కుర్యాద్దేవవన్దనమ్ ।
అథవాచేద్విశేషేణ శ్రౌతవత్కర్మచాచరేత్ ॥ 68

అత్రైవ వన్దనంకృత్వా మహాన్దోషోభవేత్పునః । 68

సహస్రశీర్షం దేవం పురుషసూక్తయుతం జపేత్ ।
క్షమస్వేతి ప్రణమ్యైవ పునః కృత్వోక్తవచ్చరేత్ ॥ 69

ఏవమేవ విపర్యాసం సంక్షేపేణోచ్యతే మయా ।
తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్సన్ తంత్రసంకర నిష్కృతిమ్ ॥ 70

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే విపర్యాసనిష్కృతిర్నామ సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః

48. అథ అష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః

తన్త్రసంకరనిష్కృతిః

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి తన్త్రసంకరనిష్కృతిమ్ ।
విష్ణోస్తన్త్రం ద్విధాప్రోక్తం వైదికావైదికం శృణు ॥ 1

వైదికం ద్వివిధం ప్రోక్తం పూర్వం వైఖానసం స్మృతమ్ ।
అపరం బోధాయనం చైవ తయోస్తత్తుల్యముచ్యతే ॥ 2

పూర్వవద్వైదికం కృత్స్నమాదౌ శాస్త్రేణ నిశ్చయః ।
పురుషసూక్తవిధానేన పూర్వం యత్తత్ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 3

జీర్ణాదిరంగహీనే తు యది అప్సు విసృజ్యచ ।
శిలాగ్రహణ మార్గేణ శిల్పిభిస్సహితం క్రమాత్ ॥ 4

పూర్వరూపం తథాలక్ష్య ధ్రువరూపం సలక్షణమ్ ।
వాస్త్వంగే వైదికం ప్రోక్తం తాన్త్రికేణ కదాచన ॥ 5

వైఖానసవిధానేన వైదికం పూజనక్రమమ్ ।
పురుషసూక్తవిధానేన విమానం కర్షణాదికమ్ ॥ 6

వైఖానసవిధానేన ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।
వైదికే వైదికంచేత్తు దోషోనాస్తి మనీషిణః ॥ 7

వైదికం పూజయేత్తత్ర పాంచరాత్రం న చాచరేత్ ।
అవేదమూలాదాగ్నేయాత్సమయే నైవ దీక్షయేత్ ॥ 8

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వైదికేనైవ సంకరమ్ ।
అజ్ఞానాదర్చనం కుర్యాద్రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి ॥ 9

ఋషయ ఊచుః

బ్రహ్మపుత్ర మునిశ్రేష్ఠ సమస్తం వదతాం వర ।
తరుణాలయ కల్పంచ దిగ్భేదంచ విశేషతః ॥ 10

అలంకారంచ మానంచ మానం భేదంచ సువ్రత ।
తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్ఛామో వదబ్రహ్మ సుతప్రభో ॥ 11

భృగురువాచ

శృణుధ్వం మునయస్సర్వే బాలాలయవిధింప్రతి ।
మంటపం వా ప్రపాం వాపి శిలాకూటమథాపివా ॥ 12

పంచహస్తైః త్రిహస్తైర్వా సర్వాలంకార సంయుతమ్ ।
కారయిత్వా యథామార్గం బాలస్థానక్రమేణ వై ॥ 13

యథార్హం పరివారాణాం పీఠం చ పరికల్పయేత్ ।
బాలస్థానస్య మధ్యేతు బ్రహ్మభాగే విశేషతః ॥ 14

ప్రతిష్ఠాప్య చ తం దేవం పూజయేద్ధరిమవ్యయమ్
ఏవం వై స్థాపితే దేవే కలహేతు సముద్భవే ॥ 15

చోరైర్వా శత్రుభిర్వాపి మృగైర్వా యేన కేనచిత్ ।
సరిత్త్వాదపి వల్మీకైః క్రీడవ్యాఘ్రాదినా సహ ॥ 16

సతామప్యర్చనాయాం వై బాలస్థానే విశేషతః ।
తత్కాలే యజమానస్తు ఇష్టదేశం నిరీక్ష్యచ ॥ 17

పూర్వేఽగ్నౌ నైర్ఋతే చైవ బాలస్థానం ప్రకల్పయేత్ ।
యమవారుణవాయవ్యం సోమేశానాది వర్జయేత్ ॥ 18

పూర్వోక్తేనైవ మానేన దారుణేష్టకయాథవా ।
బాలస్థానం యథాసమ్యగ్విమానస్యానురూపతః ॥ 19

పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాక్ప్రవణోత్తరే తథా ।
భూమియజ్ఞం తతఃకృత్వా అగ్నించాపి ప్రకల్పయేత్ ॥ 20

బిల్వపత్రైరథాజ్యైర్వా హుత్వా తత్పారమాత్మికమ్ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ మిన్దాహుతి సమన్వితమ్ ॥ 21

తదాలయ గతేభ్యశ్చ కుంభపూజాం సమాచరేత్ ।
వాద్యైర్గేయైశ్చ నృత్తైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ 22

తతః ప్రభాతే త్వాచార్యో దేవేశమనుమాన్యచ ।
కించిత్కాలంచ దేవేశ అత్రైవ స్థీయతామితి ॥ 23

ప్రాసాదం కురు తావద్వై అస్మిన్దేశే జగత్పతే ।
ఇత్యుక్త్వా చైవ దేవేశమనుమాన్య జగత్పతిమ్ ॥ 24

పూర్వోక్తేన విధానేన శేషం కృత్వా యథాక్రమమ్ ।
విశేషో వక్ష్యతే విద్వాన్ శ్రుణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ 25

తరుణాలయం ద్వయం ప్రోక్తం ప్రథమం చ ద్వితీయకమ్
అన్యత్ర జీర్ణకాలే తు కృత్వా తద్దేశికోత్తమః ॥ 26

జీర్ణాదినాస్యసంభూతైర్జీర్ణసంధార్థమందిరమ్ ।
హర్మ్యస్య ప్రముఖే చైవ ఆగ్నేయ్యాం దిశి కల్పయేత్ ॥ 27

అన్యత్తలాది సంజీర్ణే తతో దేవస్య చాగ్రతః ।
కల్పయేజ్జీర్ణసంధార్థం హర్మ్యమేక విధానతః ॥ 28

ఏవం సంకుచితేనోక్తం బాలాలయ విధిక్రమమ్ ॥

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే తరుణాలయకల్పో నామ అష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః

49. అథ ఏకోనపఞ్చాశోఽధ్యాయః

భక్తాదీనామస్పృశ్యస్పర్శనే సంప్రోక్షణవిధిః

భక్తదీనాం అస్పృశ్యస్పర్శనే

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి భక్తసంప్రోక్షణక్రమమ్ ।
భక్తానాం ధ్రువబేరేచ కౌతుకే చ విశేషతః ॥ 1

చండాలాద్యంత్యజాతైర్వా సూతికోదక్యయాథవా ।
పాషండైర్భ్రమితైశ్చైవ తథాన్యప్రతిలోమజైః ॥ 2

మ్లేచ్ఛోపపాతకైశ్చైవ గురునిందాది దూషితైః ।
ఇత్యేవమాదిభిస్పృష్టే భక్తాగారే విశేషతః ॥ 3

స్పృష్టే ప్రవేశనేవాథ పూజాకాలేఽథ దర్శనే ।
అన్యసూత్రద్విజాతీనాం స్పర్శనే చార్చనేఽపివా ॥ 4

అర్చాహీనే క్రియాహీనే సంప్రోక్షణ విధించరేత్ ।
సంప్రోక్షణ విధానస్య నకాలనియమఃస్మృతః ॥ 5

నిమిత్తే సమనుప్రాప్తే సద్యఃకృత్వా సమర్చయేత్ ।
పుణ్యర్క్ష తిథివారేషు కారయిత్వాంకురార్పణమ్ ॥ 6

వాస్తుహోమం తతఃకృత్వా ప్రోక్షయేత్పంచగవ్యకైః ।
ఉత్పాద్య పూజాద్రవ్యాణి స్నాతశ్శుద్ధాంబరశ్శుచిః ॥ 7

ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ।
అశ్వక్రాన్తేన తద్బింబం మృద్భిరద్భిః ప్రమృజ్యచ ॥ 8

దోషమల్పం వినిశ్చిత్య జ్ఞాత్వైవ గురులాఘవమ్ ।
ఆలయాత్పురతోవాపి దక్షిణే వా మనోరమే ॥ 9

ఔపాసనాగ్నిమాదాయ ఆఘారం విధివద్యజేత్ ।
భక్తబింబం సమభ్యుక్ష్య శుద్ధోదైరభిషేచయేత్ ॥ 10

అర్చనాకాలహీనస్య వ్యతీతదిన దక్షిణామ్ ।
భక్తేభ్యో వైష్ణవేభ్యశ్చ దద్యాచ్చైవ స్వశక్తితః ॥ 11

అగ్నేఃపశ్చిమభాగే తు ధాన్యపీఠం ప్రకల్పయేత్ ।
నవకుంభం సమాదాయ తన్తునా పరివేష్ట్యచ ॥ 12

క్షాళయేద్విష్ణుగాయత్ర్యా తన్తున్తన్వన్నితిబ్రువన్ ।
ధారాస్వితి మన్త్రేణ పూరయేద్గన్ధవారిణా ॥ 13

వస్త్రయుగ్మేన వేష్ట్యైవ సువర్ణం తత్ర నిక్షిపేత్ ।
కుంభం సంసాధ్య విధినా తన్నామ్నావాహ్యతజ్జలే ॥ 14

సంస్నాప్య సప్తకలశైః భక్తబింబం విశేషతః ।
ధాతాదిమూలహోమంచ పంచవారుణ సంయుతమ్ ॥ 15

ఈంకారాదీంశ్చ జుహుయాద్విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్ ।
తులసీపద్మపుష్పైశ్చ గృహీత్వా ఘృతసంయుతమ్ ॥ 16

విష్వక్సేనస్య మన్త్రాభ్యాం శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।
తస్య నామ సముచ్చార్య విష్ణుభక్త విశేషతః ॥ 17

చతుర్థ్యన్తం తథాజ్యేన శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।
అన్తహోమం తతః కృత్వా పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥ 18

మహానామ్ని అపాం కుంభం సంస్పృశ్యన్నభిమన్త్ర్యచ ।
తం సముద్ధృత్య భక్తాగ్రే పూర్ణకుంభం న్యసేద్బుధః ॥ 19

ప్రోక్షయేద్భక్త బింబాని కూర్చేనాదాయ తజ్జలమ్ ।
ఆపోహిరణ్య పవమానైరన్యైరద్భిశ్చ పావనైః ॥ 20

తత్ర సంస్నాప్య తన్నామ్నా కుంభాదావాహయేత్పునః ।
తన్నామాద్యక్షరం తస్య బీజాక్షరముదాహృతమ్ ॥ 21

సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।
విశేషేణ నివేద్యైవ భక్తాగ్రే గురుమర్చయేత్ ॥ 22

వైష్ణవాంస్తర్పయేద్విద్వాన్ భక్తాన్భాగవతానపి ।
యథాశక్తి సువర్ణేన భోజయేత్పాయసైరపి ॥ 23

ఏవం సంప్రోక్ష్య విధినా నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే భక్తసంప్రోక్షణవిధిర్నామ ఏకోనపఞ్చాశోఽధ్యాయః

50. అథ పఞ్చాశోఽధ్యాయః

ధ్రువబేరస్య నిష్కృతిః

అతం పరం ప్రవక్ష్యామి ధ్రువబేరస్య నిష్కృతిమ్ ।
అంగోపాంగ మహాంగంచ ప్రత్యంగం తు పృథక్పృథక్ ॥ 1

మకుటంచ శిరశ్చైవ కణ్ఠబాహూ చ హృత్తథా ।
ఊరుజాను ప్రదేశాది మహాంగమితి సంజ్ఞితమ్ ॥ 2

నాసాకర్నాంగుళీచైవ నేత్రాభ్యాం సమశ్రోత్రకమ్ ।
ఉపాంగమేతత్సంస్మృత్య విశేషేణైవ బుద్ధిమాన్ ॥ 3

శిరశ్చక్రం గదాం చైవ శంఖచక్రార విన్దకమ్ ।
ఏవమాదీని చాంగాని జ్ఞాత్వా తద్దేశికోత్తమః ॥ 4

నఖరోమ చ దంతం చ తత్తత్ప్రత్యంగ ముచ్యతే ।
అథవా కటకం వస్త్రం బాహుబంధంచ హారకమ్ ॥ 5

అన్యచ్చ బ్రహ్మసూత్రాది ప్రత్యంగమితి సంజ్ఞితమ్ ।
హస్తపాద తలానాంతు ప్రభాపీఠం తథైవచ ॥ 6

ఓష్ఠద్వయ కపోలంతు జిహ్వాతాలుస్తథైవచ ।
ఉపాంగమేతత్సంప్రోక్తం సంక్షేపేణోచ్యతే మయా ॥ 7

సర్వోపాంగ విహీనే తు తస్య తస్య సమీకృతే ।
ఉక్తవత్ప్రేక్షణం కృత్వా విధినా సమ్యగర్చయేత్ ॥ 8

తిలతిల్వ ద్వయంచైవ మాషం మాషద్వయం పృథక్ ।
ప్రత్యంగే చ తథాహీనే తత్తత్స్థానే సమీకృతే ॥ 9

ప్రోక్షయిత్వా విధానేన విధినా సమ్యగర్చయేత్ ।
ఉపాంగ ప్రత్యంగ హీనే బాలస్థానం వినాచరేత్ ॥ 10

పాదాభ్యాన్తు కరాభ్యాన్తు అంగుల్యశ్చ త్రయోదశ ।
ఏవం షష్టక సచాష్టాచ హీనే తత్ర విశేషతః ॥ 11

రుక్మంతు రజతం వాపి తదన్యం తత్ర యోజయేత్ ।
బాలస్థానం వినా కుర్యాత్ప్రోక్షయిత్వా సమర్చయేత్ ॥ 12

శిరశ్చక్రారవిందంచ శంఖచక్రగదాం తథా ।
ఏతచ్చాంగవిహీనే తు బాలస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ 13

లబ్ధబేరం ప్రతిష్ఠాప్య విధినా తత్రపూజయేత్ ।
పశ్చాద్దేవం సమీక్ష్యైవ శిల్పినా సార్ధమాచరేత్ ॥ 14

సువర్ణం రజతం తామ్రం మృచ్ఛిలాదారుణా పృథక్ ।
ముఖ్యగౌణం సమీక్ష్యైవ గౌణే ముఖ్యం సమాచరేత్ ॥ 15

ముఖ్యే గౌణం న కుర్వీత ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ।
పూర్వరూపం వినిశ్చిత్య ముఖ్యద్రవ్యేణ కారయేత్ ॥ 16

అర్ధతాలం ద్వితాలం వా తాలమున్మానముచ్యతే ।
స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం పూజయిత్వావిధానతః ॥ 17

వీరం చ విరహం చైవ యోగం భోగం చతుర్విధమ్ ।
స్థితే నిషణ్ణే శయనే ప్రత్యేకం చైవ సంజ్ఞికమ్ ॥ 18

మార్గం వీరం పురాస్థాప్యం జీర్ణమత్రైవ సంభవే ।
సంధానం కారయిత్వాథ విరహం చైవ కారయేత్ ॥ 19

అగ్రే చ విరహం స్థాప్య తత్రజీర్ణాది సంభవే ।
యోగమార్గే పునః కుర్యాత్ స్థాప్య భోగం పురా కృతమ్ ॥ 20

అత్రైవ జీర్ణసంభూతే యజమానస్య చేచ్ఛయా ।
యోగం వీరంచ విరహం భోగం చైవహి పూర్వవత్ ॥ 21

ఏవమేవాత్ర కుర్వీత శయనే త్వాసనే స్థితే ।
యథాపూర్వం తథాకుర్యాద్విధిజ్ఞైరితికేచన ॥ 22

వర్ణయుక్తం శిలాబేరం దైవికే స్థాపయేత్పురా ।
జీర్ణాదివర్ణహీనంచేత్స్నాపనాదీని చార్చయేత్ ॥ 23

తత్రైవ కౌతుకం హిత్వా ఉత్సవాదీనికారయేత్ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పురుషసూక్తంయజేత్క్రమాత్ ॥ 24

మహాంగహీనేసత్యత్ర జీర్ణం తత్ర భవేద్యది ।
తత్తద్వ్దేవేష్టం తద్దేవం గృహం తత్రైవ చార్చయేత్ ॥ (?) 25

పశ్చాద్బేరన్తు సన్త్యక్త్వా గ్రామాద్యాద్బాహ్యముచ్యతే ।
గోవాలరజ్జుభిర్బధ్వా జలేచైవాత్ర గోపయేత్ ॥ 26

బాలాలయం తతఃకల్ప్య ఔత్సవే కౌతుకే తథా ।
కుంభాచ్ఛక్తిం తథావాహ్య విధినా స్థాప్యచార్చయేత్ ॥ 27

రూపం ద్రవ్యం ప్రమాణం చ పూర్వవత్కారయేద్బుధః ।
స్థాపయేన్మూలహర్మ్యేతు కాలాపేక్షా న విద్యతే ॥ 28

కౌతుకాద్యాది బేరేతు జీర్ణాది సంభవేద్యది ।
ఉక్తవత్సర్వమాలక్ష్య విధినాస్థాపయేత్పునః ॥ 29

దేవ్యౌ నష్టే ధ్రువే స్థిత్వా పునర్దేవ్యౌ చ కారయేత్ ।
ఉక్తవస్థాపయేద్విద్వాన్వివాహవిధిమాచరేత్ ॥ 30

పూర్వం మహ్యాశ్చకృత్వాతు స్థాపయేత్పాణిసంగ్రహమ్ ।
పరం ధృత్యైవ సంస్థాప్య పాణిసంగ్రహణే కృతే ॥ 31

తయోస్సాంకర్యమేవేతి దోషో నైవాత్ర యత్పురా ।
దేవ్యౌ స్థిత్వా ధ్రువే నష్టే అన్యద్బేరం సమాహరేత్ ॥ 32

కుర్యాద్గౌణం పునర్ముఖ్యం ముఖ్యే గౌణం న చాచరేత్ ।
స్థాపయిత్వా విధానేన వివాహం నైవ కారయేత్ ॥ 33

అన్యోన్యసంకరే యత్ర తత్ర దోషో న విద్యతే ।
నష్టబేరస్యదేవీస్యాదన్యద్బేరం సమాహరేత్ ॥ 34

దోషం వినాశే ద్రష్టవ్యం నృసింహవత్ తత్కృతమ్ ।
స్తంభోద్భవ నృసింహస్య న ఉత్పన్నేశ్రియా ఇతి ॥ 35

తస్మాద్వివాహం నాస్త్యేవమేవం పూర్వవదేవతత్ ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన అకృతే కృతమాచరేత్ ॥ 36

పునః ప్రతిష్ఠాచావాహ్య దేవాన్వైదేవీమాచరేత్ ।
ఏవంసంకుచితేనోక్తం ధ్రువబేరస్య నిష్కృతిమ్ ॥ 37

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే ధ్రువబేరనిష్కృతిర్నామ పఞ్చాశోఽధ్యాయః

51. అథ ఏకపఞ్చాశోఽధ్యాయః

జీర్ణబేరస్వరూపమ్

అతఃపరమిదంవక్ష్యే జీర్ణం తత్ర విధంభవేత్ ।
స్థితే నిషణ్ణే శయనే పృథగ్భిన్నే పునఃక్రియా ॥ 1

శయనం యుగభేదేన తథాసీనే స్థితేఽపిచ ।
యోగం భోగం తథావీరం విరహన్తు చతుర్విధమ్ ॥ 2

దైవికంచార్షికంచైవ పౌరాణికమితి క్రమాత్ ।
దైవికం బ్రహ్మేశానాద్యైస్సార్చయిత్వాతుదైవికమ్ ॥ 3

తథైవచార్షికం విందాత్సనకాద్యాదినార్చితమ్ ।
కర్తుః కాలం న నిర్దేశ్యం పౌరాణికమితిస్మృతమ్ ॥ 4

ప్రత్యేకన్తు ధ్రువేనష్టే పూర్వద్రవ్యం నిరీక్షయేత్
రూపం ద్రవ్యం తథావర్ణం దీర్ఘం పూర్వవదాచరేత్ ॥ 5

పూర్వేతు శయనే జీర్ణే పశ్చాదాసీనమాచరేత్ ।
తథానిషణ్ణేపూర్వత్ర స్థితం వా కారయేత్క్రమాత్ ॥ 6

ప్రకృష్టోత్కృష్టద్రవ్యంచ ఉభౌసంవీక్ష్యబుద్ధిమాన్ ।
పూర్వేచోత్కృష్టకం విన్యాత్తథైవోత్కృష్టమాచరేత్ ॥ 7

అవకృష్టే కృతం పూర్వం పశ్చాదుత్కృష్టమాచరేత్ ।
తథైవ విపరీతం చేత్ జీర్ణం వాత్ర పృథక్చరేత్ ॥ 8

పూర్వం స్థిత్వా నయేత్పశ్చాన్నిషణ్ణే శయనే క్రమాత్ ।
ఏవంచాత్ర విశేషోక్తం విపర్యాసం పునఃక్రియా ॥ 9

సర్వేషు శిల్పశాస్త్రేషు సారం సంక్షేపతోచ్యతే ।
సౌవర్ణం మణిరత్నంచ రాజతం తామ్రమేవచ ॥ 10

అంగప్రత్యంగహీనంచేద్యత్తదంశం సముద్భవే
గళాద్యాది విహీనం చేత్ప్రాయశ్చిత్తం సుహూయతామ్ ॥ 11

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం చైవ విష్ణుసూక్తాంగహోమకే ।
అన్యద్బేరం పునఃకృత్వా తద్ద్రవ్యేణ ద్విజోత్తమాః ॥ 12

ఏవంకృత్వా విశేషేణ ఉదితం బ్రహ్మణాపురా ।
ఏవం సంలక్ష్య మతిమాన్యజమానస్య చేచ్ఛయా ॥ 13

యథాపూర్వం తథాకృత్వా స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ।
ఏవం సంకుచితేనోక్తం శ్రుణుధ్వం మునిసత్తమాః ॥ 14

హర్మ్యస్య పతితే భిన్నే పాదమాత్రాదినాహరేత్ ।
అశనివాతహతాద్యాది విచ్ఛితస్య విశేషతః ॥ 15

సుధాప్రలేపనే హీనే స్ఫుటితే చ తథైవచ ।
పునశ్చ సుధయాలేప్య శిల్పిభిస్సర్వమాచరేత్ ॥ 16

స్థూపికీలాది కీలంచ హీనే జీర్ణే తథైవచ ।
బాలస్థానం వినా కుర్యాత్పునః కీలం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 17

దేవం విశేషతోఽభ్యర్చ్య హవిసమ్యఙ్నివేదయేత్ ।
శిఖరం కర్ణకూటంచ మహానాశ్యాది నాశికమ్ ॥ 18

మహాంగోపాలికా పాదముపానాద్యాదికం ప్రతి ।
జీర్ణేచ వర్ణ భిన్నేచ ప్రత్యేకం తరుణాలయమ్ ॥ 19

యథాలాభేన మానేన దారవం బింబమాహరేత్ ।
స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం పశ్చాజ్జీర్ణం సమీక్ష్యచ ॥ 20

గురులాఘవమాలక్ష్య శిల్పినా సార్థమాచరేత్ ।
తత్తద్ద్రవ్యన్తు సంయోజ్య శిల్పిభిస్సుదృఢంచరేత్ ॥ 21

స్త్రీబేరనాశే పురుషబేరనాశేఽథవాస్త్రియమ్ ।
సామాన్యోఽయం విధిఃప్రోక్తం పునస్సంధానకర్మణి ॥ 22

పునస్సంధానకర్తుస్స్యాత్తన్మూలాద్ద్విగుణం ఫలమ్ ।
జంగమేషుచ గుప్తేషు హీనే చ స్థావరార్చనే ॥ 23

మహాశాన్తించ హుత్వాతు తత్కాలానుగుణం పునః ।
పునః ప్రతిష్ఠామార్గేణ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ 24

అర్చ్యమానం గృహేబేరం సున్దరం లక్షణాన్వితమ్ ।
ధ్రువబేరానురూపం చేద్గ్రామస్యానుగుణం తథా ॥ 25

లబ్ధంచేదౌత్సవార్థన్తు స్నపనార్థమథాపివా ।
నిత్యోత్సవార్థంవా తత్ర స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్ ॥ 26

తద్బింబసంస్థితాం శక్తిం నివేశ్యాదిత్యమణ్డలే ।
ధ్రువాత్తస్మాత్సమావాహ్య స్థాపయేత్పూర్వవత్సుధీః ॥ 27

లౌకికస్య ప్రతిష్ఠాయాం లౌకికాగ్నౌ జుహోతి వై ।
ఏషఏవ విశేషస్స్యాదన్యత్సర్వం సమం భవేత్ ॥ 28

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
ధ్రువబేరనిష్ఠితిర్నామ ఏకపఞ్చాశోఽధ్యాయః

52. అథ ద్విపఞ్చాశోఽధ్యాయః

కర్షణాది పునఃక్రియాః

జీర్ణాలయోద్ధరణవిధిః

అతః ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి కర్షణాది పునఃక్రియాః ।
పౌరాణికాలయే యత్ర తృణగుల్మలతాదిషు ॥ 1

సర్వం వ్యపోహ్య తత్పశ్చాత్ న్యూనాధిక్యం సమీక్ష్యచ ।
దైవికే చార్షకే చైవ తథాపౌరాణికే పృథక్ ॥ 2

ఏవంత్రివిధమాలోడ్య కృత్వా తత్ర పునఃక్రియామ్ ।
దారుణేష్టశిలావాథ యత్తద్దేవేషు సన్యసేత్ ॥ 3

సుధయాపరిసంలేప్య దేవం కృత్వైవ సున్దరమ్ ।
ఉక్తవత్కర్షయిత్వైవ హలం రూప్యకృతం పునః ॥ 4

వాస్తుహోమాది సర్వంచ విధినా కారయేత్క్రమాత్ ।
పుష్పాదీనిచ సంశోధ్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥ 5

ఆద్యేష్టకావిధానేన కృత్వాచాహవనీయకే ।
ఆఘారం విధివద్ధుత్వా పరిషిచ్య చ పావకమ్ ॥ 6

ప్రథమస్యేష్టకాస్థానం సంస్పృశ్య మతిమాన్క్రమాత్ ।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ దిగ్దైవత్యం సుహూయతామ్ ॥ 7

విశేషం చాత్రహుత్వైవ మన్త్రమత్రైవచోచ్యతే ।
"నాగరాజాయ, సర్వరత్నేభ్యో ధాతుభ్యః సర్వలోకేభ్యో
నన్దిభ్యః పాతాళేభ్యో దిగ్గజేభ్యః"
ఏవం మన్త్రైశ్చ హోతవ్యం వాహృత్యన్తం సమాచరేత్॥ 8

భూసూక్తం నరసూక్తం చ జపిత్వా స్థానమాచరేత్ ।
పరిషేకం తతఃకృత్వా పునశ్చైవ పరిస్తరేత్ ॥ 9

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ విమానస్యైవ పాలికామ్ ।
ఏవం కృత్వా విధానేన ప్రథమేష్టకముచ్యతే ॥ 10

పశ్చాన్మూర్ధ్నేష్టకార్ధన్తు స్పృష్ట్వా హుత్వా తు మన్త్రవిత్ ।
స్థూపికీలాదధస్పృశ్య చతుర్వేదాది ముచ్చరన్ ॥ 11

ఏవంమూర్ధ్నేష్టకాన్యాసం విపరీతం న కారయేత్ ॥ 12

అభ్యన్తరే ధ్రువేచైవ జీర్ణాదిస్సంభవేద్యది ।
అంగప్రత్యంగహీనే తు తమగ్నీన్చైవముజ్జ్వలన్ ॥ 13

స్థాపనే చోక్తవద్ధుత్వా సమ్యగ్ధ్యానపరాయణః ।
రత్నన్యాసోక్తమన్త్రేణ జపిత్వా దేశికోత్తమః ॥ 14

పునఃస్థాపనసూక్తాది జప్త్వా దేవం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
బాలస్థానం వినాకుర్యాన్నిత్యం విధివదర్చయేత్ ॥ 15

కౌతుకాదీన్యది స్యాత్తు గౌణం ముఖ్యం సమీక్ష్య చ ।
పూర్వరూపం నవీకృత్య ఉక్తవత్స్థాపయేత్పునః ॥ 16

స్థితే హర్మ్యే ధ్రువే నష్టే ఉక్తద్రవ్యం సమీక్ష్యచ ।
గౌణం ముఖ్యం సమీక్ష్యైవ గౌణం ముఖ్యం సమాచరేత్ ॥ 17

ముఖ్యే గౌణం న కుర్వీత ఇతి శాస్త్రేణ నిశ్చయః ।
స్థాపయిత్వా విధానేన బాలస్థానం సమాచరేత్ ॥ 18

నరవృక్ష గజాద్యాదిమహా..... ।
..... ర్వతుకారయేత్ ॥ 19

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే (జీర్ణాలయోద్ధరణవిధి) కర్షణాది పునఃక్రియావిధిర్నామ ద్విపఞ్చాశోఽధ్యాయః

53. అథ త్రిపఞ్చాశోఽధ్యాయః

ఉత్సవనిష్కృతిః

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి ఉత్సవస్యచ నిష్కృతిమ్ ।
ఉత్సవే నిష్కృతించైవ తదూర్ధ్వే వక్ష్యతే మయా ॥ 1

పటస్య లక్షణేహీనే కృతంనిష్ఫలముచ్యతే ।
ఉక్తవర్ణ విహీనే తు ప్రజాస్సర్వేషు సంకరమ్ ॥ 2

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్తవర్ణేన లేపయేత్ ।
సుపర్ణలక్షణేహీనే అధికేచ తథైవచ ॥ 3

అధికే వ్యాధిముత్పన్నం అధికే అతివర్ధనమ్ ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్తవత్కారయేద్బుధః ॥ 4

అన్తస్సారం బహిస్సారం ధ్వజదండ మితిస్మృతమ్ ।
తయోరేకం ప్రగృహ్యైవ నాచరేత్తస్య సంకరమ్ ॥ 5

సంకరన్తు తయోర్యత్ర ఆభిచారికముచ్యతే ।
పరార్ధంచ యథాన్యాయం గృహీతం దారుణాకృతమ్ ॥ 6

(దేవార్థం తత్ప్రగృహ్యైవ వికర్మోభవతి నిశ్చయః ।
అజ్ఞానాత్సంగృహ్యైవ రాజ్యరాష్ట్రం వినశ్యతి ।

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్తవద్దారుణా హరేత్ ।
అథవా దారుణా మన్యగృహీత దారుణాకృతమ్ ॥)
ఆచార్యస్యార్చకానాన్తు మహావ్యాధిర్భవిష్యతి ।
వృక్షన్తు సాలదండం స్యాదేవమేవ ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 7

బహూనాం చాధిరోహేణ దోషమత్ర న విద్యతే ।
అన్యద్బహిశ్చ సారేతు ప్రత్యబ్దన్తు పృథక్పృథక్ ॥ 8

విపరీతాచరేద్విద్వాన్వినశ్యతి నసంశయః ।
మధ్యాహ్నే చాపరాహ్ణేతు పూర్వాహ్ణే చ తథైవచ ॥ 9

ధ్వజస్యైవాధిరోహేణ ఆభిచారికమిష్యతే ।
తద్దోషశమనార్థాయ దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 10

అబ్జాగ్నించ పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వదైవతమ్ ।
ధ్వజంచ గారుడంచైవ విష్వక్సేనం సుహూయతామ్ ॥ 11

ప్రదోషే సమనుప్రాప్తే ధ్వజంచైవాధిరోహయేత్ ।
ధ్వజారోహణకాలేతు రజ్జుభేదం భవేద్యది ॥ 12

పునరన్యత్ర సంయోజ్య ధ్వజంచైవాత్ర యోజయేత్ ।
వైష్ణవం గారుడం జప్త్వా ధ్వజదేవం ప్రణమ్యచ ॥ 13

పశ్చాత్తార్క్ష్యం సమారోప్య ఉక్తవద్దేశికోత్తమః ।
వర్షే తథాతపే చైవ విద్యున్మారుతమేవచ ॥ 14

ఏతైస్సంబాధితే తార్క్ష్యం న దోషమితికథ్యతే ।
పశ్చాదన్యధ్వజం సాధ్యం లబ్ధవర్ణేన లేఖయేత్ ॥ 15

తద్ధ్వజం చాధివాస్యైవ సద్యశ్చైవాధిరోహయేత్ ।
దిగ్దేవఘోషణాద్యాదినాచరేచ్ఛాస్త్రనిశ్చయః ॥ 16

అన్యత్సర్వం యథోక్తేన కృత్వా తద్దేశికోత్తమః ।
అథవా ఘోషణే హీనే గానహీనే తథైవచ ॥ 17

తత్తదుక్తం జపేచ్చైవ తత్తన్మన్త్రం జుహోతివై ।
నందీశపూజనే హీనే హీనీభేర్యాది తాడనే ॥ 18

సౌరం సౌమ్యం తథాగ్నేయం పాంచభౌతికసంయుతమ్ ।
సకృద్ధుత్వా యథోక్తేన కారయిత్వా సమాహితః ॥ 19

బలిస్థానేతు చలనే తద్దిగ్దేవం ప్రణమ్య చ ।
తత్తత్సూక్తం సుహోతవ్యం పూర్వవచ్ఛాత్రనిక్షిపేత్ ॥ 20

అంకురార్పణ హీనేచ తథామృద్గ్రహణేఽపిచ ।
సద్యఃకృత్వా తు మన్త్రజ్ఞః భూసూక్తం జుహుయాత్పునః ॥ 21

బలిబేరస్యపతనే దీపశూన్యే తథైవచ ।
రుద్రసూక్తం జపేచ్చైవ జుహుయాత్పాంచభౌతికమ్ ॥ 22

కృత్వా పూర్వోక్తమార్గేణ విపరీతం న కారయేత్ ।
మృదాగ్రహణ హీనేచ హీనే కుంభ ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 23

వారుణం వైష్ణవంహుత్వా భూసూక్తం పాంచభౌతికమ్ ।
ఏవంమన్త్రం సకృద్ధుత్వా సర్వం పూర్వవదాచరేత్ ॥ 24

హీనే దీక్షాచ దేవేశం దేవ్యోర్హీనే తథైవచ ।
శ్రియమేకాంసమానీయ నయేద్దీక్షాం ప్రవర్తయేత్ ॥ 25

అథవా రహితం దేవం కర్తాచావాహనంచరేత్ ।
ఏతైర్దోషైశ్చదేవేశం హౌత్రం మూర్త్యాది హీనకే ॥ 26

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పురుషసూక్తయుతంక్రమాత్ ।
ఏతైస్తు జుహుయాత్తత్ర దీక్షాదేవీయుతంచరేత్ ॥ 27

దుర్గాసారస్వతంచైవ అష్టాశీతిం యజేత్క్రమాత్ ।
పశ్చాద్ధౌత్రం ప్రశంస్యైవ మూర్తీరావాహనం చరేత్ ॥ 28

యదర్థం యస్య దేవస్య రక్షాం కృత్వా విచక్షణః ।
యావత్కర్మ సమాప్యైవ నైవేద్యం నైవ కారయేత్ ॥ 29

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన సద్యశ్చైవాత్రబంధయేత్ ।
అథవా వర్తతే పూజ్యః స్నపనాదీని సంభవే ॥ 30

శయనం ప్రతిసరం తత్ర సద్యశ్చైవాత్రకారయేత్ ।
విపరీతం న కుర్వీత సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 31

బలిద్రవ్యోక్తహీనేతు శుద్ధాన్నం పాత్రే నిక్షిపేత్ ।
సోమసూక్తం జపిత్వైవ దేవమానమ్య మన్త్రవిత్ ॥ 32

యథోక్తపుష్పహీనేచ గాయత్రీం వైష్ణవం జపేత్ ।
దేవదేవం ప్రణమ్యైవ లబ్ధపుష్పం సమర్చయేత్ ॥ 33

యథోక్త సమిధాహీనే వైష్ణవంగారుడం యజేత్ ।
లబ్దం కృత్వా తు మన్త్రజ్ఞః దేవేశం సంప్రణమ్యచ ॥ 34

మధ్యాహ్నే బలిహీనే చ సాయే చోత్సవహీనకే ।
బలిం తథైవరాత్రిం చ బలించోత్సవ హీనకే ॥ 35

ద్వ్యహే వర్ధయేత్కృత్వా చ ప్రాయశ్చిత్తం జుహోతివై ।
సభ్యాగ్నిం తు పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వదైవతమ్ ॥ 36

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం హుత్వా పౌరుషం సూక్తమేవచ ।
ఏవం ద్వాదశపర్యాయం కాలంప్రతిసమాచరేత్ ॥ 37

యావత్కాలం సమీక్ష్యైవ తావత్కాలమనుక్రమాత్ ।
శతాష్టకలశైర్దేవం స్నాపయిత్వా విచక్షణః ॥ 38

పంచదశస్య సూక్తస్య సకృద్ధుత్వా సమాహితః ।
వైఖానసాశ్చ సూత్రాద్యై అన్యసూత్ర ప్రవర్తితాః ॥ 39

ప్రమాదాన్మూఢ మనసా యస్మాత్తస్మాచ్చకారణాత్ ।
దేవేశస్పర్శనే చైవ మహాన్దోషో భవిష్యతి ॥ 40

బోధాయనే తు సంస్పృష్టే వైష్ణవన్తు యజేద్బుధః ।
ఆపస్తంబేన సంస్పృష్టే వైష్ణవం విష్ణుసూక్తకమ్ ॥ 41

(బోధాయనేతు సంస్పృష్టే వైష్ణవన్తు యజేద్బుధః) ।
అన్యైశ్చైవచసూత్రాద్యైః వర్తమానైర్ద్విజైరపి ॥ 42

దేవస్య స్పర్శనే చైవ దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః ।
అష్టోత్తరశతైస్స్నాప్య కలశైరభిషేచయేత్ ॥ 43

నిత్యాగ్నించ పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వదైవతమ్ ।
చండాల సూతికోదక్యా బ్రహ్మహత్యాదినా తథా ॥ 44

ఆలయాన్తర్గతే చైవ స్పృష్ట్వా చైవ విచక్షణః ।
గర్భాలయాదీన్సమృజ్య తథాప్రోక్షోపలిప్యచ ॥ 45

మృద్భాండాదీన్వ్యపోహ్యైవ నవాని పరిగృహ్యచ ।
కాంస్యపాత్రాదికం సర్వం యథార్హం తత్ర శోధయేత్ ॥ 46

యన్త్ర యానాది సర్వంతు ప్రక్షాల్యైవ విచక్షణః ।
ధ్రువబేరంచ సంప్రోక్ష్య కౌతుకాదీని వర్జయేత్ ॥ 47

భూషణం సర్వమాదాయ ప్రక్షాల్యైవ విశేషతః ।
వాస్తుహోమం సకృద్ధుత్వా పర్యగ్నిం చాత్ర కారయేత్ ॥ 49

పౌండరీకం చ సభ్యంచ ద్వయోశ్చాత్ర పరిస్తరేత్ ।
స్థాపనోక్తక్రమేణైవ ప్రత్యేకం జుహుయాత్క్రమాత్ ॥
పశ్చాత్తదుత్సవోక్తేన పునరుత్సవమాచరేత్
లీలయాచోత్సవేదేవో సీమాన్తరగతేయది ॥ 50

శుద్ధతోయేన సంస్నాప్య వైష్ణవం గారుడం యజేత్ ।
ఆచార్య ఋత్విజాంచైవ చలనే పతనే తథా ॥ 51

రక్తస్రావాదిదోషైశ్చ యది తత్ర విశేషతః ।
బ్రహ్మసూక్తం చ హుత్వా తు ప్రాజాపత్యం సవైష్ణవమ్ ॥ 52

సావిత్ర్యాష్టశతం హుత్వా పశ్చాత్కర్మసమాచరేత్ ।
పతాకైశ్చత్ర పింఛాద్యైర్హీనే దగ్ధే తథైవచ ॥ 53

వాయుమన్త్రం సకృద్ధుత్వా పూర్వవత్సర్వమాచరేత్ ।
గజాశ్వరథ చక్రేషు యాత్రాయానాదయస్తథా ॥ 54

బ్రాహ్మణాద్యాది సర్వేషు ప్రమాదాన్మరణం యది ।
దేవేశం తైస్సమానీయ ఆస్థానే స్థాప్యమన్త్రవిత్ ॥ 55

అగ్రే యవనికాం కృత్వా నృత్తగేయాది వర్జయేత్ ।
పూర్వవస్త్రం విసృజ్యైవ అన్యత్ర పరిధాయచ ॥ 56

తిలాన్వ్రీహీన్సమాదాయ బ్రాహ్మణేభ్యోదదేత్పునః ।
శ్రీశాస్త్రే ధర్మశాస్త్రే వా తద్దోషంతు విచార్యచ ॥ 57

గురు లాఘవమాలక్ష్య తద్దోషమపహాయచ ।
నిష్కం వా దశనిష్కం వా తదర్ధాంశం ప్రదాపయేత్ ॥ 58

అర్ధనిష్కత్రయంచాపి బ్రాహ్మణేభ్యోనివేదయేత్ ।
శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్పునః ॥ 59

నిత్యాగ్నించ పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వదైవతమ్ ।
ఈంకారాద్యష్టాశీతించ జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ 60

పుణ్యాహమపి వాచ్యైవ క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ।
మహాహవిః ప్రభూతం వా పశ్చాద్దేవం నివేదయేత్ ॥ 61

ఏకాదిద్వాదశాబ్దం తు హీనేచైవోత్సవం యది ।
పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ జుహుయాత్పునరారభేత్ ॥ 62

ఉత్సవస్య దినాదూర్ధ్వం పుష్పయాగదినాదధః ।
ఆచార్యఋత్విజస్సర్వే సూతకాదీని సంభవే ॥ 63

తస్యాశౌచం న లిప్యేత పుష్పయాగావసానకే ।
యథోక్తముత్సవంకుర్యాద్విపరీతం న కారయేత్ ॥ 64

వర్తమానార్చనే దేవే కాలం ప్రతి విశేషతః ।
పంచశుద్ధిం పృథక్కృత్వా స్నానాదీన్ప్రోక్షయేద్బుధః ॥ 65

శంనోదేవీరితీత్యుక్త్వా తత్ర కార్యం సమాచరేత్ ।
అథసన్ధ్యాన్తరే పూజా యది తత్ర విశేషతః ॥ 66

స్నానద్రవ్యైశ్చ దేవాంస్తాన్ ప్రోక్షయిత్వా సమర్చయేత్ ।
హిరణ్య పవమానాద్యైరాపోహిష్ఠాదినాచరేత్ ॥ 67

ప్రోక్షయిత్వోక్త మార్గేణ పునఃపూర్వం సమాచరేత్ ।
విపరీతం నకుర్వీత ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 68

(కర్తా యో వైశ్య శూద్రాదిఃయజమానో భవేద్యది ।
కటికాది ప్రవేశేచ అర్చనాద్యదిసంభవే ॥) 69

ప్రాణాయామన్తు పూర్వాదీన్పంచశుద్ధిర్విచారయేత్ ।
అత్రైవశోషణాదీన్కృత్వా సమ్యక్సమర్చయేత్ ॥ 70

అనుక్తం యత్కృతం తత్ర తత్కృతం నిష్ఫలం భవేత్ ।
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన అపోహ్యైవార్చయేద్బుధః ॥ 71

ఆస్థానేచోత్సవేచైవ అర్చయేత విశేషతః ।
పూర్వం మన్త్రాసనం కల్ప్య పంచశుద్ధ్యాదికారయేత్ ॥ 72

కౌతుకాద్యుత్సవాద్యన్తం అర్చయిత్వాపృథక్పృథక్ ।
పంచశుద్ధిం న కుర్వీత ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 73

చక్రన్తు బలిబేరంతు ఉత్సవాద్యదినాపృథక్ ।
పతితే భేదనే చైవ భిన్నేచాంగాది హీనకే ॥ 74

శీఘ్రం సంపూర్య మతిమాన్ దేవముద్ధృత్య చాదరాత్ ।
దోషేతు రహితం దృష్ట్వా దేవముద్ధాప్య పూర్వవత్ ॥ 75

ఆస్థానే చాలయేస్థాప్య క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ।
నిత్యస్నానోక్త మార్గేణ స్నాపయిత్వా హరింపరమ్ ॥ 76

తద్దినాధిపదైవత్యం విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్ ।
ఏతైస్తు చతురావర్త్య హుత్వాతచ్ఛాస్త్ర పారగః ॥ 77

యథావిధి తథా కుర్యాదుత్సవం తత్ర కారయేత్ ।
అంగోపాంగమహాంగాది హీనే తత్ర పునః పునః ॥ 78

ధ్రువబేరోక్తవత్కృత్వా అన్యం కృత్వాభిచారకమ్ ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన కాశ్యపాద్యుక్తవచ్చరేత్ ॥ 79

యద్యద్ద్రవ్యం సమీక్ష్యైవ ఆస్థానే చోత్సవం యది ।
తథావాన్యం సమీక్ష్యైవ భోగాద్యాదీని కారయేత్ ॥ 80

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే ఉత్సవనిష్పత్తిర్నామ త్రిపఞ్చాశోఽధ్యాయః

గ్రంథశ్చాయం సమాప్తః

* * *